CAMI[illegible]

EDIȚII

SCRIITORII ROMÂNI CONTEMPORANI

CAMIL PETRESCU

TEATRU

***

IATĂ FEMEIA PE CARE O IUBESC
Prof. Dr. OMU
DONA DIANA

EDITURA PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

DEFINITIVE

PETRESCU, T. III.

TEATRU

1834

CAMIL PETRESCU, «TEATRU» ESTE AL PATRUSPREZECELEA VOLUM DIN COLECȚIA «SCRIITORII ROMÂNI CONTEMPORANI, EDIȚII DEFINITIVE». LUCRĂRILE STRÂNSE IN PREZENTUL VOLUM AU FOST ALESE DE AUTOR, IAR TEXTUL LOR REVIZUIT DE DÂNSUL. ACEASTĂ EDIȚIE S'A TRAS IN DOUĂZECI ȘI ȘASE DE EXEMPLARE, PE HÂRTIE VELINĂ VERGÉ MATĂ, NUMEROTATE DELA 1 LA 26.

JUSTIFICAREA TIRAJULUI:

Camil Petrescu

CAMIL PETRESCU

T E A T R U

***

IATĂ FEMEIA PE CARE O IUBESC
Prof. dr. OMU
DONA DIANA

BUC
FUNDAŢIA REGALĂ PE[illegible] RĂ
39, Bulevardul [illegible]
1 9 4 7

IATĂ FEMEIA PE CARE O IUBESC

PERSOANELE

PROFESOR DR. OMU
ARHITECTUL MIHAI STĂNCULESCU
ALEX. GURĂU-DOITEŞTI
DR. VALERIU BĂLLAN
BERBECARU
UN DOMN SOMNOROS
UN JUCĂTOR DE CĂRŢI TÂNĂR
UN JUCĂTOR DE CĂRŢI BĂTRÂN
UN JUCĂTOR DE CĂRŢI OBRAZNIC
INTÂIUL INFIRMIER
AL DOILEA INFIRMIER

ANA ZADU
BELLA ZADU
ESMERALDA
MARIA
BUNICA
DORA

Medici, o supraveghetoare, infirmiere, pacienţi ai Sanatoriului la jocul de cărţi. Un grădinar.

Notă de regie.

Nu se va pune în joc nicio intenţie ostentativă de comedie sau dramă. E doar o întâmplare cu oameni, extrem de sinceri în visul şi în nebunia lor.

ACTUL I

Cabinetul medicului-şef al Casei Snagov. Arhitectură geometrică foarte modernă. Interiorul e totuşi oarecum asimetric din intenţii de originalitate. Esenţial e ca decorul să aibă ferestre enorme, eventual una concavă în stânga şi trei uşi de sticlă mată. Una în fund spre hall, alta spre camera de consultaţie, alta spre biroul administratorului, spre dreapta. Pe un perete, pe cel din fund, e agăţat un enorm panou, reprezentând originalul placatului-reclamă. E înfăţişată o clădire în stil excesiv modern, cu o imensă verandă, aşezată pe malul unui lac şi are, pe aliniate, următorul cuprins cetibil din sală:

«CASA SNAGOV»

«Aşezată într'o poziţie magnifică pe malul lacului Snagov.

Trei hectare parc modern de brazi. Debarcader şi plaje proprie.

Două terenuri de tenis şi de voley, sporturi de iarnă: patinaj, bobsleigh, sky...

Camere cu tot confortul modern...

Cură de odihnă... Desintoxicare... Analize integrale.

Trei medici specializaţi în psihoterapie sub conducerea marelui savant prof. Dr. Omu.»

Un birou de metal lăcuit verde în dreapta, pe care stau cărţi de specialitate, mici aparate medicale, un telefon,

caiete, un mic vas cu câteva flori. Un safe de metal pentru acte în dreapta. Un cuier de care spânzură câteva halate albe. Din cauza asimetriei camerei biroul e ușor mascat față de ușa din fund și e necesar să fie așa. Pe pereți, fotografii în halat ale profesorilor și grupuri de medici.

La ridicarea cortinei, Domnul somnoros, om de afaceri, cu fața nervoasă și brăzdată adânc, cu o mustață spic tuns scurt, parcă lipită de gură, doarme îmbrăcat și ghemuit într'un fotoliu îngust de metal.

Ana, care vine întovărășită de o soră, îl privește lung din prag. Ana, eroina celor ce se vor întâmpla, este o splendidă fată de vreo douăzeci și patru de ani, îmbrăcată mai curând modest, cu o pieptănătură extrem de simplă, părul scurt până aproape de umeri, cu o cărare într'o parte sau eventual cu fruntea toată descoperită. Cu o grație de care ea nu-și dă seama, vag sensuală, cu mers de leopard domesticit. Acum e îmbrăcată, peste rochia de vară care se vede intermitent, cu un halat sobru de serviciu. Este medicinistă în ultimul an și asistentă la Sanatoriul « Casa Snagov ».

TABLOUL I

SCENA I

ANA *către Dora, privind din prag pe cel adormit :*

Bună metodă ! — *vine lângă Domnul somnoros, îl trezește ușor.*

DOMNUL SOMNOROS *se întinde... cască... și când se trezește întreabă speriat :*

Unde sunt?

ANA *surâzând*

Ei, ați dormit bine?

DOMNUL SOMNOROS

Cum o să dorm? de 7 ani sufăr de insomnie. Nici nu știu ce a fost cu mine. D-voastră sunteți doctor?

ANA

Aproape... Ați dormit. Uite raportul sorei — *citește* — La ora 10 seara citea... La ora 11 a întrebat dacă nu mai vine domnul profesor.

DOMNUL SOMNOROS *nervos*

Mi s'a spus să-l aștept aci pe d-l profesor și, nu cumva să adorm până vine. Frumoasă glumă...

ANA

Așa e vorba aci.., La 11½ ați adormit și sora v'a trezit spunându-vă, să așteptați pe d-l profesor.

DOMNUL SOMNOROS

A da... mi-aduc aminte... m'a enervat...

ANA

La ora 12½ v'a trezit din nou spunându-vă că d-l profesor nu mai vine.

DOMNUL SOMNOROS

Am cerut să mă duc în camera mea, iar sora mi-a spus că nu e nicio cameră liberă, că va fi nevoie să rămân în biurou. Am protestat împotriva acestei neglijențe.

ANA

Și pe urmă ați adormit iar. Raportul: la 12½ dormea, la 5 dormea, la 7 dormea... acum e 8½ și va începe serviciul de zi... Vă rog să părăsiți biroul.

DOMNUL SOMNOROS

Dar nu mai pot de somn, vă rog să-mi dați camera mea.

ANA

O aveţi încă de aseară... Vă va fi pusă în socoteală, n'aveţi nicio grijă.

DOMNUL SOMNOROS

Când am dormit toată noaptea pe scaunul ăsta idiot?

ANA

Principalul este că aţi dormit... Face parte din tratament. — *către Dora* — Condu-l pe domnul.

DOMNUL SOMNOROS

Of... daţi-mi repede camera, că mor de somn. De 7 ani n'am dormit — *iese prin fund condus de Dora.*

ANA *consultă lista din mâna ei, notează ceva pe biuroul profesorului, consultă iar lista ca să vadă ce are de făcut şi iese prin dreapta.*

SCENA II

ESMERALDA, apoi DOMNUL SOMNOROS, DOI INFIRMIERI

ESMERALDA *e o femeie de o vârstă nedefinită, cu părul tot alb, poate o splendidă perucă, e încă foarte frumoasă. Din fosta ei carieră i-a rămas « alura ». E ceva imperial, fie şi în copie, în portul ei. E voluntară şi sigură de ea. Pare îmbrăcată într'o rochie somptuoasă cu guler de dantelă ridicat la spate deşi poate fi un simplu capot bogat lucrat. Are o diademă în păr, brăţări, degetele încărcate de inele. Se simte că e de o activitate exagerată şi că dă mult de lucru celor din sanatoriu. E în ea o permanentă sete de evadare din real.*

Acum, venind din fund se strecoară cu grije în biurou. Se uită în toate părţile, apoi solemnă se aşează în fotoliul dela masă, ca pe un tron şi vorbeşte unui general imaginar.

Generale, am luat notă de nedreptatea ce ți s'a făcut. Voiu da ordin ca Gligor Alexandrovici Potemkin să fie biciuit în piața publică. E un mârșav care jefuește aprovizionarea armatei — *cu un zâmbet grațios de suverană* — Voiu binevoi să-mi amintesc de d-ta, generale.

DOMNUL SOMNOROS *se întoarce să-și ia servieta, dă cu ochii de Esmeralda*

D-na Nicolaide, ce surpriză, ce plăcere. Nu știam că petreceți week-end-ul la Vila Snagov. Când ne-am despărțit eri la ora unu, nu mi-ați spus nimic...

ESMERALDA *nu pricepe nimic*

Ce e? Ce vrei să spui?

DOMNUL SOMNOROS

Cu atât mai bine. Eu am venit aci ca să studiez în liniște contractul nostru. Mâine trebue să-l semnăm și mai sunt câteva puncte nelămurite. Le vom mai discuta împreună. Snagovul acesta este o minune. Acum înțeleg de unde vine celebra d-voastră energie — *și-a găsit servieta și, arătând-o* — Dar acum nu vă mai las!

DOI INFIRMIERI *voinici amândoi, care o căutau o descoperă și aleargă s'o prindă.*

ESMERALDA *care îl ascultase pe Domnul somnoros, cu o imperială nedumerire, când îi vede o rupe disperată la fugă, cei doi o aleargă*

Ajutor! Ajutor! Garda! Garda!

DOI INFIRMIERI *se opresc împietriți în poziție de grenadiri, picioarele depărtate, mâna stângă pe inimă, brațul drept întins.*

INTÂIUL INFIRMIER

Majestate, garda e aici.

AL DOILEA INFIRMIER

Să trăiți Majestate! *(o încadrează cei doi)*

ESMERALDA *brusc liniștită*

Au vrut să mă răpească ticăloșii. E opera lui Gligor Alexandroviei Potemkin.

INTÂIUL INFIRMIER

Vă vom apăra cu prețul vieții noastre. Urmați-ne, Majestate...! — *Pleacă prin fund toți trei solemn în formație : al doilea infirmier apoi Esmeralda, la urmă întâiul infirmier.*

DOMNUL SOMNOROS *care a urmărit toată scena uluit, reține pe prag pe întâiul infirmier*

Ascultă d-le, nu e d-na Nicolaide, proprietara întreprinderilor Vitex? Eri la prânz am tratat cu ea în biroul ei!

INTÂIUL INFIRMIER

A fost... A fost d-na Nicolaide până eri Sâmbătă la prânz... Acum este Ecaterina a II-a.

DOMNUL SOMNOROS *îngrozit*

Ce vrei să spui? nu se poate... Am cu ea un contract de treizeci de milioane... care trebue semnat mâine...

INTÂIUL INFIRMIER

Fiți liniștit domnule. Mâine, luni, la prânz redevine d-na Nicolaide și vă semnează contractul. Pe urmă, Sâmbătă, vine iar aci...

DOMNUL SOMNOROS *uluit*

Și?

INTÂIUL INFIRMIER

Și redevine Ecaterina II-a, până Luni la prânz... — *iese.*

DOMNUL SOMNOROS *aiurit iese și el și scena rămâne goală.*

SCENA III

MARIA, UN SERVITOR

MARIA *o fată foarte frumușică intră prin fund furișându-se, după ce a privit în toate părțile. Dă impresia de frică... de nehotărîre. Desface un halat din cuier. Ii e frică, îl așează iar. Se aud pași. Se sperie. Intră întâiul infirmier să ia ceva de pe birou. Ea întoarce spatele și se preface că urmărește prospectul. Infirmierul o măsoară bănuitor. Are aerul să vrea s'o înșface ca pe Esmeralda. Pe urmă iese. Ea scoate un pachet din buzunar, îl pune într'un sertar. Iese, speriată de ea însăși, tot prin fund.*

SCENA IV

BĂLLAN, ANA venind amândoi din dreapta

BĂLLAN *un tânăr frumos ca de 25 de ani, îndeplinește funcția de intern. E foarte ambițios și cam indiscret din cauza aceasta. Are prea multe păreri. Un snobism cultural și oarecum de specialitate îl face să apară foarte activ. Oarecare neglijență vestimentară care îl prinde. Intră îmbrăcând grăbit halatul, îl încheie mergând.*

Unde e... unde ai pus-o?

ANA

Uite-o aici, n'avea nicio grijă... E totul în regulă. N'o să știe nimeni.

BĂLLAN

23 cum a dormit?... Ţi-a cerut injecţii?

ANA

L-am lăsat să ceară... 17 a avut migrenă... a vomitat... voia şi el injecţii. Vezi însă neapărat ce e de făcut cu 26. E furios... a făcut o gălăgie infernală... a vrut să-l lovească pe Vasile... cu lampa de masă.

BĂLLAN

Şi Vasile ce-a păzit?

ANA

L-a domolit... Dar să ştii că e periculos... trebue să-i explici profesorului.

BĂLLAN *ceteşte situaţia*

Trebue s'o învăţ... ca să raportez şefului... — *după ce a parcurs-o îi mulţumeşte cu un salut militar, zâmbind* — In regulă.

ANA

Ei cum a fost?... Te-ai amuzat?

BĂLLAN

Pentru serviciul pe care mi l-ai făcut n'am să te uit... Iţi aduc un Janet şi ţi-l las o săptămână.

ANA

Dar spune, cum a fost piesa?

BĂLLAN *entusiast*

Revoluţionară... cu totul altceva decât piesele obişnuite. Intr'o vorbă... Pirandello... Am văzut tot ce s'a reprezentat de el... şi mi-era necaz să n'o văd tocmai pe asta. Iţi mulţumesc iar că mi-ai ţinut locul.

ANA

Eu mă duc să mă schimb şi plec... Am de făcut de dimineaţă câteva injecţii în oraş... Ai grijă de 26...

BĂLLAN

N'avea nicio teamă — *când ea a ajuns în prag* — Stai..

ANA *oprindu-se*

Da...

BĂLLAN

Ce facem cu bujorii aceia?

ANA *ocolind întrebarea*

...Lasă asta. O să mai vedem noi...

BĂLLAN

Eşti o şireată — *amărît* — N'o să vedem niciodată nimic.

ANA *ca să scape totuşi de el, camaradereşte.*

Nu se ştie... Vezi de 26... La revedere — *iese prin fund după câteva clipe, Băllan iese prin stânga. In afară de indicaţii anume, toate intrările şi ieşirile se fac prin uşa din fund care dă în hall.*

SCENA V

MARIA, BERBECARU

MARIA *intră iar, acelaşi joc. Ia pachetul din sertar şi îl pune în buzunarul halatului. Vrea să iasă din nou pe furiş. Se întâlneşte cu Berbecaru care intră. Se privesc jenaţi. Ea se uită apoi într'o parte, el într'alta.*

BERBECARU *un bătrânel cu cioc, maniac, inofensiv, foarte obsedat de maladiile lui, care plictisește toată lumea din sanatoriu*

Ai hipergliycemie? Eu am 2½ grame — *și-i arată o foaie.*

MARIA *înțelege cu cine are de-a face nervoasă, ridică din umeri și iese brusc.*

SCENA VI

BERBECARU, BĂLLAN

BERBECARU *privește de aproape și cu o nesfârșită curiozitate telefonul care sună repetat ca și când n'ar fi văzut în viața lui un telefon.*

BĂLLAN *intră în fugă din stânga, ia receptorul*

Da... Casa Snagov... internul de serviciu... aa... aici e Băllan d-le profesor... Nu, d-l profesor Omu n'a venit încă... trebue să vie acum... curând... Da... da... da, foarte bine... Lypemanie acută? A încercat să se sinucidă? S'a vindecat? Intreb dacă i s'a vindecat plaga de glonț dela piept... a... bun... Cred că n'a venit încă... Cum vine îi spun d-lui profesor... Cum se numește tânărul? Mihai Stănculescu... E fiul unui... repetați-mi vă rog... aa... al unui fost dascăl de liceu al d-voastră și al profesorului Omu. Bun... am să-i spun întocmai. Avem toată grija... Va fi supraveghiat de aproape. Cameră la etaj *(se scuză)* toate camerele sunt la etaj... dar avem unele cu gratii la ferestre... ca să nu se arunce bolnavii jos dela etaj... Intocmai... Vă salut d-le profesor... — *către Berbecaru* — D-ta ce cauți aici? Te rog du-te în salon. *(mânios)* Toți veniți toată ziua, bună ziua la direcție.

BERBECARU

Eu am hiperglycemie...

BĂLLAN

Bine... bine... vorbim pe urmă — *îl împinge uşor spre uşă.*

BERBECARU

Cred că am şi glycosurie...

BĂLLAN

Ai şi glycemie... şi glicosurie şi azotemie... Ai de toate.

BERBECARU *vesel*

Da?... — *se întoarce din prag* — Dar oxalemie?

BĂLLAN

Ai de toate... n'avea nicio grijă — *închide furios uşile din fund şi vrea să iasă în stânga. Intră profesorul Omu urmat de o întreagă suită de medici şi asistenţi. Sunt cel puţin Băllan, un medic asistent, medicul bacteriolog, apoi Maria care acum şi-a pus un halat, supraveghetoarea, două infirmiere... Profesorul Dr. Omu este un bărbat foarte frumos de 45—46 de ani de care e îndrăgostită toată clientela feminină. Gurile rele spun că femeile din lumea bună se prefac bolnave numai ca să fie tratate de el. Poate că tocmai extrema lui seriozitate le aţâţă mai rău. Maria, care e îndrăgostită cu un soiu de disperare de el şi de care se împiedecă la tot pasul ca de un căţeluş, îl cam plictiseşte chiar, mai ales că deşi e preparatoarea lui nu-şi vede de studii. Pare foarte preţuit ca profesionist şi ca savant.*

Gurău, administratorul sanatoriului şi din ce în ce mai mult proprietarul lui, e un bărbat cam de aceeaşi vârstă, foarte intreprid, extrem de inteligent, afectând o familiaritate înşelătoare. E unul din acei impulsivi permanenţi care ştiu să se domine perfect când e nevoie... Verva lui e foarte apreciată şi a ţinut anume să-şi creieze o reputaţie periculoasă de cinism şi spirit practic.

Toţi sunt îmbrăcaţi în halate afară de Omu şi de Gurău.

OMU *către Gurău, după ce a ajuns la birou, în continuarea unor reproşuri începute în vestibul*

A, nu... nu... Nu-i aşa... E mult mai grav decât crezi... — *către ceilalţi* — Vă rog să mă lăsaţi cu domnul administrator.

SCENA VII

OMU, GURĂU

GURĂU *ca să scape de discuţie*

Aveam puţină treabă la debarcader...

OMU *vede afişul*

A, uite şi despre afişul acesta vreau să-ţi vorbesc. L-ai reprodus şi în ziare — *scoate un ziar.*

GURĂU

Avem nevoie de multă publicitate... Astfel de instituţii sunt necunoscute la noi... Trebue formată mentalitatea publicului... afişul e o splendoare... Marcu e un specialist.

OMU *sever*

Ascultă Gurău, ne cunoaştem de 25 de ani, am fost colegi de liceu amândoi... am acceptat direcţia acestei case cu toată bunăvoinţa... dar te rog... şi te rog... odată pentru totdeauna... să nu-mi mai faci astfel de neplăceri.

GURĂU

Dar ce ai de obiectat dragă doctore? Eu credeam că ai să fii încântat...

OMU

Incântat? D-ta îţi dai seama ce ai scris acolo?... Mă compromiţi... Mă faci de râsul colegilor...

GURĂU

Nu pricep absolut nimic — *ceteşte pe perete* — « Casa Snagov ».

OMU *întărâtat*

Perfect... ceteşte!

GURĂU

« Aşezată într'o poziţie magnifică pe malul lacului Snagov. Trei hectare parc modern... ».

OMU *nervos*

Dintr'un hectar ai făcut trei.

GURĂU *voit rece*

Aşa se obişnuieşte în prospecte... — *ceteşte* — « parc modern... brazi... ».

OMU *mânios*

Parc de brazi? Care parc de brazi? Sunt trei brazi cu totul...

GURĂU *voit rece*

Trei, şapte... şaptezeci... vorba e că sunt brazi. Nu mă şicana pe amănunte — *ceteşte mai departe* — « Debarcader şi plaje proprie... ».

OMU *iritat*

Hm...

GURĂU *sec*

Vrei să spui că nu avem debarcader şi plajă proprie? — *continuă* — « Două terenuri de tenis şi de voley... Sporturi de iarnă: patinaj, bobsleigh, sky... »

OMU *sever*

Sky? Ei cum? Nu ştiam că există dealuri la Snagov...

GURĂU

Foarte simplu, sky... pe câmp... pe zăpadă... In Norvegia se face sky şi pe lacuri... a, da... să adăogăm şi sky cu cai.

OMU *face un gest de enervare*

Pune şi alpinism.

GURĂU

Ar fi exagerat.

OMU *exasperat*

In sfârşit... « exagerat »... e cuvântul...

GURĂU *citeşte pedant*

« Cură de odihnă. Dezintoxicare. Analize integrale. Camere cu tot confortul modern... ».

OMU *aşteaptă*

Ei...

GURĂU *cu gura moale*

« Trei medici specializaţi în psihoterapie — *Vede că Omu n'a protestat şi acum continuă umflând vocea crezând că îl flatează* — sub direcţia marelui savant profesorul Dr. Omu ».

OMU *consternat*

Marelui savant profesor Dr. Omu! Cum ai avut îndrăsneala să scrii asta?

GURĂU

Cum, nu eşti profesor la Facultatea de Medicină? Nu ai publicat studii de psihiatrie în revistele străine de specialitate? Suntem mândri de tine...

OMU

Gurău, nu-ţi dai seama ce faci. Ceea ce ai scris nu e numai o grosolănie pe care eu nu o pot admite... şi care mă face să mă simt prost faţă de colegii mei... Auzi « marele savant »? Dar...

GURĂU

Te rog... ascultă-mă pe mine... Nu te sinchisi de colegii d-tale... Sunt invidioşi toţi.

OMU

Taci... ceea ce faci este şi o gravă încălcare a regulamentelor profesionale. D-ta nu-ţi dai seama că pot fi radiat din Colegiul medical? D-ta nu ştii că medicul nu-şi poate face altă publicitate decât indicând numele, adresa, specialitatea şi orele de consultaţie?

GURĂU

Aşa zic toţi... Şi pe sub mână umblă cu agenţi de racolat clientela... Au făcut... *lasă mă* Lasă-mă, că-i ştiu pe toţi.

OMU *grav, decis, scăzut*

Gurău, discutăm de prisos. Vei distruge aceste afişe... numaidecât... Iar pe viitor orice afiş şi orice notă de publicitate cu numele « Casa Snagov » va fi văzută mai întâi de mine.

GURĂU

Fie şi aşa. Dar n'ar fi rău să mă consulţi puţin şi d-ta pe mine.

OMU

Orice cuvânt e de prisos — *a sunat, către Dora* — Cheamă pe Dr. Băllan şi d-ra Micu aici.

SCENA VIII

Aceiaşi, BĂLLAN, MARIA, DORA

GURĂU

Vreau să-ţi explic... Ai să vezi... — *priveşte neconsolat afişul.*

OMU *mergând să-şi ia halatul, apoi către Gurău care a schiţat un gest*

Nu... nu niciun cuvânt... — *dă fără să vrea peste un pachet în buzunarul halatului, îl scoate mirat* — Mânuşi? — *nesigur căci i se par prea curate* — Parcă sunt ale mele... Ce-i asta? Mânuşile care mi s'au furat alaltăeri! — *se uită neîncrezător, vrea să le încerce, dă peste un bileţel, îl ceteşte mirat* — « Mânuşile, oricât de murdare curăţate cu benzină şi date cu puţină ceară se fac ca noi. Dacă sunteţi satisfăcut adresaţi-vă în viitor cu încredere la casa noastră » — *Nervos* — Ce-i prostia asta?

TOŢI *tac ca nişte vinovaţi. Maria s'a făcut mică de tot.*

OMU

Nu prea e destulă seriozitate aici... mi-e teamă că nici serviciul de noapte nu se prea face cum trebue — *se întoarce brusc şi totuşi fără răutate* — Cum ţi-a plăcut aseară piesa lui Pirandello, d-le Băllan?

BĂLLAN *hait, a aflat*

Da... da... — *mirat* — da...

TOŢI *schimbă priviri semnificative şi râd pe înfundate.*

BĂLLAN *ca să scape*

Profesorul Stănoiu ne trimite un bolnav... A încercat de două ori să se sinucidă. Crede că e un caz de Lypemanie.

OMU

Da, mi-a telefonat şi mie... — *Mariei* — Vezi d-ta dacă a venit cumva. Până mă întorc dela 26, — *lui Băllan* — d-ta fă-i fişa. Il văd pe urmă şi eu — *Iese cu ceilalţi.*

BĂLLAN *aşează situaţ'a într'un biblioraphţ.*

SCENA IX

BĂLLAN, MARIA, MIHAI, BUNICA

Intră, introduşi de Maria, Mihai şi bunica lui. Mihai eroul celor ce urmează e un tânăr de 27 de ani, de o frumuseţe palidă şi chinuită. Merge parcă fără să-şi dea seama ce e cu el, fără să se întrebe unde e dus, indiferent la tot ce e în jurul lui. E cu totul istovit, cu umerii încovoiaţi ca un bolnav grav. Capul îi atârnă pe umeri într'o parte. Are privirea lucioasă şi fixă, cu « pleoapele de carton ». Trăsăturile feţei s'au adâncit într'o tristeţe, pe care rarele lui zâmbete, vagi, abia schiţate o fac şi mai impresionantă. Face din când în când câte o sforţare să vorbească, atunci istovirea devine şi mai evidentă.

Bunica, foarte în vârstă, dar foarte vioaie, învechită ca o dantelă, cucoană, e foarte demodat îmbrăcată cu lucruri altfel de preţ. Vorbeşte foarte repede, gesticulând expresiv, cu pauze mari. E impresionată de sanatoriu şi « bine

crescută » vorbește cât mai mult în șoaptă. Are un simț al demnității care o face foarte puțin ridiculă. E tot timpul cu ochii pe nepotul ei. Băllan nu i-a văzut când au intrat.

MARIA

Domnule Băllan...

BĂLLAN *surprins*

Dumnealui e bolnavul? Ce are?

BUNICA *repede în șoaptă*

Domnule doctor, de două săptămâni dela nenorocirea aceea, n'a mai mâncat nimic și n'a închis ochii. Doctorul dela spital, care i-a îngrijit rana, spune că acum are nevoie de odihnă și să schimbe aerul. Zice că aci la Snagov...

BĂLLAN

Bine, lasă că vedem noi — *către Mihai, arătându-i ușa* — Vrei să treci cu mine în camera de consultații?...

MIHAI *care abia se mai ține pe picioare, vrea parcă să spuie ceva, nu poate și trece în camera de consultații.*

BUNICA *după ce s'a uitat de prisos împrejur să nu audă cineva, spune confidențial și cu desgust*

O femeie, domnișoară... o femeie...

MARIA *care căzuse pe gânduri, tresare și întreabă mirată*

Cum o femeie?...

BUNICA *convinsă, secret grav*

O femeie l-a nenorocit — *explicând foarte impresionată ea însăși* — A trecut glontele pe lângă inimă —

arată — Spunea doctorul că doi milimetri mai la stânga și rămânea mort pe loc...

MARIA *tot nu pricepe*

Ce femeie?

BUNICA *cu dispreț, simplu*

O «aia»! O șanteză... — *Incruntată în șoaptă* — Cred că i-a făcut farmece. Nu mai doarme, nu mai mănâncă și dacă-l lași singur încearcă iar să se sinucidă...

MARIA *exaltată, ca pe altă lume*

Ah! frumoasă e iubirea... nu mai mănânci... nu mai dormi! — *iese.*

BUNICA *se închină bănuitoare*

Mare e grădina lui Dumnezeu.

SCENA X

ESMERALDA, BUNICA

ESMERALDA *de afară, strigând*

Arhitectul... să vie numaidecât arhitectul... — *intrând* — Să-mi trimiteți numaidecât un arhitect aici. Să se construiască trei pavilioane de vânătoare pe malul lacului...

BUNICA *tresărind toată*

Doamnă, nepotul meu e arhitect... a ieșit al doilea la diplomă.

ESMERALDA

Nu mă interesează diploma. Știe să construiască pavilioane de vânătoare...?!

BUNICA *nu vrea să scape norocul băiatului, agitată*

Numai asta a studiat. E grozav în pavilioane de vânătoare. Profesorul Tomescu ăla, directorul, i-a spus chiar: d-ta să te specializezi în pavilioane de vânătoare...

ESMERALDA

Bine... pavilioane de vânătoare... dar să fie pe malul lacului.

BUNICA *grăbită*

Știe de toate... și pe malul lacului... și în apă...

ESMERALDA

Cum și în apă? Ce-i nebun?

BUNICA *repară speriată*

Adică să se vadă în apă... pe mal vreau să zic... E visul lui așa ceva...

ESMERALDA

Bine, atunci să se adreseze intendentului șef și să-mi prezinte proiectele cât mai repede... — *iese.*

SCENA XI

OMU, MARIA, BUNICA

OMU *căutând pe birou situația*

A venit un tânăr acum de dimineață?

MARIA *tresărind se zăpăcește, intimidată ca totdeauna de Omu*

Nu... nu...

OMU *se uită la ceas*

Mi-a telefonat Stănoiu acasă că l-a trimis.

MARIA *nu se poate regăsi*

Un pacient... da... da... a venit...

OMU *iritat*

A venit sau n'a venit?

MARIA *nenorocită*

N'a venit... dar... e aici...

OMU

!?!

MARIA *mai nenorocită, cu ochii în lacrimi*

N'a venit devreme... dar a venit acuma...

OMU

Ce, a venit... n'a venit? Ce-i bâiguiala asta? Ce îmi tot ieși în cale la fiecare pas și te zăpăcești ca o caraghioasă când îți vorbesc?... Ce-i cu d-ta?

BUNICA

Intrebați de nepotul meu? L-am adus, uite scrisoarea...

OMU *speriat*

Unde e...? L-au lăsat singur?

BUNICA

E cu un domn doctor aci înăuntru... îl cercetează...

MARIA

Doctorul Băllan îi face fişa.

OMU

Poftim, iată că ştii să vorbeşti... Dacă ştiai că e aci de ce spuneai că nu e aci?

MARIA *exasperată, vrând s'o repare*

Să vedeţi, d-le profesor, am vrut să vă explic... că nu e aici în birou.

OMU *exasperat şi el*

Ei, asta-i, aici în birou... Unde ţi-s minţile, domnişoară? M'ai rugat să te admit aci şi de trei zile faci numai încurcături...

BUNICA *neliniştită*

Domnule profesor, nu vreţi să-l vedeţi şi d-voastră? — *arată cu mâna.*

OMU

Nu, doi doctori odată... îl impresionează... Dar ce are, anume?

BUNICA *zăpăcită, caută*

Aşaa... n'are nimic... Dar nu mai doarme... nu mai mănâncă... şi nu scoate o vorbă toată ziua.

OMU

Şi asta numeşti d-ta nimic?... O să-l vedem noi... Dar ce-i cu încercarea de sinucidere?

BUNICA *denunţă inimoasă şi zorită*

Nu ştiu, s'a certat cu ea, vrea să se ducă s'o vadă şi pe semne că era cu altul. Nu ştiu ce a fost... A vrut

el să facă scandal... — *cu silă* — Că ea e o aia... o stricată... I-a spus că nu vrea să-l mai vadă niciodată... A încercat el de câteva ori... nu-l primea servitoarea dela uşe... Inţelegi d-ta... avea ale ei... dar el prost — *semn cu mâna* — ...uite, cum îl vezi, nici una nici două, să se omoare... Că nu poate fără ea... — *confidenţial şi senzaţional* — Am spart cu vecinii uşa de l-am găsit într'un lac de sânge... Abia mai respira... — *clatină din cap* — Pe urmă toată ziua murmura ca prostit...: « Să-mi facă ea mie asta! »... Domnule profesor trebue păzit să nu se sinucidă.

OMU *face un semn vag cu mâna.*

SCENA XII

Aceiaşi, MIHAI, BĂLLAN care vin de alături

OMU

Ei?

BĂLLAN

Un caz tipic de Lypemanie. I-am văzut şi buletinul dela Filantropia — *apoi enumără* — Bradycardie, Oliygurie accentuată, hypotermie, insomnie, turburări secreţionale.

OMU *cu privire încruntată*

Amnezie?

BĂLLAN

Nu am putut să constat... O stare gravă de prostaţie.

OMU *îl bate pe umăr pe Mihai*

Bine domnule, să faci una ca asta? Un flăcău frumos ca d-ta?

MIHAI *cu ochii ficși, cu gâtul moale, palid ca de ceară, cu mâinile pleoștite, surâde ca și când n'ar fi vorba de el.*

OMU *cordial*

Și Napoleon a fost înșelat... Și ce crezi că a făcut?

MIHAI *ca și când ar răspunde totuși... privește năuc.*

OMU

A fugit, domnule, a fugit. A scris și o cugetare chiar. « In amor singura victorie posibilă e fuga ». De ce n'ai fugit și d-ta?

MIHAI *rămâne năuc, cu privirea vagă.*

OMU

Era frumoasă măcar?

BUNICA *cu dispreț, scoate o fotografie perforată din poșetă și i-o întinde*

Aș! o aia...

OMU *neînțelegând de ce e perforată*

Nu-i urîtă, dar ce mai e și asta?

BUNICA *mânioasă dar în șoaptă*

Nebunia lui — *arată cu degetul confidențial și grav* — A pus-o pe inimă când a tras cu revolverul...

OMU *către Mihai*

Ce vârstă ai?

MIHAI *încet, absent, face un efort să vorbească.*

BUNICA *răspunde repede pentru el*

30 de ani.

OMU...

Nu răspunde d-ta... lasă-l pe el să vorbească... 30 de ani... Păi, eşti bărbat în toată firea...

BUNICA *indignată*

Lasă-mă cu bărbaţii... sunt toţi nişte tâmpiţi.

OMU *o clipă uimit, căci şi el e bărbat*

Dar taci, madame, că nu te întreb pe d-ta... — *către Mihai* — Ascultă, te-ai certat cu ea?

MIHAI *apatic, obosit*

Da...

OMU

Ţi-a închis uşa?

MIHAI *întârzie să răspundă.*

BUNICA *furioasă*

O aia... i-a trântit uşa în nas şi l-a îmbrâncit pe scară...

OMU *face un gest de protest şi enervare*

Doamnă.

BUNICA *explosivă*

Las'că ştiu eu tot ce-a fost... O matracucă...

OMU

Ce meserie ai d-ta?

MIHAI *absent, cu o privire de idiot*

Da...

OMU

Te-am întrebat ce meserie ai?

BUNICA *repede, scăzut, cu multă importanță*

E arhitect. A ieșit al doilea la diplomă... de nu mai putea de necaz Muntenescu, zicea că fiu-su...

OMU *politicos*

Madame dragă, nu te-am întrebat pe d-ta...

BUNICA *mânioasă*

Văd că-l descoși... Vrei să știi toate...

OMU

Nu madame dragă, nu sunt curios... Nu-l întreb ca să-l descos. Asta face parte din examinarea lui... Vreau să-i văd reacțiile, să-i pun diagnosticul exact...

BUNICA *și-a pierdut răbdarea*

Ce să mai vedeți? De două săptămâni stă ca un idiot așa... Nu scoți o vorbă dela el...

OMU *o privește lung, surâde cu simpatie, apoi către Mihai*

Tinere, bunica d-tale cam are dreptate... Ești cel mai crâncen idiot din dragoste pe care l-am pomenit în cariera mea.

MIHAI *surâde absent de parcă ar fi vorba de altul.*

OMU *către bunica*

Doamnă o să-l ținem aici vreo două săptămâni la aer. O să vedem ce o să putem face.

BUNICA *şovăind*

Aş vrea să vă spun vreo două vorbe.

OMU *mirat*

Da? — *către Mihai-Maria* — Ia pofteşte d-ta cu Domnişoara dincolo.

BUNICA *cu o voce sec alarmată*

Să nu-i lăsaţi vre-un revolver la îndemână.

OMU *mirat*

Ce revolver?

BUNICA

Şi să nu ia vreun medicament... Vreo otravă... Nici cerneală să nu-i lăsaţi în cameră... c'o bea...

OMU

N'avea nicio teamă. Am eu grijă de el. Nu degeaba mi-a fost dascăl tată-său.

BUNICA *foarte important, foarte confidenţial*

D-le profesor să vă spun eu ce l-ar putea face bine...

OMU

Da, spune.

BUNICA

Lui i-a plăcut nespus de mult... de copil... arhitectura. Idealul lui era să construiască. Dacă ar primi vreo comandă de lucrări eu cred că ar uita şi de şanteză şi de toate.

OMU

Ar fi de încercat... Dar cum s'o facem? De unde să-i luăm lucrarea?

BUNICA *tot mai confidențial, insinuant, rugător*

A venit adineaori patroana... Adică proprietara...

OMU *mirat*

Ce proprietară?

BUNICA *necăjită, insistentă*

Proprietara, de! proprietara sanatorului ăsta... A spus că vrea să construiască imediat trei pavilioane...

OMU

Ce proprietară, Băllan?

BUNICA *convinsă*

A fost adineaori aci... — *explică* — une dame d'un certain âge... dar e foarte bine... Vrea să construiască trei pavilioane de vânătoare — *Intră Gurău.*

OMU *amuzat*

Pavilioane de vânătoare?... Măcar de ar fi fost pavilioane pentru bolnavi... Cine naiba să fie?

SCENA XIII

Aceiași, GURĂU

GURĂU *care intrase pe replica bunicii întreabă surprins*

Pavilioane de vânătoare? — *râde* — A fost nebuna de Esmeralda. Aia îmi bate mereu capul cu pavilioane de vânătoare...

BUNICA *uimită*

A fost aici adineaori... a şi dat ordin.

BĂLLAN

Madam dragă... Aia e o nebună... E o clientă a sanatoriului.

BUNICA *speriată*

Vai... Părea o persoană foarte bine.

OMU

Cumsecade sau nebună n'are acum importanţă. Dar ştii că ideea bunicuţii mi se pare excelentă — *către ea* — Băiatul ăsta îşi iubeşte cu adevărat meseria?

BUNICA

De copil a fost visul lui să devină arhitect şi să construiască. A fost nemaipomenit de ambiţios până a întâlnit-o pe creatura aceea... Acum patru ani după ce şi-a luat diploma, umbla ca un nebun după vreo « comandă de lucrări »...

OMU

Ar putea foarte bine să-l ia în întreprinderile ei. Ce ar fi să-i vorbim? Ea trebue să aibă nevoie... Gurău, te rog, vorbeşte-i d-ta.

GURĂU *sare speriat*

Eu?... Nu mă poate suferi... Cum mă vede începe să urle la mine... Mă crede Potemkin.

OMU *amuzat*

Potemkin? fii flatat... A fost amantul ei.

GURĂU

Dracu știe ce-o fi fost... Că de cum intră Sâmbătă la prânz în sanatoriu până Luni la prânz, mă caută în toate părțile și mă amenință că mă spânzură.

OMU

Atunci de ce n'o dai afară?

GURĂU

Vai de mine!... de pe urma ei trăește tot sanatoriul.

BĂLLAN

Și pe urmă e altceva, domnule profesor. Azi e Duminecă. Aici în sanatoriu nu discută niciodată pentru nimic în lume afaceri. Uită complet că în oraș e conducătoarea marilor întreprinderi Vitex, așa cum de Luni la prânz până Sâmbăta următoare uită complet că două zile pe săptămână este în sanatoriu, Ecaterina II-a.

OMU

Chiar așa? Nu m'a interesat prea mult cazul ei.

ESMERALDA *de afară*

Să vie primul șambelan.

BĂLLAN

Auziți-o... O chem aici — *strigă* — Majestate! Majestate!

GURĂU *vrea să iasă*

Stai puțin să ies eu — *dar n'apucă să iasă căci pe ușe intră Esmeralda.*

ESMERALDA *dă cu ochii de el furioasă*

Aci mi-erai Gligor Alexandrovici Potemkin — *pronunţă Patiomkin* — La pământ ticălosule... — *e crâncen de convinsă, e ceva furios în mânia ei.*

GURĂU *speriat îşi face încet loc spre uşe*

Am să vă explic...

ESMERALDA *la fel*

N'ai să-mi explici nimic. Ai să te explici călăului — *către profesor* — Generale, ţi se va face dreptate ... deplină dreptate... Gligor Alexandrovici Potemkin eşti cea mai mare bestie din cuprinsul imperiului meu... Am să pun să te spânzure.

GURĂU

Perfect... Dar mai întâi mă duc să predau comanda armatei.

ESMERALDA *conciliantă*

Bine... atunci predă întâi comanda şi pe urmă vino să fii spânzurat...

GURĂU *pripit şi speriat*

Am înţeles... foarte bine... mă duc să mă spânzur şi mă întorc.

OMU

Doamnă, aş vrea să vă fac o rugăminte. Să angajaţi în întreprinderile d-voastră un tânăr arhitect foarte meritos...

ESMERALDA *îl priveşte imperial mirată*

Ce doriţi?

BĂLLAN *luând cuvântul repede căci omul e surprins*

Majestate, uitaţi despre ce e vorba... Aţi ordonat să se construiască de urgenţă trei pavilioane de vânătoare... Am şi găsit un arhitect bun şi vrem să-i comandăm imediat proectele...

ESMERALDA

Foarte bine baroane... să prezinte imediat proectele.

BĂLLAN

Miercuri sau Joi se va prezenta Majestăţii Voastre în Capitală... Nici nu discutăm chestia angajamentului.. Mărinimoasă cum sunteţi, n'aţi vrea să donaţi însă un premiu acestui arhitect de merit, pentru frumoasele lui proecte?

ESMERALDA

A... un premiu... de sigur că da... Ce premiu?

BĂLLAN

Atunci daţi-mi un cec de trei sute de mii de lei...

ESMERALDA *rămâne pe gânduri, pe urmă scoate poşeta şi iscăleşte cecul*

Poftim — *Băllan întinde mâna, dar ea îl preferă pe Omu.*

OMU

Daţi-mi voie să vă pun o întrebare şi eu... De ce purtaţi d-voastră carnetul de cecuri la d-voastră...? când aţi putea da ordine unui ministru al tezaurului...?

ESMERALDA

Eşti un întârziat generale... Nu ţii seama de progres... Trăim în veacul progresului... Cecul e cea mai comodă formă financiară — *iese majestuoasă.*

OMU *se uită mirat*

E cel puțin valabil?

BĂLLAN

De sigur domnule profesor... Nu e pusă sub interdicție. Dimpotrivă... Se zice că e un geniu într'ale finanțelor. Eu cred că a vrut să vă facă o plăcere d-voastră... De aceea a donat premiul...

OMU

Ca să-mi facă mie plăcere? — *rămâne pe gânduri* Ascultă d-le Băllan, eu n'am prea avut timp să mă duc pe la teatru... Nu e nici felul meu... Dar d-tale îți place și ai văzut mult teatru. Ascultă, ai văzut-o pe cabotina asta jucând vreodată? Avea ceva talent? Mă pune pe gânduri.

BĂLLAN

E greu să vă spun d-le profesor... Eram prin liceu acum vreo cincisprezece ani... și... o vedeam dela galerie... Nu era rău... unii o credeau chiar mare actriță.

OMU

Și de ce s'a lăsat de teatru?

BĂLLAN

A fost un scandal mare... Nebună... A spus că îi e silă, că se sufocă... A dat niște interviewuri... Cerea ca toți actorii să fie uciși ca să se mântue teatrul... Mi se pare că fraza e din... o luase dela Duse... Mi se pare că s'a și călugărit... Nebună.

OMU

Și averea asta mare cum a făcut-o? Se zice că e colosal de bogată.

BĂLLAN

A deschis sau a moştenit, nu ştiu, nişte ateliere de filatură... Pe urmă fabrici de ciorapi de mătase... Acum domină toată piaţa, cu firma ei Vitex. Importă din Anglia trenuri întregi de ţesături şi stofe, căci nu-i ajung fabricele ei... Dar e nebună...

BUNICA *emoţionată*

Nu e nebună sărăcuţa de ea dacă îmi scapă nepotul... V'am spus eu că e o persoană foarte bine.

OMU

Bunicuţo, poate că ai noroc. Dar ştii că dacă nici comanda asta nu-l trezeşte din starea asta de prostaţie, nu mai e nimic de făcut — *către Băllan* — Aduceţi-l încoace.

BUNICA

O să vrea... De 4 ani de când şi-a luat diploma, aşteaptă bietul de el o comandă de lucrări.

SCENA XIV

OMU, BUNICA, MIHAI, MARIA, BĂLLAN

OMU *către Mihai*

Te rog ia loc... Uite ce am dori...

BUNICA *nebună de bucurie*

Maică, ai să construeşti aci trei pavilioane...

OMU *cu reproş*

Doamnă... — *către el* — Uite, noi avem nevoie aici de un pavilion pentru bolnavi şi vrem să profităm că d-ta ca arhitect, vei sta să te odihneşti aci vreo două

săptămâni... Ne vei face planurile acestui pavilion... Iți oferim pentru aceasta suma de 300.000 lei din care vei cheltui doar costul pensiunii aici. Ei ce zici? Primești? Uite și cecul...

TOȚI *așteaptă cu încordare rezultatul experienței*

MIHAI *face o sforțare parcă, dar de prisos, nu poate să-și adune niciun gând, murmură istovit, absent*

Un pavilion?

BUNICA *emoționată*

Prima ta lucrare, maică!

OMU

Dar să știi că vrem o adevărată operă de artă...

MIHAI *ca într'un vis greu, zâmbește penibil și murmură absent*

De artă...

TOȚI *așteaptă, privindu-se unii pe alții.*

MIHAI *se frânge și cade iar în starea lui de apatie, îi scapă cekul jos.*

OMU *dezolat, ridică din umeri*

Nu e nimic de făcut.

BUNICA

Mihăiță, mamă, ascultă... — *nu mai găsește nici ea vorbe.*

SCENA XV

Aceiași, intră ANA

ANA *intră în ținuta de oraș, vorbește cam din spatele lui Mihai*

D-le profesor, vă dau acum graficele? sau le aduc mâine la curs?

OMU

Dă-mi-le... — *Ana trece în fața lui Mihai ca să dea graficele.*

MIHAI *în clipa când o vede se ridică nebun în picioare, nu poate vorbi de emoție și pe urmă se repede spre ea urlând sălbatic*

Bella! Bella!

ANA *se sperie, nu pricepe întâiu, ce vrea bolnavul, crede că e un atac furios, se aruncă în brațele profesorului*

Ah!

BĂLLAN *speriat și el ca toată lumea l-a prins în brațe pe Mihai care se sbate furios, au intervenit și doi infirmieri.*

MIHAI *în timp ce e scos, se sbate furios, urlă mereu*

Bella... Bella... Vreau să vorbesc cu Bella — *cei doi infirmieri îl scot afară.*

ANA *își revine, deschide ochii și întreabă încă în șoaptă speriată*

Ce-a fost? Ce vrea?

OMU *liniște*

Un bolnav... te-a confundat cu obsesia lui, Bella... Cine o fi aceea?

ANA *tace o vreme, gândindu-se evident, pe urmă încet*

E sora mea, Bella.

OMU *surprins de tot*

Sora d-tale? Ai o soră? Bella? Iți seamănă atât de mult?

ANA *abia își revine*

Suntem surori gemene.

BĂLLAN

Pe el l-ai cunoscut?

ANA *șovăind*

Nu l-am văzut niciodată... *respiră* Vai cum m'am speriat.

OMU

E un tânăr arhitect... E un băiat foarte bun, d-ră. Profesorul și colegii lui socot că e vorba de un mare artist. Eu nu mă pricep în arhitectură, dar marii artiști sunt rari și datoria noastră a medicilor e plină de răspundere în asemenea cazuri. E pe cale să facă o demență melancolică... Nu se mai poate hrăni. Pare-se că sora d-tale a fost foarte crudă cu el.

ANA

O! cred... E o ființă foarte rea, lipsită cu totul de inimă.

BĂLLAN

Cazurile gemenelor sunt foarte turburătoare în știință.. Dalton pretinde — și citează zeci de cazuri — că gemenii au nu numai fizicul identic... ci și personalitatea... chiar și destinul. Citează cazul fraților X... care au

murit în aceeași zi, în orașe diferite, la 300 km distanță, amândoi de anghină pectorală.

OMU

Sunt și cazuri contrare... Sunt așa numiții de Ribot « gemeni echivalenți ». Expresia însă mi se pare greșită... Prefer « gemeni complimentari » care au personalitățile perfect opuse... Ca ziua și noaptea...

ANA

Unde e acum?

OMU

Lasă-l în pace... a fost dus într'o rezervă până i se face camera. Ascultă d-ră, băiatul acesta trebue salvat... A primit o lovitură prea brutală, o surpriză, un șoc nervos. Niciun refuz nu trebue sporit inutil cu brutalitate și batjocură.

ANA *tulburată*

E odioasă... Iși bate joc de toți și de toate...

OMU *s'a gândit câtva timp*

Ascultă, mergem amândoi la ea... Voi încerca să-i vorbesc. Am să-i explic și are să mă înțeleagă. Un refuz brutal exasperează o iubire. Provoacă adevărate rupturi psihologice. E necesară o modulare... o amortizare... a loviturii... Organismul are reacțiile lui... Despărțirile în iubire trebue să fie fără traumatisme.

BĂLLAN

D-le profesor, credeți că...

OMU

Uită-te la o pisică liniștită, aproape adormită... Intinde-i un ghemotoc de hârtie... Se uită la el plic-

tisită... Ia-i-l de dinainte încet, fără nicio intenţie... Pisica rămâne plictisită... Smulge-i-l brusc... va repezi laba pe el. Intinde-i ghemotocul şi retrage-i-l brusc, se va îndârji ca o nebună. Refuzurile bruşte stârnesc reacţii automate. Astea sunt aproape legi fiziologice... Dacă rupi brutal cicatricea de pe rană, niciodată nu se va vindeca. Mergem la ea...

ANA *sărind în sus speriată şi îndurerată*

Nu... nu... niciodată, d-le profesor... N'am nimic comun cu fiinţa aceea odioasă... n'are nimic sfânt, e o destrăbălată, moartă după lux şi bani... mi-a batjocorit munca... m'a umilit întotdeauna... I-am spus că niciodată nu-i voiu mai călca pragul. Şi de trei ani n'am mai văzut-o... E o fiară... nu e o femeie...

OMU

Bine dar trebuie făcut ceva... dă-mi mie adresa... mă voiu duce eu la ea...

ANA

Nu o ştiu... poate o cunoaşte bolnavul...

OMU

Am să caut eu s'o văd chiar acum de dimineaţă... A nu, că la 1 mă duc la comitetul permanent... După masă, pe la 4.

BĂLLAN

D-le profesor, v'aş face o rugăminte, mă interesează acest caz de gemene... vreţi să-mi permiteţi să viu şi eu? Aş trece să vă aştept acasă la d-voastră.

OMU *iar se gândeşte*

Nu, prefer să mă duc singur... Caută-mi adresa.

CORTINA

TABLOUL II

Acasă la Bella. In după amiaza aceleiaşi zile. Un apartament standard într'un bloc de pe B-dul Brătianu. Un fel de hall-salon, mobilat oarecum la moda zilei. Pe o canapea câteva păpuşi de cabaret, subţiri şi înalte cam de un metru, ca nişte mondene de stofă şi mătase. Una reprezintă un bărbat în frac. Două uşi opuse. Un scaun de lux în stânga. O servitoare a condus pe Omu care e puţin solemn, puţin emoţionat, îmbrăcat de vizită.

Apare Bella din dreapta într'un deshabillé pretenţios. Are în braţe un căţel de lux. Aferată. Deşi e o soră geamănă se deosebeşte totuşi în înfăţişare mult de Ana. Chiar ca fizic, deoarece ţinând totdeauna umerii drepţi pare mai voinică. Are sprâncenele lung trase, cu intenţia de a părea mai vampă. Mult fard pe obraji, o coafură foarte pretenţioasă bazată pe bucle. Unghiile foarte roşii. Priveşte totdeauna demnă. Când zice « eu » sau « cu mine » se vede că are un eu cu totul categoric, în orice caz la ea opoziţia Eu-Lumea este foarte puternică. Gesticulează meditat şi distins — dar în niciun caz caricatural — şi vorbeşte într'un mod pe care ea îl crede foarte natural.

SCENA XVI

OMU, BELLA

OMU *se înclină cu distincţie profesorală*

Doamnă, vă rog.

BELLA *corectându-l uşor, scurt*

Domnişoară — *Il invită să ia loc într'un fotoliu lângă o masă rotundă.*

OMU *rezervat*

D-ră, vă rog să mă scuzaţi că nu v'am spus la telefon obiectul vizitei mele, dar veţi înţelege numaidecât că nici nu era cu putinţă — *e puţin cam încurcat* — Vreau să vă spun... — *o priveşte lung* — E foarte reală asemănarea fizică cu sora d-voastră.

BELLA

Ana? E numai o primă impresie. Privite cu atenţie, ne deosebim mult... Cel puţin aşa era acum vreo trei ani, când ne-am văzut ultima oară. Ce vrei Lucky maică? Nu fii prost... stai liniştit... Căţeii ăştia sunt foarte plicticoşi. Aţi avut vreodată căţei?

OMU *o priveşte stânjenit de frivolitatea ei.*

BELLA *inconştientă*

E de rasă pură... Are un pedigree foarte interesant. Dar să vă spun o chestie... Rasa asta e puţin cam murdară... Stai cuminte, stai cuminte Lucky, să nu faci — *în gând : pipi.*

OMU *o priveşte lung, parcă deziluzionat*

Aşa e se pare rasa asta.

BELLA *se aşează provocătoare în fotoliu*

Despre ce voiaţi să-mi vorbiţi domnule?

OMU *deziluzionat, tace, pe gânduri*

Despre nimic — *ezită* — Domnişoară...

BELLA

Cum, despre nimic?

OMU *foarte încurcat*

Mă gândisem la ceva... am renunţat — *parcă ar vrea să se scoale.*

BELLA *vulgar*

Am impresia că sunteţi cam timid — *îl încurajează cu privirea protectoare, mai profesional.*

OMU

E cu putință.

BELLA

Cu ce vă ocupați?

OMU

Sunt profesorul Dr. Omu.

BELLA

Omu... mi se pare că am auzit de d-voastră... n'aveți d-voastră un frate... Lucky stai cuminte că te arunc cât colo... — *sună energic, apoi servitoarei* — Vino să iei pe Lucky să nu murdărească covorul — *servitoarea ia câinele și iese în dreapta.*

OMU *e tăcut și desgustat de vulgaritatea ei.*

BELLA *crede că e un bărbat timid și își dă aere protectoare*

Vrei un whisky d-le Omu... e foarte bun... o să vezi...

OMU *s'a decis, deși cu greutate, ușor, net*

D-ră, uite despre ce e vorba. Vreau să veniți să vedeți de vreo două, trei ori, un bolnav al meu, în sanatoriul Snagov. L-ar calma puțin.

BELLA

E amuzant. Ce bolnav?

OMU

E vorba de un tânăr arhitect, care are un grav șoc nervos... și se pare din cauza d-voastră.

BELLA

Domnule vă rog, drept cine mă luați? Ce vreți să spuneți? nu înțeleg ce-mi propuneți?

OMU

Domnișoară, nimic... nimic altceva decât să veniți să-l vedeți de două, trei ori. Să-i spuneți câteva cuvinte de prietenie.

BELLA

Il cunosc foarte bine pe acest domn, m'a plictisit destul cu insistențele lui și nu văd acum, când am scăpat de el, dece să îndur să mă bată iar la cap.

OMU

E un om care vă iubește, domnișoară, care și-a distrus vieața din pricina d-voastră.

BELLA

Ei, dacă aș sta eu să consolez pe toți aceia cari pretind că-și distrug vieața din cauza mea... pe toți cari au poftă de mine, ar trebui să deschid un spital. Nu sunt damă de caritate.

OMU

A fi soră de caritate e o meserie mai mult decât onorabilă, domnișoară... E de o reală noblețe...

BELLA

Posibil domnule, dar nu mă interesează.

OMU

Nădăjduiam domnișoară, că aveți un pic de inimă.

BELLA

Nu este exclus, domnule... dar dece nu lucrați d-voastră pe cont propriu? dece... — *o întrerupe privirea lui tăioasă.*

OMU *se scoală*

Domnișoară, ești femeie și eu nu-ți pot spune părerea mea cu aceeași franchețǎ cu care te exprimi d-ta... Dar văd încă odată confirmată o veche părere a mea despre sinuciderile din dragoste... Anume, am observat că astfel de drame se întâmplă numai într'un anumit mediu...

BELLA *fără să priceapă*

?!

OMU

Intr'un mediu în care nefericirea despărțirii dintre inimi e nesfârșit agravată de vulgaritatea partenerilor. Unii operează ușor cu bisturiul, atât cât e nevoie, cu regret parcă, alții răsucesc în rană până și mânerul cuțitului de bucătărie, apoi mai lovesc și cu piciorul.

BELLA *arogantă*

Dacă am înțeles bine, d-le profesor, ce spuneți că sunteți, m'ați făcut vulgară... Și dece sunt, mă rog, vulgară? Pentrucă l-am rugat pe acest domn să mă lase în pace?... Să nu-mi explicați mie ce am de făcut... Cu mine nu merge... — *refuză, agitând convinsă degetul arătător, ca un demn orator.*

OMU

Și crezi că ai făcut bine?

BELLA

D-le profesor, cum ziceți că sunteți... am și eu ca d-voastră o veche părere: că fiecare își cunoaște soco-

telile lui mai bine decât pretinde că i le cunoaşte un străin... A trebuit să-l trimit la plimbare...

OMU

Şi nu te-a mustrat de loc conştiinţa?

BELLA

M'a mustrat, cum să nu mă mustre, ce, eu nu sunt om? Dar am eu un leac straşnic pentru ea... Stai să ţi-l arăt şi d-tale...

OMU *aşteaptă uimit, încremenit.*

BELLA *se duce în dreapta şi dintr'un scrin de lux vine cu o boccea pe care e prins cu acul un bilet. I-o trânteşte pe masa din mijloc*

Vezi biletul ăsta? Citeşte-l... te rog, citeşte-l...

OMU *îl ia sfios, ceteşte automat*

« Madame, dacă până diseară nu aduceţi 5000 de lei, luaţi-vă catrafusele dela portar şi ştergeţi-o! » — *el e jenat.*

BELLA *ştiind ce spune, foarte emoţionată sub stăpânirea amintirii*

Locuiam amândouă într'o mansardă, într'o casă veche de pe Brezoianu, care acum s'a dărâmat. Când am venit la prânz, am găsit uşa închisă şi biletul ăsta pe uşe — *arată biletul* — Uite, scrie data, 15 Octomvrie 1937. Am alergat până seara pe la prieteni, la cunoscuţi, dar a fost de prisos. Atunci a fost prima seară că n'am mai dormit cu tâmpita de Ana — că e şi aia o intrigantă... Peste trei zile mi-am făcut o garderobă solidă... Aveam şi apartament, dar mi-am păstrat şi conştiinţa... Uite-o... — *desface acum bocceaua* — Uite! — *scoate cu desgust şi emoţie o rochie slinoasă, rufe, pantofi găuriţi în talpă...* — Aţi văzut că am conştiinţă? Are şi data:

arată iar energic, citind și restul biletului Conștiința Bellei la 15 Octomvrie 1937 Și n'o uit... O întreb mereu... In seara când protejatul d-tale mi-a făcut o scenă îngrozitoare și mi-a cerut să mă duc la el, cu leafa lui de mizerie, am scos conștiința din dulap, m'am sfătuit cu ea și apoi i-am spus d-lui să mă lase în pace... Și acum ce vreți d-voastră? Dece să mai încurc lucrurile?...

OMU *rămâne mult pe gânduri*

Domnișoară...

BELLA *foarte hotărîtă, dar ca un ecou, scăzut*

Nu pot — *după un timp, cu tristețe* — Ana, proasta aia, e tot așa? Vai de capul ei: mirosea mereu a tinctură de iod... Lua două cornuri în buzunar să le mănânce după ce ieșea din sala de disecție...

OMU *un timp pe gânduri, totuși nu o aprobă*

Nu mai vreau nimic domnișoară, bună ziua — *spre ieșire.*

BELLA

Bună ziua domnule profesor... și dacă într'o zi aveți poftă de un pahar cu whisky... — *arată cu un gest larg sticla și paharul.*

TABLOUL III

Cabinetul medicului-șef din tabloul I

SCENA I

Omu — Băllan — Gurău — Mihai — Dora

Medicii îl privesc enervați și dezolați că nu pot face nimic.

MIHAI *agitat, aproape nebun, cu hainele și cu părul în dezordine*

Domnule profesor, vă rog, spuneți-mi ce a devenit Bella? Unde ați dus-o? Și pe urmă aș vrea să știu precis ce a căutat ea aici? — *își frânge mâinile de disperare.*

BĂLLAN

Ascultă domnule odată... crede ce ți s'a spus de atâtea ori... Nu era aceea domnișoara Bella... Ți s'a părut d-tale... De ieri îți tot spun asta. Urli mereu... și ți-ai pierdut și noaptea de prisos.

MIHAI *exasperat, într'o nouă sguduire*

Ea era... pentru numele lui Dumnezeu, ea era... Trebue să fie pe aici pe undeva închisă... E un mister care mă înebunește... — *se plimbă agitat, chinuit prin cameră.*

OMU

Dece s'o închidem? Dece s'o ascundem?

MIHAI *dezolat, istovit de chin, cu buzele arse*

Știu eu? Asta mă întreb nebunește de ieri... m'am întrebat toată noaptea. Ce-a căutat aci? Peste ce amestec de întâmplări am căzut?... Dece mi-o ascundeți? Unde ați închis-o?

GURĂU *enervat*

Băiatul are dreptate... Trebue să se termine comedia asta.

OMU *speriat*

Gurău, ce vrei? Pentru Dumnezeu...

GURĂU

Am obosit și eu... du-te în camera d-tale și-ți promit eu că într'o jumătate de oră ai deslegarea enigmei acesteia care te roade până la os.

OMU

Gurău, ce vrei să spui?

GURĂU

Vorbim numaidecât... Dora condu pe d-l Mihai Stănculescu în camera lui... Vin eu imediat acolo.

MIHAI *merge spre uşe năucit de speranță și îndoială în acelaşi timp*

Dar nu mă lăsați prea mult să aştept?

GURĂU

Te rog să ai încredere în mine.

MIHAI *bâlbâit, pierdut*

Da... da... — *iese împleticindu-se.*

SCENA II

OMU, GURĂU, BĂLLAN

OMU *isbucnind*

Ascultă Gurău, ai înebunit tu?

GURĂU *la capătul răbdării*

Dar nici asta nu poate continua... De ce-i țineți despărțiți unul de altul? Ii vom spune cine a fost...

OMU

El o vrea pe Bella.

GURĂU *cu un gest din umeri « asta-i acum »*

Ei, când o vedea-o pe Ana... o s'o uite pe Bella.

OMU

E foarte delicat lucru... e chiar foarte riscat... Şi nici nu ştiu la ce rezultat vom putea ajunge...

GURĂU

Rezultat? — *râde aproape isteric* — Ce rezultat? Va fi acelaşi de când e lumea... Cui pe cui se scoate. O va vedea pe Ana şi o va uita pe Bella. Toate femeile sunt acelaşi lucru... Lăsaţi-mă cu prostiile astea... Ce are una... au toate. Putea să fie oricare alta, dar dacă mai şi seamănă pe deasupra e cu atât mai simplu. — *Furios* — Moftangiul ăsta a pierdut o cheie şi a găsit alta la fel.

OMU

Gurău, ce te-ai aprins aşa?

GURĂU *explosiv*

Văd că faceţi o problemă dintr'un fapt de toată ziua... Spuneţi-i băiatului ăsta: Mă, nu fii dobitoc. Ai pierdut una, uite aci alta, identică.

OMU

Alta, cum alta, Gurău?

GURĂU *exasperat, cu braţele în tavan*

Alta... şi încă alta... zece... o sută... Altele.

OMU

Vorbeşti anapoda.

GURĂU

Mă rog şi dece să n'o vrea pe Ana? Bineînţeles dacă o vrea ea, şi mai ales cum o vrea ea. Dacă sunt gemene... şi dacă seamănă atât de mult? Inţelegi d-ta, sunt identice: identice în anatomia lor, în fiziologia lor, în chimismul lor organic... Pentrucă de atâtea ori d-ta îmi faci mie filosofie, îţi fac şi eu d-tale... Pentru Leibniz asemenea asemănări şi identităţi constituiau « indiscernabile » — *silabisind furios* — Indiscernabile... Dacă idiotul ăsta de băiat, nu pricepe... trimite-l la Leibniz să se explice cu el.

OMU

Bine dar dacă totuşi au altă personalitate?

GURĂU *gesticulând uimit*

De unde vrei să iasă altă personalitate? Din acelaşi fizic ies aceleaşi reacţiuni şi acelaşi moral. Ribot spune clar: Tel organisme, telle personnalité! — *reluând intenţionat didactic* — Cum e organismul aşa e şi personalitatea.

OMU

O fi spus Ribot aşa, dar s'ar putea să nu fie chiar aşa.

BĂLLAN

Nici nu e de loc aşa. Chiar dacă au acelaşi fizic... doi gemeni pot avea personalităţi deosebite căci mai e şi influenţa mediului. Vieaţa le oferă prilejuri deosebite chiar fraţilor siamezi. Iar gemenii nu merg tot timpul de mână. Fiecare are timpul lui... un trecut propriu. In cazul de faţă, uite, Bella e cântăreaţă de varieteu, iar Ana o strălucită medicinistă. Dacă i-am înfăţişa

pe Ana pur şi simplu, oricât de mare asemănarea fizică, el ar spune că nu-l interesează decât Bella. Propun însă cu totul altceva: să prezentăm pe d-ra Ana Zadu drept sora ei, Bella.

GURĂU

Dacă seamănă atât de ce să complicăm, domnilor, lucrurile? Cum le mai descurcăm pe urmă?

OMU

N'ar fi pentru multă vreme.

BĂLLAN

Şi bineînţeles, dacă d-ra Ana Zadu primeşte.

OMU

De primit, primeşte, dece să nu primească. D-ra Zadu e medic, are obligaţii profesionale, şi mai ales e medic al sanatoriului. De altfel nu-i cere nimeni imposibilul. Să se ocupe puţin de bolnav, să fie din când în când prezentă lângă el, atentă ca o soră. Să joace în sfârşit rolul unei femei care a părăsit un bărbat dar nu cu brutalitate, ci cu părere de rău, cu un soi de dezolare că nu poate fi altfel, cu promisiunea unei camaraderii loiale. Principiul e, cum v'am spus, să reparăm efectul traumatismului.

BĂLLAN

Aşa, ca un soi de soră a lui s'ar putea s'o amuze chiar.

GURĂU *se ia cu mâinile de păr*

Nu mai complicaţi domnilor, lucrurile. Ce-i asta să se dea drept sora ei, cântăreaţa? Să joace teatru? Fugiţi de acolo. Este destul ca d-ra Ana să apară aşa cum e, cu personalitatea ei proprie. Numai să zâmbească puţin şi năucul acela o va uita pe cealaltă.

BĂLLAN

Și dacă n'o va uita? Pe urmă ce mai putem face ca să-l scăpăm? Nu mai are nicio șansă ca să se vindece.

GURĂU *vine întins spre el*

De ce să n'o uite, domnule, nu e tot femeie? Toți bărbații știu din experiență, că nimic nu consolează mai bine de pierderea unei femei, decât tot o femeie. De aceea, întâia grije a unui bărbat înșelat e să se afișeze numaidecât cu altă femeie. Dar chilipirgiul acesta are șansa nemai pomenită să aibă la îndemână în locul exemplarului pierdut care și așa era terfelit rău, un exemplar din aceeași ediție, nou, poate chiar cu filele netăiate.

OMU *cercetându-l pudic*

Gurău!

GURĂU

. . . zic poate.

OMU *mai pudic, deși e medic*

Gurău!

GURĂU *îi vine parcă să râdă, apoi furios*

Ei asta-i. . . Să-mi spună el mie că nu vrea să-l citească — *furios de tot* — Vă spun eu, e un chilipirgiu. . . — *exasperat* — Lua l-ar dracu și pe el și pe mine.

OMU

Dar pe d-ta, de ce să te ia, Gurău?

GURĂU *asvârle brațele, desgustat de el însuși*

Uite, pentrucă eu, om de cifre și de administrație, m'am încălzit în mod caraghios într'o chestie ridicolă ca asta.

OMU

Nu e chiar ridicolă. E aci o problemă esențială pentru știință.

BĂLLAN

Părerea mea e că nu e cuminte să riscăm prezentând-o pe d-ra Ana Zadu drept ea însăși, când avem șansa unui rezultat terapeutic pozitiv, înfățișând-o drept sora ei Bella.

OMU

Eu aș primi orice propunere. Dar, gândește-te mai bine: Crezi că băiatul acesta, care o iubește atâta, nu va observa înșelăciunea? Cele dintâi întrebări în legătură cu trecutul lor și totul se va da pe față. Imi pare rău că trebue să ți-o spun, dar e o încercare tot atât de riscată.

BĂLLAN

Dacă e abilă nu se va observa. In primele două trei zile...

GURĂU *țâșnind iar*

Complici domnule lucrurile. Să-i spuie pur și simplu că e Ana și gata.

BĂLLAN

Nu o va primi. Personalitatea unui om nu e fizicul său, care se poate transforma prin accidente, prin boală și așa mai departe. Este memoria trecutului propriu, capitolul de experiență proprie. Este și ceea ce prețuim de fapt la un om. Personalitatea lui Napoleon este istoria lui, sunt faptele lui. Pirandello are dreptate: Cine își pierde amintirea propriului trecut și nu mai știe cine e, își pierde de fapt personalitatea.

OMU

Nu-i mai amesteca pe scriitori, căci dacă ne luăm după ei deraiem cu totul. La Pirandello al d-tale am impresia că personalitatea se pierde ca o simplă umbrelă...

BĂLLAN

Domnule profesor...

OMU

Găsesc că scriitorii cam abuzează de... maladiile personalităţii... Mi-aduc aminte că am văzut o piesă care se ocupa cu « a doua conştiinţă » sau aşa ceva... « ziua procuror... noaptea hoţ »... Era un simplu « fabricat » literar. Chiar pretenţiile lui Pirandello mi se par cam certate cu ceea ce poate oferi, atât de puţin, e drept, ştiinţa. Fireşte, dacă dăm personalităţii sensul ei temeinic. Altfel o să ajungem mâine, poimâine să cunoaştem vreun autor dramatic care să declare că eroina sa îşi schimbă personalitatea după felul rochiilor pe care le îmbracă. Până la 5—6 personalităţi pe oră, iar altul proclamându-şi eroul, după obiectele pe care le are întâmplător în mână... Dacă ţine la şold o sabie, omul devine Napoleon... iar fiindcă într'o zi, vizitând muzeul lui Goethe, şi-a pus în picioare papucii lui de noapte, începe să scrie Faust... Chiar pentru literatură e mult prea mult... Atâta superficialitate nu poate sluji teatrul.

GURĂU

Dar în definitiv este atât de interesantă problema asta a personalităţii?

OMU

Gurău, Goethe a spus...

GURĂU *precis, tăios*

Persönlichkeit ist das höchste Gut.

OMU *surprins, încântat*

Da, Gurău, personalitatea este cel mai înalt bine. Este de fapt problema centrală a filosofiei din toate timpurile, căci este în fond vechea problemă metafizică a sufletului. Ca om de știință eu pot să-ți spun că o vieață merită să fie trăită numai pentru a găsi răspuns la întrebarea: ce e personalitatea? Din păcate mi se pare că o vieață de om nu e de ajuns. Uite marele meu maestru Pierre Janet, timp de mai bine de patruzeci de ani a căutat la cursul lui și în cărți de specialitate să răspundă la această întrebare, dar n'a izbutit să definească personalitatea.

GURĂU *caritabil*

Să lăsăm deocamdată considerațiile filosofice și să vedem ce facem cu băiatul acela, că înnebunește acolo sus până definim noi personalitatea.

OMU *rămâne pe gânduri, caută*

BĂLLAN

Domnule profesor, am o soluție care poate nu e rea.

GURĂU *scurt*

Zi-i...

OMU

Da...

BĂLLAN

Vă era teamă adineaori că propunerea mea nu e realizabilă deoarece d-ra Ana Zadu nu se va putea descurca în privința trecutului... Că nu va ști ce să răspundă când el se va referi la trecutul lor...

OMU

Exact... Se va demasca din primele clipe...

BĂLLAN

Am o soluție pentru asta.

GURĂU *cu vocea seacă*

Pune-o pe masă...

BĂLLAN

Să născocim o întreagă poveste. Să-i spunem tânărului acesta că ieri, în clipa în care a aflat că el a vrut să se sinucidă din pricina ei, biata fată a leșinat... a avut un șoc nervos și...

GURĂU

Și? — *așteaptă foarte curios*

BĂLLAN *simplu*

Și și-a pierdut personalitatea — *accentuând* — Și-a pierdut personalitatea...

GURĂU

Unde vrei să ajungi?

BĂLLAN

Adică nu mai știe cine e... a uitat câțiva ani din vieață. Și acum e foarte simplu, d-ra Bella nemaiavând personalitate, nu mai are nici trecut și deci nu mai e obligată să răspundă întrebărilor despre acest trecut.

GURĂU *iar enervat*

Altă complicație... — *s'a săturat de atâtea întortochieri* — Domnule, e mai simplu ca Ana să fie Ana...

OMU *după un lung răstimp de gândire*

Băllan, propunerea d-tale mă încântă. Are mai întâi avantajul că îl poate vindeca pe acel tânăr disperat. Cu alte cuvinte, sper că vom rezolva problema clinică, ceea ce e firește destul de important. Dar mai ales implică problema personalității.

GURĂU *uluit lui Băllan, așezându-se moale și el*

Stai jos... Când e ceva cu personalitatea, e grav.

BĂLLAN

Domnule profesor, vă ascultăm.

OMU *va vorbi de aci încolo cu o pedanterie profesională afectată*

Dispunem, ca material, de două surori gemene și de un tânăr îndrăgostit până la demență de una din ele. Acești termeni inițiali ne permit să realizăm un număr interesant de ipoteze, de variații ale problemei, întocmai ca în clasica metodă a variațiilor concomitente...

GURĂU *net*

Vino la fapte.

OMU *surprins și indulgent*

Gurău, spui vino la fapte, cu disperarea cuiva care ar cere, prins în curentul apei, o frânghie...

GURĂU *hotărît*

Vino la fapte...

OMU *vorbind ca la curs în continuare*

Domnilor, iată ce vom face: vom trece prin dreptul acestui atroce îndrăgostit, Mihai, pe iubita lui Bella,

dar i-o vom trece desfăcută în elementele ei componente, ca să zicem așa, cu alte cuvinte, procedând după prescripțiile metodei experimentale. I-o vom prezenta întâi ca fizic, adică îi vom spune: iată o alta absolut identică la trup și ca vieață a trupului, cu Bella d-tale. Numai că se numește Ana. Propun ca această primă ipoteză s'o numim ipoteza Gurău. Ar fi cuminte să te îndrăgostești de ea.

BĂLLAN

E o ipoteză de prisos. E o enormă greșeală...

GURĂU *îl privește plictisit*

Dimpotrivă...

OMU

Votez și eu împotriva ei și o respingem de plano, căci ar fi de încercat numai dacă am avea de a face cu un îndrăgostit mai călduț, nu cu unul fierbinte, care clocotește ca plumbul topit. Renunțăm la Bella-fizic și îi trecem pe dinainte lui Mihai, dela început, pe Bella din ipoteza a doua, s'o numim, ipoteza aceasta ipoteza Băllan.

BĂLLAN *se înclină cu satisfacție*

OMU *malițios*

Deși ar fi poate mai nimerit s'o numim ipoteza Pirandello...

BĂLLAN *e desamăgit*

A!

OMU

Vom prezenta pe Bella drept ea însăși, dar fără personalitate, în sensul Băllan, vreau să zic fără amintirea propriului ei trecut.

BĂLLAN

Foarte bine.

OMU *către Dora*

Poftește pe domnul acela aci... jos. In principiu deci, convenim că vom trece pe dinaintea lui numeroase fragmente combinate din personajul Bella până când el va zice: « Iată femeia pe care o iubesc! ». Noi vom face în clipa aceea un semn: Stați! Lumină! Experiența s'a terminat — *doctoral* — Vom conchide: Iată de ce era el însetat, iată deci în ce constată personalitatea Bellei, iată prin urmare și, în general vorbind, esența personalității căutată de veacuri. In comunicările noastre științifice vom numi apoi această experiență « experimentarea personalității prin iubire ». Intuiția neasemănată a unui îndrăgostit, setea lui mortală de ființa iubită, poate și instinctul ancestral, ne vor da — cine știe — cheia acestei copleșitoare enigme. Dialectica inimii, mai sigură decât dialectica filosofică și științifică, ne va da, să nădăjduim, soluția personalității.

BĂLLAN

Domnule profesor, pariez că acest Mihai...

OMU *ușor, tranșant*

Acum nu mai pariem nimic. Să așteptăm să vedem ce se întâmplă. Să vedem ce ne aduce experiența!

SCENA III

Aceiași, MIHAI

MIHAI *intră cu o înfățișare de nebun furios; după el se ține îngrijorat un infirmier care-l avea în pază*

Vreau s'o văd numaidecât pe Bella! Ce face, e bolnavă? e prizonieră? Ce se întâmplă aici? In ce casă blestemată mă găsesc? Ce e misterul ăsta de iad?

OMU

Nu e niciun mister, ți se va explica totul.

MIHAI

Vieaţa şi moartea pentru mine sunt dincolo de pereţii aceştia. E undeva, aci, la un pas... şi d-voastră mă chinuiţi arătându-mi o clipă femeia pentru care m'am întors din mormânt şi pe urmă mi-o ascundeţi ca într'un joc blestemat? Ce urmăriţi cu atâta cruzime?

OMU

Ascultă tinere, aşteaptă până mâine şi vei fi lămurit, vei vedea că nu e nimic.

MIHAI

Dar până mâine sunt 12 ore. Să vreau să aştept şi nu pot. In mine s'a deslănţuit o elice pe care nu o pot opri şi care sfâşie totul. Trebue s'o văd pe Bella, trebue să ştiu ce e cu ea, acum numaidecât, nu mâine.

GURĂU

Domnilor, îl omorîţi.

MIHAI

Să mă omoare? — *rânjeşte nebun* — Nu există forţă în stare să mă omoare pe mine, înainte de a o vedea pe Bella — *iar agitat* — Devastez totul, sparg ferestrele, rup gratiile, dărâm pereţii; — *în paroxism* — dau foc sanatoriului ăsta... Dar trebue să ştiu ce e cu ea... s'o văd...

OMU *impresionat, către Bălan*

Domnişoara — *ezită* — Bella e în camera ei? — *şi când Băllan dă din cap afirmativ, către Mihai* — Du-te în camera d-tale şi aşteaptă câteva minute.

MIHAI

Pentru nimic în lume nu mă mişc de aci.

OMU *după un timp de gândire*

Bun... atunci aşteaptă aici...

TOŢI *ies, afară de Mihai care se frânge cu un soi de desnădejde în prag*

CORTINA

ACTUL II

TABLOUL IV

Camera locuită de Bella la Casa Snagov. Foarte modernă și luxoasă. Tot puțin asimetrică. Peretele din fund e aproape tot o imensă fereastră, în pătrate mari, prin care se vede ca dela etaj o parte din lac și pădurea. In stânga un pat verde înconjurat de o canapea de lemn rotundă și lăcuită în alb. La căpătâi de-a-lungul peretelui o cutie etajeră din lemn negru și creton înflorat. Peretele din față are de-a-lungul lui o altă etajeră-cutie cu aceleași motive. Lângă pat, în mijlocul scenei, un fotoliu-bergeră, tot în motivele mobilierului, mai la dreapta o masă de metal și două scaune albe din țevi metalice, îmbrăcate în creton înflorat. Fereastra are numai o perdea de catifea verde, cum e acoperit și patul, dreaptă, strânsă la stânga. Pe etajere obiecte de artă, fotografii de ale eroinei, cărți, un patefon portativ deschis. Intrarea e în dreapta, în stânga o ușe mascată duce la baie.

SCENA I

MIHAI, BĂLLAN, apoi ANA

BĂLLAN *intrând din dreapta dă surprins cu ochii de Mihai*

De ce ai venit aci? Profesorul ți-a spus să aștepți în cabinetul lui, jos...

MIHAI *privind nedumerit prin cameră, extenuat de atâta agitație*

Unde e? De ce o țineți închisă? Vreau să-i vorbesc.

BĂLLAN

Da, dar nu aici, în camera ei. Trebuia să rămâi jos. Ai fi văzut-o când o aduceau din camera de consultație.

MIHAI *abia se ține pe picioare, speriat*

Spune-mi, e grav?

BĂLLAN *se preface îngrijorat*

E destul de grav...

MIHAI

Pentru numele lui Dumnezeu, spune-mi, ce i s'a întâmplat?

BĂLLAN

Ai să vezi... Dar nu poți s'o aștepți aci. Du-te în camera d-tale.

MIHAI *dement, își revine, hotărît*

Nu plec de aci pentru nimic în lume... — *furios, disperat* — Să fie atât de aproape de mine! Să i se întâmple o nenorocire și eu să nu pot să-i ajut! Vreau să-i vorbesc...Ințelegi, nimeni și nimic nu mă poate împiedeca să-i vorbesc... — *țipă* — Bella, unde ești Bella? — *nu poate sta locului se plimbă agitat prin cameră.*

BĂLLAN *îi astupă gura*

Taci domnule, pentru numele lui Dumnezeu... Ințelege, viața femeii este în pericol...

MIHAI *nebun, înfrigurat*

Cum e în pericol? De ce e în pericol?

BĂLLAN

Din cauza d-tale. Numai din cauza d-tale... — *mânios* — Eri când te-au adus aci nu scoteai o vorbă... şi acum nu te putem ţine.

ANA *e adusă teatral, pare leşinată.*

MIHAI *ţipă scurt*

Bella!

BĂLLAN *îi pune mâna pe gură destul de brutal*

Taci odată... o ucizi. Du-te în camera d-tale.

MIHAI *sufocat, se opreşte năuc*

Bella...

ANA *s'a trezit o clipă din leşin, îl priveşte fără să-l recunoască, apoi închide iar ochii.*

BĂLLAN *afectând vorbirea în şoaptă*

Ascultă domnule, linişteşte-te. După ce că eşti cauza unei adevărate nenorociri, acum nu te astâmperi. Vrei s'o ucizi?

MIHAI *desnădăjduit tot în şoaptă*

Cum? S'o ucid? De ce sunt eu de vină? Spune-mi ce s'a întâmplat anume? Spune-mi odată...

BĂLLAN

Ascultă domnule, această fată când te-a văzut eri, a leşinat. Când şi-a revenit în simţiri, a întrebat dispe-

rată ce s'a întâmplat cu d-ta, pentru ce ai figura aceasta descompusă? De ce ești în sanatoriu?

MIHAI *aprins*

Ei și?

BĂLLAN

Cineva a făcut îngrozitoarea greșală să-i spuie, fără s'o previe, că ai încercat să te sinucizi din cauza ei. Atunci a leșinat din nou, prăbușindu-se pe podea. Am crezut că i s'a rupt coloana vertebrală... A sărit imediat toată lumea să-i dea ajutor...

MIHAI *îl întrerupe pierdut, uluit, parcă se sufocă, își desface gulerul, întreabă încet cu vocea alterată de emoție și uimire*

A leșinat? s'a prăbușit, când a aflat că am încercat să mă sinucid?! Bella a leșinat din pricina mea? — *se sufocă iar, se sprijină de un fotoliu de nichel.*

BĂLLAN

Asta nu-i nimic. A venit d-l profesor numaidecât, a examinat-o, i s'a dat imediat îngrijiri...

MIHAI *mereu năucit, nu-i vine să creadă, tresare, neîncrezător și umblă iar prin cameră*

A leșinat și s'a prăbușit Bella din cauza mea? — *uluit* — Dar m'a gonit pe scară?

BĂLLAN

Ascultă... Când și-a revenit, parcă a revenit de pe altă lume. Nu-și mai amintea nimic. Nu mai știa despre ea însăși decât numele. Incolo nimic. Nici cine e anume, nici unde stă...

MIHAI *nu se poate regăsi de fel, se frământă chinuit*

Dar cum asta?

BĂLLAN

Profesorul spune că a avut un şoc nervos...

MIHAI *îi e capul plin, nu mai pricepe nimic*

Ce fel de şoc nervos?...

BĂLLAN

Aşa spune profesorul...

MIHAI *prăpădit de emoţie*

Şi acum ce face? Cum îi este?

BĂLLAN

Tot aşa... Această stare va dura probabil multă vreme. A fost o mare greşeală că i s'a spus fără s'o pregătească nimeni, despre încercarea dumitale de sinucidere...

MIHAI *se plimbă năucit prin cameră, ia inutil o carte în mână, apoi mângâie fără rost, cu gândul aiurea florile din vas, murmură pentru el însuşi*

Din cauza mea a avut un şoc şi s'a prăbuşit... — *parcă tot nu realizează această întâmplare* — Din cauza mea... — *cade istovit în fotoliu, topit din ce în ce mai mult de această uluitoare întoarcere* care i se pare totuşi de necrezut

BĂLLAN

Aşa, acum stai liniştit — *iar el îşi face tnsemnările pe foaia de observaţie.*

MIHAI *a rămas câtva timp pe gânduri absent, iar când întoarce capul şi dă cu ochii de ea, parcă în sfârşit realizează totul, privirea i se umple de lacrimi, întoarce capul spre Băllan, explicând naiv el însuşi întâmplarea*

Doctore, din pricina mea...Din pricina mea a leşinat şi s'a prăbuşit, biata fată... — *se duce copleşit lângă ea, abia sprijinindu-şi mâna pe pat, de parcă ar atinge-o*

pe ea însăși. O contemplă ca pe o icoană și o întreabă ușor înfiorat, cu vocea în lacrimi — Atât de mult m'ai iubit Bella?

BĂLLAN *sare încet și-l trage înapoi*

Las-o în pace, n'o turbura, e grav. Se pot ivi complicații — *în clipa când a realizat adevărul celor spuse de Băllan, el e vindecat tot atât de instantaneu și de profund, pe cât de profund și integral e vindecat, transformat, cel căruia o nouă telegramă îi vestește că moartea celui scump a fost anunțată din greșeală. Faza de până acum s'a sfârșit, totul începe să fie de cealaltă parte a întâmplării. E dela început. Totuși bucuria lui e atenuată de starea ei, o simte cu duioșie bolnavă. Se dă la o parte speriat să nu-i facă rău. Tonul cu care spune fraza următoare e cu totul naiv, căci nu mai e nedumerirea unui om care nu poate să creadă, cum a fost până acum, ci e doar nedumerirea cuiva care își explică scuzându-se parcă, faptul că a fost în eroare până acum* — Doctore, n'aș fi crezut niciodată... — *copilăros* — Părea cu totul altfel... Era atât de plictisită și disprețuitoare. Nici n'ai să crezi: m'a gonit pe scări...

BĂLLAN *cu o comică seriozitate*

Nimeni n'a pătruns până acum în inima unei femei. Când ele zic da, zic de fapt nu, iar când zic nu, zic de fapt da.

MIHAI *privind nedumerit în gând, în urmă*

Era atât de ciudată... Avea gesturi brutale... era atât de crudă uneori. Mi se părea atât de neînțelegătoare... Cum să uit ziua în care mi-a aruncat buchetul în față?

BĂLLAN *filosof de ocazie*

Femeie, ce vrei... Sunt atât de complicate...

MIHAI *prăbuşit cu totul în visul şi nebunia lui, ca în primul ceas al iubirii, cade în genunchi lângă pat şi îi spune exaltat, cu ochii în lacrimi, cu fervoare ca într'o rugăciune*

Bella, divina mea Bella, voiu fi lângă tine zi şi noapte. Te voiu face bine. Nu se poate să fie altfel. Dumnezeu însuşi va veni lângă patul tău — *aproape plângând* — Vom fi fericiţi, Bella.

ANA *după un timp deschide ochii, priveşte totul în jurul ei liniştit şi întreabă uşor afectat*

Ce-i asta, unde sunt? — *e îmbrăcată într'o pijama, peste care e un capot subţire de mătase şi, în abandonul ei leneş, în privirea ei turburător de sensuală şi de indiferentă, are mai ales acum liniştea unui leopard domesticit. Bineînţeles că de aci până la scena finală, nu mai seamănă de loc cu Bella, ci e Ana devenită de-a-întregul femeie* — De ce sunt aici?

BĂLLAN

Sunteţi la Snagov, doamnă... La Vila Snagov... Vreţi să ne spuneţi cum vă numiţi şi unde locuiţi?

ANA *cu o privire bănuitoare, încet*

Bella Zadu... şi stau pe strada... strada... — *caută să-şi amintească.*

BĂLLAN

Faceţi o sforţare...

ANA

Pe strada Belvedere...

MIHAI *nu se poate stăpâni, dă un strigăt*

Bella...

ANA *îl priveşte lung, liniştit, întrebător*

Da?...

MIHAI *uimit*

Nu mă recunoşti, Bella?... Sunt eu, Mihai...

ANA *ridică nedumerită din umeri*

Nu.

BĂLLAN *îl ceartă*

Ce-i asta? Aşa ne-a fost vorba — *apoi către Ana* — Domnişoară, pe ce stradă staţi?

ANA

Pe strada Belvedere...

BĂLLAN

Aţi stat acolo acum patru ani... Acum staţi într'un apartament pe bulevardul Brătianu.

ANA *hotărît*

Eu? Nu. Stau într'o cameră mică pe strada Belvedere. Vă rog să mă lăsaţi să mă duc acasă — *se ridică din pat cu greutate, cei doi o sprijină în grabă şi o aşează în fotoliu în mijlocul camerei.*

BĂLLAN

Cum o să vă duceţi acasă?... Ştiţi unde sunteţi acum? La Vila Snagov.

ANA

La Snagov? Ce caut la Snagov?

MIHAI *speriat*

Domnule doctor...să n'o obosiţi ... a trecut prin atâtea emoţii. Lăsaţi-o să se odihnească... Bella stai liniştită.

ANA *îl priveşte, pe Mihai cu aerul : Dar d-ta cine eşti?*

BĂLLAN

Domnişoară Bella, încearcă să-ţi aminteşti ce-ai făcut ieri.

ANA

Ieri am fost împreună cu... —*face o pauză, ca o reticență* — o prietenă Ana, să vedem pe o mătușe a noastră, care are un copil bolnav. Stă departe și cu tramvaiul am ajuns foarte târziu.

BĂLLAN

Nu, domnișoară Bella, ieri ai venit aci la Snagov cu un automobil albastru, Buick, de două locuri. Erai singură la volan și aci ai întrebat de profesorul Dr. Omu. Când ai intrat în cabinetul lui, l-ai văzut pe domnul acesta...

ANA

Nu pricep nimic... n'am niciun automobil albastru, n'am condus mașina niciodată în vieața mea. Nu știu să conduc — *iar adoarme.*

BĂLLAN *vrând să iasă, face semn lui Mihai să vie și el.*

MIHAI *rugându-se mult*

Lăsați-mă câteva clipe cu ea.

BĂLLAN

De, eu știu? Mi-e teamă de domnul profesor.

MIHAI

Câteva clipe numai...

BĂLLAN

Dar nicio vorbă despre trecut.

MIHAI

Nimic... nimic... Nici nu-i vorbesc... Stau lângă ea.

BĂLLAN

Ascultă încă odată... nicio vorbă despre trecut...

MIHAI

Nicio vorbă.

SCENA II

ANA, MIHAI, PROFESOR OMU

MIHAI *își duce un scaun lângă fotoliul ei. O veghează un timp, apoi când ea deschide sensual ochii, el îi spune recunoscător*

Draga mea, niciodată nu mi-aș fi închipuit că mă iubești atât!

ANA *femeie și gratuit angelică*

Eu te iubesc pe d-ta?

MIHAI *rămâne pur și simplu interzis*

Da... Ai suferit din cauza mea... ai avut un șoc nervos și te-ai prăbușit pe podea.

ANA *calm, uimită*

Am avut un șoc nervos?

MIHAI *dezolat, ridică din umeri, pe urmă convins*

Ți-ai pierdut cu totul memoria. Nu-ți mai amintești cine ești.

ANA *surîzătoare, liniștită, în contrast cu emoția lui*

Dar știu foarte bine cine sunt.

MIHAI

Nu-ți dădeai seama că mă iubești. Bella, draga mea. Asta spune și doctorul. A trebuit să vie o întâmplare ca asta, ca să ai revelația propriului tău secret... Mă iubești.

ANA *după o pauză, cu o vagă ironie*

Desigur că te... iubesc, dacă zici că te iubesc, dragul meu.

MIHAI

Ah, cât îți sunt de recunoscător... Ai să te faci bine și o să fim fericiți....O să trecem prin viață cântând, cum vin copii de la școală. Ai să te faci bine.

ANA *nedumerită*

Dar eu sunt foarte bine.

MIHAI *contrazis*

Tu... Bella?

ANA

Da... — *se încurcă* — domnule...

MIHAI *înduioșat*

Spune-mi pe nume, Bella... Sunt Mihai.

ANA *face un gest dezolat*

Da — *stângaci* — Mihai.

MIHAI *e între ei o stânjenire, o lipsă de legătură*

Ah!

ANA *rece și parcă dezolată de răceala ei. După un timp nu mai știe ce să facă, întreabă jenată*

Iți spuneam pe nume înainte?

MIHAI *înduioșat nervos*

Bella mă iubeai... mă iubeai foarte mult. Am fost marea iubire a vieții tale... — *explicându-i convins secretul* — însă nu ai avut niciodată curajul să mi-o spui.

ANA *convenind amuzată de incorijibila naivitate a bărbatului îndrăgostit*

Atunci de sigur că așa e... Ai fost marea iubire a vieții mele

MIHAI *fără margini de convins*

Din pricină că erai foarte timidă. Niciodată n'aș fi bănuit că ești atât de timidă. Acum înțeleg totul. Ascundeai cu teamă o mare iubire. *surâde uimit în convingerea lui.* Și eu care credeam că nu sunt pentru tine decât un indiferent oarecare, ba chiar că nu mă poți suporta, că vrei să scapi de mine — *Cu totul luat de apa presupunerilor lui* — Acum înțeleg că tot ceea ce făceai, gesturile acelea ciudate, batjocurile tale, nu erau decât ca să-ți ascunzi marea ta iubire.

ANA *uitucă, îl privește mirată*

Ce iubire?

MIHAI *o contemplă fără să o mai audă, ascultându-se numai pe el*

Niciodată n'aș fi bănuit, Bella — *Ingrozit, răsucit în el însuși, la gândul acesta* — Ah, aș fi putut să mor... Ar fi putut să se așeze între noi sensul unic al eternității... fără să știu cât mă iubești... — *cu o nesfârșită emoție, înlăcrimat* — Am fost nebun... nebun...

SCENA III

Aceiași, OMU

OMU *care a venit bineînțeles să-l observe pe Mihai*

Ei, cum te simți frumoasă d-ră Bella?

Mihai respectuos a trecut în partea cealaltă a fotoliului

ANA

Mă simt puțin obosită, dar atâta tot. Nu pricep ce are toată lumea asta cu mine. Mi se arăta un interes pe pe care nu-l înțeleg. Incep să cred că mi s'a întâmplat ceva grav.

OMU *amuzat de întorsătura lucrurilor, dar afectând pedanteria profesională*

Aproape că dimpotrivă. Când te-am examinat de dimineață, mi-am dat seama că nu e nimic grav. Șocul nervos ți-a luat pur și simplu patru ani din vieață, fără să lase nicio altă turburare. Psychanalisa arată că inconștientul are tendința să ascundă, să refuleze anumite amintiri cu caracter neplăcut... Când uităm un obiect, o întâmplare, e din cauză că am avut interes s'o uităm, sau pentrucă ne-a fost dezagreabilă întâmplarea, sau am fi vrut să ascundem obiectul. Inconștientul nostru lucrează pentru noi — *Mai mult pentru Mihai* — Pare-se că d-ta ai vrut din toată inima să anulezi patru ani din vieața d-tale. Organismul își alege singur maniera. Iată, un șoc nervos și nu mai știi nimic din acești patru ani. Ești femeia fără trecut, visată de toți bărbații. Fata adormită din poveste. Domnișoară Bella ești pur și simplu « La belle au bois dormant ».

ANA

D-voastră îmi explicați atât de frumos, încât aș putea spune că nu mai mă tem.

OMU

Iar pe d-ta domnule, îmi pare că nici nu te mai recunosc. S'ar zice că ai suferit și d-ta un șoc, dar un șoc contrar. Parcă n'ai fi fost niciodată grav bolnav.

MIHAI *sărută mâna Anei care i-o lasă cu indiferență*

Trebue să urmeze vreun tratament, vreun regim, domnule doctor?

OMU

Vieața când e ea însăși, n'are nevoie de tratament și nici de regim. Bună ziua — *Iese.*

TABLOUL V

SCENA I

ANA, MIHAI, DORA

Tot în camera Anei. S'a sfârşit masa. Li se servesc acum ţigări şi cafele, un pahar de vin bun

DORA *infirmiera, servindu-i*

D-l profesor a spus că nu trebue să ţineţi niciun regim. Vi s'a servit menu-ul musafirilor... domnul profesor a trimis anume o sticlă de vin pentru d-l Mihai... La început nici nu vă atingeaţi de masă. Uite, mesele astea bune v'au redat sănătatea, domnule Mihai. Acum mâncaţi cu o poftă de lup.

ANA *gustând, ironică*

E într'adevăr un vin excelent şi masa a fost foarte bună, încât nu mă miră că d-l Mihai şi-a regăsit sănătatea.

MIHAI *copilăreşte*

Bella, de ce eşti răutăcioasă?

ANA *amuzată*

Dar nu pari să fi fost bolnav niciodată!

MIHAI *recunoscător*

Tu m'ai vindecat. Te-am revăzut o secundă şi în secunda aceea, alcoolul prezenţei tale, făcând dintr'un jăratec aproape stins, o flacără — m'a redat mie însumi. Noroc, draga mea.

ANA *ca un ecou*

Noroc, dragul meu.

MIHAI *obsedat de această idee*

Ascultă Bella, eşti sigură că nu ai ţinut niciun jurnal? Ştii, fetele obişnuiesc atunci când sunt îndrăgostite, să scrie în acest fel de jurnal secretele inimii, ceea ce, sfioase, nu au curajul să mărturisească celui iubit — *Aşteaptă destul de nervos.*

ANA *nedumerită*

Nu ştiu... unde vrei să fie acest jurnal?

MIHAI

In apartamentul din bulevardul Brătianu.

ANA

Dar ce să caut eu în apartamentul din bulevardul Brătianu? — *e oarecum agitată.*

MIHAI *îşi dă seama că a greşit*

Draga mea, iartă-mă... fac o mare greşeală... îţi vorbesc de un trecut pe care inconştientul tău vrea să-l uiţi, care-ţi inspiră oroare ca o faptă ruşinoasă.

ANA

Nu-mi inspiră niciun fel de oroare, pentrucă nu ştiu nimic despre el.

MIHAI *cu frică parcă de acest trecut*

Cu atât mai bine... cu atât mai bine... au fost lucruri înjositoare, care mi-au înegrit pieptul ca o ciumă. — *învins totuşi de oroarea amintirii* — Ah, când cabiniera dela teatru mi-a dat înapoi buchetul şi cartea de vizită spunând că d-ra a zis că nu cunoaşte pe acest domn, nu-mi venea să cred. Dar cum mi se mai întâmplase asemenea ciudăţenii din partea ta, am crezut că nu vrei să ştie cei din teatru de cunoştinţa noastră şi te-am căutat apoi acasă. Umblasem cu acelaşi buchet în mână pe stradă, ca o torţă de smoală, toată

seara. Te-ai întors la două noaptea și te-am așteptat pe scară... — *agitat și înfiorat* — Știi ce mi-ai spus Bella?

ANA *curioasă și candidă* — Nu!

MIHAI *imitând frazele ei vulgare*

« Te rog domnule să nu mă mai plictisești atât. Dacă nu te astâmperi și te mai prind pe la teatru, pun servitoarea să te arunce în stradă...». Te priveam înjunghiat : « Bella, cu mine... cu mine vorbești așa? După cele ce au fost între noi? ». « Nu prea văd ce a fost între noi, dar, încăodată, să nu mă mai plictisești cu insistențele d-tale...». Ai aruncat buchetul pe scară, ca o piatră... ai trântit ușa, de parcă ai fi vrut să-mi plesnești fața. Am vrut să sparg totul, să dau foc la casă, nu știu! să-mi fac harakiri acolo, la ușa ta — *uitând totul, îi reproșază luat de amintire* — Cum ai putut să fii atât de rea?

ANA *senină*

Eu? Am fost eu așa?

MIHAI *îi reproșază amar, otrăvit de amintire*

Da... da... da... așa ai fost.

ANA *splendid femeie, convenind automat*

Atunci de sigur că așa am fost.

MIHAI *din senin, aducându-și aminte se răsucește iar*

Ah, draga mea, nu te supăra... sunt un mizerabil. Răscolesc un trecut pe care tu vrei să-l uiți, să-l arunci ca pe o haină slinoasă, de care ți-e silă... iartă-mă dragă și să nu mai vorbim despre acest trecut...

ANA *indiferentă ca frumusețea toată însăși, îngânându-l moale*

Te iert dragul meu și să nu mai vorbim despre acest trecut...

TABLOUL VI

Aceeași cameră

ANA, MIHAI, MARIA, BĂLLAN

ANA *aranjează niște gladiole pe masa verde de metal, e îmbrăcată într'o rochie ușoară de interior*

MIHAI *s'a refăcut cu totul și e acum un splendid flăcău. Intră foarte important și plin de taină cu o valiză mijlocie în mână, iar sub celălalt braț un echer, un teu, o cutie cu compasuri. Se cunoaște că, influențat de ceea ce a cetit, vrea să încerce o experiență hotărîtoare*

Bella, întoarce-te, nu te uita.

ANA *femenin bănuitoare, privind valiza*

Dar ce e asta? Ce ai aici?

MIHAI *foarte preocupat de ideea lui*

Intoarce-te...

ANA *mereu femeie*

Dar să nu mă chinui mult.

MIHAI *scoate din valiză o rochie* «1900» *cu pălăria ei și o așează frumos pe fotoliu*

Gata! — *și așteaptă teribil de încordat să vadă dacă se produce minunea.*

ANA *se întoarce, vede costumul și pare foarte nedumerită*

O rochie?!

MIHAI

Uită-te cu atenție... — *așteaptă mereu, încordat, rezultatul experienței.*

ANA *vag*

O rochie, ce să fie? — *începe să fie nedumerită.*

MIHAI *din toată ființa lui*

Bella, uită-te bine... caută să-ți aduci aminte...

ANA *se uită bine, dar nu-și aduce aminte.*

MIHAI *dezolat că nu l-a recunoscut*

Bella, e costumul tău, un costum dela cabaretul la care cântai tu.

ANA

Dar nu înțeleg ce vrei să spui?

MIHAI

In rochia aceasta fantezistă, ca și privirea și gesturile tale năzdrăvane, cântai la cabaret, acel « Cântec zănatec ».

ANA

Cum, un « cântec zănatec »? Ce fel de cântec era?

MIHAI

Nu știu... îl scrisese pentru tine, pianistul ăla bătrân și bețiv. Era îndrăgostit de tine, avea parcă bale când te privea, râdeau toți de el...

ANA

Cum, era compus de el?

MIHAI

Așa pretindea el. Unii susțineau însă că e o cantonetă străină pe care o modificase el puțin, și-i scrisese cuvinte noi pentru tine. O botezase « Cântec zănatec ».

ANA *tresărind*

Nu știu nimic...

MIHAI

Bella... fă o sforțare, caută în tine cum ai căuta un act într'o casetă răvășită... poate că ai să-ți amintești ... Incearcă să-l cânți iar...

ANA *nervoasă*

Nu mai stărui de prisos... e peste putință să-mi aduc aminte... De altfel încă nu cred nimic din povestea asta a pierderii personalității mele.

MIHAI *îndârjit, cu regret*

Ba da, ai cântat acest « cântec zănatec ».

ANA *a desfăcut rochia și o cercetează curioasă ca orice femeie*

Dar de ce ai adus acum rochia asta? De unde ai luat-o?

MIHAI *fără să vrea parcă*

Erai așa de frumoasă în rochia aceasta fantezistă... Când apăreai, plafonul cabaretului devenea un cer înstelat *și explică* Am plecat azi de dimineață cu camioneta vilei și m'am întors cu autobuzul după amiază. Dela șosea până aici am venit pe jos.

ANA

Și cine ți-a dat rochia?

MIHAI

Cabiniera. A fost foarte greu... spunea că nu a fost costumul teatrului... ci al tău personal... I-am dat o sumă de bani și mi-a spus că dacă îi garantez că nu-l pierd și nu-l țiu mult, îl va împrumuta dela cântăreață de acasă... E probabil să-l fi cerut servitoarei tale.

ANA

Și de ce ai făcut toate acestea?

MIHAI *cu o ușoară exaltare*

Erai atât de frumoasă Bella, în rochia asta... făceai un gest drăguț cu mâna când înaintai spre public și-ți răsuceai mijlocul... pe urmă melodia asta... Aruncai vorbele ca monede de aur în sală.

ANA

De sigur că exagerezi.

MIHAI *vrăjit de amintire*

Ba nu, ba nu... erai de neuitat... Nu se poate spune că ai o voce de mare cântăreață, dar era ceva nespus de ispititor în modul în care cântai. O legănare a vocii. Numai a ta...

ANA *vede pe masă uneltele lui*

Și... ce ți-ai adus aici?

MIHAI *emoționat*

Echerul, compasuri. Am afară și planșeta — *Surâzând înduioșat* — Instrumentele mele de lucru, Bella.

ANA

Vrei să lucrezi?

MIHAI *cu oarecare căldură*

Da Bella, vreau să lucrez. E atâta vreme de când n'am mai pus mâna pe echer — *mângâe cutia cu compasuri.*

ANA

Din ce pricină?

MIHAI *surâzând*

Din pricina ta, Bella — *pronunță ca totdeauna numele Bella cu o voce moale, înduioșată* — Eram prea plin de tine, otrăvit de disprețul tău, nu mai puteam sta în fața planșetei.

ANA *serioasă*

Tocmai fiindcă mă iubeai ar fi trebuit să lucrezi mai mult.

MIHAI *convenind*

Dacă te-ar fi interesat ce lucrez eu... poate... Când ne-am certat tocmai lucram în vederea unui concurs, pentru o mare piață. Se dădea un premiu de trei milioane de lei pentru un proiect de sistematizare a Pieței Naționale... — *se joacă mereu cu cutia de compasuri* — Am lucrat aproape un an de zile la acest proiect. Totul era pornit în mine, ca într'un galop al încrederii... o nădejde nebună — *aruncă și acum, cutia cu compasuri*— După ruptura de atunci mi-a fost silă de tot. Nu mi-am mai prezentat proiectul la concurs.

ANA *cu ceva de soră în ea*

Nu se poate... De ce ai făcut asta? De ce nu mi-ai spus nimic?...

MIHAI

Ți-am vorbit de vreo două ori... Ai făcut câteva glume pe socoteala meseriei mele...

ANA *uitând, uimită*

Mi-ai spus mie într'adevăr?

MIHAI

Ți-am spus că aș vrea să câștig premiul ca să repar căsuța bunichii. Nu-ți închipui de când plănuește biata bătrână să-și repare casa. Și mai ales vream să construesc pentru noi doi o vilă, în parcul de pe Calea Dorobanților, la Bordei. Ai râs cu atâta poftă, că mi-a trecut și mie cheful de concurs. Ți s'a părut ridicol să mă aștepți...

ANA *din toată inima*

Dar ce importanță are ce-a fost? Acum e altceva. Iți spun eu acum că acest proiect mă interesează enorm. Voi sta lângă tine tot timpul cât vei lucra... Vom număra împreună zilele, până se va da rezultatul. Dacă va mai fi vreun concurs.

MIHAI *cuprinde cutia cu compasuri*

Bella, Bella, există un Dumnezeu al îndrăgostiților. Tocmai de aceea mi-am adus planșeta. Rezultatul concursului a fost anulat. Se va ține din nou. Acum premiul e de cinci milioane...

ANA *cucerită caldă, inimoasă*

Foarte bine... îl vom lua...

MIHAI

Da... — *e fericit... după un lung răstimp privirea îi cade din nou pe rochie, se aprinde iar, dar întreabă doar sfielnic* — Ascultă Bella, vrei să îmbraci puțin rochia?

ANA *nedumerită*

Da... de ce?

MIHAI

Vrei?... ah... ar fi minunat... haide...

ANA

Bine... o îmbrac... Cine știe ce te impresiona în deosebi și din pricina asta, transfigurai totul — *Ana a trecut în camera de bae din stânga. Mihai pândește o clipă nervos, încearcă să-și așeze compasurile, e prea nervos. Intră Maria în halat.*

MARIA

Doctorul Băllan nu e aici? Mi-a spus că după consultații vine aci...

MIHAI

N'a venit încă, dar dacă ți-a spus că vine, așteaptă-l aci...

MARIA

Nu, că am de lucru... Vin mai târziu...

MIHAI

Nu, nu pleca încă. Așteaptă puțin, te rog...

MARIA

De ce? Nu pot, am de lucru...

MIHAI *stăruitor*

Așteaptă puțin... numai puțin... ai să vezi...

MARIA

Ce vrei să văd?

MIHAI *copilăros*

Te rog... așteaptă puțin... — *apare Ana. El exclamă vrăjit* — Privește...

ANA *e într'o rochie « 1900 » de catifea neagră, fără umeri, amplă jos, din volane puse pe tulle. Decolteul e acoperit cu tulle înstelat cu metal galben. In jurul gâtului un guler întărit. Acest adaos pe decolteu e prins doar la spate cu o copcă constituind o piesă separată. Mânecile sunt lungi și se trag ca mânușile, înăuntru de catifea, deasupra de tulle, spre umeri volane întărite de tafta. Toate acestea de coloare neagră. Rochia mai are două flori mari bleu. Bella poartă și un manșon de volănașe de tulle, aceeași çoloare cu florile. Pălărie mare de epocă, neagră.*

MIHAI *merge vrăjit spre Bella*

Uite, tot așa de frumoasă ești... Invie mătasa pe tine, ca o plantă... Fă câțiva pași Bella... — *o contemplă vrăjit, lung* — Fă câțiva pași... Incă...

MARIA

Dar ce este asta? De ce te-ai « costumat » așa?

MIHAI

Un costum al Bellei... Cânta îmbrăcată așa « Cântec zănatec ».

ANA

Nu-mi aduc aminte de niciun costum, de niciun cântec zănatec.

MARIA *sinceră*

Dar știi că ești frumoasă? — *cercetează de aproape costumul.*

MIHAI *mereu vrăjit*

Nu-i așa, domnișoară? Ah, și dacă ați fi auzit ce tulburător era cântecul... Beai vin cu cerul și iadul când îl ascultai... Bella, fă o sforțare, caută să-ți amintești cântecul.

MARIA

Dar arată-i cum era acest cântec.

MIHAI

Nu știu mai mult. Nici cabiniera nu-și mai amintea... Eu nu știu să cânt, n'am voce, dar nu l-aș putea uita niciodată. L-aș recunoaște.

ANA

De cântat știu să cânt... nu prea mult bineînțeles, ca orice fată... N'am știut însă niciodată un « cântec zănatec ».

MIHAI *cade pe gânduri, parcă i-ar reveni boala*

Te rog fă o sforțare, încearcă să-ți aduci aminte. Cred că nimeni pe lume nu ar putea să cânte acel « Cântec zănatec » cum îl cântai tu. Dacă l-aș fi auzit în mormânt, aș fi știut că ai trecut tu pe aleea nisipoasă.

ANA *e foarte nervoasă*

Te rog nu-mi cere lucruri imposibile... nu cunosc această rochie, n'am cântat acest cântec — *hotărît supărată* — Nu... nu... nu... — *rămâne agitată.*

MARIA *certând pe Mihai*

Ce faci? Ce ți-a spus profesorul? Să nu o obosești, să nu-i vorbești de trecutul ei.

MIHAI *nervos, abătut*

Păcat — *iese.*

ANA *rămâne tot timpul replicelor următoare pe gânduri.*

MARIA *se uită după el surâzând, neluând împrejurarea în serios*

E foarte ciudat... va trebui de-acum să-i vorbești despre acest trecut... să-l admiți...

BĂLLAN *intră, amuzat, cu o privire de complicitate*

Ei ce-a fost? Ce-a adus în geamantan?

MARIA

O rochie a Bellei...acum ea nu cunoaşte însă cântecul acela « zănatec » pe care-l vrea el.

ANA *întoarce liniştită capul spre el, apoi extrem de enigmatică*

De unde ştii că nu-l cunosc?

MARIA *mirată*

Il cunoşti cu adevărat?

BĂLLAN

Atunci de ce nu i l-ai cântat?

ANA *mereu pe gânduri, cu o voce gravă*

Ce rost are să mai desgrop un trecut care nu mai prezintă interes?

BĂLLAN

Dar e în interesul experienţei.

ANA *întoarce capul, senină*

Ce experienţă?

BĂLLAN

Ascultă domnişoară, te rog, fă tot posibilul ca să izbutim... Incearcă să-i vorbeşti despre trecut, despre tot... dacă el vrea asta... Insuşeşte-ţi personalitatea Bellei... Acceptă... Construeşte chiar din elementele pe care ţi le spune el şi pe măsură ce ţi le dă el însuşi. Din două trei elemente furnizate chiar de el, e uşor să construeşti o poveste întreagă.

ANA *mereu îngândurată, mereu enigmatică*

Poate că nu e nevoie să construesc nimic.

TABLOUL VII

Un salon-verandă al Casei Snagov prelungit într'o terasă astfel încât scena apare împărțită oarecum în două. In dreapta salonul are mobilier de restaurant de vară: fotolii, scaune și mescioare de trestie, un secretar pentru corespondență, în colț în fund. Un pian în față, vopsit în alb și gris. Grupuri de globuri luminează viu salonul, în contrast cu terasa. Un fotoliu de trestie pe linia de mijloc, întors spre salon. In afară de o bază de câteva palme dela pământ, salonul are o enormă fereastră semicirculară, cu figuri translucide fanteziste: dansatoare, clowni, umbrele și altele. Terasa e înconjurată de jghiaburi cu flori albe, în deosebi. Regina nopții, în afară de alte plante de tot soiul. Sunt trei mese de joc de cărți. Toate ocupate. Peretele salonului are afară o lampă cu trei brațe, fiecare cu câte un glob, iar pe fiecare masă de joc e câte un glob. In fund se coboară printre două trepieduri, cu câte un glob fiecare, spre debarcader... In fund mai e, chiar și seara, mobilă de plaje, o umbrelă colorată strânsă...In fund în plin, lacul sub lună și pădurea. Intrările se fac fie prin stânga, din grădină, fie din fund dela debarcader, fie prin dreapta, căci salonul are uși cu draperii spre interiorul Casei Snagov. Acum e către ora 10 seara. Inainte de ridicarea cortinei se aude Ana sfârșind de cântat o romanță oarecare. Aplauze. Pe linia de despărțire a terasei, Berbecaru a ascultat în picioare.

ESMERALDA *în splendidă toaletă, vag de epocă, privește nemulțumită aplauzele de politețe ale jucătorilor de cărți, se ridică apoi dela masa de bridge și vine în salon spre cei doi, se întoarce să ia cuvântul ca un orator*

Pentru ca să sărbătorim cum se cuvine această cântăreață minunată, propun să ciocnim cu ea o cupă de șampanie. Gligor Alexandrovici binevoește și spune să se aducă zece sticle de șampanie.

GURĂU *ceremonios*

Majestate, se va face întocmai. Vă propun însă în loc de nesuferita șampanie franțuzească, vreo câteva

sticle prăfuite de nectar auriu care, precum știți, este un vin foarte prețuit de cunoscători. Și pe urmă, zece sticle nu ajung.

ESMERALDA *imperial*

Să fie cum zici.

GURĂU *face un semn Dorei*

Adu 20 de sticle... Notează-le: 5.000 de lei sticla.

ESMERALDA *când trece spre locul ei îl vede pe Berbecaru, privind intrigat din prag pe cei doi*

Hai la joc... E talie nouă...

BERBECARU *intrigat și misterios*

Ascultă, am tras puțin cu urechea. De vreo două zile tot discută între ei... d-ta pricepi ceva din chestiile astea cu personalitatea?

ESMERALDA

Da... pricep... cred că... e foarte simplu.

BERBECARU *dornic să știe*

Ei, cum?

ESMERALDA *se gândește, caută*

Uite, s'a tras ieri loteria și lozul cel mare...

BERBECARU

... l-a câștigat o fetiță de nouă ani.

ESMERALDA

Felicitările mele...

BERBECARU

De ce?

ESMERALDA

Poate că d-ta ești fetița de 9 ani și nu o știi... — *ridică din umeri* — Ți-ai pierdut personalitatea...

BERECARU *uimit*

Dacă nu știu, cum se poate să fiu eu?

ESMERALDA

Ei asta-i! Ce are a face? Ești fetița de nouă ani și nu o știi...

BERBECARU *pentru el, convins*

Cum să fiu eu o fetiță de 9 ani, dacă nu știu că sunt?

ESMERALDA

Dacă ți-ai pierdut personalitatea?

BERBECARU

Fugi de aicea Majestate, ești nebună... Dacă ași fi o fetiță de nouă ani ași ști...

ESMERALDA *argumentând serios*

Atunci nici eu nu sunt nebună dacă nu o știu — *și brusc acru* — dar d-ta ești nebun — *scurtă pauză, apoi cu tâlc și triumfătoare* — ...pentrucă asta o știu eu.

BERBECARU *rămâne aiurit, nu se poate regăsi sub privirea ei triumfătoare*

UN PARTENER

Majestate, hai să faceți cărțile.

ESMERALDA *se uită mereu triumfătoare la Berbecaru și răspunde neglijent partenerului*

Da, viu — *Se duce la masă.*

MARIA *e îmbrăcată într'o rochie de tulle alb, croială de stil, mâneci mari, foarte largă, la brațe și mijloc buchete mari de flori de măr. Pieptarul plisat. Toată e pe fond de tafta albă. Vine mai aproape, o roagă pe Ana*

Cântați minunat... Mai cântați-ne ceva, d-ră Bella.

MAI MULȚI *repetă rugămintea*

Da... da... încă un cântec.

MIHAI *fericit*

Hai, Bella, mai cântă ceva.

ANA *în rochia «1900», cântă un alt cântec scurt. Tocmai intră doi lachei cu tăvile cu pahare. Esmeralda îi fixează locului ca să nu deranjeze pe cântăreață. Ana se poate acompania și singură la pian. Când a terminat de cântat e aplaudată iarăși în două moduri diferite : cu o vie participare la cei din salon, cu o politețe condescendentă de către jucătorii de cărți. Esmeralda e furioasă, văzându-i cum aplaudă ; în schimb, Mihai care nu știe ce e pe terasă e foarte mulțumit și foarte mândru că ea este ascultată cu plăcere.*

MIHAI *când Ana termină se întoarce către Maria*

Am avut dreptate? Nu-i așa că e încântătoare? Ah, păcat că nu-și aduce aminte Cântecul zănatec.

MARIA

De ce nu i-l amintești d-ta?...

MIHAI

Eu nu știu să cânt, dar îți spun că l-aș recunoaște îndată... Am încercat ieri când am fost la București vreo zece, cincisprezece plăci, până când n'a mai avut răbdare doctorul Băllan. Nu că aș putea suporta acel cântec zănatec cântat de altcineva. O placă mi-ar face rău s'o aud. Timbrul ei unic era totul. Aș fi adus însă placa numai ca să-și amintească ea despre ce e vorba... — *o ia apoi pe Ana de braț și o izolează, spre sală. Ea se așează pe un fotoliu de plajă, el pe un scăunel* — Ah, Bella, cum de nu-ți aduci aminte, fiindcă tocmai în seara când ai cântat acest cântec ți-am trimis noi un bilețel în versuri și un buchet de flori prin cabinieră. Eram cu Leontescu, dar dedicația în versuri ți-o scrisesem eu. El avusese doar ideea să facem din două șervete înnodate, doi purcei, iar eu compusesem versurile:

Domnii ăștia, doi purcei,
Spilcuiți ca vai de ei,
De-i primești ca să te vadă
Se bucură și dau din coadă.

ANA *râde cu poftă*

Ha... ha... ha... — *și pe urmă, din râs, căutând parcă își amintește*

Da... da... da... poezia asta o cunosc...

MIHAI *grăbit*

Ne-ai răspuns că vii la masa noastră, după ce te schimbi.

ANA *nu prea convinsă*

Da, da, mi-aduc aminte... prietenul tău era foarte amuzant.

MIHAI

Te-a făcut să râzi toată seara. Dar n'ai stat mult.

ANA

Da... trebuia să mă culc mai devreme.

MIHAI

Nu, a venit patronul localului şi nu ştiu ce ţi-a spus.

ANA

A, voia să-mi arate nişte note pentru un cântec nou.

MIHAI

A doua zi după masă ai fost cu noi la cinematograf. Ne-am amuzat extraordinar. Era un film muzical cu Maurice Chevalier şi Janette Mac Donald... de câte ori ne-am întâlnit apoi ne-ai cântat arii din acest film.

ANA

Era un film delicios « Văduva veselă » — *fredonează câteva măsuri.*

MIHAI *cucerit*

Da... da... ăsta e... cât sunt de fericit, Bella — *Dora luând paharele de pe tavă a servit pe toată lumea. Când ea a terminat, Esmeralda se ridică dela masa ei, îşi ia cupa şi cu o majestate imperială vine în faţă de tot. Toată lumea ascultă apoi toastul pe care îl ţine ea în cinstea tinerei fete.*

ESMERALDA

Scumpă contesă, închin în sănătatea voastră, această cupă de nectar, pe care — *Gurău se ridică în picioare* — bestia de Gligor Alexandrovici Patiumkin l-a adus din jafurile lui neruşinate... — *Gurău se aşează pleoştit. Lui Mihai* — Conte, vă felicit pentru încântătoarea d-voastră soţie.

ANA *de altfel în tot acest tablou va fi destul de copilăroasă, făcând o reverență comică*

Sunt fericită Majestate.

MIHAI *soldat*

Să trăiți maică a tuturor Rușilor.

ESMERALDA *oferă brațul Anei și o duce ca pe o fetiță pe terasă prezentând-o*

Această frumusețe așteaptă omagiile d-voastră domnilor... —*îi invită, nemulțumită*—Poftim... poftim... — *domnii aplaudă.*

UN JUCĂTOR DE CĂRȚI

Aplaudăm călduros, Majestate.

ESMERALDA *cu o nemărginită silă*

Aplaudați? Am văzut cu desgust aplauzele d-voastră... — *parcurge terasa cu privirea* — Uită-te la ei... Aplauze!... — *cu un imens dispreț* — Suflete de spectatori care aplaudă, se îmbracă la garderobă și se întorc acasă la orizontul lor de coteț — *agitând degetul arătător cu o mânie plină de dispreț* — Nu aplauze ar fi trebuit, căci nu sunteți aici spectatori... ci... — *eliptic, ar fi trebuit* — o participare la frumusețea pe care v'a oferit-o această fată încântătoare — *magnifică în mânia și calda ei exaltare, cu o nesfârșită nostalgie în voce* — Plutesc în aer în seara asta... toate iubirile moarte și vii dela facerea lumii și voi aplaudați, lipiți de scaune... Ce spun eu? Intr'o noapte ca asta, cresc aripi până și larvelor, dar voi sunteți larve iremediabile, fără har. — *Către Ana* — Ah, contesă, iartă-i, sboară și ei câteodată, dar sboară numai cu tichet de avion — *Vor să treacă spre salon.*

JUCĂTORUL DE CĂRȚI *vine cu paharul întins, vrând să ciocnească*

Domnișoară...

ESMERALDA *deslănțuită și furioasă*

Cum îndrăznești să stai în picioare în fața unei fete atât de frumoase? — *cu dispreț aspru* — Ce, ești taxator de tramvai? — *poruncind ca o adevărată împărăteasă* — In genunchi...

JUCĂTORUL DE CĂRȚI *intimidat, pune un genunchi jos*

Majestate...

ESMERALDA *disprețuitor, imperios*

Ce ești d-ta? Ce meserie ai?

JUCĂTORUL DE CĂRȚI *sfios, bâlbâit*

Sunt profesor de literatură...

ESMERALDA *ridică din umeri nedumerită, cu un fel de silă*

Profesor de literatură! profesor de literatură... Și ce cauți în vila asta?

JUCĂTORUL DE CĂRȚI

Am venit să fac aci o cură de vitamine...

ESMERALDA *indignată*

Auzi... n'a venit să evadeze... a venit să facă aci « o cură de vitamine » — *cu amărăciune* — Ah, era o vreme când vitaminele nu se luau cu rețeta. Se sorbeau din privirea femeilor frumoase.

JUCĂTORUL DE CĂRȚI *rămâne perplex și caraghios*

Credeam că...

ESMARALDA *disprețuitor*

Vii să ciocnești cu această frumusețe? — *amar* — Eu credeam că vii să-i propui să fugiți împreună — *cu o căldură nespusă, cu o patimă desnădăjduită și amară, cu tot ce ar fi vrut să fie vieața ei* — Spune-i că numai privind-o pe ea, vieața asta merită să fie trăită — *crescând* — Spune-i... — *dar e întreruptă de un jucător bătrân.*

JUCĂTORUL BĂTRÂN *vine întrerupând-o și îngenunche puțin cam caraghios, fără elan, după ce și-a pus batista jos*

Frumoasă domnișoară, eu vă fac o propunere mai serioasă: un apartament în blockhaus, un automobil de opt cilindri și...

ESMERALDA *râzând amar*

Ah! ești un bătrân nevropat rezonabil... Nu-i spui că ești în stare să-ți părăsești pentru ea sora de caritate și nepoțeii. Ii oferi un carnet de cecuri... Ce ești d-ta?

JUCĂTORUL BĂTRÂN *serios*

Inginer...

ESMERALDA

Inginer? Și nu simți nevoia să oferi acestei tinere zeițe altceva, ceva nemai văzut?

JUCĂTORUL BĂTRÂN *surprins*

Nu înțeleg... Ce să-i ofer?

ESMERALDA *grande dame*

Știu eu? Dacă ești inginer oferă-i de pildă feeria unui Mers al trenurilor, dansat cu roatele în sus.

JUCĂTORUL BĂTRÂN *s'a ridicat destul de greu, mirat, scuzându-se serios*

Sunt inginer la Uzina de Gaz și Electricitate.

ESMERALDA *magnifică*

Foarte bine... Oferă-i atunci... un scurt circuit grandios... o...

JUCĂTORUL BĂTRÂN

Dar asta e o nebunie!

ESMERALDA *uimită*

O nebunie? Dar știi d-ta ce e o nebunie? — *către Ana* — Contesă, iartă-i — *arătând cu dispreț toată terasa* — Ăștia nici nu sunt nebuni adevărați... Sunt simpli psihopați... Nu au viziuni aeriene... sunt doar aerofagi.

UN JUCĂTOR DÂRZ *dă la o parte pe jucătorul bătrân și o ia pe Ana de braț*

D-ră, eu nu vorbesc, eu trec la fapte...

MIHAI *a urmărit toată scena aceasta mai întâi încântat. Când a îngenunchiat jucătorul de cărți tânăr, a devenit însă nervos. Când a venit jucătorul bătrân a fost cuprins de o intensă agitație. Are o strâmbătură de desgust și furie. Această trecere a Anei la altă masă îi trezește în inconștient drojdiile unei dureri trecător uitate. Dintr'odată se întoarce tot pe dos ca o mânușe. E numai spasm și încordare. Când jucătorul obraznic ia brațul Anei, Mihai vine cu pumnii încleștați, cu o furie foarte greu stăpânită aproape de grupul în care e fata. Tocmai când el e aproape să lovească pe îndrăzneț, Esmeralda smulge pe Ana și o conduce în salon.*

ESMERALDA *care încremenise când văzuse la jucătorul dârz atâta îndrăzneală, isbucnește mânioasă*

Ia ghiarele astea de pe fată... — *către Ana* — Contesă treceți dincolo... Feriți-vă... La ei dorințele sunt fiziologice... — *o conduce până în salon, se oprește* — Vă mulțumesc contesă pentru această seară de încântare...

ANA *face o reverență foarte grațioasă și apoi îl așteaptă pe Mihai.*

ESMERALDA *iese cu o morgă imperială spre stânga.*

MIHAI *care mai fierbe încă de furie, tace puțin îmbujorat, apoi întreabă răscolit și ars de amintire... E un moment de răsucire în toată întâmplarea*

Ascultă Bella, în — *cu dispreț* — în acel local...

ANA *nepricepând unde vrea să ajungă*

Ce local?

MIHAI *cu scârbă*

In acel cabaret unde cântai... erați obligate să mergeți la mesele clienților?

ANA *evasiv*

Nu...

MIHAI *cu un rânjet amar*

Să beți cu ei șampanie? Avea drept orice client să vă oblige să stați la masă cu el?

ANA *șovăind*

Nu... fiecare fată făcea ce vrea ea... așa cum îi plăcea...

MIHAI *îi sticlesc ochii*

Atunci de ce te chema patronul în fiecare seară când erai la masa noastră?

ANA *încurcată*

Da... nu...

MIHAI *sarcastic*

Când vedea că nu mai cerem a doua sticlă de șampanie...

ANA *jignită*

Nu vorbi așa.

MIHAI *aproape violent*

Atunci de ce te chema întotdeauna dela masa noastră?... de ce venia picolul regulat: Vă poftește puțin d-l Șerbănescu. Răspunde?

ANA *îl privește o clipă în ochi*

Refuz să răspund la o asemenea întrebare.

MIHAI *amar*

Ah, refuzi... refuzi... *îi strânge brațul brutal.*

ANA

Nu mă strânge așa... sălbatec.

MIHAI *a devenit iar nebun*

Ah, crezi că am uitat... Intr'o seară ploioasă, nu era mai nimeni în local, te-am așteptat până la sfârșit ca să te duc acasă... A venit picolul: Vă poftește d-l Șerbănescu. Din gang am văzut cum te urcai în mașina unui bogătaș bătrân... picolul vă ținea umbrela să

nu vă plouă... — *muşcat de amintire* — Ah, bine îţi stetea agăţată de braţul lui şi cu umbrela picolului deasupra.

ANA *indignată*

Eşti nebun — *vrea să plece de lângă el.*

MIHAI *o ţine de mână*

Ah, credeai c'am uitat, credeai că nu mai muşcă din mine şi azi ca un şarpe, desgustul.

ANA *ridică din umeri cu dispreţ*

La urma urmei, poate că am preferat să mă duc acasă cu o maşină decât să merg cu d-ta prin ploaie, stricându-mi pantofii. Nu ştiu zău... — *mânioasă* — Şi apoi îţi interzic să mai vorbeşti despre aceste lucruri.

MIHAI *aproape gata s'o lovească*

Imi interzici?... Asta e părerea d-tale, dar dacă vrei să o ştii şi pe a mea, ei atunci afl'o...

ANA *îngrozită, uitându-se în jur să nu asculte şi ceilalţi.*

Taci... —*Gurău face semn celorlalţi să nu le dea atenţie că sunt nebuni.*

MIHAI *deslănţuit, vrând să-i svârle o injurie brutală*

Eşti o...

ANA *încremenită punându-i mâna pe gură*

Nu... N'ai să spui asta...

MIHAI *o înlătură cu o mişcare a corpului şi pleacă furios, trântindu-se într'un fotoliu în mijlocul scenei*

ANA *respiră uşurată că n'a ieşit scandal, dar pe urmă tot femeie, aţâţată de faptul că l-a chinuit, e ispitită să se joace mai departe cu focul... Se apropie tiptil de fotoliul lui şi imitând ca o ştrengăriţă pe Esmeralda îi spune cu graţie*

Conte, soţia d-voastră e încântătoare şi vă felicit călduros...

MIHAI *mârâie ca un dulău întărâtat*

Ai început să te complaci în admiraţiile astea idioate... — *şi cum ea îl sfidează* — N'ai să mai cânţi niciodată.

ANA *răsfăţându-se*

Conte, nu vă supăraţi, dar îi găsesc delicioşi cu micile lor manii inofensive... — *cu intenţia de a-l mustra* — şi cu politeţa lor imperială — *îl priveşte net* — pe care n'o regăsesc la unii dintre ceilalţi. — *supărată* — Ştii că ai devenit imposibil?

MIHAI *fierbând furios*

Te rog să încetezi cu teatrul acesta de bâlci... — *violent* — N'ai să mai cânţi niciodată... N'ai să mai cânţi, înţelegi?

ANA *afurisită*

Nici nu mă gândesc — *Incepe să fredoneze cu unduiri de şerpoaică în jurul lui, un cântec sensual.*

MIHAI *exasperat*

Nu-ţi dai seama că mă scoţi din sărite?

ANA *s'a oprit câteva clipe ca să-şi savureze batjocura, sfidarea*

Daaa? — *fredonează mai îndrăcit şi schiţează un soi de paşi de dans, aşa după fantezia ei.*

MIHAI *cu un nesfârşit desgust*

Ah, ai rămas aceeaşi... aceeaşi... In teatrul acesta prost, eşti ca în elementul tău.

ANA *cuprinsă parcă de un soi de nebunie, înaintează cu intenţie, îi joacă pe sub nas şi îl sfidează accentuând cântecul, cum un toreador tot mai aţâţă un taur înfuriat*

La bella, la bella signora...

MIHAI *se frământă tot, nu mai ştie ce să facă, îi aruncă desgustat*

Mi-e silă...

ANA *provocătoare şi ironică, strecurând interjecţia în cântec*

Oh...

MIHAI *o priveşte intens, biruit oarecum, cu vocea amară ca o drojdie. Toată fiinţa lui e numai desgust*

Ai rămas aceeaşi... Femeia pe care o invitau clienţii la masă... care probabil se înţelegea cu chelnerul să sporească sticlele de şampanie goale de sub masă — *Răsucit în el, mai amar* — Crezi că am uitat? Crezi că nu înţelegeam când, acasă, schimbai şoapte misterioase cu servitoarea şi apoi te apuca brusc durerea de cap: scuzaţi-mă vă rog, nu mă simt bine... ne vedem mâine... Crezi că nu pândeam jos la scară, să văd cine aşteaptă în maşină? Şi zile, săptămâni întregi când doamna nu avea timp să mă vadă... Era, vezi bine, ocupată cu manicureza, cu croitoreasa... Aceeaşi, eşti aceeaşi şi mi-e silă şi acum ca şi atunci.

ANA *brusc, serioasă, bate din picior*

N'ai decât să pleci şi să mă laşi în pace, dacă nu-ţi plac.

MIHAI *înebunit de furie*

Ce-ai spus? Ce-ai spus?

ANA *sec și fără milă*

Ți-am spus că m'am săturat. Dar dela o vreme nu mai e de vorbit cu tine. Acum înțeleg câtă dreptate am avut în seara aceea când ți-am aruncat buchetul de flori pe scară și ți-am spus să pleci... să nu mă mai plictisești...

MIHAI *abia se mai poate stăpâni*

Bella, nu mă scoate din sărite... Joci pe sticlă sfărâmată...

ANA *răsfățată și îndrăcită*

Lasă-mi trecutul în pace... — *cântă iar jucându-se cochet și copilărește cu rochia.*

MIHAI *înfuriat, amenințător*

Scoate imediat rochia asta nerușinată de pe tine — *vine spre ea brutal și vrea să-i smulgă rochia.*

ANA *se sbate*

Lasă-mă... lasă-mă... Tu mi-ai adus-o.

MIHAI *într'un paroxism de furie, nebun parcă, stărue să-i desfacă rochia*

Acum numai decât, pe loc...

ANA *țipă, se sbate, nu prea puternic însă*

Dr. Băllan și eventual și alții vin de dincolo alarmați, îi despart.

MIHAI

Am să ți-o fac praf... am să-ți scot eu din minte acel cabaret abject — *îi smulge brutal partea de rochie de pe umeri și gulerul, ea face un gest de spaimă pudică, deoarece rămâne prea goală.*

BĂLLAN

Dar a înebunit de-a-binelea... Luați-l de aci.

MIHAI *din prag, ținut oarecum de infirmieră care l-a împins, o mai privește furibund, apoi*

Acum când te cunosc, când îmi amintesc trecutul d-tale, văd limpede, că ești femeia tuturor, ca o scară de block. Mi-e silă... — *cu o sălbatecă hotărîre* — ...și aș vrea să nu te mai văd în vieața mea. Niciodată! Niciodată!...

ANA *îl privește sfidătoare, biruitoare*

Foarte bine! — *Mihai iese.*

SCENA II

ACFIAȘI, MIHAI, GURĂU

ANA *după ce Mihai a ieșit clocotind de furie, rămâne dintr'odată nemișcată, cu brațul întins sprijinit de pian sau de perete, ca într'un soi de reculegere. Nu privește pe nimeni deși are capul sus. Ochii îi sunt înmuiați în vis, are un aer de femeie răpită și stă un timp nemișcată*

BĂLLAN *o privește impresionat*

Domnișoară, știi că ești curajoasă?

DORA *nedumerită, ridică de jos petecul ce a fost rupt*

El i-a adus rochia deșănțată... el i-a rupt-o...

ANA *nemișcată, din visul ei*

Era încântător, nu-i așa?

GURĂU *care a venit dela masa de joc, indignat*

Era nebun...

ANA *tot nemişcată, în şoaptă, cu duioşie*

Ce privire de metal...

GURĂU *uluit*

Te pomeneşti că te-ai îndrăgostit de el de-a-binelea? — *ia martori pe ceilalţi în indignarea lui* — S'a îndrăgostit de el — *şi tot nu-i vine să creadă.*

ANA *mereu nemişcată, cu un zâmbet, topită de iubire*

Ce drăcească furie...

BĂLLAN *o ia de mână, ca pe un manechin, căci Ana pare într'adevăr căzută într'un soi de transă sentimentală, o examinează emoţionat şi comic*

Te-ai îndrăgostit de el? — *copleşit de uimire* — Dumneata!

ANA *şi acum nemişcată, beată de o voluptate secretă*

Era magnific...

GURĂU *cu un soi de mânie cértăreaţă*

E un chilipirgiu, cum n'am mai văzut. Pierde o vechitură bună de lepădat şi capătă un ceasornic nou nouţ. Vrea să scape de trecutul odios al unei femei şi o recapătă înainte de păcat — *către Ana, cu multă simpatie* — Şi d-ta mironosiţo! — *rămâne o clipă pe gânduri, măsurând-o compătimitor:* — Erai singurul cap sănătos şi cu minte, în balamucul ăsta... — *către Băllan* — Metoda asta dă mai mult decât trebue doctore... Unul vrea să-şi lungească un picior mai scurt... şi i-a ieşit mai lung decât celălalt.

ANA *iese ca în vis, cu privirea caldă, cu mâinile moi ca o somnambulă, îngândurată.*

ACTUL III

Terasa din actul precedent, fără mesele de joc. Câteva trepte coboară dela terasă la debarcader. Fotolii și mobilă de vară pe terasă și chiar pe platforma debarcaderului. Apar mai vii câteva mari plante ornamentale. Lămpi frumoase luminează moale terasa, un stâlp înalt cu o lampă la debarcader.

O parte din decor e într'o umbră puternică. E a doua zi după actul precedent, către 9 seara.

TABLOUL VIII

SCENA I

La ridicarea cortinei Ana e la debarcader și privește lacul, visătoare. Poartă o rochie de șantung alb, cu dungi orizontale negre, fără umeri, jos două margini de flori brodate de coloare grenat... Rochie lungă, strânsă pe corp, în față două cute largi, sus două flori grenat. Are un șal negru subțire pe umeri. Gurău și Băllan își iau cafeaua în salon.

BĂLLAN

Și pentru asta te-ai supărat?

GURĂU

Nu cunoști nuanțele... Plictisit, nu supărat... — *către Maria, care a intrat* — Au isprăvit cu masa?...

MARIA

S'au adunat toți în jurul Esmeraldei, care le povestește o călătorie a ei în India...

GURĂU

A oferit vin la toată lumea?...

MARIA

Ca de obicei...

GURĂU

Foarte bine, atunci « călătorie lungă »! Domnișoara Zadu unde e?

MARIA

Mă așteaptă pe tereasă... Mergem cu barca pe lac...

GURĂU

Și năucul acela?

MARIA

S'a închis în camera lui... N'a vrut să mănânce nici astăseară...

BĂLLAN

E de vină Ana. Nu știe ce vrea, îl sâcâie mereu... Nu vrea să-i spună încă... adevărul...

GURĂU

Sunt niște caraghioși amândoi...

BĂLLAN

Asta e și părerea mea... — *mândru și doctoral* — In ceea ce ne privește pe noi, experiența s'a terminat... Totul va decurge de acum în ordinea firească...

MARIA

Ce vrei să spui?

BĂLLAN

Ceva foarte simplu... Că ipoteza doctor Băllan a triumfat... Nu era o mare greşeală să încercăm ceea ce ne propunea d-l administrator? — *urmează o pauză el aşteaptă să vadă ce spune Gurău. Acesta tace într'un fotoliu* — Ce părere aveţi domnule administrator?

GURĂU *sec*

N'am nicio părere...

BĂLLAN

Cum n'aveţi nicio părere?

GURĂU

Foarte simplu... N'am nicio părere, azi e Duminecă şi Dumineca n'am păreri...

BĂLLAN

Cum asta?

GURĂU

Aşa sunt eu, n'am Dumineca păreri.

MARIA

Găseşti că într'adevăr a triumfat părerea d-tale?

BĂLLAN

Integral... — *către Gurău, iar* — Ce ziceţi, d-le administrator, nu aş merita o decoraţie?

GURĂU

Ce te-a găsit acum cu decorația?

BĂLLAN

Ei asta-i, am glumit și eu.

GURĂU

Atunci este și mai grav, căci îți trădezi obsesiile secrete. Și pe urmă rămâne de văzut dacă teza d-tale e cea care a triumfat.

BĂLLAN

E foarte clar. Acum două săptămâni acest tânăr încerca să se sinucidă căci nu putea trăi fără femeia iubită. Astăzi doar amintirea acestui trecut îl înfurie, iar personalitatea ei, ca trecut, îl desgustă... Are oroare de femeia de atunci... și nu ar mai vrea s'o vadă niciodată. Prin urmare...

GURĂU

Prin urmare ce?...

BĂLLAN

Prin urmare... E momentul să i se spună: scumpe domn, îți place această fermecătoare femeie? Află că nici ea nu e insensibilă la flacăra d-tale, cum se spune în termeni poetici. Te împiedică trecutul? Află că acest trecut nu există... Și propriu zis nici n'a existat niciodată. Doctoranda Ana Zadu are, mai mult decât sora ei Bella, un caracter de aur și, mai puțin, un trecut odios.

ANA *visătoare, preocupată s'a așezat în chaise-longue*

GURĂU

Și?...

BĂLLAN

Şi să ne pregătim de nuntă...

DORA *intrase cu o notă*

Nota doamnei Esmeralda...

GURĂU *către Dora*

Las' că viu eu acolo... — *apoi către Băllan* — O nuntă la « Casa Snagov? — Bună publicitate... Sunt naş... — *iese.*

ANA *către Maria care trece spre ea din salon*

Aşa mergi?

MARIA *e îmbrăcată într'un costum-rochie de plajă, dintr'un creton înflorat, colori tari, verzui, violet. Foile lungi şi spatele gol. Inchisă cu nasturi în faţă până jos*

Pe căldura asta... Vreau să stau în picioare în barcă, să mă bată vântul. Cel puţin cu atâta să ne alegem şi noi că suntem în August pe malul Snagovului.

ANA

Cine mai vine?

MARIA

Păi cine să mai vie? Dr. Anghel. Nelly şi atât... Mihai.

ANA *plină de iubire în seara încărcată de miresme ca un copac tânăr mustind de sevă*

Eşti sigură că vine Mihai? — *şi aşteaptă răspunsul cu nelinişte.*

MARIA

La început nici n'a vrut să audă de asta. Era furios. Pe urmă i-am spus că tu vei fi în altă barcă... Atunci a spus că vine.

BĂLLAN *care între timp venise îmbrăcat în halat, să fumeze o țigare pe terasă*

Nu ți-e frică să mergi cu el în barcă?

ANA

De ce?

BĂLLAN

Nu știi ce-a pățit doctorul care s'a urcat cu Ludovic al II-lea al Bavariei în barcă? S'a aruncat nebunul cu el de gât în apă. Un medic nu trebue să se plimbe niciodată cu pacientul lui pe lac în barcă.

MARIA

Ah, de aceea nu vrei să vii cu noi?... Ți-e frică?

BĂLLAN

Și cine vrei să rămâie de serviciu aici?

ANA *cu un fel de bucurie interioară*

E furios rău?

MARIA *care a vorbit cu el*

Rău de tot... Ți-a rupt sus fotografia în costum, pe care ți-o făcuse Esmeralda.

ANA *veselă*

Da?... — *dintr'un prea plin sufletesc* — Ah, Maria, frumoasă e noaptea asta... Aproape e lacul ăsta viu...

BĂLLAN

Acum ai observat?

ANA *cu vocea grea de voluptate*

Ce știi d-ta?
Ascultă Maria, cum se numește floarea asta? — *rupe câteva flori albe.*

MARIA

Regina nopții.

ANA *respiră puternic florile*

Regina nopții? E cea mai frumoasă floare din lume, Maria — *soarbe iar în pumni floarea.*

MARIA

Și de ce te bucuri atâta?

ANA *caldă, plină de toate miresmele*

Mă privește...

MARIA *naivă*

Te-ai îndrăgostit de el? L-ai văzut prima dată acum două săptămâni și ești amorezată de el...

BĂLLAN *gustând puternic țigara*

Ah, doctorițele astea care fac pe oamenii de știință... Sunteți niște caraghioase.

MARIA

Nu-și pune toată lumea ambiția vieții în seringă și în eprubetele cu Wassermann, ca d-l doctor Băllan... de nu mai are timp de nimic.

BĂLLAN *cu înțeles*

Sau ca nesuferitul de profesor Òmu, care nu are vreme să vadă ce e în jurul lui.

O VOCE *îl strigă*

Doctorul Băllan...

BĂLLAN *răspunde*

Numaidecât!... Nu pot să fumez şi eu o țigare liniştit... —*apoi Mariei* — Pune-ți tocuri mai înalte să te observe profesorul.

MARIA

Eşti odios.

ANA *se odihneşte în fotoliul de trestie, plină de bucurie cu mâinile triumfătoare, împreunate după ceafă.*

MARIA

Ascultă, eşti fericită că nu o mai iubeşte pe Bella?

ANA *aproape copilăros, repede*

Da... da... da... Bine că s'a terminat.

MARIA

Mă întreb ce cap o să facă... Ascultă, spune-i astăseară în barcă... Spune-i că nu eşti Bella.

ANA *glumind, cu simțurile turburate*

Bine, dacă zici tu îi spun în barcă.

MARIA

De ce eşti ironică?... Vreau să ştiu, îi spui? Vreau să fiu şi eu de față... Are să fie nebun de bucurie.

ANA *își mușcă buza de jos, apoi își dă capul pe spate*

Nu știu cum e el... dar eu sunt fericită Maria.

MARIA *copilărește*

Logodiți-vă astăseară pe lac.

ANA *privind cu infinită recunoștință cerul*

Frumoasă e seara asta de August...

MARIA *mereu copilăroasă*

Și la urma urmelor ce-ți place atâta la el? Mie nu mi se pare atât de frumos, cât spune lumea că e... Și pe urmă Ana, e nebun, e nebun rău...

ANA *cu o veselie voluptuoasă*

E nebun? Nu-i așa că e nebun rău? Ah, nebunia asta a lui îmi place... furiile astea delicioase... Ai văzut aseară ce amuzant scandal a făcut... Azi n'a vrut să ia masa cu noi... s'a închis toată ziua în camera lui.

MARIA *gravă*

Mie îmi plac bărbații mai potoliți...

ANA *tachinând-o prietenos*

Știu... gravi și distinși... Să aibă dacă se poate patruzeci și cinci de ani și să fie neapărat profesori de psihiatrie la Universitatea din București.

MARIA

Ana, ești nesuferită... De ce râzi de mine?

ANA

Nu râd dragă... vai de mine... Amorul nu e ceva de râs...

MARIA *cerându-i ingenuu un serviciu*

Ascultă, invită-l tu mâine seară pe profesor la o plimbare cu barca...

ANA

Rămâne și mâine seară aici la Snagov?

MARIA

A spus că rămâne aici toată săptămâna, dacă nu se mai potolesc căldurile astea... — *copilăroasă* — Propune-i mâine seară să se plimbe cu noi pe lac...

SCENA II

MIHAI, BĂLLAN

MARIA *auzind voci și pași*

Hai în barcă repede. Vine Băllan cu Mihai — *fug amândouă pe trepte în jos.*

BĂLLAN *trăgându-l pe Mihai*

Vino, domnule, că Bella a plecat cu altă barcă!...

MIHAI *neîncrezător*

A plecat cu altă barcă? Spui sincer?

BĂLLAN

A plecat domnule... Bella a plecat.

MIHAI *mulțumit și grav*

Foarte bine, atunci merg.

BĂLLAN

Dar, în definitiv, ce ai cu ea?...

MIHAI *mânios și destul de îndurerat*

Acum m'am lămurit... știu în sfârșit cine e?

BĂLLAN

Ce vrei să spui? Cum, știi în sfârșit cine e?

MIHAI

Mai aveam oarecari iluzii... Acum mi s'au deschis definitiv ochii.

BĂLLAN

Dar la urma urmelor ce-i reproșezi anume, ce te înfurie acum la ea?

MIHAI *cu un soiu de încrâncenare*

Tot... toată făptura ei... tot trecutul acela odios de cântăreață de varieteu.

BĂLLAN

Poate că a făcut-o de nevoie... Poate că nu i-a plăcut... Cine știe cât a suferit din cauza asta? In vieață nu facem numai ceea ce vrem noi... Știi d-ta ce nevoi au silit-o la asemenea vieață? Poate că a fost o învinsă...

MIHAI *amar, cu un imens desgust*

Taci, doctore, taci din gură... Cu asemenea gânduri idioate m'am amăgit și eu... — *cu vocea coclită* — Ah, știu povestea « crinului din mocirlă ». E plin pământul de bărbați idioți care își impun misiunea să mântuie femeile căzute, să le refacă vieața.

BĂLLAN

O misiune emoționantă... Cam așa ceva făceau și cavalerii în evul mediu.

MIHAI *cu vocea moale, cu o nesfârșită dezolare*

Poate... dar cu o condiție... ca și în sufletul femeii căzute să fi rămas un mic petec de azur... un petec de cer... — *cu o emoție familiară* — Gândește-te că oricât îi sunt prinse rădăcinile în mocirlă... crinul acela de care vorbim înalță din el un fir spre cer și firul acela se termină cu o floare... — *cu tristețe adâncă* — Femeia asta, pe care am avut nenorocirea s'o întâlnesc nici nu știe că există un cer deasupra. Se simte bine numai acolo la fund... în balta aceea călduță și cleioasă — *rămâne copleșit.*

BĂLLAN

Credeam că o iubești...

MIHAI

Am încercat... Dar înțelegi, o asemenea femeie nu poate fi iubită... E în fiecare din noi o sete de ceva mai curat. S'a sfârșit... Nicio iluzie nu mai poate fi îngăduită.

BĂLLAN

Hai în barcă... Hai să ne plimbăm.

MIHAI *nervos de tot*

Merg, dar nu cu Bella... Mi-e silă.

BĂLLAN

Vino fără grije... Bella nu va fi în barcă... S'a sfârșit cu Bella.

MIHAI *foarte hotărît*

Viu, dar să știi că nu admit glume în privința asta...

BĂLLAN *uimit*

Cum domnule, vorbești sincer? Nu vrei s'o mai vezi niciodată?

MIHAI *din adâncul lui, cu un soi de desnădejde*

S'a sfârşit... Ţi-am spus... m'am săturat...

BĂLLAN *îl ascultă foarte impresionat de accentul lui îndurerat şi sincer*

Du-te în barcă... Ai să ai o surpriză... Imi pare rău că nu pot să viu şi eu...

MIHAI *bănuitor şi nervos*

Surpriză? Ce surpriză? — *cu pumnii strânşi, hotărît* — Nu merg...

BĂLLAN *s'a decis să-i spuie pe loc*

Văd eu că nu mai e chip să amânăm povestea. Află domnule Mihai Stănculescu că fata asta frumoasă pe care eşti furios — *face o pauză mare, apoi net* — ...nu e Bella...

MIHAI *scurt, încremenit, ca pătruns de un curent electric*

Cum, nu e Bella?

BĂLLAN

Nu e Bella, pur şi simplu.

MIHAI *uluit*

Ce mai e şi asta? Ce vrei să spui?

BĂLLAN

Nu e Bella... E Ana, sora ei geamănă... cea mai cinstită fată pe care am cunoscut-o eu... cea mai harnică medicinistă şi cea mai modestă camaradă din toată facultatea de medicină...

MIHAI *se clatină, caută un sprijin de scaun*

Nu e Bella? — *nu mai poate respira.*

BĂLLAN

E Ana... sora ei geamănă... Adică tot ce are bun Bella, minus un trecut odios cum zici d-ta...

MIHAI *năucit, nu-și poate aduna mințile*

Pentru Dumnezeu, cum nu e Bella? Dar ce a fost asta? Ce e tot ceea ce s'a întâmplat de două săptămâni cu mine?

BĂLLAN

Ascultă, ai fost adus aci grav bolnav din pricina ei... Profesorul a vrut să te salveze... Ruptura fusese prea brutală, rana nu se putea închide și atunci a făcut o încercare de o îndrăsneală ne mai pomenită... A rugat pe sora ei Ana să joace rolul Bellei...

MIHAI *palid, parcă descompus, vorbește aproape sufocat*

Așa dar Bella, n'a leșinat din cauza mea? Nu și-a pierdut personalitatea numai aflând că am fost pe moarte?

BĂLLAN

Ce importanță are asta?

MIHAI *înebunit, o nebunie intensă, încă interioară*

Așa dar ați glumit? A fost o farsă? o farsă... Auzi: o încercare îndrăsneață... — *E o întoarcere totală.*

BĂLLAN

Ca să te salveze.

MIHAI *crescând într'o revoltă clocotitoare ; scos din minți*

Când e vorba să fie operat un bolnav e întrebat el, e întrebată familia... Pe mine cine m'a întrebat?

Ce sunt eu, un animal de laborator... să se experimenteze pe mine metode fără să fiu întrebat? — *cu desgust* — Ah, doctorii aceştia, care n'aţi iubit, care nu ştiţi ce e iubirea, dar care trăiţi de pe urma iubirii, vă urăsc — *fierbe tot, de parcă s'au deşteptat în el şi se agită toţi şerpii patimei.*

BĂLLAN

Nu fi nebun... Ana e un înger...

MIHAI *furibund*

Nu-mi trebue nicio Ană... niciun înger... — *urlă ca un animal înjunghiat* — Ah... Bella... Bella... au vrut să te omoare în mine... Au vrut să te ucidă... în gândurile şi în iubirea mea — *ca un mesaj exaltat, din toate rădăcinile fiinţei lui* — Ascultă Bella, oriunde eşti acum, la capătul pământului... şi orice ai făptui, dincolo de judecata lor, vreau să auzi strigătul meu: Te iubesc... te iubesc... te iubesc... — *fuge ca un nebun în dreapta.*

BĂLLAN *rămâne năucit, nu ştie într'adevăr ce să mai creadă.*

TABLOUL IX

Aacelaşi loc, a doua zi, Luni pe la opt dimineaţa

SCENA I

OMU, BĂLLAN, DORA

OMU *e în halat, i-a adus Dora cafeaua în salon*

Dora, pofteşte aci pe Dr. Băllan şi pe d-ra Ana Zadu...

DORA

Domnule profesor, nu ştim unde e d-ra Dr. Zadu.

OMU

Cum nu știți unde e d-ra Zadu?

DORA

Nu știm... Am căutat-o toată noaptea și eu și d-ra Maria și d-l Dr. Băllan. Când a aflat ce scandal a făcut arhitectul acela... a dispărut deodată... Uitați-vă, că vine doctorul Băllan...

OMU *îngrijorat, către Băllan care vine de pe terasă*

Ce-i asta Băllan, unde-i d-ra Zadu?

BĂLLAN *nesigur de el, tulburat adânc*

Domnule profesor am căutat-o pretutindeni... D-ra Sinu o caută și ea... Cu neputință de găsit... O fi plecat pe jos la București... O fi undeva în pădure...

OMU *uluit, destul de speriat*

Dar ce mai e și asta? Ce se întâmplă aci?

BERBECARU *tot în jachetă, dar cu haina pe braț, intră cu o undiță în mână și se așează pe un scaun, cam în mijlocul terasei, nu prea în fund.*

BĂLLAN

Domnule profesor, aseară când a văzut ce scandal a făcut Mihai aflând că ea nu e Bella... după ce a rămas un timp așa prăbușită în fotoliul ăsta de pe terasă... a dispărut fără de veste dintre noi... iar când ne-am dat seama n'am mai găsit-o nimeni... Am căutat-o toată noaptea prin parc, prin apropiere.

OMU *nu se poate regăsi, frânt de spaimă*

Ascultă Băllan... să nu se fi întâmplat vreo nenorocire... Lacul ăsta... înțelegi?... Băllan, e cea mai

bună elevă a mea... Avem o mare răspundere în toată afacerea asta... Poate că experienţa asta nu trebuia făcută. Trebue s'o găsiţi neapărat... trimite şi infirmierii. Aştept veşti în birou... — *se îndreaptă spre dreapta.*

DORA

Să vă aduc cafeaua în birou, domnule profesor?

OMU *nervos*

Nu... nu mai iau nicio cafea... — *iese.*

SCENA II

MARIA, BĂLLAN, ANA, GURĂU, ESMERALDA, BERBECARU, MIHAI

Băllan şi Dora au rămas în salon privind impresionaţi după profesor. In stânga pe terasă Berbecaru, care se aşezase într'un scaun de paie, începe să pescuiască cu undiţa. Apar după un timp Ana condusă de Maria, amintind oarecum de intrarea lui Mihai în actul I. Vin dela debarcader spre salon. Ana, în rochia din tabloul precedent, dar cu un halat pe deasupra, se aşează într'un fotoliu, are privirea năucă a lui Mihai de atunci. Băllan le întâmpină nervos şi surprins

MARIA *e în halat şi ea*

Era pe o bancă din spre capătul golfului. Toată noaptea stătuse acolo. Am găsit-o în zori. Ii era frig şi i-am dus halatul. De abia am convins-o să vie aci...

BĂLLAN *uimit*

Cum e cu putinţă asta? Domnişoară Ana, cum poţi să iei în serios asemenea întâmplare?

ANA *deprimată, aşa cum era Mihai în actul I. Nu răspunde şi nu va scoate o vorbă tot timpul acestei scene.*

GURĂU *vine din birou*

Ei, ai venit? — *o privește lung* — Ăla s'a baricadat în cameră... Asta îi ține hangul aci... — *către Băllan* — Asta-i medicina d-voastră... Ați reușit să faceți dintr'un nebun doi, ca la înmulțirile prin sciziparitate...

BĂLLAN

De unde să poți prevedea că o medicinistă se poate îndrăgosti de pacientul ei?

GURĂU

Decorația aia o meriți din plin, doctore, dar o să ți-o pun de coada halatului — *In timp ce în salon e o tăcere concentrată apare pe terasă Esmeralda cu o carte în mână.*

ESMERALDA *către Berbecaru, pe care-l privește uimită*

Ei, ai prins vreun pește?

BERBECARU

Ești aiurită. Cum o să prind pește pe terasă?

ESMERALDA

Atunci de ce pescuești aci?

BERBECARU *convins*

Pentrucă mi-au luat banca de pe malul lacului...

ESMERALDA *tot mai uimită*

Și de aceea pescuești pe terasă?

BERBECARU *mirat*

Ce vrei să fac? Dacă n'am bancă pe malul lacului? Aci am bănci destule...

ESMERALDA

Eşti nebun de tot, Berbecarule...

BERBECARU *înțelept*

Te-ai prostit de tot Majestate... nu pricepi nimic... Eu pot să renunț la peşte... Ce nevoie am eu să prind peşte?

ESMERALDA

Dar atunci?

BERBECARU *profund convins*

Eu pescuiesc ca să mă concentrez... Vreau să meditez...

ESMERALDA *încremenită, convinsă*

Berbecarule, retrag termenul « de tot ». Nu eşti chiar atât de nebun — *se duce sub umbrelă să-și ia haina albă.*

MIHAI *a intrat din dreapta. E palid la față, concentrat. Se apropie de Gurău*

Aş dori să plec imediat, spuneți vă rog să mi se facă socoteala... — *Nimeni nu răspunde. Tăcerea e mereu apăsătoare.*

ESMERALDA *după ce și-a luat de subt umbrelă mantoul alb de vară*

Gligor Alexandrevici Potemkin, unde e Gligor Alexandrovici?

GURĂU *plictisit, fără să se mai sperie*

Asta mai lipsea acum... Uf... azi e Luni... Bine că pleacă peste două ceasuri.

GRĂDINARUL *apare la debarcader*

Domnule Berbecaru... Domnule Berbecaru... s'a pus banca la loc...

BERBECARU *iese foarte preocupat.*

ESMERALDA *vine de pe terasă spre salon și vorbește singură în timp ce toți ceilalți tac intens, împovărați parcă de cele întâmplate în cursul nopții*

Nu e nimic de făcut cu d-ta Gligor Alexandrovici... Nu ești om de înțeles... Ți-am cerut să clădești trei pavilioane de vânătoare și n'ai clădit niciun pavilion... Te-am rugat să construești în fundul parcului, un mușuroi de furnici, căci vreau să studiez vieața furnicilor... și nici nu te gândești... Nu mai protesta zadarnic... și nu mai recurge la șireteniile d-tale deochiate... — *către Băllan* — Și d-ta de ce îi iei apărarea?... Taci din gură... — *către Gurău* — De o lună te rog să cumperi la bibliotecă, opera întreagă a lui J. Henri Fabre, căci vreau să studiez viața insectelor... pentrucă insectele sunt călăuzite numai de instinct și nu greșesc niciodată ca niște simpli medici... Te faci mereu că nu înțelegi... Mi-ai luat doar rezumatul acesta — *se uită lung și cu înțeles la Ana* — Ți-l dau d-tale contesă că mie nu mai îmi trebue... — *cu o ascuțită intenție* — Cetește-l... cetește mai ales capitolul despre iubire la o anumită specie de mante... Sunt foarte înțelepte... Au un mod foarte sigur de a-și rezolva conflictele sentimentale... — *cu un anumit ton pătrunzător* — Își mănâncă bărbații... — *privește cu amărăciune pe Gurău* — Am să plec Gligor Alexandrovici... Am să plec... — *cu o nesfârșită melancolie* — ...Abia târziu o să vă dați seama cât de puțin m'ați înțeles... Ce suverană ați pierdut... O să regretați, dar o să fie prea târziu...

GURĂU *respectuos, dar cu un soi de indiferență, mereu îngândurat de cele ce s'au întâmplat*

Majestate, veți avea Sâmbătă când vă întoarceți cel mai modern mușuroi de furnici...

ESMERALDA *îi aruncă o privire, apoi aproape din prag*

Contesă, nu uitaţi să cetiţi capitolul despre iubirea mantelor... — *iese.*

GURĂU *o clipă de stânjenire tăcută, după un timp, privind lung pe cei doi, face semn lui Băllan şi Mariei să vie cu el.*

SCENA III

ANA, MIHAI

Ana e în fotoliul de trestie. Mihai în picioare o priveşte lung, are faţa pustiită de suferinţă, vocea înceată extenuată, e în el ca un peisaj devastat de furtună. Nu e propriu zis supărat pe Ana, dar nu pricepe cum a putut să se poarte aşa cu el. Nu mai are nici măcar puterea să-i ceară socoteală. Ana e dezolată de acea întâmplare, nu ştie cum să se facă înţeleasă. E obosită şi ea de atâta suferinţă. Din tonul lor obosit se simte că a trecut o noapte groaznică peste ei. E acum o răfuială parcă, în şoaptă ca după o catastrofă

MIHAI *privind lung îngândurat*

De ce ai făcut asta domnişoară?

ANA *îşi strânge la gât halatul ca şi când i-ar fi frig. Descurajată, nu ştie dacă să răspundă*

Dacă ţi-aş spune, poate că nici nu m'ai înţelege.

MIHAI *nesfârşit de obosit*

Vrei să înţeleg că am fost victima unei glume, a unei « experienţe »? că am fost un cobai pentru d-voastră... pentru dr. Băllan, poate şi pentru profesorul Omu?

ANA

Poate că pentru ei da... pentru mine însă nu.

MIHAI

Atunci, de ce gluma asta? Dacă nu sunt îngăduite experienţele asupra trupului omenesc, cu ce drept poate fi tratat cu acizi de laborator şi secţionat un suflet omenesc?

ANA

Nu ştiu de ce au făcut-o ei... dar nu ştiu nici dacă ai putea să mă înţelegi d-ta pe mine.

MIHAI *mereu obosit*

Crezi că e de înţeles? Imi dau toată silinţa, dar nu pricep nimic.

ANA *simplu şi cuminte, după o lungă pauză în care l-a privit sfioasă. Adânc, sincer*

Pentrucă te iubeam — *lasă capul în jos.*

MIHAI *se dă înapoi uimit*

Mă iubeai d-ta pe mine? Dar nici nu ştiai că exist?

ANA *încet*

De ce eşti atât de sigur?

MIHAI

De unde să mă cunoşti?... Zici că nici nu veneai pe la sora d-tale...

ANA *vorbeşte destul de repede, dar cu acelaşi ton scăzut până la sfârşit*

Nu e chiar atât de adevărat... oricum suntem surori. Erau diferite chestiuni de familie, care trebuiau să fie aranjate. Nu pot să spun că mă duceam des la ea, totuşi am fost de multe ori în B-dul Brătianu.

MIHAI

Cred că nu te-am văzut pe acolo.

ANA

Eu, da. Deşi nu apăream niciodată. Ştiam de altfel multe despre d-ta, prin Mina, servitoarea ei — *se explică stânjenită* — Nu-mi făcea nicio plăcere să întâlnesc vreun musafir de al ei, dar de multe ori aş fi dorit să fiu faţă în faţă cu dumneata şi să-ţi spun doar atât... — *îndurerată şi acum* — Eşti nebun... Nu vezi cum îşi bate joc de dumneata, cocheta asta? Pe de o parte se plângea că o plictiseşti toată ziua...

MIHAI *jignit, iritat*

Spunea ea asta?

ANA

Da... iar pe de altă parte îi plăcea anume să se arate năvălită de adoratori, să ridiculizeze pe cei ce se târau în pulbere după carul ei de triumf. Aşa am ştiut despre d-ta o mulţime de lucruri care ei i se păreau caraghioase, iar mie îmi sfâşiau inima — *cu o actuală durere* — E adevărat că ai pierdut un an de diplomă la construcţii? nu ştiu, ce piedică ai avut?... Ea povestea veselă că a fost din pricina ei — *cu multă melancolie* — In anul acela eram şi eu foarte amărîtă, de două ori căzusem la fiziologia comparată... Nu aveam aproape ce mânca — aşa e în primii ani la medicină — şi citeam în mansarda din Belvedere până îmi plesnea capul — *surâde trist* — Era frig şi mă gândeam: dacă băiatul ăsta simpatic ar avea mai mult cap, ar fi acum în chilia asta. Ar citi la masă... eu pe divan... şi când ne-ar răsbi frigul ne-am lua la bătaie ca soldaţii.

MIHAI *tulburat*

E de necrezut... m'ai iubit d-ta astfel pe mine?

ANA *șovăie puțin*

Am să-ți arăt ceva... — *se duce prin ușa din fund și aproape imediat revine cu poșeta ei. Scoate o jumătate de coală de hârtie împăturită* — Cunoști asta?

MIHAI *citește*

Domnii aceștia, doi purcei,
Spilcuiți ca vai de ei
De-i primești ca să te vadă
Sè bucură și dau din coadă.

uimit — Poezia pe care am trimis-o noi?...

ANA *explică*

Am văzut-o într'o casetă cu fel de fel de rămășițe, de amintiri din vieața ei de cântăreață, aruncate anapoda. Am făcut cu ochiul Minei și am șterpelit-o.

MIHAI *mai curând perplex, oarecum amuzat*.

Așa dar m'ai iubit?

ANA *îl privește lung*

Nu știu dacă te-am iubit, dar vream să ne găsim alături, să fim doi camarazi, doi tovarăși de vieață. Când vedeam nebuniile pe care le făceai pentru Bella, o invidiam, aproape cu ură... Te disprețuia pentrucă erai sărac. Eu, dimpotrivă, mă gândeam cu mândrie: să-i fac munca mai frumoasă și mai ușoară, eu Ana, veghind lângă el ca o lampă credincioasă. « Ce are a face că acum mâncăm ouă fierte și mezeluri într'o mansardă ». Voiam să citim și să studiem unul lângă altul. « Intr'o zi el va fi un mare arhitect, eu voi fi un doctor căutat de toată lumea. Vom avea două mașini, o casă luxoasă — *șoptind stângace* — copiii noștri »... Ah! ronțăiam covrigi cu susan dela simigerie și făceam planuri până mă durea capul...

MIHAI

N'ai căutat niciodată să ne cunoaştem?

ANA *cu o strângere melancolică*

Aranjasem cu Mina să fiu eu acasă într'o zi când Bella era invitată nu ştiu unde... Să mă găseşti pe mine în locul ei... Dar n'am avut curajul să merg până la capăt... — *cu o infinită tristeţe* — Tot curajul familiei noastre l-a acaparat Bella... — *altă întâmplare* Intr'o zi i-ai telefonat că ai două locuri la un match de foot-ball. Eram la ea. Vorbiserăţi ca să aştepte acasă telefonul d-tale, dar ea preferase în Duminica aceea, o plimbare cu maşina la Sinaia. Ah, cum îmi bătea inima — *şi acum emoţionată* — Eram ispitită să mă ofer în locul ei.

MIHAI *ia un scaun, se propteşte de el, ca şi cum şi-ar căuta echilibrul, cu amândouă mâinile. E puţin uluit, dar nu « profund turburat »*

Ar fi fost drăguţ... era un match internaţional şi era foarte plăcut să-l urmăreşti în aerul curat al stadionului, alături de o femeie frumoasă.

ANA *surâde, tăgăduind cu tristeţe*

Alături de o femeie « iubită »... am citit eu dela distanţă în gândurile d-tale... şi n'am mai avut curajul să mă propun.

MIHAI

Ar fi trebuit să te văd... să ne vedem cât mai des...

ANA

Când te-am văzut în cabinetul doctorului acum o lună... aci... am încremenit de spaimă. Ei mi-au oferit atunci o lună de prezenţă alături de d-ta — *vine din relativa depărtare dela care povestea întâmplarea cu*

match-ul, la un pas de el, îl privește puternic — Inţelegi acum de ce am primit să joc aci rolul ei? — *așteaptă nervoasă* — Voiau să te vindece de Bella și asta voiam și eu din toată inima, din toate rădăcinile fiinţei mele...

MIHAI *evasiv*

De aceea ai primit?

ANA *crescând puternic și pătimaș*

Vrei să-ţi mai spun cât de fericită eram când mă certai eri seară pentru trecutul meu, când îmi urlai desgustul d-tale pentru acest trecut? — *cu nesfârșită tristeţă, intens* — Te întreb iar... înţelegi acum domnule Mihai Stănculescu?

MIHAI *întinde o mână evasivă spre ea, vag, vrea s'o mângâe poate, dar mâna îi cade moale*

Domnișoară... — *se frământă, dar cealaltă biruie. După un timp spune încet, dar hotărît.* — Nu aveai totuși dreptul să faci ce ai făcut. Nu aveai dreptul să transformi în teatru o suferinţă reală — *are o crispare de mânie bruscă și iese concentrat.*

ANA *rămâne profund îndurerată. Cade moale într'un fotoliu... Nu știe ce să facă... Intinde mâna care caută parcă un sprijin, nimerește o carte, încearcă să citească, nu poate. Ii curg lacrămile pe obraji.*

SCENA IV

ANA, OMU

OMU *intră după un timp. O privește lung*

Ana... suferi într'adevăr? Ești atât de copilăroasă?

ANA *încurcată*

Nu... nu... mă gândeam numai... E altceva.

OMU *liniştit, dar cu oarecare emoţie*

Atunci de ce eşti atât de tristă?

ANA *turburată, protestează, confirmând fără să vrea că sufere mult*

Nu, domnule profesor. E cu totul altceva...

OMU *cu multă bunătate*

Ce?

ANA *cu o iremediabilă părere de rău, cu o melancolie amară ca şi cum şi-ar regreta destinul şi care va fi ca o drojdie de lacrămi până la sfârşitul acestei piese*

Mă gândesc că s'ar fi putut să fie altfel. E aşa de trist că nu poate fi frumuseţe adevărată pe lume — *îi cade capul pe piept.*

OMU

L-ai cunoscut mai de mult? Vă vedeaţi şi în vremea aceea?

ANA *cu o emoţie uşoară, familiară, vorbeşte moale şi repede*

L-a cunoscut mai întâiu soră-mea, la teatrul acela de varietăţi...

OMU

Asta a fost nenorocirea lui...

ANA *clatină din cap şi vocea ei e şi mai amară. Cu o revoltă interioară*

Nu..., nu... asta a căutat el... asta a vrut... asta i-a plăcut... Teatrul acela... luxul de acolo... Femeia dorită de o sală întreagă, multiplicată de oglinzi, ... Măsurată şi desbrăcată de toate privirile...

OMU *suferind el, care e o fire nespus de loială, de această întâmplare*

Cine știe... poate că nu a avut prilejul să te vadă... Ești o specie care apare numai în singurătate.

ANA

Chiar dacă m'ar fi văzut nici n'ar fi observat că sunt de față. Era fascinat de Bella ca un șoarece paralizat de un șarpe...

OMU *cu o voce caldă, prietenos*

Tocmai... N'a avut norocul să te cunoască mai înainte... să te fi întâlnit pe d-ta, așa drăguță și modestă, pe stradă... într'o sală de curs... Să fi schimbat două vorbe amândoi... să fi văzut cât de cinstită și curajoasă ești...

ANA *surâzând cu ochii în lacrămi*

Ne-am întâlnit de vreo două ori amândoi în tramvai. Așa-mi închipuisem eu că trebue să fie întâlnirea noastră. Așteptam sufocată de emoție să-mi vorbească. Eram unul lângă altul. M'a privit... și nici n'a tresărit... nici n'a observat măcar că seamăn cu Bella — *cu un lung fior de durere* — Nici atât măcar — *ca o consolare inutilă* — E adevărat că nu eram într'o zi prea bună. Eram foarte tristă, obosită de spital, prost îmbrăcată, prost pieptănată — *își lipește tristă palmele de obraji* — Oamenii nu văd decât ceea ce e conform visului lor... El nu visa decât femei de lux, dorite de toată lumea.

OMU *uimit de durerea ei, e surprins și el cât e de emoționat și parcă nu pricepe de ce*

Domnișoară Ana, plângi? Cum e cu putință asta?

ANA *rușinată, totuși cu ochii în lacrămi*

Domnule profesor, glumiți?

OMU *încă mai uimit*

Plângi, domnişoară Ana?

ANA *muşcându-şi buzele ca să nu isbucnească în plâns, cerându-şi parcă scuze*

Domnule profesor, faceţi-vă că nu observaţi... E ceva stupid... E peste puterile mele — *se face o lungă pauză în care amândoi rămân pe gânduri.*

OMU *cu o profundă tristeţe, căci e un om de ştiinţă cinstit şi e jignită în el logica*

Bărbaţii sunt idioţi câteodată. Nu descoperă decât emeile descoperite de alţii...

ANA *se frânge furioasă brusc şi desgustată*

Ah... De aceea nu au decât ceea ce merită.

OMU *savant loial şi plin de gingăşie sufletească, se bâlbâe oarecum turburat de o emoţie străină, pe care totuşi nu o înţelege*

Domnişoară... — *cu vocea moale* — Ana Zadu...

ANA *fierbând de o mânie parcă inactuală continuă*

Uneori o certam că se poartă atât de rău cu el. Dar ea râdea de mine... Eşti o proastă... Habar n'ai... Tu nu cunoşti bărbaţii... De ce crezi că femeile nu mai pot renunţa la ciorapii de mătase?...

OMU *uimit*

Il iubeşti mult Ana?... Iartă-mă că îţi spun aşa.

ANA *iar cuminte, emoţionată, cu o nesfârşită dezolare*

Am nutrit multă vreme nădejdea stupidă... că dacă mă va cunoaşte... mă va prefera pe mine... Ah, eram destul de idioată ca să cred că se va simţi mai fericit la

o masă gătită la maşina de spirt, în mansarda mea, decât la un supeu cu şampanie într'un bar cu oglinzi şi lume multă.

OMU *copleşit de emoţie, aproape comic*

Domnişoară Ana... Domnişoară Ana Zadu... Cum poate să iubească un om serios?

ANA *cu patimă de aci încolo, chiar cu o isbucnire violentă*

Bine că ştiu, în sfârşit... Bine că am înţeles... Că nu mai poate fi îndoială. Acum e limpede. Vreau să mă pătrundă înţelepciunea asta în toate fibrele fiinţei mele. Ah, să mă satur şi eu acum... Să mă îmbib de desgust, ca un burete de venin.

OMU *îl doare suferinţa ei*

Nu merge aşa. Suferi prosteşte Ana... Am să-i vorbesc eu.

ANA *toată crispată de durere, de amărăciune, de desgust, dreaptă în picioare, cu pumnii strânşi*

Vă rog, domnule profesor... Nu... nu... s'a sfârşit... Acum sunt eu desgustată... *înfiorată, cu o sălbatecă hotărîre ca o declaraţie de război* — Nu le plac bărbaţilor mâinile mele când miros a iod? Vor parfumuri tari? — *crispată cu coatele lipite de corp* — Ah... am să le plătesc până la centimă... — *silabisind* — până la centimă — *se frânge de durere.*

OMU *o priveşte cu spaimă*

Fii cuminte... Nu te zbuciuma atât... Am să-i vorbesc eu mai târziu... — *Intră Băllan şi Maria.*

ANA *iese nervoasă ca să nu o mai întrebe aceştia « de ce suferă ». Ei o privesc lung.*

SCENA V

OMU, BĂLLAN, MARIA

OMU

Ce e cu băiatul acela?

BĂLLAN

S'a închis în camera lui, furios. Cum îi vorbesc, urlă indignat.

MARIA

Să nu se îmbolnăvească iar, domnule profesor.

BĂLLAN

Duceți-vă la el, domnule profesor, explicați-i...

GURĂU *ascultând din uşe*

Lasă-l în pace, domnule... Asta nu mai are niciun pe dracu... face pe nebunul. Mi-a spus acum că pleacă... Să plece sănătos... Face pe nebunul.

BĂLLAN

Crezi d-ta...? Ii sticlesc ochii în cap şi trânteşte pe jos tot ce-i cade sub mână.

OMU

Gurău are dreptate. Nu mai e un caz grav... Şocul periculos a trecut... Dacă e furios şi strigă înseamnă că s'a vindecat de psichastenie.

MARIA

Credeţi că are să fie fericit?

OMU *pe gânduri*

Nu cred că are să fie fericit... Dar de aci încolo, ce urmează e literatură... E destul de nebun ca să-şi otrăvească zece ani din vieaţă...

GURĂU

Te-aş felicita pentru reuşita dumitale, doctore... dar îmi pare rău de fata asta... Experienţa asta a zăpăcit-o rău.

OMU

Dacă a căzut peste un astfel de idiot... Şi mie mi-e milă de biata fată... Ah, desgustător lucru e dragostea asta... Cum îndobitoceşte pe om.

GURĂU *cu o stranie căldură*

Pune mâna pe lemn doctore... Să nu te vedem mâine, poimâine...

MARIA *în spatele lui Omu, strânge mâna lui Băllan şi aşteaptă să vadă dacă pune mâna pe lemn*

Doctore!

OMU *cu nesfârşită şi bărbătească hotărîre, scurt*

Nu... spectacolul e prea ridicul... Niciodată!

MARIA *fericită îşi muşcă buzele*

Ah...

GURĂU *care are poate darul prevederii, compătimitor*
Mai bine puneai mâna pe lemn...

MIHAI *apare îngândurat în fund, se vede prin uşa rămasă deschisă dela Gurău, după el vine servitorul cu două geamantane.*

TOŢI *se uită încordaţi şi aşteaptă plini de curiozitate.*

OMU

Lăsaţi-mă pe mine cu el singur... Am eu o vorbă cu domnul acesta.

BĂLLAN

Domnule Stănculescu... Stai... Poftim aci...

MIHAI *Băllan şi Maria ies prin stânga.*

MIHAI *intră nervos, încruntat şi extrem de palid. Priveşte nedumerit. Urmează o pauză încărcată, cei trei ies puţin încurcaţi.*

SCENA VI

OMU, MIHAI, apoi ANA

OMU

Te rog stai puţin jos.

MIHAI *se aşează nedumerit, aşteptând cu privirea intensă*

OMU *a rămas în picioare, se apropie de el, îi vorbeşte cu o emoţie conţinută, cu un măreţ calm bărbătesc*

Fac apel la judecata d-tale de om... de om de ştiinţă dacă vrei, căci ani de zile ai studiat... ai crezut în ceea ce aveai de cercetat, de făcut. Suntem datori cu o anumită loialitate în comportare... Intr'o lume haotică parcă, fără niciun sens şi plină de lucruri hidoase, ne rămâne ca o supremă frumuseţe, mândria de a impune legea gândirii noastre... Kant a cerut, cu un nemărginit orgoliu, să i se pună pe mormânt menţiunea celor două mari minuni ale existenţei «cerul înstelat deasupra

mea, legea morală în mine ». Trebue să facem să birue în noi, legea aceasta a binelui, a frumuseții și a adevărului.

MIHAI *nervos și dezolat că nu poate altfel*

D-le profesor, ce pot să fac? Ce pot să fac?

OMU *cu aceeași măreție liniștită a rațiunii*

Sunt în fața d-tale două femei, identice ca fizic, atât cât pot să fie două surori gemene. Una, o destrăbălată, iubitoare de plăceri și lux, care te disprețuește, care te-a umilit și care în definitiv fuge de d-ta. Cealaltă, o ființă plină de curaj, devotată, care și-a sacrificat vieața pentru alții, care urăște compromisurile și echivocurile, care te iubește... — *ca un imperativ categoric* — Ești dator să alegi... și ești dator să alegi cinstit.

MIHAI *s'a ridicat în picioare cu o hotărîre gravă, liniștită ca un destin ales. Prima frază are exact același ton ca a profesorului*

Ei bine d-le profesor, am ales — *Ana întinsă ca un arc al durerii a intrat în scenă fără să fie văzută de el, face un semn profesorului* — Am ales-o pe aceea cu care acum trei ani am fost în noaptea de Inviere la biserica Boteanu — *din ce în ce mai pătimaș și mai exaltat*... — o vreau pe aceea care într'o zi de Aprilie m'a purtat cu ea prin douăzeci de magazine ca să-i țin pachetele, pentrucă în după amiaza aceea am fost fericit ca niciodată în vieața mea. — *Ana e încordată și mută în spatele lui* — Dacă ești numai om de știință, știu bine că nu ai să înțelegi acest lucru, d-le profesor... L-ai înțelege însă, poate, dacă ai fi și d-ta însuți îndrăgostit...

OMU *are un gest de om nervos nimerit în plin*

Totuși nu suntem... — *animale, vrea să zică, dar e întrerupt.*

MIHAI *enumerând repede, pătimaş exaltat*

Ei bine, poate să fie harnică, devotată, loială, domnişoara Ana. Dar eu o vreau pe necredincioasa aceea, care mă ţinea un ceas singur în vestibul până se îmbrăca... O vreau pe femeia aceea care mă minţea cu neruşinare şi care într'o seară m'a trimis şi m'a fixat două ore în hall-ul unui cinematograf, pentru ca ea să se poată duce liniştită la alt cinematograf, unde o aştepta cine-i plăcea ei... Pe aceea o vreau... căci ea e fericirea şi nefericirea vieţii mele.

ANA *trece energic în faţa lui, îl priveşte adânc în ochi şi îl fixează intens cu arătătorul*

Pe ea o vrei deci, pe aceea care ţi-a aruncat buchetul pe scară şi care ţi-a trântit uşa în faţă? Pe aceea o vrei?

MIHAI *nebun*

Da, pe ea... pe ea o vreau...

ANA *întinsă mereu ca un arc al durerii*

Pe aceea care a spus servitoarei să te îmbrâncească pe scară dacă mai îndrăzneşti să mai vii pe acolo?

MIHAI *fanatic*

Pe aceea o vreau.

ANA *amar, dar hotărîtă*

Foarte bine, o vei avea pe aceea.

OMU *nedumerit, neliniştit*

Domnişoară Ana...

ANA *svârle şorţul de pe ea, îşi schimbă cu mâinile pieptănătura, făcând-o aproape ca a Bellei în tabloul II, suceşte puţin umerii, se uită la el şi cu milă şi cu dispreţ în acelaşi timp. După ce l-a fixat mult, zâmbeşte cu o bună dispoziţie pentru ea însăşi, închide ochii pe jumă-*

tate. El o privește nedumerit căci nu știe unde vrea să ajungă. Ea surâde provocător devenind tot mai mult Bella. Nervos, neîncrezător el o privește cu multă intensitate. După o așteptare tăcută și încordată, ea se apropie de el și îi spune ceva la ureche. El tresare tot ca pătruns de un cuțit, se dă doi pași înapoi, devine palid. Ea începe să cânte cu înverșunare și desgust; are în ochi o strălucire grea ca un vin al desnădejdii.

Surâde Bella, măr domnesc,
Aci sunt toți câți te iubesc
Surâde Bella, de ce plângi
Când dai de ochii lor nătângi?

Mai fă un pas, mai fă un semn
Incă doi pași, un mic îndemn,
Ridică rochia puțin...
In ochi au stele de venin.

Ai vrut să știi ce-i dragostea
Ai pus pe masă inima,
Dar jocul lor e măsluit,
De aripi ei te-au jefuit.

Zănatec ți-e cântecul și...
Te arde dorul de-a iubi.
Lunatec ți-e surâsul, dar
E totul, Ana în zadar...

MIHAI *ascultă uluit, apoi încremenit de emoție după întâia strofă*

Cântecul zănatec — *strigă desnădăjduit parcă* — Bella, ești Bella...

OMU *nedumerit*

Domnișoară Ana, ce glumă e asta?

ANA *cântă mai departe cu un fel de furie dezolată cum ar deșerta o cupă cu otravă, nu-i ascultă.*

MIHAI *nebun*

Cântecul zănatec... Ah, e Bella... Bella...

OMU *dându-se înapoi cu spaimă*

Domnişoară Ana ce vrei să spui?
Nu poate să fie Bella... e d-ra Ana Zadu...

MIHAI *într'o frenezie dementă, către Ana*

Nu... nu... eşti Bella...

ANA *a terminat de cântat, se ridică, fremătând toată şi rămâne un timp ca o statue a frumuseţii, apoi şopteşte simplu. E rezemată de coloana despărţitoare*

Sunt Anabella.

MIHAI *exaltat*

Ah, eşti Bella... Bella căreia îi aruncam flori din sală, care îmi surâdea numai mie; naivii de la mese credeau că lor le surâde... Eşti Bella...

ANA *dreaptă nemişcată, mirată numai, puţin, acum explicând cu un mic zâmbet cochet răspunde cu întârziere, în timp ce ei aşteaptă intens.*

Sunt Anabella... — *când spune «Anabella» nu întoarce decât puţin capul spre cel care i-a vorbit.*

OMU *îngrozit*

D-ta eşti aceea care m'a primit în salonul ei cu un căţel în braţe...? Nu e cu putinţă... *aşteaptă totuşi încordat un răspuns*

ANA *mereu dreaptă, nemişcată, dar acum, în zâmbet şi în voce cu un soi de dezolare copilăroasă*

Sunt Anabella... — *mereu, spunând Anabella nu dă replica imediat, ci lasă un timp de aşteptare intensă.*

MIHAI *fierbinte şi totuşi uimit, descoperind-o şi iar descoperind-o*

Tu eşti... Tu eşti... Acum ştiu... Mi-ai dăruit o noapte întreagă... bogată ca o rodie... singura noapte a vieţii mele. Tu eşti Bella...

ANA *mereu nemişcată, acum cu un zâmbet nedumerit, îndurerat dar răscolitor femeiesc, după ce lasă un timp*

Sunt Anabella.

OMU *uluit, imediat*

Dumneata eşti aceea din pricina căreia şi-a tras un glonţ în piept?

ANA *nemişcată, cu un zâmbet răsfăţat şi îndurerat de fetiţă, stăruind*

Sunt Anabella.

MIHAI *în continuă exaltare*

Privirea asta o ştiu ca dintr'o altă lume. A fost creată o singură dată... la începutul începuturilor... Nimic între cer şi pământ nu poate fi asemenea ţie Bella... Nu e altă femee în lume...

ANA *mai nemişcată, fără niciun zâmbet, după un timp cu ochii umezi, cu un soi de gravitate, cu aceeaşi stăruinţă*

Sunt Anabella...

OMU *uluit, desnădăjduit, neputându-se regăsi*

Nu, nu, dumneata eşti doctoriţa strălucită şi devotată care a schimbat pansamente putrede şi mirositoare, care a salvat oameni dela moarte. Nu e cu putinţă să fii Bella.

ANA *îl priveşte nemişcată, răsfrântă în ea însăşi, are lacrămi pe obraz, cu un soi de lumină dinăuntru, cu vocea gravă şi silabisând*

Sunt Anabella — *rămâne ca o statue.*

SFÂRŞIT

Prof. dr. OMU
vindecă de dragoste

PERSOANELE

PROFESOR Dr. OMU
ALEX. GURĂU-DOITEŞTI
Dr. VALERIU BĂLLAN
BERBECARU
BOLDENACHE
DAGOE
INTÂIUL INFIRMIER
AL DOILEA INFIRMIER
GRĂNULESCU
MEROIU
ŞTEFĂNESCU
SECRETARUL CONGRESULUI
DELEGATUL SPANIOL
STOICA
PICOLO
PORTARUL
UN ARBITRU

MARIA SINU
ESMERALDA
LIANA
D-NA GRĂNULESCU
D-NA MEROIU
O PACIENTĂ
O DOAMNĂ DE COMPANIE
DORA
D-NA BOLDENACHE
SPANIOLA
ANETA

Personal medical. Pacienţi ai Casei Snagov. Participanţi la Congres.

ACTUL I

Cabinetul medicului-șef al Casei Snagov. Arhitectură geometrică foarte modernă. Interiorul e totuși oarecum asimetric din intenții de originalitate. Esențial e ca decorul să aibă ferestre enorme, eventual una concavă în stânga și trei uși de sticlă mată. Una în fund spre hall, alta spre camera de consultație, alta spre biroul administratorului, spre dreapta. Pe un perete, pe cel din fund, e agățat un enorm panou, reprezentând originalul placatului-reclamă. E înfățișată o clădire în stil excesiv modern, cu o imensă verandă, așezată pe malul unui lac și are, pe aliniate, următorul cuprins cetibil din sală :

« *CASA SNAGOV* »

« *Așezată într'o poziție magnifică pe malul lacului Snagov.*

Trei hectare parc modern de brazi. Debarcader și plajă proprie.

Două terenuri de tenis și de voley, sporturi de iarnă : patinaj, bobsleigh, sky . . .

Camere cu tot confortul modern . . .

Cură de odihnă . . . Desintoxicare . . . Analize integrale.

Trei medici specializați în psihoterapie sub conducerea marelui savant prof. Dr. Omu ».

Un birou de metal lăcuit verde în dreapta, pe care stau cărți de specialitate, mici aparate medicale, un telefon, caiete, un mic vas cu câteva flori. Un safe de metal pentru

acte în dreapta. Un cuier de care spânzură câteva halate albe. Din cauza asimetriei camerei biroul uşor e mascat faţă de uşa din fund şi e necesar să fie aşa. Pe pereţi, fotografii în halat ale profesorilor şi grupuri de medici.

ACTUL I

SCENA I

BERBECARU *după ce a cercetat atent din prag biroul, intră aducând după el un bărbat ca de cincizeci de ani*

Ia loc pe scaun — *îşi pune unul din halatele atârnate pe perete* — Ai luat prafurile pe care ţi le-am dat?

DAGOE

Da, domnule doctor... Mi-au făcut foarte bine, ziceam c'a să-mi mai daţi...

BERBECARU

Nu mai am aci altele, dar am să ţi le prescriu în reţetă... să le faci la Bucureşti...

DAGOE

Chiar mâine mă duc la Direcţia generală şi atunci am să fac şi reţetele... Că am nişte contravenţii...

BERBECARU

Dumneata ce eşti? inginer?

DAGOE

Nu, sunt agentul ocolului silvic... Când m'aţi întâlnit alaltăeri dimineţa îmi făceam inspecţia în pădure... Imi venise rău. Am avut noroc că m'aţi văzut cu batista plină de sânge la nas şi mi-aţi spus să viu cu dumneavoastră la Sanatoriu...

BERBECARU

Te-ai dus cu rețeta la farmacie?...

DAGOE

Da, am și luat doctoria. Mi-a făcut-o foarte bine...

BERBECARU

Bun... Stai jos — *l-a așezat în fotoliu dela masă, ia un auscultator.*

DAGOE

M'a întrebat domnul farmacist dacă am albumină...

BERBECARU

Poate...

DAGOE

Și oxalurie...

BERBECARU *indignat*

A, nu... că asta am eu...

DAGOE

Și calcemie.

BERBECARU

Nu că eu am și calcemie... — *îl ascultă* — Respiră adânc — *îl mai examinează în diverse moduri* — Ascultă, ai dureri de cap?

DAGOE

Da, mă doare capul de vreo două luni mereu...

BERBECARU

Iți vâjie uneori urechile?

DAGOE *uimit*

Da, îmi vâjie deseori urechile....

BERBECARU *îl mai palpează, Dagoie scâncește : « au »....*

Uneori îți amorțește degetul mic?

DAGOE *câștigat cu totul*

Da...

BERBECARU

Ai impresia că îți sboară uneori muște pe dinaintea ochilor?

DAGOE *iar uimit*

Da, domnule doctor... — *a intrat Băllan, care privește încremenit.*

BERBECARU *foarte grav*

Ascultă, dumneata suferi de ficat...

DAGOE *răsturnat cu totul*

Păi, data trecută mi-ați spus că sufer de rinichi?

BERBECARU

Poate... Dar de atunci medicina a mai făcut și ea progrese...

BĂLLAN *indignat*

Bine, domnule Berbecaru, n'a fost vorba să nu mai calci pe aci prin cancelarie?...

BERBECARU *speriat a șters-o pe ușă*

BĂLLAN *către Dagoe*

Ce-i cu dumneata?

DAGOE

M'a întâlnit domnul doctor prin pădure și m'a luat cu dumnealui la consultație...

BĂLLAN

Nu e doctor domnule, e pacient, nu e doctor... Așteptă dumneata puțin că te voiu examina eu — *trece în sala de consultații.*

BERBECARU *revine din vestibul, îl trage de mânecă pe Dagoe*

Fugi, că e un nebun care se crede doctor — *ies amândoi, intră mai târziu Omu, în ținuta de oraș, îmbracă halatul în vestibul, apoi se așează la birou și sună.*

SCENA II

OMU, DORA, apoi MARIA

OMU *a sunat, apare Dora*

Să vie internul de serviciu...

DORA

Vrea să vă vorbească și domnul doctor Popescu...

OMU *nervos*

Trec eu pe la laborator după vizită... Să vie internul de serviciu... —*Dora iese, el începe să cerceteze hârtiile de pe birou.*

MARIA *intră speriată, nu îndrăsnește să-i spune că a venit*

OMU *când o vede*

Am spus să vie internul de serviciu...

MARIA *se pierde cu totul*

Eu... eu... sunt internul de serviciu...

OMU *stupefiat, indignat*

Dumneata ești internul de serviciu?

MARIA

Da... să vedeți...

OMU *întărâtat*

Cine a făcut gluma asta de prost gust? Mi-ajunge de un an și jumătate. Până când am să mă împiedec la tot pasul de dumneata? Cum poate fi încredințată soarta unor bolnavi în mâinile dumitale, fie și pentru o noapte?... — *iese indignat.*

SCENA III

MARIA și fotografia lui OMU de pe perete, apoi GURĂU

MARIA *a rămas aproape năucită, îi dau lacrimile, dar după un timp se îndreaptă furioasă spre fotografia din perete*

Și, ce? Dacă ești profesor trebue să dai totdeauna lecții? Să cerți? — *indignată* — Cu ce drept jignești dumneata pe toată lumea?... Ei bine, ți-o spun dela obraz: Aci nimeni nu te poate suferi... Și la curs, la fel... — *nu vrea să asculte răspunsul lui, bate din picior autoritară* — Nu, nu acum eu vorbesc... — *apoi cu un soiu de ironie, crede ea* — Ei, și ce-i dacă ești

celebru şi eşti citat prin tratatele streine? Pentru asta trebue să ţii tot timpul fruntea în tavan, să nu mai vezi pe nimeni în jurul dumitale? — *cu vocea moale de tot, nedumerită* — Ce vrei, să ţi se vâre o biată fată subt ochelari ca s'o vezi? — *bate din picior* — Nici o vorbă... Am terminat cu dumneata... Eri, ce au fost observaţiile acelea şi mizeriile pe care mi le-ai făcut faţă de toată lumea, de au râs începătorii şi pacienţii de mine? Eşti odios... n'ai pic de inimă... Ai în locul inimii un tratat cu gravuri patologice şi cazuri rare. ...N'am nevoie de explicaţiile dumitale... M'am săturat... Te previn că dacă o singură dată îţi mai baţi joc de mine, faţă de toată lumea, nu mai calc pe la cursul dumitale... Ca s'o ştii... — *se corijează calmă* — Ba nu... am să te pun la locul dumitale să te înveţi minte — *vine mai aproape de fotografie, înfrântă, îndurerată, nici nu a observat că Gurău a intrat din dreapta şi o priveşte de multă vreme* — Ai să vezi că o să mă cauţi zadarnic... Ai să-ţi suceşti gâtul, uitându-te după mine prin sală... Pentru că nu meriţi... Nu eşti nici măcar în stare să bănueşti cât te urăsc, cât te iubesc... cât m'a înnebunit purtarea dumitale — *îi scânteiază iar ochii* — Asta am vrut să-ţi spun... — *aspră* — Am terminat.

GURĂU *calm*

Dă-i şi două palme.

MARIA *îl priveşte încremenită, apoi fuge prin fund.*

GURĂU *caută în biblioraft.*

SCENA IV

GURĂU, DORA, apoi ESMERALDA, infirmierii

DORA *intră din dreapta speriată*

Domnule Administrator, a venit nebuna de Esmeralda şi vă caută în toate părţile, ca să vă omoare...

GURĂU *speriat*

Cum? a venit Esmeralda? — *nedumerit* — Cum o să vie, Dora?... Azi e Joi.

DORA *mirată și ea*

A venit... S'a instalat în apartamentul ei, s'a îmbrăcat cu rochia de împărătească și s'a dus numaidecât în grădină. Acum vă caută furioasă să vă omoare, că spune că nu i-ați pus ce-a cerut ea, nu știu, naiba s'o ia, un ochian de-alea, să se uite la cer...

GURĂU *mereu nedumerit*

Dar nu știu de ce a venit Dora, că azi e numai Joi, nu?

DORA

Așa-i, de obiceiu ea nu vine decât Sâmbăta și nu stă decât până Luni... Domnule, n'o fi vreo sărbătoare mâine?

GURĂU *s'a lămurit*

Asta-i Dora, mâine e 1 Mai, și Bursa nu lucrează. Sunt închise și fabricile nebunei... Face punte, sâmbătă.

DORA

Dar acum ce facem, că vă caută în toate părțile? Mi-e teamă să nu vă dea cu ceva în cap... S'o punem în cămașă de forță?...

GURĂU

Fugi de-aci cu cămașa de forță... Să se ție vlajganii aceia după ea până se potolește... Du-te la bucătărie și vezi cât zahăr se pune la compot pentru diseară — *Dora iese prin fund.*

GURĂU *caută iar în biblioraft și verifică date*

ESMERALDA *intră din dreapta, îl apostrofează furioasă*

Aici mi-erai, bestie...?

GURĂU *speriat*

Să vedeți, Majestate...

ESMERALDA

Ce'să văd Gligor Alexandrovici Potemkin? Văd că ești cea mai nerușinată bestie din tot cuprinsul imperiului meu... Văd... Unde este telescopul pe care ți l-am poruncit? Ți-am spus că vreau să studiez vieața insectelor... Unde este mușuroiul de furnici pe care trebuia să mi-l instalezi în parc?

GURĂU

Majestate, n'am știut...

ESMERALDA *mai înfuriată*

Indrăsnești să deschizi gura în fața mea? Ticălosule... Am să pun să te spânzure... — *au intrat cei doi servitori vlăjgani și sunt gata s'o înhațe, Esmeralda se sperie și caută să se ascundă după birou, strigând* — Garda, Ajutor...! Garda...! — *Cei doi infirmieri se opresc împietriți în poziție de grenadiri, cu picioarele depărtate, mâna stângă pe inimă, brațul drept întins.*

INTÂIUL INFIRMIER

Majestate, garda e aici...

AI DOILEA INFIRMIER

Să trăiți, Majestate...!

ESMERALDA *brusc liniştită*

Au vrut să mă răpească ticăloşii... E complotul acestui scelerat de Gligor Potemkin... Să fie numaidecât încarcerat...

INTÂIUL INFIRMIER

Vă vom apăra cu preţul vieţii noastre Majestate...

ESMERALDA

Să-l încarceraţi imediat...

AL DOILEA INFIRMIER

Va fi imediat încarcerat... Urmaţi-ne, Majestate!— *Pleacă prin fund toţi trei, solemn în formaţie: al doilea infirmier, apoi Esmeralda plină de majestate şi după ea întâiul infirmier.*

GURĂU *se scarpină mulţumit în cap, dar peste câteva clipe vine din dreapta furios, Omu.*

SCENA V

GURĂU, OMU

OMU *scoate un ziar din haina lui, i-l pune mânios sub nas*

Ce-i asta?

GURĂU *calm şi în fond ironic*

Un ziar de seară.

OMU

Şi asta...?

GURĂU

Pare să fie un articolaş...

OMU *furios, se duce pe la masa lui şi începe să scrie.*

GURĂU *puţin îngrijorat, se duce să vadă ce scrie şi apoi speriat*

Demisia?

OMU *strigând, bătând cu pumnul în masă*

M'am săturat... Plec...

GURĂU

De ce să pleci?

OMU

Tu ai dat articolul ăsta?

GURĂU *net*

Nu... E un articol de pagina întâia, semnat...

OMU

E o reclamă imbecilă.

GURĂU

Nicio reclamă... Am stat de vorbă cu omul o jumătate de oră şi a rămas entuziasmat de cele ce i-am povestit... Spunea că asemenea institute de sănătate nu crede că sunt decât în străinătate.

OMU *furios*

L-ai plătit.

GURĂU *calm*

Altfel cum vreai să se entuziasmeze?

OMU *mânios*

Ascultă, îți bați joc de mine...

GURĂU

Nu, slujesc instituția a cărei răspundere o am.

OMU *indignat*

Dar cu textul ăsta idiot?

GURĂU

De ce, idiot? — *ia ziarul și-l citește.*
« Se știe că toată medicina actuală e bazată pe metoda analizelor. Cel dintâi lucru pe care ți-l cere orice medic când îl consulți, e să aduci un teanc de analize. Dar e ceva mai plictisitor, mai incomod decât să alergi din laborator în laborator, să ții regimuri contradictorii și așa mai departe? Ei bine, e astăzi în țară la noi, un institut modern, cum se găsesc puține în Europa, în care petrecând o agreabilă vilegiatură de o săptămână, oricine pleacă liniștit, cu fișa completă a organismului său » — *îngânând cinic* — Cu fișa completă, nu este așa?

OMU *face un gest de exasperare.*

GURĂU *continuă cinic*

« O lună întreagă înseamnă desintoxicarea completă, organismul e întreg refăcut... omul se simte ca renăscut ».

OMU *face alt gest de furie.*

GURĂU

Insfârşit, aproape renăscut... Nu trebue să şicanăm pe chestie de nuanţe — *continuă să citească.*
« Cea mai gravă din intoxicări e dragostea. De aci năvala de mondenitate la « Casa Terapeutică » dela Snagov. Intr'un cadru ideal, prof. dr. Omu vindecă de dragoste ...».

OMU *îi smulge ziarul, îl priveşte amar.*

« Prof. dr. Omu vindecă de dragoste! ...».

GURĂU *cinic*

In sfârşit, aproape.

OMU *exasperat*

Prof. dr. Omu vindecă de dragoste? Iţi dai seama ce infamie ai făcut? Iţi dai seama că pot fi radiat din colegiul medical?

GURĂU

Nicio grijă...

OMU

D-ta eşti inconştient... Nu ştii că reclama medicală e reglementată?

GURĂU

Ei... Ei... dar prost mă crezi... Din punct de vedere legal totul e ireproşabil. E un articolaş de impresii, în pagina întâia, la o rubrică fixă... şi semnată de titular — *cinic* — 10.000. Altfel, în corpul ziarului, obişnuit, era mult mai ieftin.

OMU *pe gânduri, frângându-şi mâinile*

« Prof. dr. Omu vindecă de dragoste ...».

GURĂU

Asta n'o spun eu... o spune el.

OMU

Dar te-ai gândit la situația mea?... la lucrările mele?... ce val de neseriozitate arunci asupra cursului meu la universitate?

GURĂU

Ei, câți din colegii d-tale n'ar vrea să fie « neserioși » ca d-ta...

OMU *rămâne un timp pe gânduri, pe urmă își ia unele lucruri din sertar, își pune pălăria și pleacă spre ușă.*

GURĂU *brusc, grav, îi sare înainte*

Acum îți cer eu ție să fii serios... Să-ți dai seama ce faci. Tu știi că stăm aici pe un buget de 3.000.000 pe lună? — *îi ia pălăria și servieta* — Uite, cu mâna asta a mea număr 3.000.000 pe fiecare lună.

OMU

Nu mă interesează, eu fac știință nu negoț.

GURĂU

Știință... sigur știință... Parcă eu zic altfel? Dar să numeri 3 milioane pe lună, e și asta știință. Nu o cumperi cu 550 lei volumul dela librărie, da' e știință.

OMU

Și în definitiv pe ce cheltuești 3 milioane pe lună?... Că toată lumea se vaită... Medicii au lefuri umili-

toare, internii trăiesc pe o bucată de pâine... Șeful de laborator în fiecare zi mă plictisește că pleacă... Ești și meschin... Pretextezi că mașina e în reparație și obligi toată lumea să vie cu camioneta... Ai stricat barca cu motor... Se vaită bolnavii...

GURĂU

Eu am stricat-o? O barcă inteligentă se strică singură...

OMU *ironic*

Și un administrator inteligent uită să o repare. Hm... — *după o pauză* — Ascultă Nae... Rămân... dar cu o singură condiție.

GURĂU *așteptând*

Care?

OMU

Ai să desființezi secția laboratorului. N'am nevoie de analise.

GURĂU *cu un cap mirat și ironic.*

OMU

Nu cred în ele...

GURĂU *se joacă cu stiloul*

Nu crezi în ele?

OMU

Nu... e o aberație toată chestia asta a analizelor... Pentru un caz just îți dă 5 cazuri anapoda... e o maimuțărie a experienței. Cât timp nu poți izola nimic în

organism, e o nerozie să spui ceva despre cutare sau cutare reacție... Mă dispensez de analize... Desființăm laboratorul de analize... Wasserman-ul îl vom face...

GURĂU *calm*

Nu pot.

OMU *limpede*

De ce nu poți... dacă îți spun eu că nu cred în ele?...

GURĂU

Nu e un motiv... Laboratorul aduce singur o jumătate milion pe lună.

OMU

Dar nu e corect să iei oamenilor bani fără justificare.

GURĂU

Așa e medicina.

OMU

Asta e o medicină în care eu nu cred.

GURĂU *rece*

N'are nicio importanță...

OMU *ironic*

Asta e o sinistră comercializare. O concepție de contabil.

GURĂU

Așa e medicina... E un bloc. Ascultă doctore... Am să-ți arăt un act secret — *se duce la casa de fier și ia un act. I-l aduce calm și grav și i-l pune dinainte.*

OMU *intrigat, mirat, citește*

O diplomă de doctor în medicină?

GURĂU *calm*

Da.

OMU *uimit*

Ești doctor în medicină? N'am bănuit-o niciodată...

GURĂU

N'a bănuit-o nimeni. Diploma e luată în Germania. Dar...

OMU *îl întreupe, mereu uimit*

N'aș fi bănuit niciodată că ești medic.

GURĂU

Sunt doctor... în medicină... dar medic nu sunt. N'am practicat nicio zi.

OMU *e mereu uimit*

De ce?

GURĂU

N'am putut să depun jurământul... Am citit cu o zi înainte formula hipocratică și nu m'am mai prezentat la jurământ... mi-am dat seama că nu mai cred în știința medicală... nici în mine...

OMU *uluit*

Dar atunci e cu atât mai monstruos... Cum ai putut să organizezi această casă de sănătate?

GURĂU

Foarte simplu... nu cred în medicină ca știință... nu cred în mine ca medic... dar cred în dumneata...

OMU *uluit nu mai știe ce să creadă*

Nu înțeleg ce vrei să spui.

GURĂU

Ascultă, doctore... medicina nu e știință... e o artă... și dumneata ești un artist. Eu nu sunt un artist... dar dumneata ești un artist.

OMU

Ești sincer când spui asta? D-ta cinicul, cinicilor?

GURĂU

Ce-i aceea, că sunt sincer? Ce înseamnă sinceritatea? Băiatul care face pipi pe el e și el sincer... Lupul care te sfâșie, te sfâșie și el sincer... Ce înseamnă că ei cred cu sinceritate unii într'alții? Eu cred în dumneata cu discernământ, asta e totul...

OMU *rămâne impresionat, pe gânduri*

Ei bine, spre deosebire de d-ta, eu cred în medicină ca știință... dar nu cred în analize... Te rog să desființezi laboratorul de analize.

GURĂU *face un joc, aruncă cu cocoloși de hârtie*

Lovit —*și pe urmă răspunde* — Nu se poate.

OMU *se explică*

Cred în chirurgie... cred...

GURĂU *face alt cocoloș*

Lovit! — *răspunde* — care chirurgie? Poate chirurgia cazurilor extreme... Cealaltă: hm! — *alt cocoloș* — Lovit!

OMU

De ce nu se poate să desfiinţezi laboratorul?

GURĂU

Medicina poţi să n'o practici dacă nu-ţi îngăduie conştinţa... dar dacă o practici e un bloc... nu mai are importanţă ce crezi şi ce nu crezi... — *cocoloş* — lovit! Cum poţi deosebi d-ta ce ştii şi ce nu ştii?

OMU

Iţi răspund cu înţelepciunea milenară a lui Socrate: Ştiu doar atât că nu ştiu.

GURĂU

Ei bine, Socrate al d-tale nu era un înţelept, ci un închipuit... Poţi să nu-ţi pui problema ştiutului şi neştiutului... dar odată ce ţi-ai pus-o, e tot atât de îngâmfat lucru să spui că ştii, ca şi să spui că nu ştii.

OMU *rămâne interzis*

! ? ! ? ! ? Asta...

GURĂU

Poţi să nu practici de loc medicina ca ştiinţă, dar când o practici, nu-ţi mai poţi permite să afirmi cât ştii şi cât nu ştii — *aruncă un cocoloş din demisie, dar nu mai spune « lovit ».*

OMU *rămâne năuc*

GURĂU *ca o concluzie*

Nu desfiinţez laboratorul.

OMU

Dar ascultă, colega...

GURĂU *tresare și întoarce capul, apoi comic*

A, da...

OMU

Fă să înceteze cel puțin atmosfera asta de specula de aci...

GURĂU

Nu te mai prăpădi cu firea pentru ceata asta de profitori. Mi-a fost mai milă de cei 70 de pui pe cari i-am tăiat astăzi pentru burțile lor lacome, decât de buzunarele lor.

OMU

Iată-te și sentimental.

GURĂU

Da, da, să știi că sunt sentimental... Fii liniștit, lasă-mă pe mine cu problemele economice... vezi-ți de testele tale psichologice.

OMU

Cu alte cuvinte să-i las pe mâna ta să-i jumulești? Iată-te și arhanghel al dreptului social.

GURĂU

Să știi că sunt!... Să știi că suntem toți cei de aci! Și medicina și notele de plată!

OMU

Medicina asta în care nu crezi?... Te întorci la ea pe ușa din dos.

GURĂU

Nu cred parțial ca tine. Nu cred în caracterul ei științific, dar cred în rolul ei social... Tot ceea ce se

întâmplă, se întâmplă cu necesitate. Eu sunt un factor al menținerii echilibrului social. Eu reprezint momentul esențial. Adevărul e un tot, orice fragment e o minciună... Imi îndeplinesc și eu rolul meu. Și dacă ai ști cu cât desgust... M'am săturat de psichopați, de asteni, de extravertite și introvertite.

DORA *intrând se oprește speriată la ușe*

Domnule...

GURĂU *răstit*

Ce e?... Ce vrei?

DORA

Dela cassierie... Nr. 18 găsește că nota e încărcată... Spune că...

GURĂU

Cine? Isterica aia bătrână?... Spune-i că era în delir când i s'au făcut 2 injecții cu aur.

DORA *vrea să iasă sfioasă*

Da... injecții de aur.

GURĂU *răstit*

Dora!

DORA *se întoarce din prag*

GURĂU

Vino mai aproape! Așa! — *brusc începe să surâdă cu lăcomie, apoi către Omu* — Ți-e milă de punga lor?... Da de obrajii ăștia de piersică nu ți-e milă? Ai? — *o bate ușor pe obraz* — Mâinile astea care au frecat vasele, nu le-ar sta bine să conducă un automobil? In

locul maniacei acelea fleşcăite? — *către ea autoritar* — Vino 'ncoa! — *o priveşte lacom, cald şi ironic în ochi, apoi, brusc* — Şterge-o ...

OMU

Sentimental, nu glumă.

GURĂU

Te cred ... Dora ... — *către sora care se întoarce din uşe* — Spune la bucătărie că mâine taie numai 60 de pui.

OMU

Ce te-a făcut pe tine să alegi întreprinderea asta? ... Erau atâtea altele.

GURĂU

Aerul curat ... Nevoia de aet curat ... de mireasma pădurii, de sănătatea câmpului ... O respiraţie colectivă în ozon, în libertate. Dar s'a sfârşit ... M'am săturat ... Au izbutit să infesteze şi parcul ăsta cu isteriile lor, cu calculele lor ... urinare ... cu eterul injecţiilor ... De-abia aştept să scap ... Am strâns ceva bani şi sunt pe cale să cumpăr o vie de vreo 36 de pogoane ... Plec imediat. Imi iau cu mine o infirmieră bună de leac, ca Dora, şi mă ocup cu sortarea vinurilor.

OMU *ridică telefonul*

Da ... Doctor Omu ... Domnul ... Domnul ... nu se înţelege ... vorbiţi mai clar ... Boldenache? ...

GURĂU *sare de pe scaun, îşi freacă mâinile vesel*

S'a prins ... s'a prins.

OMU

Imposibil să pot veni imediat ... N'am nevoie de maşina dvs. ... N'am vizitat bolnavii ... Imposibil ... După masă ... Poate, în sfârşit ... Către ora 1 ... Ne-am înţeles.

GURĂU *respiră satisfăcut și sgomotos*

S'a prins ... — *vine la biroul lui* — Unde-ai pus ziarul? că am o învoială cu băiatul ... S'a prins. .. trebue să ținem bine undița, că e un șalău de un sfert de milion.

OMU *împietrit, bănuitor*

Ce vrei să spui?

GURĂU *calm*

Pentru asta a fost montată chestia cu « Prof. dr. Omu vindecă de dragoste ». Alaltă seară, fata lui Boldenache, a încercat să se sinucidă ... și-a tăiat arterele dela mâini ... Eri de dimineață și-a rupt bandajele ... vrea să moară ... nu mai poate supraviețui.

OMU *plictisit, desgustat, furios.*

Nu mai vreau să aud de aceste sinucideri din dragoste ... Ți-am spus de nenumărate ori până acum, sunt desgustat de atâta prostie și vulgaritate ... Asemenea făpturi nu merită niciun interes și n'am niciun interes să-mi mai pierd timpul cu ele ... Credeam că-mi cunoști cel puțin ideile.

GURĂU

Le cunosc, cum să nu le cunosc ... Despărțirile în dragoste trebue să fie făcute cu gingășie, fără ...

OMU

Fără bestialitate ... Numai o despărțire brutală, trivială, împinge victima batjocorită la acte disperate ... Nu trebue să disprețuiești și să întărâți sentimentele pe care nu le poți satisface ... Orice refuz brutal exasperează și numai ființele vulgare ca suflet și inteligență mai răsucesc cuțitul în rană cu o sudalmă când izgonesc pe cineva ...

GURĂU

Şi victima de ce este vinovată, când ea sufere şi ea plăteşte?

OMU

Că din lipsă de inteligenţă şi din insensibilitate nu şi-a dat seama de cât de vulgar e obiectul preferinţelor ei... Sinuciderea din dragoste este o afacere internă, între doi proşti neinteresanţi.

GURĂU

Să lăsăm acum ideile... Fata trebue adusă aci la Santoriu... Neapărat...

OMU *cu furie scăzută, înnăbuşită.*

Hienă... vrei să exploatezi nenorocirea unei fete, disperarea unei familii?... — *îşi pune fruntea în palme.* — Unde am ajuns!

GURĂU

Taci din gură... nu spune prostii, sunt norocul şi binefăcătorul lor...

OMU

Binefăcătorul *şalăului* de un sfert de milion? Ha, ha, ha!

GURĂU

Salăul de un sfert de milion e una, iar fata de 19 ani e alta — *vine calm, liniştit, lângă el* — Ascultă, Gogule... Eu în medicină nu cred, dar în tine cred... eşti singurul care poţi s'o salvezi.

OMU *îl priveşte uimit, nedumerit*

Asta-i acum!

GURĂU *foarte rezonabil*

E adevărat că vindeci mai mult femeile de cât bărbații, dar asta e vina bărbaților că nu au încredere în tine și e meritul femeilor care te înțeleg, te simt. Se știe că ai avut cazuri de vindecări miraculoase, chiar la bărbați... Bietul Postelnicu trecuse prin două ospicii la Viena și tu l-ai vindecat complet în șase luni. Dar mai bine îți reușește cu femeile.

OMU *indignat*

Acum mă faci fachir.

GURĂU *calm*

Nu, nici nu mă gândesc.

OMU *tot fierbând, scăzut*

Nu vorbești de forțe miraculoase?... de sugestie?

GURĂU *liniștit de tot*

Forțe miraculoase... poate... dar nu sugestie... dimpotrivă... Coue-ism? optimism terapeutic? prostii... La tine e altceva... tu tocmai că disprețuești sugestia și optimismul.

OMU *rămâne perplex... așteaptă, dând drumul tocului cu care închidea și deschidea călimara sau capișonul stiloului.*

GURĂU

Când am pus la cale casa asta de sănătate, am fost inspirat de o clientă a ta. Tu nu măgulești și nu minți... Mai curând contrazici și cerți. Dar ele simt în asta marea ta seriozitate profesională... și tocmai de aceea inspiri mai multă încredere.

OMU

Vasăzică, tot dela tine a pornit şi legenda stupidă a clientelor « moarte după mine », care se fac bolnave să intre sub îngrijirea mea?... — *ironic* — « Balamucul monden al doctorului Omu »?

GURĂU

Nu... — *strângând ziarul cu grijă* — Nu... nu te cred frumos... în orice caz nu-mi pare că eşti mai frumos decât mine...

OMU *îi subliniază afirmaţia cu o privire ironică.*

GURĂU *continuă ideea*

Nu... dar ai intuiţie... eşti un adevărat artist...

OMU *ironic*

Ce gingăşie... ce recunoaştere modestă...

GURĂU *bun, mândru*

Ce vrei să spui cu asta?... ce, modestie?... Fii liniştit. Dacă tu eşti un «adevărat artist» eu am o filosofie a realităţii care întrece tot ce ştiţi voi... sunt un geniu...

O VOCE DE AFARĂ *strigă*

Majestate, nu aveţi voie la parter.

OMU *ironic, îi arată cu mâna că e la fel de grandoman cu bolnavii sanatoriului.*

ESMERALDA *afară*

Garda... să vie imediat garda!...

GURĂU *afurisit*

Ei, da... asta știe și pezevenghii ăștia isterici și introvertiți, că nu sunt numai ei cu dublă personalitate... Într'o zi au să apară lucrările mele despre structura științei.

OMU

O să le vedem, dar până atunci, exploatezi la sânge acest sanatoriu...

GURĂU

E o chestiune care mă privește... Deocamdată sper că vei ține cel puțin trei luni fata șalăului în sanatoriu.

OMU

Eu nici nu mă gândesc măcar să mă duc s'o văd... Sunt limite pe care nu înțeleg să le trec. Ce vrei? Și-a ales un prost, s'a certat cu el... El a părăsit-o... Și acum și-a tăiat arterele... N'am ce să-i fac...

GURĂU

Nu a părăsit-o nimeni... Logodnicul i-a murit. Alaltăeri într'un accident de automobil.

OMU *surprins, îngândurat, încremenit*

I-a murit iubitul într'un accident de automobil?

GURĂU *ridică afirmativ din umeri.*

SCENA VI

ACEIAȘI, BĂLLAN, MARIA, DORA

BĂLLAN *intră însoțit de Maria și Dora*

Domnule profesor, trebue să vedeți pe pacientul dela 19. S'a închis în cameră și declară că nu va deschide decât dacă veniți d-voastră.

OMU

I-ați făcut injecția de fosfor?
Se aude afară larmă, vocea Esmeraldei : Garda, să vie numaidecât garda.

GURĂU

Nebuna asta mă scoate din sărite... Trebue expediată în parc — *iese furios.*

OMU

De ce e atât de furioasă? De obiceiu era mai calmă?

BĂLLAN

A cerut administratorului să-i construiască un mușuroiu de furnici... și acum îl caută furioasă.

ESMERALDA *intră solemnă pe ușa pe care ieșise Gurău, cu un sfeșnic în mână, se oprește și spune grav*

L-am ucis pe bestia de Potemkin.
Toți încremenesc.

DORA *țipă*

Ah!

OMU *stupefiat*

Cum l-ai omorît?

ESMERALDA *grav*

Cu sfeșnicul ăsta.

GURĂU *intră firesc, dar când vede că e privit ca un strigoi, privește și el în stânga și în dreapta, nedumerit, mai ales că toți se înseninează vesel*

TABLOUL II

Acasă la Boldenache... Scena e împărțită în două... In stânga o parte din hall, în dreapta camera fetei... care se poate vedea de asemenea numai în parte... Liana este într'un pat îngust alb, foarte bogat ca aspect, cu o plapumă foarte subțire de mătasă... In cămașă de noapte, cu brațele goale... Amândouă încheeturile mâinilor îi sunt bandajate strâns. E palidă, se vede că a pierdut mult sânge... De altfel din cameră s'au luat toate obiectele cu care ar putea să se încerce din nou să se sinucidă... In hall, pândind oarecum la ușă, neavând curajul să intre, tatăl și mama ei, discută cu Esmeralda care e foarte hotărîtă.

SCENA I

In hall, ESMERALDA, BOLDENACHE, d-na BOLDENACHE

ESMERALDA *cu totul alta decât cea cunoscută. Neîngrijită, parcă mai slabă, cu umerii mai aduși, trăsăturile fetii foarte dure, cu ochelari, pare extrem de obosită, și mai ales foarte nervoasă*

Și acum de ce nu semnezi? O să ne prăbușim cu toții... Iți spun precis că peste două săptămâni, fabricile din Cehoslovacia vor inunda piața Bucureștilor cu dejalenă.

BOLDENACHE

Nu pot... nu văd nimic limpede... Mi-e fata în pragul morții, nu pot să mă ocup acum de afaceri... Vorbește cu cei dela birou... — *către nevastă-sa* — De ce o fi întârziind atâta doctorul? — *ascultă valsul pe care l-a pus la pathefon Liana, și pe care ea îl urmărește pierdută* — M'a înnebunit placa asta... De ce i-ai pus-o iar?...

DOAMNA BOLDENACHE *disperată*

A menință că sparge geamurile cu piciorul gol.

BOLDENACHE

La zece a spus doctorul că vine, nu. . .? — *extrem de nervos* — M'a înnebunit întâmplarea asta . . .

DOAMNA BOLDENACHE *frângându-se, ca pe jar*

Dar pe mine? De două nopţi n'am închis ochii . . . Stau aci şi pândesc cu sufletul la gură . . .

ESMERALDA

Dacă vă luaţi după mofturile unui copil. . . Prea aţi răsfăţat-o . . .

BOLDENACHE

Ce vrei să facem? Şi-a tăiat arterele dela mână, noroc că am sosit la timp . . . După masă şi-a rupt bandajele pe care i le-a făcut doctorul . . . I-am strâns toate obiectele tăioase din cameră . . .

DOAMNA BOLDENACHE *speriată*

Mi-e teamă că sparge oglinda sau geamul şi se răneşte iar . . .

BOLDENACHE

Noi ce păzim aci?

DOAMNA BOLDENACHE *se închină*

Doamne, Doamne . . .

BOLDENACHE

Nu te mai văita atât că dumneata eşti de vină . . . că n'ai ştiut s'o creşti . . .

DOAMNA BOLDENACHE

Eu? sau dumneata, care ai răsfăţat-o atât? De ce nu te duci acum să-i vorbeşti?

BOLDENACHE

Dacă e nebună, cum o să mă înțeleg cu ea? Du-te tu, că-i ești mamă.

DOAMNA BOLDENACHE

Țipă la mine...

BOLDENACHE *întărâtat, dar fără autoritate*

Ei, țipă... țipă. Cu ce drept țipă ea? Nu suntem părinții ei? A, când oiu intra acum la ea... Ai să vezi...

DOAMNA BOLDENACHE

Toată noaptea a stat în genunchi, în fața fotografiei lui... Am vrut să i-o iau... A ascuns-o azi dimineață...

ESMERALDA

Nu știți să vă purtați cu ea... Vă vede speriați de capriciile ei și se întărâtă singură mai rău... Boldenache, semnează aci că nu e timp de pierdut... Ne scapă tot sezonul... Uite, asta mă scoate din sărite... De aceea nu-mi place să fac afaceri cu oameni ca voi... Șovăelile și nepunctualitatea asta mă îmbolnăvesc de nervi... Mai lucrez anul acesta și pe urmă să nu mai văd picior de om de afaceri...

BOLDENACHE

Așa te-am auzit de cinci ani de când lucrăm împreună.. — *către nevastă-sa* — Ziceai că i-ai strâns toate fotografiile?...

DOAMNA BOLDENACHE

Asta a ascuns-o... n'am găsit-o.

ESMERALDA *îi dă lui Boldenache o hârtie*

Semnează asta... până stau eu cu ea de vorbă...

BOLDENACHE

Ascultă, fă ceva şi sparge placa aia, că nu mai pot s'o suport. . .

ESMERALDA

Lăsaţi-mă că ştiu eu ce să-i spun . . . Am să-i vorbesc ca o prietenă şi are să mă înţeleagă . . . Ţine hârtia şi semneaz-o că mă aşteaptă lumea la birou . . .

SCENA II

In camera fetei, ESMERALDA, LIANA

ESMERALDA

Liana, cum poţi să fii atât de copil? Am auzit că ai încercat să te sinucizi . . . Cum te poţi gândi la asemenea prostie? . . .

LIANA *sfâşiată de această prezenţă*

Sufer mult doamnă, vă rog lăsaţi-mă singură . . .

ESMERALDA

Ei, suferi . . . Ţi se pare . . .

LIANA *înmărmurită*

Cum mi se pare? . . .

ESMERALDA

Lasă, că şi noi toate am trecut prin asta . . .

LIANA *ascultând placa*

Acelaşi vals . . . acelaşi vals pe care îl dansam amândoi prin casă . . . şi el nu e aici . . . Nu va mai fi niciodată . . .

ESMERALDA

Nu-mi place că ți-ai pierdut capul... Ești fată deșteaptă, ce Dumnezeu? Cum poți să dai atâta importanță dragostei? — *supărată.* — L-ai zăpăcit și pe tată-tău care nu-și mai vede de afaceri...

LIANA *ea pentru ea*

Noaptea aceasta va avea tot cinci ceasuri... N'am cum să ajung ziua de mâine...

ESMERALDA *nervoasă*

Ei, așa ți se pare acum, că n'ai să mai uiți niciodată... Nu moare nimeni din asta... Nu suntem în India unde se ard văduvele de vii...

LIANA *se agită nervoasă, nici nu vrea să audă*

Taci, taci...

ESMERALDA

Când m'a despărțit, întâia oară de Ștefan, credeam și eu că am să mor și mai multe nu... Când a plecat Mișu am vrut să mă otrăvesc... Vai de mine cum mă perpeleam, cum strigam. Nu vream să văd pe nimeni... Ei, dacă ar fi fost să mă omor de fiecare dată, ași fi fost azi strigoi de al șaptelea grad... Ai să vezi cum ai să-l uiți... Până la toamnă, l-ai și uitat...

LIANA *ca o panteră înfuriată*

Să-l uit? de ce să-l uit? cum să-l uit? — *strigă înfuriată* — Nu vreau să-l uit... Niciodată... Nicio singură clipă...

ESMERALDA *nu-și dă seama că a exasperat-o*

Ei, știu eu ce spun... Ai să vezi că ai să te vindeci de el mai repede decât crezi...

LIANA *furioasă*

De ce să mă vindec de el? — *cu pumnii strânși* — Nu vreu să mă vindec de el — *strigă* — Lasă-mă te rog lasă-mă . . . — *exasperată* — Lasă-mă — *se frânge în ea însăși* . . .

ESMERALDA *iritată și ea, o privește fără s'o înțeleagă, pe urmă se îndreaptă încet spre patefonul care se oprise. Se preface că vrea să învârtească manivela, sparge placa* . . .

LIANA *ridică privirea îngrozită*

Ce-ai făcut? Dumnezeule, ah . . . ah . . Ieși, ieși afară dușmanco . . .

ESMERALDA *cam speriată*

Am să-ți aduc alta . . .

LIANA *se trântește pe pat spasmodic*

Alta . . . Alta.

TATĂL *întredeschide sfios ușa.*

LIANA *țipă*

Nu! nu vreau să văd pe nimeni . . .

TATĂL *desarticulat, fals autoritar*

Ascultă fetițo, ascultă Liana . . .

LIANA *agitată*

Te rog! te rog! lasă-mă, sufăr îngrozitor . . . nu mai pot îndura . . . nu vreau să mai văd pe nimeni.

MAMA *văzând din ușe că a izbutit tatăl să intre*

Liana mamă, ascultă . . . suntem părinții tăi . . .

LIANA *cu ochii sticloși*

Ce vreți voi dela mine?...

MAMA

Maică, noi te-am crescut, ai milă de noi.. . nu ne distruge viața... cruță-te...

LIANA *sarcastic*

Distruși?.. Dar iată, voi trăiți... eu sunt aici de asemeni. Numai el e mort... e mort cu adevărat...

TATĂL

Cine e vinovat că i s'a ciocnit automobilul?

LIANA *privește sfâșiată ceasornicul*

Ah, la ceasul acela s'a uitat Marți când a plecat... «Mă grăbesc Liana... uite e 4½...» și-i era frică să nu întârzie la întâlnirea cu moartea.

TATĂL *furios*

Ia ceasul de-acolo... V'am spus să strângeți toate lucrurile... De ce-a lăsat ceasul?!

LIANA *țipă*

Nu!... nu vă mai atingeți de nimic... l-ați omorît a doua oară... l-ați omorît în toată ființa lui... lașilor, îl omorîți fibră cu fibră, în toată ființa lui.

TATĂL *fals autoritar*

In definitiv noi suntem părinții tăi...

LIANA

Și ce aveți voi cu mine, asta de acum?

TATĂL

La urma urmelor, el era un străin...

LIANA *urlând*

Un străin?... el, un străin?... — *cu pumnii încleștați* — el era eu... eu... era toată viața mea —*înnebunită* — un străin!... Afară... afară... Vă urăsc... urăsc toată lumea asta care trăiește.

MAMA

Liana, gândește-te...

LIANA *se răsucește în pat, cu fața în jos*

Afară... vă urăsc... — *Tatăl și mama ies nefericiți, sdrobiți. Se opresc în vestibul. Se privesc toți cei de acolo.*

LIANA *a rămas cu capul în pernă și nu poate plânge.*

SCENA III

ACEIAȘI, OMU

OMU *intră îngândurat*

Unde e fata? — *n'o recunoaște, voit, pe Esmeralda.*

BOLDENACHE *vrea să o prezinte*

Doamna Esmeralda Nicolaide...

OMU *se înclină respectuos*

ESMERALDA *politicoasă*

Domnul profesor Omu? Ajutați doi părinți, d-le profesor.

OMU *dă din cap.*

MAMA

Domnule doctor... dați-ne fata... scăpați-o.

OMU *are privirea lui obişnuită, absentă, de om pe gânduri*

A mai văzut-o cineva?

TATĂL

A fost un doctor Ştefănescu ... i-a pansat mâinile ...

OMU

Cum şi-a tăiat arterele? cu ce?

MAMA

Păi, azi e vineri ... nu-i aşa? ... băiatu' a murit marţi ... dar ea n'a ştiut nimic, decât alaltăeri spre seară, după ce l-am înmormântat. Că i-am ascuns ziarele ... nu i-a vorbit nimeni nimic ... pe urmă, pe la 10 seara ... sau 11, a rămas o clipă singură şi cu o lamă luată dela tatăl ei şi-a tăiat arterele ... am găsit-o plină de sânge ... doctorul Ştefănescu a bandajat-o, dar eri de dimineaţă şi-a rupt cu dinţii bandajele ... i-a făcut doctorul altele, şi ne-a spus s'o internăm numai decât.

OMU

Bine, vom vedea ...

TATĂL

Spuneţi-i domnule doctor că îl va uita ... Explicaţi-i că va găsi ea altul ... dau toată averea mea ...

OMU

De, asta-i mai greu ... trebue să 'nţelegeţi anumite lucruri ... E uşor de zis «altul» ... Uite, am să spun o întâmplare comică şi ai să vezi şi d-ta ce înseamnă uneori altul. Un scriitor francez cam original Jarry, făcea exerciţii de ochire în grădină. Gloanţele mer-

geau însă şi în curtea de alături. Speriată, vecina i-a strigat să nu mai tragă ... că-i ucide copiii ... Jarry i-a răspuns: nu-i nimica doamnă Rachilde, vă vom face alţii. .. Ce înseamnă ... altul pentru cineva care iubeşte?

TATĂL

Domnule doctor, faceţi tot ce se poate.

OMU

O să vedem ce se poate ...

SCENA IV

OMU — LIANA

OMU *intră fără să dea bună-ziua, părinţii vin după el, dar îi goneşte*

Dumneavoastră rămâneţi afară ...

MAMA

Domnule doctor ...

OMU

Vă rog lăsaţi-mă singur ... — *urmează un fel de pauză încărcată ... Liana nu ştie ce vrea el, el evită un început convenţional* — D-ta ai sfărâmat placa aceea?

LIANA *cu ochii în lacrimi*

Nu, ei ... Sunt toţi foarte răi.

OMU *se duce, ia placa, o examinează*

E un vals foarte frumos, îl cunosc şi eu.

LIANA *cu un soiu de recunoştinţă*

Oh, domnule doctor.

OMU *scăzut, prietenos*

Când l-ai văzut ultima dată?

LIANA *cu ochii în lacrimi*

Marţi după masă... — *priveşte apoi într'altă parte, pe urmă se crispează* — Ah, el niciodată... niciodată n'are să mai intre pe uşa asta: «Liana eşti gata, hai că întârziem»... mereu era târziu pentru el, chiar când a plecat să întâlnească moartea.

OMU *o bate uşor pe obraz.*

LIANA

Ah, dacă ar putea să fie altfel... dacă ar veni cineva să-mi spue că s'a greşit numele, că a fost vorba de altcineva, că a fost o glumă, m'aşi târa în genunchi până la scară, să sărut mâinile aceluia care mi-ar spune că a fost o greşală de nume.

OMU *după o tăcere înţelegătoare, îndelungată*

Imi pare rău că nu l-am cunoscut... că nu l-am văzut niciodată.

LIANA

Nu l-aţi văzut niciodată? — *se dă în ea o luptă, se gândeşte să propună ceva* — Mi-au luat toate fotografiile lui. Mi-au devastat toată camera... Vor să-l omoare a doua oară...

OMU

Bănuesc că l-am văzut... dar nu sunt sigur.

LIANA *încrezătoare*

Domnule doctor, vreţi să-l vedeţi? — *şovăie* — Sub perina mea e cheea dela şifonier... In sertar e o fotografie a lui... Am ascuns-o azi de dimineaţă... când am răsucit cheia, m'am umplut de sânge.

OMU *ia cheea de sub căpătâiu, se duce la şifonier, scoate fotografia, 25/20 şi vine lângă ea pe scaun, priveşte lung fotografia*

Ce bărbat frumos!... Păcat...

LIANA

Nu-i aşa? — *cu sufletul pe buze* — Nu-i aşa domnule doctor?... Ah, l-au lăsat acolo singur între morţi, cu gura plină de noroiu. Dacă aş întoarce pământul tot, dacă aş mai trăi o sută de ani, nu l-aş mai putea vedea. Domnule doctor, eu nu pot să mai trăiesc, eu trebue să mor.

OMU

Domnişoară... Nu ştiu ce să spun... e într'adevăr un caz foarte grav. Cât de mult te înţeleg că nu vrei să mai trăieşti... E într'adevăr o cumplită lovitură... Totuşi, nu e mai puţin adevărat că pentru toată lumea călătoria are un sfârşit... Ce putem face? Oricum eu sunt medic, şi datoria mea este să-ţi câştig cel puţin o zi din vieaţă... Vei face ce vei putea. Nenorocirea e că eşti între oameni care nu te înţeleg, care nu înţeleg o asemenea iubire.

LIANA

Ii detest... îi urăsc...

OMU

Vrei să scapi de ei? — *evasiv* — hai la sanatoriu... Pentru un ceas... pentru o zi... pentru o săptămână... cât va fi... Vreau să-mi povesteşti tot, acolo...

LIANA

Dar pot eu să merg undeva fără el? Pot eu să cobor în grădină singură? Voiu trăi eu până mâine?

OMU

Vei încerca, voiu fi lângă d-ta ...

LIANA *plânge resemnată îndelung, el tace lângă ea.*

OMU *iese în prag*

Aduceți toate lucrurile personale ale domnișoarei ...la mașină. Toate fotografiile și toate obiectele pe cari i le-ați luat din cameră ...

MAMA

Viu s'o îmbrac eu ...

LIANA

Să-mi aducă și ursulețul pe care mi l-a dat el.

OMU *către mama Lianei*

Nu dumneavoastră, femeia de serviciu — *după ce Liana e gata, cu fotografia sub braț, el o duce sprijinind-o de brațul celălalt.*

TABLOUL III

SCENA I

OMU, BĂLLAN, MARIA, ALT PERSONAL MEDICAL, O DAMĂ DE COMPANIE ȘI O PACIENTĂ

O PACIENTĂ *slabă de tot, gros îmbrăcată, cu ochii încercănați stă în fotoliu.*

OMU *în fața pacientei și o întreabă cu delicatețe*

Ai căzut de multe ori pe stradă?

O PACIENTĂ

Acum nu mai cad pentrucă merg totdeauna întovărășită de dama mea de companie.

OMU

Dar chiar ai căzut vreodată, când mergeai singură?

O PACIENTĂ

Dacă strada e pustie mi-e frică și încep să fug.

OMU

Şi ziua?

O PACIENTĂ

Numai ziua, noaptea nu văd că e pustie...

OMU

Dar când mergi la teatru sau la magazine?

O PACIENTĂ

Dacă se întâmplă să fiu prima în magazin sau în hallul Teatrului, mi-e frică...

OMU

De ce nu te duci la teatru ceva mai târziu când știi că e plin?

O PACIENTĂ *tresare*

O, nu, niciodată. N'aşi avea nicio garanție că nu sosesc cea dintâiu. Aşi muri... —*nu mai poate respira aproape să cadă.*

OMU *nedumerit*

Ce-i asta? Ce-i cu dumneata?

O PACIENTĂ

Nu pot nici să mă gândesc la o stradă goală... In gând simt aceeaşi ameţeală.

DAMA DE COMPANIE

Nu merge nicăieri. Nici la teatru, nici la concert, nici după cumpărături. De Sărbători a vrut să meargă la Sinaia, dar i-a fost frică de tren.

OMU

De ce n'aţi mers cu maşina?

O PACIENTĂ *aproape leşină*

Nu, nu, sunt păsări.

DAMA DE COMPANIE

Ii e o frică nespusă să nu sboare o pasăre în preajma ei, sau să i se aşeze pe umeri... — *încet* — Aici nu a ştiut că vine. Au fost perdelele lăsate la maşină...

BĂLLAN *se uită întrebător la Omu*

Parapathie... Agaraphobie.

MARIA *cu voinţă de curaj*

In Stekel este un caz analog de zoophobie... Cazul 153.

OMU *o priveşte uimit şi ironic*

Nu o fi cumva 173?

MARIA *intimidată*

Ba da... 173? Nu...

OMU *iritat*

153 sau 173?

BĂLLAN

Domnule profesor, daţi-mi voie să încerc eu o aplicaţie psihanalitică.

OMU *ironic*

Vrei să faci psihanaliză? — *zâmbeşte* — Cu o condiţie: să iei de colaboratoare pe d-ra Sinu, fiindcă dumneaiei cunoaşte un caz similar citat de Steckel — *Medicul radiolog şi ceilalţi medicinişti râd... râde şi Băllan. Maria s'a pierdut de tot.*

DORA *intră şi spune cam din prag*

Domnişoara Boldenache întreabă dacă veniţi s'o vedeţi azi de dimineaţă, domnule profesor.

OMU

Nu, prefer să vie azi dumneaei jos... aici — *o chiamă când vrea să închidă uşa* — Dora, instalează pe doamna în una din camerele dela etaj... Cu gratii la fereastră, să nu intre nicio pasăre... Ad-o pe domnişoara Boldenache aici — *ies Dora, O pacientă, Dama de companie.*

BĂLLAN

Domnule profesor, dumneavoastră care sunteţi atât de ironic cu Psihanaliza, daţi-mi voie să vă pun şi eu o întrebare pentru a vă mărturisi că sunt foarte nedumerit. Aţi fost întotdeauna foarte sever cu cei care încearcă să se sinucidă din dragoste... Credeţi chiar că sinuciderile din dragoste nu se întâmplă decât într'o lume vulgară, în care şi călăul şi victima sunt după dumneavoastră deopotrivă de bestiali.

OMU

Nu se sinucide cineva din dragoste, decât dacă e respins cu brutalitate şi batjocorit în mod trivial... Dar o fiinţă care batjocoreşte şi respinge în mod trivial,

este o făptură vulgară, iar victima în stare să se îndrăgostească de o făptură vulgară este ea însăşi vulgară...

BĂLLAN

Dar atunci — o simplă întrebare — de ce sunteți atât de binevoitor cu d-ra Boldenache? Ea a încercat de două ori să se sinucidă. Nu e şi ea o făptură vulgară?

OMU

E cu putință să nu înțelegi că aici e vorba de cu totul alt caz? D-ra Boldenache nu a încercat să se sinucidă fiind respinsă în amor. I-a murit logodnicul într'un accident de automobil şi ea crede şi simte că nu-i mai poate supraviețui. Este aici angajat tot ce e mai frumos la scara omenească... E un exemplu de simțire şi loialitate.

BĂLLAN

Şi eu cred că aveţi dreptate... Socot însă că sunteți prea sever cu dramele din amor... Şi acolo e poate simțire şi loialitate.

OMU

Domnule Băllan, rămân la punctul meu de vedere. O ființă vulgară refuză respingând vulgar o altă ființă tot atât de vulgară, şi de aci iese o dramă din amor, care e o chintesență de vulgaritate.

Numai analizele visurilor făcute după metodele şcoalei lui Freud, mai ating asemenea straturi de vulgaritate. Du-te deci sus după pacienta dumitale şi analizează-i visurile.

BĂLLAN

Domnule profesor, dumneavoastră care sunteți un erudit atât de deschis, puteți să refuzați să înțelegeți valoarea metodei lui Freud?

OMU

Eşti convins că eu nu o înţeleg? Dar îţi spun de pe acum rezultatele pe care sigur ai să le obţii cu pacienta pe care ţi-am încredinţat-o. O vei pune să-şi povestească visele, şi vei da după modelele maeştrilor dumitale psihanalişti...

BĂLLAN

Maestrul meu sunteţi dumneavoastră.

OMU

Te rog stăruitor să crezi că te înşeli... Vei da, o analiză de visuri după acele modele care constitue punctul cel mai de jos la care s'a coborît inteligenţa omenească în ştiinţă şi vei...

BĂLLAN *uimit*

Domnule profesor, asta este părerea dumneavoastră?

OMU

Asta, dar aşteaptă s'o întregesc... In timpul acestei şedinţe îi vei smulge însă, sub pretextul viselor, dar prin apropieri simbolice cu nimic altceva justificate decât că toate formele din lume sunt sau aproximativ concave, sau aproximativ convexe, mărturisiri, acestea absolut reale, îţi repet acestea absolut reale, despre unele conflicte morale refulate ale doamnei, cum o chiamă?...

MARIA

Zedevici.

OMU

Incontestabil, poţi conta în această dificilă operaţie şi pe concursul şi pe vasta ştiinţă psihanalitică a d-rei Sinu — *toţi râd* — Prin urmare această doamna Ze-

devici îţi va mărturisi un lucru de necrezut: că acum douăzeci de ani, a dorit o clipă să facă dragoste cu un bărbat pe care l-a văzut într'o seară nu ştiu unde, dacă nu cumva cu altcineva, din sânul familiei — dacă vei fi cinstit şi nu îi vei sugera chiar dumneata acest lucru, sub motiv că ea l-a dorit atunci, dar nu şi-a dat seama, — o vei duce la o mărturisire a ei, aceasta reală, dar fără nicio semnificaţie ... Ajuns la această răspântie două lucruri se pot întâmpla: sau pacienta să se vindece de agorafobie, sau ... nu. Dacă se vindecă este meritul metodei, dacă nu, treci şi dumneata în jurnalul dumitale ca Stekel: « Pacienta nu s'a vindecat ».

BĂLLAN

Domnule profesor, sunt foarte stânjenit. Mi-e greu să îndrăsnesc să spun cea ce gândesc.

OMU

Indrăsneşte tinere, îndrăsneşte, că dacă refulezi îţi iese cine ştie ce ecsemă, pe obraz şi nu mai ai trecere la fete ... De altminteri este de prisos să îndrăsneşti; fiindcă dacă ai cunoaşte metoda mea ţi-ai da seama că singurul moment care poate fi admis din metoda lui Freud, este chiar această teorie a refulării conflictului moral, cu consecinţe somatice. Aici contribuţia lui înseamnă un progres real, căci a formulat şi promovat tehnic ceea ce scriitorii mari din toate timpurile expri-maseră concret. Influenţa psihicului asupra trupului. Fapt pe care medicina veacului al 19-lea îl neglijase din pricina pozitivismului ei, cu totul, în modul cel mai uimitor ... De altfel nu cunosc decât un singur psi-chanalist adevărat şi acesta este Marcel Proust.

BĂLLAN

Pozitivismul a dat o medicină a caloriilor, a pârghiilor mecanice.

OMU *reia*

Oricât ar fi de necrezut, această ştiinţă medicală a neglijat cu totul acest fapt plin de semnificaţie: Că o

soție a cărui soț a fost condamnat la moarte, la auzul sentinței, poate leșina, și că zile întregi e literalmente bolnavă. Momentul A este de ordin psihic, B, consecutiv, e de ordin somatic ... După cum vezi Freud dă o simplă modalitate minoră, a unor lucruri mult mai adânci, știute de toată lumea.

BĂLLAN

Cunoaștem asta. De altfel e metoda științifică a d-voastră.

OMU

Nu Bălan, nu știai ... și nu cunoști nici metoda mea, altfel ai fi știut că nu e încă științifică ... Ți-o voiu spune însă acum din nou și tot nu vei pricepe mare lucru, pentrucă dacă nu te-ai pătruns de ea din aplicațiile făcute aici, concrete, nu poate fi altă nădejde, căci restul nici nu e formulat într'adevăr ... Eu afirm un lucru știut de multă vreme: că există o interacție între psihic și domatic ... Un corolar al acestei ipoteze este — și aci ar fi argumentarea punctului nostru de vedere — este că minciuna provoacă tulburări organice extrem de grave, după cum uneori anumite leziuni organice, duc la o gândire aberată. Ești liber să recunoști aci și dreptul lui Freud de a afirma că un conflict moral refulat este de fapt o minciună, dar eu te-aș obliga să constați că teoria psihanalitică e doar un caz particular a unei teorii posibile, mult mai vaste. Terapeutica noastră? Evitarea minciunii. E terapeutica adevărului până în pânzele albe în toate cazurile de psihopatie — și uneori chiar când e vorba de leziuni organice.

BĂLLAN

Nimeni nu poate tăgădui rezultatele extraordinare pe care le obțineți de atâtea ori ... Uite de pildă în cazul d-rei Boldenache. Cine ar fi crezut că într'o săptămână starea ei să se amelioreze într'atât? După cinci zile de agitație și plânsete continue, de ieri e foarte liniștită ...

OMU *nervos*

Cum liniştită?

BĂLLAN

Cât am stat aseară la ea, eu şi d-ra Sinu, n'a scos o vorbă... stătea nemişcată... Nu s'a uitat decât în perete... A refuzat masa, dar n'a mai plâns de loc... Era foarte liniştită...

OMU *speriat*

Băllan, e foarte grav, e din nou pe calea să-şi anuleze reflexele... trebue să plângă neapărat... să vorbească... are nevoie de expresie... I s'a adus placa aceea de patefon?

MARIA

Da, placa i s'a adus... I-o dăm azi...

OMU

Nu trebue lăsată un minut în pace, până ce nu va începe să plângă iar. De altfel de aceea am chemat-o jos. Trebue să-i facem şi o serie de injecţii.

OMU *către Gurău*

Dă te rog dactilografei să-mi scrie conferinţa asta neapărat pentru mâine dimineaţă... — *trece în camera de consultaţii.*

MARIA *exaltată*

Domnule administrator, m'aţi face fericită dacă mi-aţi da mie să scriu conferinţa domnului profesor...

GURĂU

Fericită? Termenul este exact, sau este o vagă improprietate?

MARIA *mereu aprinsă*

Fericită ...

GURĂU

Foarte bine, scrie-o ... La prețul acesta cumpăr și vând orice cantitate de fericire ... — *îi dă conferința.*

OMU *iese din camera de consultații cu o fiolă, vede textul în mâna Mariei*

Dar ce-i asta. Gurău te-am rugat s'o dai dumneata personal dactilografei, nu s'o dai în mână streină ...

GURĂU

Vrea s'o scrie domnișoara Sinu ...

OMU *iritat*

Ei asta-i ... acum ... Diletantismul ăsta în medicină, în dactilografie, mă plictisește ... — *întărâtat.* — Știi dumneata să scrii la mașină?

MARIA *intimidată*

Nu ...

OMU

Atunci?

MARIA *o bâlbâită*

Știu, dar ...

OMU

Știi, dar nu știi ... Mulțumesc ... Nu totdeauna dintr'o medicinistă mediocră iese o bună dactilografă ... — *îi ia manuscrisul din mână.*

SCENA II

ACEIAŞI, LIANA

LIANA *intră adusă de Dora; e cu privirea rătăcită, uscată, cu un mers ca de somnambulă.*

OMU *prietenos*
Ce-i cu dumneata?

LIANA *răspunde cu toată ființa alături*
Da... Nimic...

GURĂU
Nu prea vrea să mănânce...

OMU
Domnişoară, felicitările mele... Ați câștigat simpatia administratorului până într'atât că, el, se plânge că nu mâncați... — *îi arată o coală de hârtie* — Cunoaşteți schița asta?

LIANA *o priveşte lung, atent, pe urmă se înfioară toată*
E un proiect a lui Dan...

OMU
E fațada unui teatru schițată de el...

LIANA *iar absentă, întristată*
Da... E semnătura lui...

GURĂU
Frumos proiect. Tânărul pare să fi fost tare talentat — *Liana ascultă, dar ascultă cum ar auzi o poveste care n'o priveşte. Se vede că nu mai poate gândi, și numai gândul îi dă durerea acută, cum numai durerea acută i-ar da reflexele descărcării necesare, descărcării nervoase. E acum ca acei bolnavi cu temperatura ridicată, care nu pot să transpire... Dă impresia că are o idee fixă, fixată oarecum... gândul sinuciderii. De aici liniştea ei ciudată* — Proiecta să facă un teatru mare în Bucureşti...

OMU

Schița asta ați văzut-o vreodată?

LIANA *uscat*

Nu, dar am văzut altele ale acestui teatru...

OMU *cu intenție*

A fost găsită lângă pădurea Băneasa, la trei pași de copacul de care s'a tamponat mașina lui.

LIANA *uimită, încremenită*

Cum, la Băneasa? Mi s'a spus că automobilul s'a sfărâmat undeva pe șoseaua Târgoviștei? — *începe să tremure toată.*

OMU

V'au spus așa dintr'un imbold prostesc... Le era teamă să nu vă duceți acolo... și să nu vă facă rău... Nici eu n'am știut...

LIANA *îngrozită, înnebunită*

Dar?... atunci, când am venit aci am trecut deci pe lângă locul acela?

OMU

E în dreptul pădurii Băneasa, un copac rupt în două, prăbușit pe gardul unei vile...

LIANA *urlând de durere*

Ah, am trecut pe lângă locul acela și n'am bănuit. Nu mi l-au arătat — *cu fața înfundată plânge cu hohote* — Am fost la un pas de țărâna în care a zăcut fața lui...

OMU

Domnișoară...

LIANA *face o sforțare ca să asculte, strânge buzele ca să plângă, dar izbucnește iar în hohote*

OMU

Domnișoară, ascultă, după ce termin consultațiile mergem împreună acolo.

LIANA *cu ochii sticloși, vie toată*

Acum? Mergem acolo? — *se plimbă agitat.*

OMU

Mergem împreună. Faci mai întâi o injecție de uleiu camforat, căci ești tare slăbită, iar peste un ceas mergem cu mașina mea acolo.

LIANA *agitată, plângând*

Da... da...

OMU

Atunci treci un minut dincolo — *către Ballan* — Fă-i te rog injecția asta... Ba, nu... Domnișoară Sinu, fă dumneata injecția asta — *scoate din sertar o fiolă de uleiu camforat.*

MARIA *intimidată, zăpăcită*

Eu?.. Eu?..

OMU

Dumneata. E mai bine în cazul de față decât Dr. Bălan. Bănuiesc că atâta lucru știi? Ori te pomenești că nicio injecție nu ești în stare să faci?

MARIA *surprinsă*

Da... da — *trec amândouă în sala de consultații.*

GURĂU

Bine-i faci... Să se învețe minte. Bate-ți joc de ea...

OMU

De ce și-o fi pierzând fata asta timpul pe aci, nu știu...

GURĂU

Ce nu știi tu, știe tot sanatoriul și toată facultatea. Nefericita e nebună după tine... Nu poate învăța fiindcă și-a pierdut capul din pricina ta... Și tu o bruftuești ca la cazarmă.

OMU

Să se ducă la altă clinică să-și regăsească aptitudinile de medicinistă, la Meroiu de pildă...

GURĂU

Ala e prea urît pentru o medicinistă atât de frumoasă...

OMU

Dar și pe mine aci mai mult mă încurcă... — *din prag și-a aruncat privirea în sala de consultații și speriat strigă* — Ce-i asta? — *intră furios dincolo și revine cu seringa în mână* — Să nu te mai prind pe aci. M'am săturat... M'am săturat... Auzi medicinistă în anul trei care vrea să injecteze uleiu camforat în vână?... — *indignat* — In vână... — *cu o voce mai scăzută* — Omora fata dacă nu deschideam ușa să văd ce se întâmplă.

MARIA *a ieșit din sala de consultații, prăpădită, nenorocită*

Să vedeți domnule profesor...

OMU *furios de tot, strigând la ea*

Să părăsești imediat sanatoriul... Caută-ți alt profesor, alt curs, fă ce știi...

MARIA

Domnule profesor, vreau să vă explic...

OMU

Domnişoară, nu e imposibil să-mi explici. .. Toate prostiile se pot explica, dar eu nu mai vreau să te văd pe aci... Asta-i... — *către Liana* — Domnişoară, aşteaptă-mă în parc... Văd un bolnav şi plecăm împreună la Băneasa — *iese prin fund.*

MARIA — *iese năucită, pierdută, nesigură pe picioare.*

SCENA III

GURĂU, ESMERALDA, apoi DORA, BERBECARU

ESMERALDA *intră furioasă*

Ascultă Gligor Alexandrovici Potemkin, răbdarea mea nu e fără margini...

GURĂU *calm*

Tocmai vream să vă explic... — *sună grăbit.*

ESMERALDA

Nicio explicaţie... La pământ, netrebnicule...

GURĂU

Majestate, vream să vă fac o rugăminte...

ESMERALDA

O singură rugăminte poate să-mi facă un neruşinat ca dumneata: să-i schimb pedeapsa prin spânzurătoarea cu execuţia prin împuşcare...

GURĂU

In privinţa asta mă abandonez înaltei voastre clemenţe, dar acum vream să vă fac o rugăminte — *către Dora care a intrat* — Ascultă, Berbecaru unde e?

DORA

In hall. . .

GURĂU *pripit*

Adu-l repede aci... — *către Esmeralda care nu prea pricepe ce vrea* — Majestate, faceți-mi un serviciu... Domnul Berbecaru are de vânzare o vie pe rod de aproape 40 de pogoane... Sfătuiți-l să mi-o vândă mie...

ESMERALDA

Ce vie?

GURĂU

O vie la Chițorani, lângă Valea Călugărească... — *intră Berbecaru* — Uite-l că a și venit... Domnule Berbecaru, explică-i Majestății sale ce e cu via pe care o ai de vânzare...

BERBECARU *net*

N'am nicio vie de vânzare...

GURĂU *iritat*

Lasă domnule goangele acum... Via despre care discutăm de o lună... Explică-i Majestății sale ce e cu ea...

ESMERALDA *autoritară*

Ce să-mi explice? N'am nevoie de nicio explicație... Să-mi aducă actele viei să le studiez... Iar cu dumneata te anunț că nu voiu mai sta de vorbă până când nu-mi vei instala pe terasă un telescop... Ți-am arătat de zece ori că vreau să studiez Calea lactee...

Intră profesorul furios și el...

OMU *deadreptul*

Domnule Gurău a câtea oară vrei să-ți explic pentru ca să pricepi...

ESMERALDA *îl potolește cu un calm imperial*

Generale ți se va face dreptate.

OMU *exasperat de această intervenție*

Aici nu mai e de lucrat... — *se aude o rumoare în hall, apoi urmat de un grup numeros de curioși emoționați, Intâiul infirmier aduce pe brațe pe Maria, scoasă din apă, după el Dora.*

OMU *înmărmurit*

Ce s'a întâmplat?

DORA *speriată*

A încercat să se sinucidă... a scos-o din lac.

INTÂIUL INFIRMIER

... Eram la debarcader... A venit alergând și am crezut că vrea să se suie în barca mică... S'a aruncat în lac și dintr'odată s'a dus la fund... M'am aruncat în apă și deabia am scos-o... Se prinsese în brădiș dedesubt... sub debarcader.

OMU *năucit*

Dar bine?...

BĂLLAN *foarte impresionat, intervenind energic, o examinează sumar*

Repede în camera de consultație... Respirație artificială...

DORA

A speriat-o, că ați gonit-o din Sanatoriu ... — *Maria e trecută dincolo de Băllan și Dora.*

OMU *e cu totul năucit, nu e în stare de nimic, trece o clipă dincolo la consultație, apoi revine, tot năucit* — E moartă ...

GURĂU *se rostește la ceilalți*

Plecați de aci ... — *ies toți încet.*

OMU *vrea, dar nu îndrăsnește, să deschidă iar, ușa, iar când iese Gurău din camera de consultație, nu poate scânci decât* — Doctore.

GURĂU

Se pare că va putea fi readusă în viață ... Băllan și Dora îi fac mereu respirație artificială — *ia dintr'un dulap o sticluță.*

OMU *respiră ușurat, rămâne totuși abătut la birou, chinuit de răspunderea pe care și-o atribue, iar când Gurău vine din nou* — Scapă doctore?

SCENA IV

OMU, GURĂU ...

OMU *s'a așezat iar copleșit la birou, nu scoate o vorbă profund îngândurat*

O nenorocire provocată de mine — *imploră ferm* — Gurău !

GURĂU *după ce l-a privit îndelung se duce la fereastră, apoi se întoarce și-i spune cu un zâmbet sever*

Nu mă privește. « Sinuciderea din dragoste este o afacere internă între doi proști neinteresanți ».

OMU *ca din vis*

Ce vrei să spui?

GURĂU *continuându-şi ideia*

Iţi repet că nu mă priveşte, pentrucă: « Orice refuz brutal exasperează şi numai fiinţele vulgare ca suflet şi ca inteligenţă mai îşi răsucesc cuţitul în rană, cu o sudalmă când izgonesc pe cineva ... ».

OMU *dezolat surprins*

Te întreb încăodată, ce vrei să spui?

GURĂU

Nu e dela mine. Citez ... cu oarecare aproximaţie ...

OMU *obosit, nedumerit*

Nu înţeleg ...

GURĂU

« Nu trebue să dispreţuieşti sentimentele pe care nu le poţi satisface ...».

OMU *iritat*

Gurău, ce vrei să spui?

GURĂU

Eu propriu zis, nimic ... Sunt afirmaţiile unui mare psichopatolog ... de reputaţie europeană chipurile, care susţine cu luciditate maximă o teorie pe care o explică de câte ori are prilejul: « O iubire respinsă sporeşte hrănindu-se tocmai din brutalitatea refuzului ... fiecare preţueşte şi mai mult, supraevaluează, tocmai ceea ce i se refuză ... ceea ce îi scapă ... ».

OMU *se frământă şi nu este în stare să răspundă nimic*

BĂLLAN *reintră aferat*

Va fi greu ... dar scapă ...

GURĂU *lui Băllan*

Cum e cu exemplul acela cu pisica?

BĂLLAN *pricepe, apoi mai scăzut, cu un soiu de emoţie, imitându-l respectos pe profesor*

« Uite-te la o pisică liniştită, aproape adormită ... Intinde-i un ghemotoc de hârtie ... Se uită la el plictisită ... Ia-i-l de dinanite, încet fără nicio intenţie ... Pisica rămâne plictisită ... Smulge-i-l brusc ... se va repezi cu laba pe el ... Intinde-i ghemotocul şi retrage-i-l brusc ... se va îndârji ca o nebună ... Va suferi că nu-l are ».

OMU *tulburat, cu gravitate*

Mă socotiţi pe mine vinovat de această dramă?

BĂLLAN *îl priveşte lung, nu spune nimic şi trece în camera de consultaţii.*

OMU *se adresează direct lui Gurău insistând, şi mai tulburat*

Ascultă, doctore, mă crezi vinovat?

GURĂU *surprins, cu vocea moale*

Cred că da ...

OMU *îndurerat*

Gurău, mă crezi vinovat?

GURĂU

Fata asta te iubeşte ...

OMU

Unde vrei să ajungi?

GURĂU

Mi se pare şi mie cert că iubirea acestei fete este îndârjită şi exasperată tocmai de refuzul tău continuu şi brutal...

OMU

Ce vrei să spui? Ce refuz? Iţi închipui cumva că am vorbit vreodată cu ea despre dragoste?

GURĂU

Nu e nevoie... O întărâţi cu lipsa ta de atenţie... o sdrobeşti cu autoritatea ta dispreţuitoare... Se simte ca un vierme când tu îi apari ca un astru inaccesibil!

OMU

Dar pentru Dumnezeu, ce vrei să fac?

GURĂU

Ai vindecat de dragoste atâta lume, ... Vindecă-o şi pe e a!

OMU *cu totul nedumerit*

Cum?

GURĂU *uluit*

Fantastică întrebare... Fă ceea ce ai recomandat altora... Ceea ce îţi dictează propria ta teorie. Ai fost în stare să te duci acasă la acea Bella ca să o rogi ca să vie să mângâe prin simpla ei prezenţă, iubirea desnădăjduită a tânărului aceluia. Imi spuneai că o găseşti vulgară din pricina refuzului ei brutal... Poate

că era într'adevăr vulgară... Dar aş vrea să ştiu ce crezi despre modul în care te porţi de un an şi jumătate cu această fată?..

OMU *ciudat de naiv, neputincios parcă să fie judecător în propria lui cauză*

Ei bine, spune odată ce pot să fac?

GURĂU

Aplică-ţi propria teorie...Fii mai prietenos cu ea... mai înţelegător. Fă să nu mai simtă povara dispreţului tău. Prea e mare distanţa dintre ea şi tine. Ii răpeşti puterile de a judeca rece, de a se stăpâni.

OMU

Sunt dezolat... S'ar putea să ai dreptate... Dar pot eu să-mi neglijez cât de cât preocupările... să-mi pierd vremea aşa cu ea.?.. să-mi impun o penibilă corvoadă de bunăvoinţă şi atenţie când nu mă interesează în niciun fel?

GURĂU

Eşti dator să faci asta... ca om, ca medic şi în sfârşit ca teoretician. Trebue să fii consecvent cu tine însu-ţi, cu teoria ta; «fără traumatisme, fără jigniri inutile».

OMU *nemulţumit*

Iată-mă acum încurcat într'o neroadă întâmplare de dragoste...

GURĂU

Incă odată... Doctore, trebue să fii consecvent cu tine însuţi... Ai, încredere în teoria ta?...

OMU

Aşa mi se pare...

GURĂU

Atunci ce înseamnă o experiență de două-trei săptămâni?... Vei avea mulțumire și ca medic, și ca om, și ca teoretician... S'o vezi vindecată și recunoscătoare încă înainte de sfârșitul lunii...

OMU

Iți promit că am să încerc... Numai să-și revie.

BĂLLAN *vine de alături obosit, dar mulțumit.*

OMU

Ei?

BĂLLAN

Va scăpa...

ACTUL II

TABLOUL IV

Biroul lui Omu, acasă la el. O masă lungă şi îngustă, cu scaune de ambele părţi cu multe cărţi groase deschise, căci el lucrează ca toţi savanţii, mai ales medicii, consultând paralel mai multe texte. Rafturi cu tomuri, vreo două fotolii, un scaun lung, un vas cu flori, ochelari pe masă şi tot felul de accesorii şi dosare. Un fişier. Ceşti de cafea.

SCENA I

MARIA, STOICA apoi Dr. OMU

MARIA *intră condusă de Stoica*

Dar domnul Profesor nu e acasă? Spunea că până nu termină comunicarea, nu mai iese după amiaza din casă.

STOICA

Nu ştiu... domnişoară... Mi se pare că nu poate să lucreze. Şi-a făcut de trei ori cafea, căci nu lasă pe nimeni să i-o facă, apoi nu ştiu ce a tot căutat în colecţia de reviste... s'a enervat... La urmă a coborît în grădină... acum se ocupă de flori.

MARIA *s'a desbrăcat în timpul acesta de pardesiu, vrea să se așeze la masa de scris, cercetează, și vede că nu are decât câteva pagini scrise*

Dar ce-i asta? N'a scris aproape nimic cât am lipsit eu?

STOICA

Mi-e teamă că aste trei după amieze cât ați lipsit dumneavoastră n'a prea lucrat... A fost mereu în grădină... Mă duc să-l anunț că ați venit.

OMU *intrând*

Nu e nevoie — *către Maria* — Te-am văzut intrând, dar m'am dus de mi-am spălat mâinile, căci m'am ocupat puțin de un Asparagus rebel, jos în grădină.

MARIA

Dar în aste trei după amieze n'ați scris nimic... Nici n'am ce să transcriu... V'a indispus ploaia?

OMU

M'am poticnit la pagina 26... Imi trebue articolul lui Manicov din Presse Médicale pe care n'am mai putut să-l găsesc... De trei ori am răscolit toată colecția, și de prisos. Il aveam înaintea ochilor... cu litera titlului pe două coloane, cu linia din mijloc... dar nu l-am putut găsi.

MARIA *se duce la colecția de reviste, caută un moment, în timp ce el o privește intrigat, apoi aduce colecția deschisă*

Acesta e?

OMU *stupefiat*

Cum l-ai găsit? L-am căutat trei zile!

MARIA

Nu vă supărați, dar articolul nu a apărut în Presse Médicale ci în Hygiène Mentale.

OMU *cercetează articolul, o cercetează pe ea uimit*

Dumneata ai auzit de Manicov? Dumneata ai citit articolul lui? D-ta ți-ai amintit de el după atâta vreme?

MARIA *ferm*

De ce nu? Nici nu era greu. L-ați comentat la curs acum doi ani. Ne-ați spus unde a apărut, și l-am cumpărat dela librăria franceză... Evident că dacă l-am cumpărat... l-am și cetit...

OMU *tulburat*

E de necrezut. Mi-era imposibil să te iau în serios ca medicinistă. Totdeauna răspundeai anapoda. Și acum descopăr că știi mai multă carte și pari mai pasionată decât multe dintre colegele dumitale.

MARIA

Era destul să-mi vorbiți, ca să-mi pierd cu totul firea. Parcă mă prezentam în orice clipă la examen. Orice mă întrebați îmi găsea creerul gol, așa ca o pușcă descărcată. Mi-era o frică strașnică de dumneavoastră.

OMU *uimit*

Frică de mine?

MARIA

Mă cuprindea o spaimă, un păcănit al pulsului ori de câte ori mă așteptat să-mi vorbiți.

OMU *mai uimit*

Frică de mine?

MARIA

Cred că totul mi se trage dela o zi de curs, de prin Noemvrie acum doi ani... Vorbeați încet și ca de obiceiu tot amfiteatrul vă sorbea șoaptele... La un moment dat v'ați oprit și toți au încremenit mirați, pe urmă foarte sarcastic ați arătat spre mine: « Să rugăm pe domnișoara în rochie albastră, din banca treia, să ne spună și nouă anecdota care o face să râdă cu atâta poftă ». Două sute de capete s'au întors spre mine, amuzate dar mie îmi venea să intru sub bancă.

OMU *amuzat puțin*

Mi-aduc aminte... Dar ai dat un răspuns atât de aiurit că toată lumea a izbucnit în hohote și se tăvălea de râs — *imită* — « Domnule profesor așa sunt eu... Eu și când plâng, râd... ». N'am mai putut continua cursul...

MARIA *actualizând naiv*

Zău, nu eram eu de vină...

OMU *o imită îngândurat*

« Eu și când plâng, râd... ». Azi când te cunosc îmi vine și mie să cred că ilogismul e numai aparent. Ai dreptate. Dumneata și când plângi râzi... Râzi mereu ca o primăvară — *începe să scrie mai departe din revista adusă de ea.*

MARIA *găsește o pagină, pune hârtia în mașină... Surâde mulțumită.*

OMU *după un timp*

Și la mașină, când ai învățat să scrii?

MARIA

Una din colegele de cameră, dela litere, e funcționară la Stat... are și mașină acasă... am învățat și noi celelalte, ca s'o ajutăm să scrie, căci lucrează și suplimentar în orele libere, acasă...

OMU *amuzat*

Cine sunt celelalte?

MARIA

Mușchetarele din Izvor 2? A... Olga și Lența, sunt delicioase — *glumind* — dacă vreți vi le prezint — *joacă prezentarea* — Olga, vino mai aproape, nu mai face pe minorosița, hai vino mai aproape... Ce ziceai că i-ai spune dacă l-ai cunoaște?... Domnule profesor, dumneaei este d-ra Olga Stănescu, revoluționară, care și pe baricadă ar fi la o mașină de scris, cu o mână bătând literele, cu ochii citind textul, cu cealaltă ținând un sandwich, cu urechile ascultând la radio, iar cu gura mestecând și țipând să fie liniște. Femeia minune dela Wintergarten. Atracție mondială. — *arată altă fată imaginară* — Dumneaei care face pe femeia sfioasă, e Lența Dumitrescu, tot dela litere; e îndrăgostită iremediabil, dar îl înșeală pe Gary Cooper cu Robert Taillor, sau dimpotrivă, după cum are bilete gratuite la cinematograf.

OMU

Ei, dar năstrușnice fete... Și care e prezidenta republicei?

MARIA

Aceea care are bani de masă pentru toate trei.

OMU *răspunzând la telefon*

Da... eu... — *mirat* — Astăseară la 9½... consult... bine dragă... dar vream și eu să mă duc la

teatru ... Imi reținusem o lojă ... Bine că n'am apucat să-mi invit prietenii ... da ... da ... bine ... — *rămâne plictisit pe gânduri.*

MARIA

Vreun consult astăseară?

OMU

Ce să fac? Uite, țin la dispoziția republicanelor o lojă la Național, astăseară ...

MARIA *uimită*

Pentru noi? ... Ah, se va cânta imnul național al republicei în cinstea d-voastră ... Cât e ceasul? 12½ ... Imi dați voie să telefonez?

OMU *încuviințează cu mâna.*

MARIA *a făcut numărul*

Domnule Costică — *către Omu* — Portarul ... — *telefonând* — Vezi te rog dacă d-ra Lența e acasă, chiam-o jos la telefon. Da ... mulțumesc — *către Omu* — Trebue să aștept, că sunt 7 etaje ... « Ascensor nu e decât la urcat ».

MARIA *la telefon triumfătoare*

« Lența, călcați-vă rochiile că diseară mergem la teatru ... nu, la Național ... nu dragă ... nu mai tragem la sorți ... nu, avem o loje întreagă, fără sorți ... mergem toate trei » — *lui Omu* — Am să vă explic. Ce? să-l invităm pe Nicolae, ca să plătească garderoba?

OMU *șoptește amuzat*

E fără garderobă ...

MARIA *repede*

Nu, e fără garderobă ... mergem numai noi ... stăm toate trei în faţă, că e o loje de rangul întâiu ... S'a făcut ... Cine mi-a dat-o? secret mare ... zău ... zău! « X ... Secret mare ».

OMU

Ce-i cu tragerea la sorţi? ce complicaţie e şi asta?

MARIA

Biletele de favoare au de obicei 2 locuri, iar noi suntem trei ... atunci tragem la sorţi cine rămâne acasă ... Acum i-am explicat că avem o loje, nu două locuri.

OMU

Dar X? cine e X?

MARIA

Nu pot să spun. « X secret mare ».

OMU

???? Vre un coleg...

MARIA *îl priveşte stânjenită*

Dumneavoastră. Aşa mă tachinează ele când viu târziu dela clinică. L-ai văzut pe « X ... Secret mare? ».

OMU *amuzat*

Va să zică asta e părerea d-voastră despre mine?

MARIA

Am să vă spun o taină. Chestia cu mânuşile noi am făcut-o. Eu le-am furat, Olga le-a curăţat cu ben-

zină, iar Lența a scris biletul. Olga era chiar de părere, ca într'o expediție nocturnă, să facem o inspecție și să procedăm eventual la o dereticare radicală aci, în biroul d-voastră, cu un bilet lăsat. « Dacă sunteți mulțumit recomandați-ne și prietenilor d-voastră ».

OMU

Va să zică, întreaga celulă mușchetară?... ah răzbunarea mea ar fi să vă văd pe toate trei diseară aliniate și ceremonioase în marginea lojii... — *amuzat* — Și chiar o fac... In ce privește dereticarea casei... să-mi dați un prospect al firmei... să văd ce e de făcut...

MARIA *exaltată*

Veniți în loje cu noi?

OMU

A nu, că nu vreau să râdă sala de noi toți, vreau să râd numai eu de cele din loje... Dacă scap de vreme dela consult îmi iau un loc la parter, vis-a-vis... —*cu părere de rău* — dar nu cred să scap.

MARIA

Domnule profesor, cred că lucrați prea mult. Cursul, clinica, sanatoriul, articole în revistele de specialitate... de când lucrez cu d-voastră îmi dau seama că sunteți foarte obosit... aveți numai grija altora.

OMU

N'avem decât o viață, mica mea prietenă, și timpul trece îngrozitor de repede... e adevărat că tinerețea asta mușchetară îmi aduce aminte de vremea când și eu mă țineam de șotii cu camarazii de școală.

MARIA *entusiasmată*

Vă luăm ca al patrulea mușchetar... Veți fi votat în unanimitate.

OMU *cu o firească și plină de semnificație curiozitate*

De unde ești de felul d-tale, domnișoară Sinu?

MARIA

Din Banat... maică-mea e profesoară la o școală profesională din Oravița.

OMU

Profesoară, de ce?

MARIA

De geografie... De fapt nu suntem de acolo, dar biata mama e mereu mutată dintr'un oraș într'altul...

OMU

Pentru ce? e pedepsită?

MARIA

Nu, dar așa e politica... Ea e văduvă... tata, tot profesor, a murit când eram noi mici, și veșnic are cineva interes să-și aducă o rudă chiar în locul ei.

OMU

Câți copii sunteți?

MARIA

Patru. Eu sunt cea mai mare, un frate în școala militară și două surori mai mici, acum în liceu... Noi avem casa noastră la Timișoara, unde a fost mama câțiva ani. Acolo era bine, că mai putea lua ore suplimentare. Pe urmă, inspectorul regional și-a adus soția lui în locul ei. Atunci ne-a mutat la Oravița... Dar și de aci o va muta, uite-mi scrie — *scoate o scrisoare și i-o dă.*

OMU *citind*

«Fata mea, sunt disperată... Becheru vrea să-şi aducă nepoata aci, că vrea s'o mărite cu Dumitriu... Zice că el e om bun şi mă sfătueşte de acum din Mai ca să mă aranjez în altă parte. Am de ales între Sânpietrul Mare şi Huşi... L-am implorat pe inspectorul regional, care m'a adus aci, să mă lase pe loc...» — *Omu rămâne pe gânduri.*

MARIA

Dar o să se aranjeze, ea, biata mamă... când o vedea că nu se poate altfel. Parcă o văd: lasă că o să se facă băiatul meu mare!... Şi o să-i puie la locul lor pe toţi.

OMU *face un număr de telefon îngândurat.*

MARIA

E grozav de mândră de el.

OMU *vorbind la telefon*

Da... Dă-mi te rog pe d-l Ministru... Da... da... doctore... eu sunt Omu... Am o rugăminte. Ştiu că eşti un om drept. Interesează-te în ce condiţii a fost mutată dela catedra ei din Timişoara, d-na — *întreabă cu privirea* — Stella Sinu — *răspunzând* — la Oraviţa, şi dacă poate fi mutată înapoi la Timişoara.

MARIA *a încremenit*

OMU

Iartă-mă, n'am putut veni la consiliu, dar Joi viu neapărat... Chiar acum? Dacă e directorul acolo... aştept...

MARIA *e în prada unei adevărate emoţii*

OMU *calm, ține aparatul*

Dar celelalte mușchetare de unde sunt, tot din Ardeal?

MARIA *zăpăcită, emoționată*

Nu... Lența e din Moldova... Olga e dela... — *abia își ține lacrimile* — dela... nu... Lența e din Moldova și Olga e... dar nu... — *moale, disperată* — dela Târgoviște.

OMU *reluând aparatul*

Da, eu... Da? chiar el recunoaște că era în neregulă? — *încurcat* — Atunci? — *uimit* — Ai și dat ordinul? Mulțumesc din toată inima... Atunci, pe Joi? — *către Maria* — Cred că a și dat ordinul de mutare, pe 1 Iulie, la Timișoara.

MARIA *plânge încet, liniștit*

Mamă... mamă...

OMU *încercând parcă o justificare*

Inteleg ce înseamnă să se mute biata femeie în casa ei proprie.

MARIA

Trebue să-i scriu imediat.

OMU

Să-i dăm chiar acum o telegramă... Uite, scrie mult — *minte râzând* — că o plătește Sanatoriul.

MARIA *scrie*

«Mamă ești mutată pe 1 Iulie la Timișoara. Viu și eu să mă joc iar în grădina noastră». Mă duc s'o dau — *se aranjează pripit.*

OMU *surâzând*

Nota... la Sanatoriu...

MARIA *emoționată, abia poate vorbi se întoarce din prag*

Am vrut să spun adineauri că Lența e din Târgoviște și Olga din Oravița . . . nu . . .

OMU *contagiat de emoția ei*

Ascultă, fugi că trebue să vă călcați rochiile pentru teatru . . . — *o ia familiar de chică și o dă pe ușe afară.*

MARIA *se întoarce iar din prag*

Nu mai aveți și alte mânuși de spălat?

OMU *râzând*

Nu, fugi — *ea ese, el rămâne îndelung pe gânduri, moale, mulțumit, visător, către servitorul care intră* — Ascultă Stoica, e câte odată bine să fii puternic. In sfârșit, să poți face și tu câte o mică minune . . . Să muți pe cineva dela Oravița la Timișoara . . .

TABLOUL V

Acelaș interior peste o lună

OMU, MARIA

OMU *intră și vede un aparat de radio, mare, frumos, pe masă sau pe un scaun*

Ce-i asta?

MARIA *posacă*

L-am adus înapoi.

OMU *intrigat, nemulțumit*

Cum, de ce?

MARIA

Toate trei . . . am hotărît să te rugăm să-l primești înapoi.

OMU

Dar de ce? scumpă secretară voluntară?

MARIA

Nu mai putem trăi împreună, de când ni l-ați făcut cadou. In după amiaza când ne-a venit dela magazin, eram toate nebune de fericire. Acum e numai ceartă... Eri am vrut să prind un concert al filarmonicii din München. Olga a protestat... a spus că ea nu poate scrie la mașină decât in refren de vals... Imi închidea mereu aparatul... eu îl deschideam... și asta nu era întâia oară... pe urmă, nici eu nici ea nu putem dormi noaptea, fiindcă Lența stă până la patru dimineața să prindă posturi americane... Nu mai era de trăit.

OMU

Bată-vă să vă bată, fetelor... și asta ce-i?

MARIA

Trebue să scoateți placa aceasta... Am pus-o noi săptămâna trecută și n'am avut daltă fină să o scoatem.

OMU *citește placa*

« FUNDAȚIA X SECRET MARE, pentru educația muzicală a mușchetarelor entuziaste » — *râde* — Dar sunteți nebune rău... Și acum o să fie iar pace?

MARIA

Cred că da... Mai mult sau mai puțin... Ieri Lența ne-a povestit că te-a visat și i-am spus că dacă te mai visează am să-i scot ochii.

OMU

Ia vino încoace? Eu ce să-ți fac dumitale că terorizezi lumea?

MARIA

Dacă eu aş fi în locul dumitale, aşi şti eu ce ar trebui să-mi faci.

OMU *râde amuzat, ea aşteaptă aţâţată, apoi, el devine brusc grav*

La ce pagină am ajuns?

MARIA *dulce şi deziluzionată, acrişoară apoi*

Nu ştiu, prea mari progrese nu cred că am făcut.

OMU

Cred că la pagina 24. . .

MARIA *femenină, furioasă*

24, domnule profesor . . .

TABLOUL VI

Acasă la Omu, tot în birou

MARIA *a adormit într'un fotoliu, o deşteaptă soneria telefonului*

A, da . . . vai, sunteţi nesuferite . . . Nu, n'a venit încă . . . să mă uit la ceas? Văd, e aproape 11 . . . Lenţa, mâncaţi torta fără mine . . . Ei, cum nu se poate? . . . A dus Ştefan 5 sticle de vin? Hai, dragă . . . beţi vinul şi fără mine . . . Ei şi, dacă-i ziua mea . . . Cine? Vladimir cu versuri? . . . Bine, să-mi ţie toastul la telefon . . . nu, nu vă supăraţi . . . Atunci voiu căuta să viu . . . trebue să sosească dintr'un moment într'altul — *se duce la birou, mai răsfoeşte un pachet de foi transcrise de ea . . . mai « gustă » interiorul . . . E un răstimp de tăcere.*

OMU *intră grăbit, cu un aer dezolat*

Iartă-mă că te-am făcut să mă aştepţi . . . Până acum a ţinut consultul acela. E afară o ploaie. Ce-ai făcut, două ore şi jumătate?

MARIA *somnoroasă, pisică voluptoasă şi totuşi harnică*

Am lucrat, am aşteptat, am şi dormit ceva. Am transcris toată conferinţa.

OMU

Imi pare rău că te-am lăsat singură aci. Ai putut să descifrezi fără mine textul?

MARIA

Nu ... câteva pasaje au mai rămas, am făcut încercări furioase dar n'am izbutit.

OMU

Şi aşa, sunt uimit ... am un scris patologic de indescifrabil ... Nici eu nu-l pot reciti fără plictiseală şi enervare. De aceea lucrez greu.

MARIA

Eu acum am început să mă descurc.

OMU

Văd, şi sunt uimit ... grozav îmi era teama de retranscrierea lucrărilor. Cu dumneata, nu numai o conferinţă ca asta, dar chiar jumătate din volumul cerut de dumnealor pentru Paris, a mers de două ori mai repede ... căci am făcut corectura pe pagina dactilografiată. Sunt fericit de când te am.

MARIA

Orice dactilografă v'ar putea face acest serviciu.

OMU

Imposibil ... am încercat ... Trebue să cunoască bine şi medicina.

MARIA *bucuroasă*

Cu adevărat?... numai eu?...

OMU

Trebue să fie şi dactilografă şi medicinistă.

MARIA *deziluzionată*

A...

OMU

Te superi dacă'ţi spun sincer că nu numai că m'am obişnuit să lucrez cu dumneata, ceea ce niciodată nu mi-aş fi închipuit că ar fi posibil... dar...

MARIA

Cum asta? dece... nu cu o secretară de pildă...?

OMU

Nu aşi putea suporta o secretară cu niciun preţ, în timpul când lucrez... Prezenţa unei femei în toată casa, când scriu m'ar împiedeca, m'ar stânjeni ca o pietricică în pantof când merg. Iar ca să vie mai târziu şi să transcrie, ar fi greu, căci nu-mi poate înţelege nimeni scrisul. Aşa că mă chinuiam singur, enervat, plictisit, să-mi copiez pe curat mâsgăliturile.

MARIA

...Care revoluţionează ştiinţa.

OMU *o ameninţă prietenos*

Pe când dumneata, nu numai că-mi descifrezi scrisul, nu numai că îţi pot dicta chiar, dar m'am obişnuit într'atât, încât mi-e necesară prezenţa dumitale, în birou, ca lampa asta pe care n'am mai putut să o schimb niciodată... ca tocul ăsta pe care nu l-am putut înlocui cu niciun stilou.

MARIA *ca și când ar fi vorba de ea, bucuroasă*

Nici să nu-l înlocuești...

OMU

Uite ce curat e textul acesta... citesc cu plăcere conferința, de parcă ar fi scrisă de altul. — *soneria telefonului.*

MARIA *tresare cu privirea și gestul : iar!*

OMU *răspunde încurcat*

Cine? Da? A, da, da, e aici.

MARIA

Da, da, eu... Imposibil, nu mai pot veni... am de lucru... Fără mine. Tocmai bine, într'o jumătate de oră nici n'aș fi avut timp să viu.

OMU

Despre ce e vorba?... du-te, dacă vrei... — *a auzit ceva* — Am înțeles că sunt fete... băieți...

MARIA *nu răspunde, încurcată.*

OMU

Păreau vesele și pornite pe ceartă.

MARIA *arată pagina calendarului de birou.*

OMU *caută nedumerit*

9 Iunie

MARIA *cu un gest stânjenit, lămuritor*

E o dată importantă istorică.

OMU

???? Ce dată?

MARIA

E ziua mea şi s'au adunat un grup de băieţi şi fete la noi acasă.

OMU *perplex*

Şi de ziua dumitale... te-am ţinut toată seara aci... singură în fotoliu cu lampa şi maşina de scris?... dar e monstruos... Iartă-mă te rog?... De ce nu mi-ai spus?... cum ai putut tăcea?

MARIA *foarte emoţionată*

Aş vrea să vă spun...

OMU

Nu, dar trebuia să pleci... să-mi laşi un bilet...

MARIA

De ce să plec? Niciodată, decând, eram mică nu am petrecut aşa de bine de ziua mea ca astăseară... Acum un an, ideia că aş putea fi o seară întreagă în biroul dumitale, mi se părea o ipoteză irealizabilă, absurdă. Acum — *nu găseşte cuvintele* — ... somnul de adineaori... în fotoliul acesta... în liniştea deplină a casei... mă moleşea ca un vis realizat... Cei care mă chemau la telefon... — *se întrerupe* — Era ca şi când mi-ar fi cerut să cobor dintr'o caretă aurită şi să urc în tramvai.

OMU *perplex, emoţionat*

Eşti un copil. Du-te, uite mai ai timp o jumătate de oră... Şoferul nu s'a culcat... te duce şi soseşti la timp... să ciocneşti un pahar de vin de ziua dumitale.

MARIA *cu foile în mână*

Trebue să-mi lămureşti câteva pasaje încurcate... uite aci...

OMU *e foarte mişcat, parcă ar întinde mâna s'o mângâe*

MARIA *citează o frază confuză*

Un tratament... dela Viena.

OMU *a sunat*

Nu e tratament... e un « tratat vienez », dar uneori pun mai multe litere, repet silabele... alteori fac economie.

MARIA

Ca de pildă aci...

OMU *către servitor care a intrat*

Adu dela frigidaire o sticlă de şampanie şi pregăteşte câteva gustări... dar repede... Uite, în câteva minute... să vii cu serviciul aci.

MARIA *turburată*

Domnule profesor...

OMU

Nu se poate să nu ciocneşti un pahar de ziua dumitale.

MARIA *moale ca o cârpă*

Nu mai am nevoie să beau nimic. Sunt ameţită de parcă am băut zeci de pahare... nu-mi vine să cred... — *caută să descifreze în text.*

OMU

Lasă acum conferinţa...

MARIA

Nu se poate... mâine la 10 trebue prezentată la radio... aşa mi se pare că e regula — *scrie mereu, el nu o poate întrerupe.*

OMU

Sunt acolo oameni cumsecade, şi se vor mulţumi şi cu textul prezentat doar cu o jumătate de ceas înainte de ora programului — *servitorul intră cu serviciul de gustări* — Nu acolo... aşează totul aici pe birou... Ascultă Stoica, de ce laşi căţelul să doarmă în dreptul uşii. L-am lovit când am intrat...

STOICA

Domnule, aşa vă aşteaptă el în fiecare seară, oricât de târziu, până veniţi. Stă cu botul sub uşe... vă simte de pe scară... astă seară însă, se vede că din cauza ploii a adormit şi l-aţi lovit.

OMU *înduioşat*

Bietul căţel... dă-i... puţin zahăr.

MARIA *a ascultat pe gânduri, surâzând*

OMU *ridică paharul*

Scumpă secretară benevolă, tot ceea ce doreşti.

MARIA

Din tot sufletul?

OMU

Da, din tot sufletul...

MARIA *emoţionată*

Iţi mulţumesc...

OMU *golind cupa*

Ai putea să-mi spui şi mie ce ţi-ai dorit?

MARIA

Da — *șovăe mult, dominată de privirea lui întrebătoare, spune în cele din urmă cu vocea scăzută, firesc* — ...Să te pot aștepta și eu în fiecare seară, alături de cățel, cu inima lipită de ușă ...

OMU *tulburat, zăpăcit de emoția ei*

Ah, prostuțo ... — *o ia în brațe și o sărută ușor.*

MARIA *rămâne nemișcată în brațele lui, cu ochii închiși, parcă ar dormi*

OMU *o privește un lung răstimp*

Trebue să trimet să aducă o mașină ...

MARIA *mirată*

De ce?

OMU

Pare să fi obosită ... — *surâzând* — puțin amețită ...

MARIA

Obosită? Nu, mă gândesc așa ... la ce era acum o lună de zile, și ... la, ce e acum ... — *surâzând moale* — Amețită? da, sunt ...

OMU

Să sun să-ți aducă puțină apă?

MARIA *tresare, cu oroare*

Nu ... Am băut destulă în fundul lacului ...

OMU *surprins*

Din pricina mea ... — *îi zâmbește stânjenit, ea ridică din umeri, răspunzându-i cu un surâs copilăros, el o sărută din nou.*

TABLOUL VII

Hallul unui mare hotel la Stockholm, rezervat pe jumătate participanților « Congresului internațional de psicho-pathologie ». Diverse grupuri în fotolii și pe canapele. Un dute-vino spre scara principală și spre ascensor sau spre loja portarului. In salon mai izolat, e grupul românesc, constituit la început din doi profesori universitari, de psichologii Grănulescu și Meroiu, împreună cu secretarul de legație, Ștefănescu. Mai târziu sosește grăbit Omu, apoi sosesc doamnele încărcate de pachete.

SCENA I

GRĂNULESCU, MEROIU, ȘTEFĂNESCU, OMU, apoi doamnele

GRĂNULESCU *se uită nervos la ceas*

Ei bine, e ora 7... Să știi că întârziem dela banchet... Femeile astea au înnebunit.

MEROIU

Eu ți-am spus să venim singuri la Congres...

GRĂNULESCU

Cum să viu singur dragă? Nevastă-mea dela Paști de când s'a hotărît delegația românească nu visează decât Stockholm și numai Stockholm...

UN PICOLO *încărcat cu pachete*

Monsieur le profeseur... On a apporté des paquets du grand magasin Nordiscka... est-ce qu'on peut les porter dans votre chambre?

GRĂNULESCU *cercetează îngrozit pachetele în brațele comisionarului*

Ce-i asta? I-a uite, Meroiule, cât au târguit... Crede-mă, femeile astea sunt nebune.

MEROIU

Nu vor să ție socoteală de nimic... Eu i-am spus nevesti-mi că dacă mai cumpără ceva, riscăm să rămânem pe-aici. Mă omoară cu argumentul că totul costă pe jumătate ca în țară...

GRĂNULESCU *lui Ștefănescu*

Suedeza dumitale e de vină... le poartă în mașina dumitale prin tot Stockholmul, prin toate magazinele, le arată de unde să cumpere, le conduce pretutindeni...

ȘTEFĂNESCU

Complicitate femenină internațională... Iubește romăncele dela București.

MEROIU

Da, dar de dimineața până la ora mesei și toată după amiaza, când noi lucrăm bieții de noi la Congres, ele nu fac altceva decât să cutreere magazinele.
E și asistenta cu ele.

GRĂNULESCU

Ce l-a găsit pe Omu să-și ia asistenta cu el? E cam suspect...

MEROIU

Explicațiile lui mai mult încurcă lucrurile. Aci spune că îi e de mare ajutor la corespondență și la lucrările

congresului, aici arată că a fost impresionat de dorul ei să vadă în sfârşit străinătatea... căci nu trecuse încă frontiera.

GRĂNULESCU

Ai observat? Multă lume o crede nevasta lui... Nevastă-mea o găseşte şi ea adorabilă... Nu se mai despart toată ziua.

MEROIU *ironic*

Parcă numai nevastă-ta?... Lasă, că te-am văzut eu, ce serviabil erai cu ea în vagonul restaurant...

GRĂNULESCU

Uite-l pe Omu... De unde o fi venind?

OMU *grăbit*

Scuzaţi-mi întârzierea... am avut o lungă discuţie cu Jean Delay şi cu preşedintele congresului... Mă duc repede să mă schimb...

MEROIU

De ce să te schimbi? Domnul Ştefănescu secretarul legaţiei spune că nu-i nevoie.

OMU

Păi nu avem astă seară banchetul Primăriei?

ŞTEFĂNESCU

Ba, da... Dar nu e în ţinută de seară. Vi se oferă o masă de seară la un restaurant pe deal în insula Scansen « La Bellmansro » Azi e Marţi şi se adună acolo 10 mii de perechi de logodnici. E un punct din programul de astăseară. Vă conduc cu maşina mea.

MEROIU *nepricepând*

Zece mii de perechi de logodnici?

ŞTEFĂNESCU

Toţi logodnicii şi toate logodnicele frumoase din Stockholm. Aleg «cea mai frumoasă pereche» şi pe urmă dansează până la miezul nopţii. Adică până la apusul soarelui...

GRĂNULESCU

Cum, apusul soarelui la miezul nopţii?

ŞTEFĂNESCU

Astăseară da... Căci de pe terasa Belmansro vom vedea cel mai frumos apus de soare peste mare şi peste stânci — *profesional* — E un al doilea punct al programului...

GRĂNULESCU

Apusul soarelui la miezul nopţii, frate?

ŞTEFĂNESCU

Da... E Noaptea sfântului Ion... Se sărbătoreşte în ţările nordice noaptea cea mai scurtă a anului. Miezul verii... Tineretul se risipeşte prin pădurile de molid şi mesteacăn şi aprinde focuri mari pretutindeni. Cântă şi joacă în jurul lor, aruncând flori în văpaie... Apoi trec îmbrăţişaţi prin flacări... E cultul păgân al focului şi al dragostei. Nu vă aduceţi aminte de «Visul unei nopţi de vară»?

MEROIU *îngândurat*

In noaptea asta.

ŞTEFĂNESCU

De altfel, înainte de a se împrăştia prin păduri, la sfârşitul balului, în aer liber, cele zece mii de perechi de logodnici vor defila astăseară în cinstea delegaţilor, prin faţa terasei banchetului. E ceva de neuitat.

GRĂNULESCU *cu un regret comic*

Zece mii de suedeze de astea albe ca zeițele... Aici să fi venit, eu, acum 18 ani...

MEROIU

Să nu te audă nevasta...

Intră cele patru cucoane încărcate de pachete.

DOAMNA GRĂNULESCU

Ce? să nu-l aud? M'am lămurit... Dar dacă suedezele sunt frumoase, nu sunt rău nici suedezii ăștia bălani și înalți... Asta ca să știe domnii care regretă...

MEROIU *îngrozit de cumpărături*

Ce sunt astea? Mi s'au mai trimis dela magazin câteva rânduri de pachete... Unde le mai punem pe toate?...

DOAMNA MEROIU

N'avea nicio grijă... Am cumpărat niște saci englezești, o minune...

GRĂNULESCU *învins*

Nu zău, că exagerați — *suedezei* — Doamnă, v'am reclamat domnului Ștefănescu... Domnule Secretar soția dumneavoastră ne-a înnebunit nevestele... Sper totuși, că nu înțelege...

ȘTEFĂNESCU

Înțelege românește. A stat doi ani în țară...

MEROIU

Acolo a învățat să cheltuiască atât?

MARIA *aprinsă, lui Meroiu*

Domnule Profesor, sunt atât de ieftine și de frumoase lucrurile pe aici, că nu poți să treci pe lângă ele, fără să nu ți se rupă inima... Dacă ați fi mers cu noi și dumneavoastră...

OMU *care citea niște pagini dactilografiate, o privește cu interes*

Și dumneata?

DOAMNA MEROIU *desface un pachet, arată niște veste și un pullover de angora*

Vezi dumneata astea? In țară nu le poți avea fără 10—12 mii lei bucata, și nici n'ai modele atât de multe și de frumoase... Aici originale dela Jäger, costă câte 3—4000 mii lei bucata...

MEROIU

Și acolo ce ai?

DOAMNA MEROIU

Tot din astea, veste și pulovere, dar de coloare albăstrie...

MEROIU *face un gest de exasperare.*

GRĂNULESCU *arată un pachet*

Aici?

DOAMNA GRĂNULESCU

Două duzini de ciorapi « Kaiser ». Mult mai ieftini ca în țară.

GRĂNULESCU *speriat*

Dar, două duzini?

MARIA *aprinsă*

Era la Nordiska o jachetă de piele... o frumusețe...

GRĂNULESCU

Și ai cumpărat-o?

MARIA

Nu... E prea scumpă...

MEROIU

Nu zici că totul e ieftin aici?

OMU *s'a întrerupt din lectură și privește pe Maria.*

MARIA *stingherită*

Dar . . . Nu . . .

MEROIU *privește cele două pachețele pe care le ține Maria.*

Dar ce ai acolo? Ce ți-ai târguit?

MARIA *stânjenită*

Două perechi de ciorapi, și un pullover de lână . . .

OMU *privește înduioșat cât e de stânjenită*

MEROIU

Pentru asta ți-ai pierdut toată după-amiaza?

DOAMNA MEROIU

Ne-a ajutat nouă . . . A ales pentru noi.

MARIA

Imi place să umblu cu lucrurile expuse prin magazine, și să discut cu vânzătoarele . . . Te amețesc atâtea lucruri frumoase . . . Și sunt așa de politicoase vânzătoarele aci.

OMU *o privește mereu înduioșat*

SCENA II

Intră un grup spaniol, femeile sunt încărcate și ele de cumpărături.

GRĂNULESCU

Uite-i și pe Spanioli ... — *uimit* — Și ele, încărcate de cumpărături ... Toate femeile din lume sunt la fel ...

UN DELEGAT SPANIOL *exuberant*

Bonsoir La Roumanie ...

MEROIU *la fel*

Bonsoir L'Espagne.

O SPANIOLĂ

Chère Madame, allez dans la Newgatten il y a là un magasin extraordinaire ... Des parfums français, meilleur marché qu'à Paris.

UN DELEGAT SPANIOL *face un gest de exasperare*

Elles vont acheter tout Stockholm.

SPANIOLA *cu simpatie către Maria*

Avez-vous acheté ce manteau que vous avez essayé? Monsieur le professeur, votre femme est la plus jolie femme de ce Congrès !

MARIA *emoționată, nu știe ce să spună*

OMU *foarte încurcat*

Vous ... Vous êtes bien gentille, Madame ... — *Toți românii sunt foarte încurcați.*

DOAMNA MEROIU *o îmbrățișează pe Maria*

Oh, e delicioasă. Nu mă mai pot despărți de ea ...

SECRETARUL CONGRESULUI *cu un teanc de invitații și programe*

M-mes et MM. Les autos vous attendent devant l'hôtel pour la Scansen... Voici les invitations et le programe pour demain — *salută și iese.*

GRĂNULESCU *a luat ca toată lumea programul și invitațiile*

Atenție la programul de mâine — *citește* — La ora 10 toată lumea la debarcaderul Nibrovicken. Plecarea cu vaporul spre Saltjobaden. Dejunul la prânz acolo, la Grandhotel... La 4 întoarcerea la Stockholm... La 5 ședința congresului... Soțiile delegaților, la aceeași oră, vor fi primite în audiență de principesa moștenitoare a Suediei și reținute la ceai.

DOAMNA MEROIU

Mergem mâine la palat — *speriată* — Cum ne îmbrăcăm?

MEROIU

Ascultă, că trebue să vă spună în program...

GRĂNULESCU *citește mai departe*

Ținuta: Robe de ville avec chapeau... Ce-o fi asta?

DOAMNA GRĂNULESCU *simplu*

Rochie de stradă și pălărie...

GRĂNULESCU *mai departe*

La orele 9 seara, banchet oferit de Ministerul Instrucțiunii, la restaurantul Soliden... urmat de o recepție. Ținuta de rigoare... frac și rochii de seară...

DOAMNA MEROIU *încântată*

Ah! Mâine mergem la Palat — *către d-na Grănulescu*— Am o pălărie delicioasă... Cum vii?

DOAMNA GRĂNULESCU

Cu rochia maron și pălăria pe care am cumpărat-o adineaori. Imi vine, o minune.

DOAMNA MEROIU *către Maria*

Dumneata cum vii?

MARIA *foarte stânjenită, nu răspunde.*

DOAMNA MEROIU *mirată*

Aha, ești emoționată că mergi la Palat?

DOAMNA GRĂNULESCU *încet doamnei Meroiu*

Nu poate să meargă... Nu merg decât soțiile delegaților... — *scuzându-și gafa* — Ah!

MARIA *se duce tristă într'un fotoliu.*

OMU *care a văzut că e amărîtă, dar n'a auzit ultimele replici, vine lângă ea*

Domnișoară Maria te rog un lucru. Dă-mi voie să-ți dau un avans din onorariul dumitale pe un an întreg... Pe zece dacă e nevoie... și cumpără-ți tot ce-ți place...

MARIA

Dar, domnule Profesor...

OMU

Te rog. Vei avea mâine 4000 de coroane. Cumpără-ți mantoul acela care ți-a plăcut atât de mult.

MARIA *stânjenită, cu gingășie*

A, nu că nu mi-a plăcut... Era...

OMU

Mi-a spus spaniola că o jumătate de oră l-ai tot încercat şi umblai de colo până colo prin salonul magazinului, cu el. Te rog să ţi-l cumperi neapărat... Cumpără-ţi rochii, jacheţica aceea de piele... Cumpără-ţi şi toate fleacurile astea de lână moale.

MARIA *vrăjită, protestează totuşi*

Domnule Profesor... Dar nu... E prea mult. N'am să pot...

OMU

Nu, nu e prea mult... Şi la Bucureşti şi aici, mi-ai fost de folos peste aşteptările mele... Am economisit multă trudă şi mult timp. Te rog stăruitor, să primeşti. Nu te îngriji de socoteli...

MARIA

Nu pot să primesc... Mă simt prost când mi se fac daruri atât de mari.

OMU *surâzând cu duioşie*

Te simţi prost? — *cald, din toată inima* — Primeşte tot, Maria... Nici nu ştii cât de tristă eşti când doreşti fleacuri din astea pe care nu poţi să le ai, şi cât de frumoasă ţi-e bucuria, când ţi se face un dar. Prin bucuria asta plăteşti dublu decât primeşti. Te frângi uşor de emoţie şi înfloreşti dintr'odată. Ţi se aprinde toată făptura... Ţi se umezesc ochii şi buzele... Ştii să devii atât de copilăros fericită, încât apropierea dumitale are ceva contagios. E tonifiantă, ca o cupă de vin... Nu cunosc sentimentul pe care-l încerci când primeşti... Mie mi s'au făcut prea puţine daruri în vieaţă... dar acum văd că n'am pierdut mare lucru, fiindcă dumneata mi-ai descoperit o altă voluptate... nouă, mai bogată, voluptatea de a dărui... De a nimeri o dorinţă, şi de a te bucura de emoţia împlinirii ei. N'am să uit niciodată explozia de bucurie cu care ai

primit știrea că vei merge la acest congres, la Stockholm. Alergai prin cabinetul medical, râdeai parcă fără să vrei, îți scuturai veselă părul... Maria, ești tânără și când dorești ceva ești frumoasă... căci dorești din toate fibrele tinereții dumitale... biruitoare. Ia tot ce râvnești din magazinele astea pe care le cutreieri—firește în limitele posibilităților noastre de aici — îmi place când te întorci amețită de plăcerea de a fi hoinărit, prin orașul ăsta bogat și nespus de frumos, cu recunoștința asta copilărească 'n priviri, care e o răsplată pentru oricine... Vreau să te 'ntorci la București încărcată de lucruri frumoase...

MARIA *a rămas mult pe gânduri, îl privește lung, pe urmă copilărește*

Voiu lua tot... dar mai întâi, dacă am bani, vreau să trec pe la Noriska să achit un pachet pe care l-am făcut pentru dumneata, eri...

OMU

Cum asta?

MARIA

Eri după masă mi-am închipuit că târguiesc pentru dumneata... M'am dus în raionul domnilor, și m'am jucat de-a doamna care târguiește pentru soțul ei... Am ales, mai întâi un raglan de ploaie. Trebue să aruncați umbrela aceea nesuferită... Erau apoi niște pălării splendide... D-voastră o purtați mereu pe aceea decolorată... diformată... Am pus de-oparte un Lock gris. Are să vă vie ca unui lord.

OMU

O să iau acest « Lock », dar prefer să rămân profesor de psihopathologie...

MARIA *surâde*

Am găsit și o mulțime de lucruri foarte utile... Un pieptar de piele pentru cămășile scrobite... O casetă de piele... Un sac englezesc pentru ghete și pentru lucrurile purtate...

OMU

A... E prea mult... Am eu nevoie de atâta bagaj?

MARIA

Nu mai protestați, căci bagajele d-voastră mă îngrozesc. Cămășile aruncate la un loc cu ghetele, aparatul de ras printre ciorapi... Am ales o mulțime de lucruri practice... Englezii știu să călătorească.

OMU

Cum ai ales? Zici că n'ai avut bani?

MARIA

Am ales vreo două ceasuri... Am discutat toate prețurile... zadarnic de altfel, căci erau fixe... Am cerut la urmă nota...

OMU *uimit*

Cum ai cerut nota?

MARIA

Foarte simplu... Ei au trimis lucrurile la ambalaj, iar eu am ocolit cassa și am ieșit din magazin... Uite nota...

OMU *o ia, o citește*

320 de coroane — *o privește pe Maria cu căldură* — Ești un copil năsdrăvan... Plătește-le și ridică-le mâine...

MARIA *bate din palme de bucurie*
Foarte bine... La 9 sunt acolo!

ŞTEFĂNESCU *intră vesel, comunică o veste celor doi, şi vin toţi trei spre Omu*
Domnule profesor, viu dela biroul Congresului...

GRĂNULESCU
Ţi se va transmite la radio, comunicarea ta de mâine « Les interactions et les chronaxies psicho-somatique ».

ŞTEFĂNESCU
Vice-preşedintele congresului afirmă că este o lucrare revoluţionară în ştiinţă... Mi-a spus, dacă am înţeles bine, că este vorba de o răsturnare a paralelismului psicho-fizic a lui Descartes. Mă duc imediat să anunţ Bucureştii. De altfel postul din Zürich şi cel din New-York vor retransmite emisiunea Stockholm-ului. Cred că la fel va face şi Radio România...

MARIA *a leşinat de bucurie*
Vi se transmite comunicarea la Radio?

TABLOUL VIII

Acelaşi decor, câteva ore mai târziu, spre două noaptea... Hotelul e pustiu, o lumină difuză ca de amurg străbate prin perdelele albastre...

SCENA I

OMU, ŞTEFĂNESCU

ŞTEFĂNESCU *căutând să-l liniştească pe Omu, care se plimbă agitat*

Nu trebue să fiţi atât de îngrijorat, domnule profesor — *aprinde lumina* — Nu i se poate întâmpla nimic... Aţi văzut, portarul restaurantului Soliden a văzut-o trecând, i-a descris rochia întocmai...

OMU

Bine dar de ce n'a sosit până acum? Portarul spunea că era singură și aproape fugea... După cum vezi aci nu știe nimeni nimic despre ea... Singură la miezul nopții pe străzile Stockholmului — *sună, speriat, nervos* — Trimit tot personalul hotelului s'o caute. Mi-e teamă de o nenorocire... Nu pricep de ce n'am ajuns-o din urmă...

ȘTEFĂNESCU

Nu se poate să nu vie...

OMU *către picolul care a intrat*

Envoyez-moi tous les chasseurs de l'hôtel.

PICCOLO *țeapăn, ridică din umeri*

Midsommarsnatt...

OMU *privește nedumerit, iritat spre Ștefănescu*

Ce spune?

ȘTEFĂNESCU *explicându-i*

«Noaptea din miezul verii...» — *ridică din umeri.*

OMU

Unde s'o fi rătăcit? — *Piccolo iese.*

ȘTEFĂNESCU

Probabil că după ce a trecut podul, părăsind insula, a luat din greșeală în oraș vreun drum ocolit... Mă duc s'o mai caut cu mașina, pe cheiu... Așteptați aci — *se frământă nervos.*

OMU

Domnule Ștefănescu, vă sunt recunoscător... Vă spun drept că sunt disperat de această întâmplare... Și la masă a fost tot timpul tăcută, n'a mâncat nimic.

ȘTEFĂNESCU

Nu mai fiți atât de neliniștit... O voiu găsi... — *iese.*

OMU *rămas singur, nu poate sta locului, se plimbă prin încăpere, se frământă abătut.*

SCENA II

OMU, MARIA

MARIA *intră după câtva timp, cu obrajii aprinși de mersul repede.*

OMU *o privește respirând lung, de parcă i s'ar fi luat de pe umeri o piatră care-l sdrobea*

Unde ai fost? Te caută și Ștefănescu cu mașina...

MARIA

L-am întâlnit de cealaltă parte a portului... El m'a adus până la poarta hotelului... A plecat...

OMU

Ce-a fost asta? Ce-a fost copilăria asta?

MARIA *îngândurată*

Am venit pe jos...

OMU

Dar cum ai avut curajul să pleci așa singură de acolo, noaptea.

MARIA

Ce, aceasta-i noapte?

OMU

Da, dar e pustiu peste tot... lumea doarme. Nu ți-a fost frică?

MARIA

...Nu...

OMU

Dar te întreb iar... Ce a fost la urma urmelor copilăria asta...?

MARIA

Nu mai puteam îndura...

OMU

Bine, te-am văzut eu cam fără niciun chef, dar nu pricep de ce... Nu ți-a plăcut restaurantul acela? Era minunat, cu teresa lui spre mare, cu mesele acelea împodobite cu lămpi joase. Era o eleganță și o bogăție de colori care m'a tulburat.

MARIA *absentă oarecum*

Mă simțeam prost...

OMU

Priveliștea era imensă... Valurile acelea de perechi care dansau; pe urmă defilarea logodnicilor care se țineau de braț prin dreptul terasei noastre...

MARIA *enervată, îndurerată*

Nu... Nu... Nu mi-a plăcut...

OMU

Erau așa de tineri. Era așa de frumos totul.

MARIA *enervată*

Da, da...

OMU

Atâtea perechi însuflețite, vesele...

MARIA *izbucnind aproape*

Da, zece mii de perechi de logodnici veseli, și eu singură...

OMU *surprins, uimit*

Maria?

MARIA *îndârjită*

Era peste puterile mele să-i mai privesc...

OMU

Maria, îmi pare rău, eu sunt vinovat...

MARIA *simplu*

Da.

OMU

Nu trebuia să te duc acolo... Trebuia să-mi închipui c'o să te simți prost...

MARIA

Nu de asta ești vinovat...

OMU *mirat*

Dar atunci, de ce?

MARIA *întărâtată*

Ești vinovat că stăteai de vorbă cu doctorii aceia, că te simțeai bine acolo unde erai, în loc să-mi spui: Maria, caută să dispari neobservată... Te ajung și eu numaidecât... Mergem să ne amestecăm printre perechile astea... mergem să dansăm cu ei, să ne plimbăm amândoi prin parc, singuri... Nu cu tot congresul după noi în fiecare clipă...

OMU *rămâne îndelung tăcut, tulburat, gânditor*

Ai dreptate Maria. Ai dreptate — *și parcă ar descoperi un ținut nou* — Maria, ai vrut asta? Ai vrut într'adevăr să fim noi singuri amestecați în mulțimea aceea tinerească, plină de neastâmpăr?

MARIA *cu o liniște neînduplecată acum*

Nu m'am gândit toată seara decât la asta... Am plecat chiar, puțin cu nădejdea secretă că îmi vei descoperi repede lipsa și că mă vei ajunge din urmă... Am rămas câtva timp în pragul restaurantului...

OMU *înduioșat îi ia mâinile*

Dacă aș fi știut că îți face plăcere să plecăm amândoi...

MARIA *sâcâit*

Ah «dacă ai fi știut...». Dacă ai fi știut... Iți spun eu... Te-ai fi așezat și mai împietrit pe scaun... Te cunosc... Te cunosc... Ți-ar fi fost frică să nu pierzi câteva grame din glaciala dumitale demnitate, dacă ai fi fost văzut hoinărind fără grije cu o fată... Domnul Profesor e așa de mândru...

OMU *îi mângâe mereu mâinile*

Dacă aș fi știut că dumneata aștepți asta... N'am bănuit... Am aici atât de puțin timp liber...

MARIA

Da, ești foarte ocupat. Dar atunci de ce-mi tot spui «dumneata»? De ce nu-mi spui pur și simplu «tu» — *imitându-l* — Tu, Maria.

OMU *oarecum înduioșat*

Tu, Maria.

MARIA *ironică și gingașe*

Pentru un om care are atât de puțin timp liber e mult mai comod... «Dumneata» are șapte litere, iar «tu», numai două. Dacă-mi spui în fiecare frază «dumneata» în loc de «tu», risipești 5 litere, într'un minut între 20 și 30 de litere... Intr'o oră între 800—1000 litere — *el o ia în brațe, ea convinsă, afurisită* — în două ore 2000... într'o zi — *nu mai poate vorbi căci el o sărută pe gură.*

OMU *se privesc amândoi uimiți de această descoperire*

Tu . . .

MARIA *ca o mâță încăpățânată*

Domnule Profesor . . .

OMU *se înfurie și o sărută iar*

Tu . . .

MARIA *cu o privire înduioșată*

« X Secret Mare ».

OMU *îi ține capul îndelung în mâini*

Tu . . .

MARIA *îl privește lung parcă ar vrea să-i mai spuie ceva, apoi îl sărută. Tac un timp amândoi aproape îmbrățișați, trece prin hall picolul hotelului aproape somnoros.*

OMU

Ah, prin ce spaimă am trecut adineaori . . .

MARIA *fericită, căci vede în asta teama lui că ar putea pierde iubirea ei, că ea l-ar părăsi*

Te-ai speriat?

OMU

Am plecat de acolo în fugă . . . Gândul că ți s'ar fi putut întâmpla ceva mă înnebunea . . .

MARIA *puțin nedumerită*

Ce să mi se întâmple?

OMU *încă tulburat amintindu-și*

Nu știu . . . Aș fi fost răspunzător . . .

MARIA *stupefiată*

Răspunzător?

OMU

Sigur... Nu ești aici sub răspunderea mea?

MARIA *desilusionată ca un lujer de floare frânt*

A, ți-era teamă că ai fi fost silit să dai socoteală, că s'a pierdut o vietate încredințată atenției dumitale distrate?...

OMU

Maria, tu ești un copil... N'aș fi avut niciodată scuză, dacă din lipsa mea de atenție s'ar fi întâmplat vreo nenorocire... Mi s'ar fi cerut socoteală....

MARIA *tăcută, îngândurată, se duce la o mașină de scris care e pe o măsuță « secretar » și scrie.*

OMU *o urmărește intrigat*

Ce-i asta? Ce scrii acolo?

MARIA *a terminat. I-o aduce*

Citește...

OMU *citind*

« Domnule Profesor, vă rog să-mi înmânați chiar acum, biletul de tren și pașaportul meu. Mâine cu acceleratul de ora 1 plec spre București — *nedumerit, tulburat* — Ce-i asta?

MARIA

Vreau să plec acasă chiar mâine...

OMU

Dar cum o să pleci? Cum te poți gândi la nebunia asta?

MARIA

Vreau să vă scap de această răspundere care vă tulbură, care vă poate stânjeni tocmai mâine când

aveți de făcut o comunicare atât de importantă... Vă veți simți probabil mult mai bine singur... Mai liniștit... Mai ales că aveți de gând să vă odihniți câteva zile, la Copenhaga și la Bruxelles.

OMU *stăpânit*

Maria, nu poți să pleci... E foarte greu...

MARIA

De ce e greu? Am biletele de tren și vapor pentru tot drumul până la Varșovia... Am dela Varșovia bilete de avion până la București... Joi seara sunt acolo...

OMU *stânjenit*

Nu-i vorba de asta, Maria.

MARIA

Atunci?

OMU *tace un moment, concentrat, stânjenit, încăpățânat.*

MARIA *vrea parcă să-i smulgă o mărturisire*

Atunci de ce n'aș pleca mâine cu acceleratul de ora unu?

OMU *învins*

Pentrucă nu se poate Maria!

MARIA

Pentrucă e interzis din motive diplomatice? — *îl privește înainte.*

OMU *cu privirea în altă parte*

Nu pot să mă despart de dumneata.

MARIA *dând un strigăt ușor de surprindere și bucurie*

Cum, ții cu adevărat să rămân?

OMU *învins, nervos, nemulțumit că trebue să mărturisească*

Nu se poate să pleci. Mi-ai lipsi prea mult... Aș fi prea singur...

MARIA *cu ochii strălucitori*

Singur la un congres? E paradoxal domnule profesor. Doar ești înconjurat de toți românii de aici și de prietenii străini? Legația e mândră de dumneata...

OMU *iritat*

Nu mă înțeleg nici eu prea mult, dar de când ești dumneata cu mine — căci am mai fost cu acești prieteni și la alte congrese — e cu totul altceva. Intre orele oficiale așteptam în vreo cafenea pustie, singur, cu un șwartz dinainte, să treacă ore lungi care nu se mai sfârșeau până la deschiderea ședințelor... Seara mă plimbam puțin și mă culcam devreme. Cel mai frumos lucru mi se părea atunci congresul. Azi — *caută lung.*

MARIA *nerăbdătoare*

Azi??

OMU

Azi, e cu totul altceva. Viața mea este alta...

MARIA *batjocoritoare*

Firește viața dumitale este alta... Ai o tovarășă, cu care să împarți, plictiseala scurgerii încete a timpului... cu care să te duci și să vii dela teatru... Vă mirați poate că nu simt nicio fericire, simțindu-mă ridicată la rangul de utilitate? Și vă mirați că vreau să plec acasă. Dar nu v'ați întrebat ce cred eu despre

perechile astea ce urcă scările la braț, după ce au dat bunăseara la toată lumea ...? — *îl imită* — La revedere Maria » — *se imită* — « Noapte bună, domnule Profesor ...». Am insomnii într'o cameră pregătită pentru doi ... Stau singură și parcă mi-e frig în miezul verii ...

OMU *încurcat*

Maria, ce vrei să-ți spun mai mult? Nu știu ... De ce vrei ca anumite cuvinte să fie spuse în mod inutil ...?

MARIA

Și de ce să nu fie spuse?... Pentrucă ai spaima demnității dumitale. Pentrucă suferi cu gândul că ai putea să fii în altă parte decât la curs, egalul unei fete care te iubește ca o nebună? Mândria dumitale nu se poate decide să întoarcă vorbele care-ți plac să vie dela o fată nervoasă ... M'ai sărutat în seara aceea la dumneata ... Eram toată ca o cupă întinsă spre gura dumitale ... A doua zi păreai stânjenit, considerai parcă întâmplarea ca un accident al demnității dumitale. Voiai să consider acel sărut ca un gest amical, frățesc ... Ți-era parcă teamă să nu se afle că ai sărutat o fată ! — *se ridică furioasă* — Ei bine îți repet, plec mâine la București — *se ridică hotărîtă, merge spre dreapta.*

OMU

Maria, nu poți să pleci — *i-a prins mâna, o ține în loc, șovăie* — Te iubesc.

MARIA *cu ochii strălucitori*

Incă odată ...

OMU *surâzând învins*

Te iubesc ... Te iubesc ... — *o ia în brațe și o sărută.*

MARIA *după acest lung sărut*

Noroc că nu ne vede cineva ... Te-ai speria ca o elevă de liceu ... ca mâine, să nu afle lumea.

OMU *hotărît*

Ascultă Maria, te iubesc, şi o voiu spune mâine la toată lumea.

MARIA

Eşti sigur că nu-ţi va fi teamă să se afle la Bucureşti?

OMU

Dimpotrivă, vreau să afle şi la Bucureşti şi, lumea întreagă că te iubesc.

MARIA

Lumea întreagă?

OMU

Lumea întreagă ... — *grav, concentrat* — şi ştiu ce spun ... — *râzând ea se agaţă de gâtul lui.*

TABLOUL IX

Un salon-verandă al Casei Snagov prelungit într'o terasă astfel încât scena apare împărţită oarecum în două. In dreapta salonul are mobilier de restaurant de vară : fotolii, scaune şi mescioare de trestie, un secretar pentru corespondenţă, în colţ în fund. Un pian în faţă, vopsit în alb şi gris. Grupuri de globuri luminează viu salonul, în contrast cu terasa. Un fotoliu de trestie pe linia de mijloc, întors spre salon. In afară de o bază de câteva palme dela pământ, salonul are o enormă fereastră semicirculară, cu figuri translucide fanteziste : dansatoare, clowni, umbrele şi altele. Terasa e înconjurată de jghiaburi cu flori albe, în deosebi Regina nopţii, în afară de alte plante de tot soiul. In mijloc pe terasă e o masă de ping-pong. Peretele salonului are afară o lampă cu trei braţe, fiecare cu câte un glob, iar pe fiecare masă de joc e câte un glob. In fund se coboară printre două

trepieduri, cu câte un glob fiecare, spre debarcader... In fund mai e, chiar şi seara, mobilă de plaje, o umbrelă colorată strânsă... In fund în plin, lacul sub lună şi pădurea. Intrările se fac fie prin stânga, din grădină, fie din fund dela debarcader, fie prin dreapta, căci salonul are uşi cu draperii spre interiorul Casei Snagov. Acum e către ora 9 seara.

SCENA I

ESMERALDA, LIANA, BERBECARU, GURĂU, ARBITRUL şi alţi pensionari ai casei...

Esmeralda solemnă, Gurău, Berbecaru, şi alţii asistă la jocul de Ping-Pong în jilţuri de trestie, Liana în short, joacă Ping-Pong cu altă fată, la fel în short, iar după un timp un arbitru improvizat anunţă sfârşitul partidei.

ARBITRUL

Au intrat în finală pentru cupa oferită de M. S. Ecaterina II-a, D-ra Liana Boldenache şi D-ra Jocky Stănoiu — *aplauze. Cele două protagoniste fac reverenţe Esmeraldei.*

LIANA *obosită, tristă*

Vă rog să amânăm finala, pentru diseară, ori pentru mâine... Sunt prea obosită...

GURĂU *îl ia deoaprte pe Berbecaru*

Ascultă Domnule, ce zici? Facem afacerea aceea...? Am văzut actele şi sunt în regulă... Cumpăr via... 37 de pogoane lângă Valea Călugărească e tocmai ce-mi trebue.

BERBECARU

Nu vând nicio vie... N'am nicio vie de vânzare...

GURĂU *nervos, șiret*

Ascultă, domnule Berbecaru, am văzut că dumneata ești foarte priceput în medicină... Mie-mi plac rețetele pe care le scrii dumneata dar ei, medicii, sunt geloși și te calomniază...

BERBECARU

Nu-i așa că mă calomniază? Nu-i așa că mă pricep în medicină? L-am făcut bine pe silvicultor și încă o sută de inși...

GURĂU *mereu șiret*

Intocmai... Acum ascultă... — *ca un secret* — Dacă îmi vinzi via... ți-o plătesc cu acțiuni de ale Sanatoriului... și astfel devii coproprietar.

BERBECARU *atras irezistibil*

Și atunci pot da consultații chiar la direcție și în sala de consultație?...

GURĂU

Ori când vrei... Hai amândoi la Esmeralda să vedem ce zice... — *se duc la Esmeralda care încerca jocul de ping-pong, el o ia puțin deoparte* — Majestate, ați citit actele mele dela Chițorani?

ESMERALDA *imperială*

Da...

GURĂU

Sfătuiți-l pe domnul Berbecaru să-mi vândă via...

ESMERALDA *autoritar*

Nu...

GURĂU

Majestate, speram că...

ESMERALDA

Lasă afacerile, Potemkin... Privește cerul, privește stelele... Hai... — *se îndreaptă spre telescop* — Hai să vedem telescopul...

GURĂU *se apropie de o lunetă lungă de vreo 3 metri, și cu un diametru de vreo 25 de cm., așezată pe un tripied, cam în mijlocul scenei; trage de pânza cu care e acoperită, în timp ce toată lumea face cerc în jurul lui*

Am plăcerea să vă încredințez acest formidabil instrument astronomic pe care direcțiunea acestei case este fericită să vi-l puie la dispoziție... — *aplauze.*

ESMERALDA *încearcă să privească prin lunetă, foarte atentă, foarte preocupată*

De unde l-ați cumpărat?... — *îl examinează*

GURĂU

Din străinătate, firește... Este cel mai nou model de telescop... Are aparatura completă. Se pot vedea prin el cele mai îndepărtate stele, invizibile cu ochiul liber și chiar cu lunetele obicinuite...

BERBECARU

Vreau să mă lăsați să privesc și eu... Am vizitat și observatorul dela Paris — *se uită în locul Esmeraldei* ... Dar nu se vede decât câte-o stea, tot cum ai vedea-o cu ochiul liber...

GURĂU *cu aplomb*

Exact...

BERBECARU *nedumerit*

Atunci ? . . .

GURĂU

Nu poţi vedea decât câte-o stea pe rând . . . Steaua pe care o vezi este invizibiîă cu ochiul liber . . . Toate stelele care se văd prin acest telescop sunt invizibile cu ochiul liber . . . Sunt dincolo de Bettelgeuse . . .

ESMERALDA *absentă, înalt preocupată*

Dincolo de Antharès . . .

BERBECARU *amărît*

Nu sunt şi alte stele mai apropiate ca să le vedem mai mari ? — *Arată un grup de stele* — . . . Acelea, dece nu se văd prin telescop ?

GURĂU

Ba, da . . . se văd . . . dar sunt atât de mărite că nu intră în câmpul obiectivului . . .

BERBECARU *convins*

A . . .

GURĂU

Vă rog să-l păstraţi în perfectă stare şi să-l folosiţi pe rând — *se depărtează şi cu el ceilalţi.*

BERECARU *îndreptând luneta spre altă stea*

Majestate, ce stea e aceea de acolo ?

ESMERALDA *desgustată*

N'are nicio importanţă, Berbecarule . . . Nu te lăsa prostit . . . — *arată aparatul cu dispreţ* — Telescopul acesta nu are nicio lentilă . . . obiectivul e o sticlă de

geam... — *îi scoate capacul și arată că tubul gol e găunos, și are înăuntru o țeavă* — E tot de lemn, și atât de îngust că nu prinde decât câte o singură stea, la capătul tubului — *i-a arătat și lui* — Dar n'are nicio importanță... Nu pentru ca să examinăm stelele în parte i l-am cerut eu lui Potemkin... ci ca să ne amintim aci, în mizeria noastră de viermi pretențioși, că există un cer deasupra... să ridice capul și ăștia preocupați toți numai de analizele și intestinele lor și să vadă imensitatea de deasupra... — *îl arată acum cu orgoliu* — Telescopul ăsta nu ți se pare un deget uriaș, care de aci de pe terasă ne arată marginile lumii?... Și-am să-ți mai spun un secret... Să-l știi numai tu... Astă seară e solstițiu de vară... Noaptea sânzâienelor, când se întâmplă minuni — Așteaptă minunile.

LIANA *alarmată*

Ora 9... Gata... Incepe emisiunea comunicării profesorului Omu, la Stockholm...

GURĂU

Potriviți repede aparatul...

VOCEA PREȘEDINTELUI *în aparat*

Je donne la parole au grand savant roumain le professeur Omu, qui va nous faire une des comunications les plus extraordinaires qui aient été faites contre le parallelisme psycho-physique de Descartes.

VOCEA LUI OMU *în aparat*

Monsieur le President, Mesdames, Messieurs — *o pauză destul de lungă* — « Maria, te iubesc, te iubesc și vreau să afle nu numai Bucureștii, ci lumea întreagă, că nu mai pot trăi fără tine ». Probablement vous n'y avez rien compris. Mais une telle suite de mots dans une langue incomprise presente... etc. etc. — *Toți ascultătorii din jurul aparatului sunt de necrezut surprinși, stupefiați, se privesc unii pe alții, ne mai știind ce să creadă.*

GURĂU *mai surprins decât oricare, aleargă speriat și închide aparatul*

Dora, Dora, pregătește camera 23, cu gratii... pentru profesorul Omu. E cea mai nouă victimă nefericită a amorului.

ESMERALDA *entusiasmată întorcându-se de jur împrejur*

Vestea a sburat pe unde, înconjurând pământul cu cele două emisfere ale lui. Iată un îndrăgostit cu imaginație — *imperială, exaltată* — I-a vorbit și vorbele lui au străbătut universul cu spațiile înghețate dintre aștri, ca o cameră nupțială. Logodna lor carnală a avut darul ubicuității, ca spiritele descărnate, de parcă buzele lui de demiurg, ar fi fost prezente în aceeași clipă în constelații antipodice — *Ridică o cupă de pe masă* — Vă propun să ciocnim numaidecât o cupă de șampanie, pentru cea mai magnifică declarație de dragoste, din câte s'au făcut vreodată... și pentru fericirea celor doi îndrăgostiți. Eri a fost Drăgaica și noaptea care vine e noaptea Sânzienelor... noaptea minunilor.

BERBECARU *pedant nedumerit*

N'a fost eri, Noaptea Sânzienilor?

ESMERALDA *nepământească*

Eri, azi... ce importanță are? Aci orice noapte trebue să fie o Noapte a Sânzienelor...

ACTUL III

TABLOUL X

Acasă, la Omu, biroul lui

MARIA *la telefon*

Nu cred că te-a văzut, dar te rog nu mai face imprudențe. Ți-am spus, nu telefona în niciun caz înainte de trei, căci nu pleacă niciodată înainte de ora asta de acasă... Nu, nu te rog, fii serios... Te rog, te rog mult, nu trebue să te vadă nimeni, absolut nimeni, când intri aci și în niciun caz nu-ți lăsa pardesiul în vestibul, intră îmbrăcat, căci s'ar putea să se întoarcă pe neprevăzute... Ieri am trecut printr'o spaimă grozavă, când ai plecat... El tocmai intra... — *grav, scăzut* — Nu, azi așteaptă, lângă grădina vecină până apar eu la fereastră și-ți fac semn să intri... Da... Aneta știe, dar servitorul nu trebue să te vadă... Nu, nu îți deschid chiar eu... Te rog nu te supăra, lasă-mă pe mine să fac cum cred eu că e mai bine... — *speriată de tot* — Ascultă, s'a întors... — *energic* — Nu... nu... mai bine nu mai telefona astăzi, e mai prudent — *intră Omu, întovărășit de Gurău, închide telefonul în grabă și caută să-și stăpânească emoția* — Te-ai întors dragul meu, ai uitat ceva?

OMU *o privește bănuitor, ea e încurcată*

Am uitat să iau niște note care-mi trebue la consiliul consultativ.

MARIA

Ar trebui să porţi o servietă... Mereu uiţi câte ceva...

GURĂU

De şase luni de când s'a însurat, doctorul a devenit foarte uituc... Are alte preocupări... Ar trebui să poarte pe spate, ca în America automobilele celor din luna de miere: Just married... Don't disturb ».

OMU *indispus, îl priveşte greu*

Lasă glumele, Gurău...

MARIA

Eu trebue să mă îmbrac, mă iertaţi... — *iese.*

GURĂU *aştepta în picioare să-şi ia Omu notele dar vede că el s'a trântit în fotoliu nervos, încruntat*

Nu-ţi iei notele doctore, să mergem...? E aproape ora patru...

OMU *încruntat, obosit parcă*

N'am venit să iau niciun fel de note...

GURĂU *mirat*

Dar atunci de ce te-ai întors?

OMU *adâncit în gânduri, nu răspunde, vine Aneta, el tresare şi o întreabă scurt*

Unde e Stoica?

ANETA

L-a trimis doamna cu un bilet să ducă nişte cărţi la domnişoara Lenţa.

OMU *a strâns cu mâna crispată tamponul de pe birou*

De mult a plecat?

ANETA *stânjenită parcă*

De zece minute...

OMU *după un timp*

M'a căutat cineva de când am plecat?

ANETA

Nu v'a căutat... — *adaogă cu un soiu de exces de precizare* — N'a fost nimeni pe aci...

OMU *restit*

Nu te-am întrebat dacă a fost cineva pe aci... Te-am întrebat dacă m'a căutat cineva...

ANETA

Am crezut domnule că vreţi...

OMU

Nu, nu vreau nimic...

ANETA

Atunci pot să plec, domnule, vă rog...?

OMU *chinuit, când ea era la uşă*

Ascultă... N'a fost nimeni aci, în lipsa mea? N'a căutat-o nimeni pe coniţa?

ANETA *încurcată*

Nu... nu... N'a fost nimeni... — *iese.*

GURĂU *stupefiat*

Ce-i asta? Nu mai pricep nimic — *se uită la Omu care e prăbușit în fotoliu* — Hai, că ne așteaptă advocatul...

OMU *sleit*

Nu pot merge...

GURĂU

Gogule, îmi vine să râd...

OMU

De mii de ani și la toate popoarele se râde pe chestia asta...

GURĂU

Fugi de aci cu asemenea copilării... Nu sunt decât șase luni de când te-ai însurat... — *grăbit se uită la ceas* — Hai, ia-ți notele acelea și vino, că ne așteaptă advocatul...

OMU

N'am niciun fel de note de luat... M'am întors acasă, să văd ce se întâmplă aci în lipsa mea...

GURĂU

Dragostea asta dacă nu e nebunie curată, n'are niciun haz... Și ce te face să crezi că « se întâmplă ceva în lipsa ta? ».

OMU *scoate două scrisori pe care i le arată*

Citește astea...

GURĂU *citeşte nedumerit*

« Stimate domn ... Soţia dumneavoastră vă înşeală ... Cum plecaţi de acasă ... cheamă un bărbat la telefon şi apoi acel bărbat vine pe furiş acasă la d-voastră ... Un admirator ». Gogule, aci am ajuns? Te iei după scrisorile anonime? ...

OMU *ars*

Ar fi desgustător ... Trebue să aflu ...

GURĂU

Ar fi dar nu e ... Ţi-o spun eu ... Cum crezi că o femee care s'a aruncat în fundul Snagovului pentru un bărbat ... îl poate înşela după câteva luni?

OMU

Cu femeile te poţi aştepta la orice ...

GURĂU

Hai la avocat, nu fii copil ... Cât e ceasul? — *şi deodată, fulgerat de un gând scoate din servietă, după ce caută puţin un act, compară, pricepe, începe să zâmbească, râde chiar* — Uită-te aci ... Uită-te, compară ...

OMU *nedumerit*

Ce vrei să spui?

GURĂU

Compară.

OMU

Ce?

GURĂU *surâzând*

E scrisul lui Berbecaru ...

OMU *uimit*

Scrisul lui Berbecaru? *se înseninează.*

GURĂU

Da, Gogule, nu e numai anonim admiratorul tău, e şi nebun... Ei, te-ai lămurit? Hai — *ies amândoi.*

SCENA III

MARIA, BĂLLAN, apoi ANETA

MARIA *a intrat să se convingă dacă au plecat cei doi, apoi se duce la fereastră şi pândeşte, peste câteva clipe a văzut pe cine-l aşteaptă, face semn cu înţeles că poate intra. Intradevăr intră pe uşă Băllan, cam îngrijorat.*

BĂLLAN

I-am văzut plecând, s'au suit în maşină...

MARIA

Dacă se întorcea câteva minute mai târziu, te găsea aci... Am tras o spaimă...

BĂLLAN *nervos*

Cred că am putea să ne întâlnim într'altă parte şi cel mai bun lucru ar fi, tot la Sanatoriu...

MARIA

Acolo ne-ar spiona toţi... Mai bine aci... Am încredere în Aneta...

BĂLLAN *care şi-a desbrăcat pardesiul, şi-a pus servieta pe birou*

Nici acolo nu ne-ar vedea nimeni, sau ar crede cu totul altceva...

ANETA *intră foarte speriată*

S'a întors domnu'... Are cheia dela intrare...

MARIA *cuprinsă de panică*

Spuneai că s'a urcat în mașină...?

BĂLLAN *speriat și el*

L-am văzut cu ochii mei... Te-am rugat să nu-mi faci asemenea încurcături... Ce ne facem acum?

MARIA *hotărîtă*

Sări pe fereastră... Sări repede pe fereastră...

BĂLLAN *îngrozit*

Pe fereastră?... Cum îți închipui asta?

MARIA *cu o autoritate isterică*

Te rog... repede... pe fereastră... — *a închis cu cheia ușa.*

BĂLLAN *intimidat, pripit, zăpăcit*

Eram sigur că într'o zi are să se întâmple asta — *se suie pe fereastră, sare.*

OMU *vrea să deschidă, vede că e închis, sgâltâne ușa furios.*

MARIA *ascunde servieta după un fotoliu, bagă pardesiul pe care l-a uitat Băllan, într'un coridor-placard*

Da, numaidecât...

OMU *sgâlțâne mereu ușa.*

MARIA *aleargă la ușă deschide, apoi încurcată*

Nu găseam cheia...

OMU *intră, nervos, palid*

Ce înseamnă asta? De te închizi în biroul meu?

MARIA *foarte încurcată*

Vream să lucrez liniștită...

OMU *bănuitor, cercetător*

In biroul meu?

MARIA *nesigură*

E mai bine aci... Am și cărțile la îndemână...

OMU *căutând, scotocind cu privirea*

Ce cărți? ce lucrezi dumneata?

MARIA *mirată*

« Dumneata »?

OMU

Răspunde la ce te întreb...

MARIA

Dacă mă întrebi cu tonul acesta, nu vreau să răspund...

OMU *furios*

Cum, nu vrei să răspunzi?

MARIA

Foarte simplu, nu vreau să răspund...

OMU *începe să caute, se duce la fereastră.*

MARIA *afurisită, batjocoritoare*

Caută pe uşa din dos...

OMU *aspru*

Nu-ţi lipseşte îndrăsneala... — *mai caută, pe urmă se apropie de ea, chinuit crispat* — A fost cineva aci.?..

MARIA

N'a fost nimeni... cine vrei să fie?...

OMU *dur*

A fost... — *întrerupe fraza apoi brutal* — Eşti sigură că n'a fost nimeni?

MARIA *uimită*

Nu cumva eşti gelos?... — *întărâtată* — Spune, nu cumva eşti gelos?

OMU *îndârjit*

Răspunde la ce te întreb...

MARIA *ricanând*

Ha... ha... ha... Eşti gelos...

OMU *dur, cu gestul scurt, venind lângă ea*

Cine a fost aci...?

MARIA *speriată, acum, căci înţelege că e grav*

N'a fost nimeni...

OMU

Te întreb încă odată, cine a fost aci? — *îi suceşte brutal braţul pe care i-l luase.*

MARIA *speriată de tot*

Nimeni... n'a fost nimeni...

OMU *îndârjit, o îmbrâncește și începe să caute prin casă.*

MARIA *îl privește năucă, speriată.*

OMU *a descoperit servieta, se oprește încremenit*

Ce-i asta?

MARIA *înainte ca el s'o ia, încearcă să puie stăpânire pe eà*

E servieta mea... sunt cărțile mele...

OMU *brutal, îi smulge servieta, vede cărți de medicină, nu se poate lămuri*

Tratate de medicină? ce cărți sunt astea?...

MARIA *bucuroasă, ca să scape din încurcătură*

Este o servietă veche a mea, sunt cărți de medicină pe care vreau să le citesc...

OMU *mereu nedumerit*

Citești tu cărți de medicină?

MARIA

Da, mi-am adus cărți de medicină... și vream să le citesc aci în birou, mai liniștită...

OMU *înmuindu-se, sarcastic totuși*

Și pentru asta te-ai închis în birou?

MARIA *mai răsuflă acum*

Se citeşte mai bine aci decât la mine...

OMU *potolit puţin*

Dar de când ţi-a venit gustul acesta, să citeşti tratate de medicină? — *sarcastic* — Când erai studentă, nu prea citeai...

MARIA *îl priveşte indignată*

De ce eşti atât de rău?

OMU *tot iritat*

Adevărul este că pe când erai studentă...

MARIA *cu un gest de protestare*

Şi acum nu mai sunt?

OMU *mirat*

Ba, da eşti şi acum — *vrea să intre pe uşa mascată a coridorului, o vede închisă* — Dar ce-i asta? Cine a închis uşa aci? — *se înfurie, vrea să sfărâme uşa.*

MARIA *speriată*

Te rog... te rog... Nu-ţi dau voie...

OMU *îndârjit*

De ce-ai închis uşa asta? De ce-ai închis?

MARIA *rugătoare speriată*

Nu vreau... nu trebue să intri aci...

OMU *furibund*

De ce-ai închis uşa aci? Deschide imediat...

MARIA *învinsă, speriată*

Nu... nu... te rog... E secretul meu...

OMU

Secretul tău? — *i-a smuls cheia, a deschis îndârjit, iese stupefiat, cu pardesiul lui Bällan în mână* — Al cui e pardesiul ăsta?...

MARIA *scâncind copilărește*

Am să-ți spun tot...

OMU *furios*

Spune numaidecât... Spune-mi al cui e pardesiul acesta.

MARIA *învinsă de tot*

Al doctorului Bällan...

OMU *se frânge cu o strâmbătură de desgust*

A... el era... Așa dar el era — *se prăbușește cu capul în mâni, sdrobit în fotoliu; după un timp, întreabă extenuat, pierdut pe gânduri* — Unde e?

MARIA *speriată, ingenuă*

A sărit pe fereastră...

OMU *îngrozit, desnădăjduit de amar*

A fugit pe fereastră?

MARIA *obosită, ingenuă*

Ca să nu-l găsești...

OMU *mereu prăbuşit în fotoliu, frământat de păreri de rău, foind de gânduri*

A trebuit să mi se întâmple asta... Câtă oroare am avut... Ah, dacă mi-aş fi închipuit că aşa — *apasă* — va fi... Totul trebue să se întâmple... Lucrurile acestea cresc inevitabil ca zilele unele după altele... Ştiam că într'o zi am să fiu înfrânt prin ceea ce am mai bun în mine... Profesor doctor Omu batjocorit ca o paiaţă. Toată gingăşia... toată frumuseţea sunt de prisos...

MARIA *îndurerată, cu ochii aproape în lacrimi*

Imi pare nespus de rău...

OMU *surâzând sdrobit*

La ce îmi mai poate folosi părerea dumitale de rău?... Un măr cu viermele în el... e un măr care a fost... Ce sens mai pot să aibă acum părerile de rău... când ai sdrobit un om... care se ştia un om întreg?

MARIA *suferind sincer*

Iţi spun că sunt foarte îndurerată.

OMU *îndepărtat*

Ce mai poate schimba asta?... — *după un timp* — De când durează... — *şovăie* — De multă vreme?...

MARIA *simplu, scăzut*

Acum, în toamnă... — *vrea să-l sărute.*

OMU *o respinge cu oroare*

Păstrează astea pentru amantul dumitale...

MARIA *uimită*

Pentru amantul meu? Ce vrei să spui cu asta?

OMU *lasă îndurerat capul în piept.*

MARIA *vine viu spre el*

Ascultă... crezi?... crezi că Băllan este amantul meu?

OMU *exasperat*

Sfârşeşte această comedie.

MARIA *uimită, îndârjită*

Asta este nemaipomenit... Crezi că Băllan este amantul meu?...

OMU *se uită la ea dârz*

Ascultă, un om ca mine poate fi minţit... Orice om loaial are în el material din belşug ca să fie victima oricărui ticălos... Dar ea să-ţi închipui că mă poţi şi prosti... asta întrece limitele neruşinării...

MARIA *uimită, sdrobită*

George, îţi jur pe tot ce vrei... că doctorul Băllan nu e amantul meu... că n'am niciun amant... E o nebunie bănuiala ta...

OMU *amar*

Un om sare pe fereastră... lăsându-şi servieta şi pardesiul aci... şi vrei să spui că nu e vinovat, că nu eşti vinovată?...

MARIA

N'am spus că nu sunt vinovată... dar nu e ce crezi tu...

OMU

Cum poţi tăgădui cu atâta îndrăsneală evidenţa?... Cum e cu putinţă?...

MARIA *amărâtă, sinceră*

Nu credeam că fac atâta rău... Ţi-am spus că am şi eu secretul meu...

OMU *încremenit, nedumerit*

Ce secret? Ce secret poţi să ai închizându-te cu un bărbat... şi tăgăduind evidenţa...?

MARIA

Mi-a fost frică de tine...

OMU *uimit*

Frică de mine?... Cum a putut să-ţi fie frică de mine?

MARIA

De câte ori ţi-am spus că vreau să-mi reiau studiile şi să termin medicina, ai râs de mine... Mi-ai spus să-mi văd de casă, sau mai bine să mă plimb...

OMU *nedumerit*

Da... nu cred că eşti potrivită pentru studiile grele de medicină...

MARIA *îndurerată*

Niciodată n'ai avut încredere în mine...

OMU *nemulţumit*

Şi ce legătură poate avea asta cu fuga pe fereastră a lui Băllan?...

MARIA *stânjenită*

De două luni am început să prepar cu el examenele de anul patru fără ştirea ta... La început, el n'a vrut... dar eu i-am spus că prefer să renunţ decât să afli tu...

OMU *încremenit, nu-i vine să creadă*

MARIA

Şi atunci el a primit... De două luni, vine de trei ori pe săptămână după amiaza şi citim şi discutăm împreună... E un băiat nefericit, dar foarte bun... Ştie multă carte şi...

OMU

Ai ticluit asta acum? E de crezut o asemenea poveste?

MARIA *adânc sinceră*

E numai adevărul... Cum poţi să nu mă crezi?

OMU

Ai tăgăduit că a fost aci... Ai spus că servieta este a ta... Ai apărat cu disperare uşa dela coridor...

MARIA *scoate caiete şi cărţi din servietă*

Servieta e a lui, dar uite caietele mele... Uite scrisul meu îl cunoşti... Am lucrat şi ieri la Sanatoriu... El mi-a adus azi caietele, căci am plecat ieri cu tine în maşină şi nu vroiam să le vezi.

OMU *cercetează caietele, convingându-se, oarecum ; e totuşi nesigur de parcă ar dansa pe sârmă...*

Cursul lui Stoianovici...

MARIA *văzând că începe să fie crezută*

Ţi-am spus că vreau să dau anul patru... El mi-a făcut rost de cursul lui... Stoianovici.

OMU *cu un fel de fior*

Eşti o inconştientă...

MARIA

Nu am crezut că fac vreun rău . . .

OMU *cu un fel de bucurie înnegurată de supărare*

. . . Cum ai putut să minți atât? . . .

MARIA

Nu credeam că fac vreun rău . . .

OMU

De ce nu mi-ai spus că vrei să-ți dai examenele?

MARIA

Mi-a fost frică !

OMU *uimit*

Frică de mine? — *are un gest de dezolare* — I-a fost frică de mine . . . — *se întoarce spre ea* — Ce puteam să-ți fac?

MARIA

Mi-era teamă . . .

OMU *indignat*

Ah, creier de pasăre . . . Nu vreai să mă superi . . . Acum, nu m'ai supărat? . . . Nu îți dădeai seama în ce încurcături intrai? . . .

MARIA

Nu bănuiam că ești atât de gelos . . . — *surâzând candidă*
Ah, ai crezut că am un amant?

OMU *convins acum cu totul, o privește în ochi, îi mângâie părul*

Cum poți să fii atât de neserioasă? E cu putință să nu-ți dai seama până unde poți fi târîtă când mergi pe asemenea cale?

MARIA

Doamne, ce furios ai fost... Cum ai scotocit toată casa?... — *oftează* — Și acum mă doare mâna de când mi-ai smucit cheia...

OMU *devenind din nou mânios*

Cele mai bune dintre voi sunt încă destul de rele...

MARIA

Nu e adevărat, nu sunt rea...

OMU

Ești înspăimântător de rea Maria, ești rea prin inconștiența asta a ta... Farmecul ăsta de femeiușcă este o armă încărcată, în mâna unui copil. Cum a putut Băllan om în toată firea să sară pe fereastră?

MARIA *ingenuă*

Parcă era după el?

OMU *se duce spre ușă, examinează pardesiul lui Băllan*

Nu te-ai gândit deloc că se putea întâmpla o nenorocire? In asemenea clipe cine mai poate păstra măsura?... Am simțit o adiere de nebunie când am văzut pardesiul ăsta...

MARIA *cu căldură*

Atât de mult mă iubești? Ai putea să ucizi din dragoste?

OMU

Nu e vorba numai de dragoste aci, Maria, nu-ţi dai seama? Nu pricepi că acum nu mai eşti studenta boemă de astă primăvară? Eşti acum d-na profesor Omu... Nu te-ai întrebat ce gândesc despre faptele tale cei care le văd? Cum le interpretează? In ce lumină apar eu?

MARIA

Nu ştia nimeni...

OMU

Cum nu ştia nimeni? Dar servitoarea care îi deschidea uşa? Dar servitorul care bănuia de ce e trimis de acasă?... Creier de rândunică... eşti aşa de sigură că nu vă vedea nimenea? — *aruncă furios pe masă scrisorile anonime* — Uite, am primit şi scrisori care vă denunţă... care arată că nevasta profesorului Omu îşi înşeală bărbatul... — *iar furios* — Căci eşti doamna profesor Omu şi trebue să fii demnă de asta...

MARIA *descurajată, întărâtată*

Sunt « doamna profesor Omu »...

OMU

Da, eşti doamna profesor Omu... E un nume care până azi a fost ferit cu grijă de ridicul, de orice pată... Un nume care te obligă la oarecare ţinută... la anume demnitate.

MARIA *mânioasă*

Nu ştiam că m'am măritat cu un nume... Ştiam că m'am măritat cu un om pe care-l iubesc... Doar atât ştiam... Aflu acum că sunt un fel de portdrapel şi că trebue să fiu mândră, din alte motive decât îmi închipuiam eu până acum.

OMU

Maria, cum poţi vorbi aşa?

MARIA

Eu mă întreb cum mi se poate vorbi aşa? Ei bine, îţi răspund acum pe loc...

OMU

Maria, Maria nu spune vorbe de care s'ar putea să-ţi pară rău mai târziu...

MARIA

S'ar putea să-mi pară rău... dar s'ar putea să nu-mi pară atât de rău.

OMU *violent îi suceşte mâna*

Taci odată din gură...

MARIA

M'a apăsat destul personalitatea marelui profesor... Vreau să ştie şi ilustrul savant că nu e între noi chiar distanţa dela vierme la astru...

OMU *cu dispreţ*

Vierme, nu... Să zicem că eşti o inteligenţă de floare...

MARIA

Pe care o obligi să fie mândră că are onoarea să fie purtată la butonieră de dumneata...? Ei, bine, ce-ai zice dacă într'o zi această inteligenţă de floare ţi-ar spune că s'a săturat de asemenea cinste...? — *cu o violenţă extremă* — M'am săturat...

OMU *îi sucește mâna brutal, cu furie, până o îngenunche*

Ai să taci odată?

MARIA *a rămas îngenunchiată, îl privește ca un copil speriat*

OMU *autoritar*

Nu-l vei mai întâlni în secret pe Băllan... Nu vei mai lua lecții cu el... De aci înainte lucrăm trei după amieze împreună, pentru examenele tale...

MARIA *în genunchi, mirată, copilăroasă*

Îmi dai voie să dau examenele?

OMU *înmuiat*

Nu ți-am interzis niciodată să-ți dai examenele — *s'a lăsat în fotoliu.*

MARIA *veselă mereu copilăroasă*

Și n'ai să mai râzi de mine...?

OMU *cucerit de grația ei*

Inteligență de floare...

MARIA *a sărit în brațele lui*

O să vedem dacă tot așa o să spui și după ce îmi voiu fi luat doctoratul.

TABLOUL XI

In același loc peste o lună. E o zi ploioasă de Octomvrie, spre șapte seara. Biroul e în întunerec doar o lumânare pâlpâie într'un pahar, fiindcă e o pană de electricitate;

intră Aneta cu o a doua lumânare în mână, o pune într'un pahar pe birou.

OMU *care stătea scufundat în gânduri, în fotoliu*

Nu ţi-a spus coniţa la ce oră vine acasă?...

ANETA

Nu, domnule...

OMU

Nici nu ştii unde s'a dus? Nu ţi-a spus nimic?

ANETA

Nu, nu mi-a spus nimic... Dar poate că s'a dus la d-na doctor Meroiu. Au vorbit la telefon după masă.

OMU *nervos*

Nu, nu a fost pe acolo, am telefonat adineaori...

ANETA

Sau la doamna Ştefaniu... Ziceau că vor să meargă împreună la probă la croitoreasă...

OMU *tot mai nervos*

Nu e nici acolo... Am telefonat... Doamna Ştefaniu e de eri la Predeal...

ANETA

O fi poate la prietena dumneai, domnişoara aceea dactilografă... E telefon jos, la portar...

OMU *aproape mânios*

Nu e nici acolo...

ANETA

Mă mir că n'a venit... A spus că azi vine mai de vreme ca să mergeți împreună, nu știu unde...

OMU *scurt*

Nu te mai mira de nimic...

ANETA *îl privește surprinsă, iese.*

OMU *face un nou număr de telefon*

Dumneata ești doctore? — *vrea să ia un ton degajat* — Ascultă, nu-i nevastă-mea pe acolo?... Nu, nu mi-a spus că vine pe acolo dar credeam că e în treacăt. Acum o aștept... că trebue să mergem la Institut... — *râde silit* — Ha... ha... ha... Nu ești departe de adevăr, cu nevestele de azi... N'ar suna prea rău... ai dreptate: « Rătăcit nevasta, aducătorului recompensă bună... » — *se strâmbă* — Da... — *râde în silă* — Da, « și discreție absolută ». Scuză-mă doctore că te-am deranjat... Bună seara... — *trântește receptorul telefonului și se frânge cu o grimasă de umilință și desgust.*

SCENA II

OMU, LIANA...

LIANA *intră grăbită*

Gata, domnule profesor, că e târziu?...

OMU

Da, numai decât...

LIANA

Am venit să vă iau cu maşina mea... Ştiu că aţi trimis eri maşina la revizuire.

OMU

E un taxi care aşteaptă jos să ne ia...

LIANA

Numai de n'ar fi pană de electricitate şi la Institut... Am trac... Doamna, nu e încă gata?

OMU *stânjenit*

Vine numai decât... — *se face lumină.*

LIANA *bate din palme copilăroasă*

Lumina... — *se uită la ceas* — Dar e trecut de şapte... e târziu... Vă aşteaptă acolo de sigur toată lumea. N'am văzut niciodată o asemenea solemnitate şi sunt foarte emoţionată...

OMU

Literatură copilărească...

LIANA

Ambasadorul are să vă prindă personal decoraţia în piept? O să vorbiţi cel dintâiu, nu?

OMU

Se obişnueşte ca individul, care primeşte decoraţia, să vorbească la urmă...

LIANA

Ştiţi că am anunţat pe ai mei, că în Februarie plec la Paris?... Vreau să asist neapărat la lecţiile pe care

le veți face la Sorbona... — *se uită la ceas* — Dar cum poate să întârzie atâta doamna Omu? Eu v'aș fi așteptat acasă, lipită de ușă ca un cățel...

OMU *sguduit tot*

Lipită de ușă ca un cățel? Vorbele noastre nu stau pe aceeași stradă cu noi înșine... O iau rasna. Ia mai spune odată... spune fraza întreagă: « Te-aș aștepta lipită de ușă ca un cățel...».

LIANA

Te-ași aștepta... — *își dă seama că se întâmplă ceva cu doctorul și se întrerupe privindu-l* — Poate să fie cineva sincer...

OMU

E nebunie să clădești pe sinceritatea făpturii omenești. Gurău are dreptate... Așezi un palat pe stâlpi de trestie... Du-te domnișoară, te rog... du-te, voiu veni și eu numaidecât... — *aproape că o împinge spre ușă.*

SCENA III

OMU, MARIA

MARIA *intră foarte stânjenită, îl vede îmbufnat, șovăe apoi*

Am întârziat puțin... Era departe... am contat pe mașină... și n'am găsit niciuna...

OMU

Ai putea să-mi spui și mie unde ai fost?...

MARIA

Intrebarea clasică pe care o pun bănuitori, toți bărbații soțiilor lor...

OMU

Pentrucă am devenit şi eu un dobitoc clasic, ţi-o pun deci şi eu... Unde ai fost până acum?...

MARIA

Probabil că m'ai căutat la telefon în toate părţile şi azi?... O să râdă lumea de noi...

OMU

M'am obişnuit şi cu asta... Unde ai fost până la ora asta când ştiai că eşti aşteptată?

MARIA *se gândeşte parcă o clipă să mintă, îşi muşcă buzele, frământă câtva timp poşeta, pe urmă ridică spre el o privire liniştită, limpede, îi spune cu voce scăzută*
La doctorul Băllan... Işi susţine luni examenul de docenţă...

OMU *greu de durere, ca de o povară, la fel de liniştit ca ea*
Mi-ai promis acum o lună că ai să-l eviţi...

MARIA

Nu pot, are nevoie de mine...

OMU

Băllan are nevoie de tine?...

MARIA

Lucrează mai uşor dacă sunt eu lângă el...

OMU

Ascultă, cineva, din noi doi, e nebun... Tu că îndrăsneşti să-mi spui asemenea lucruri, ori eu că te ascult fără să te sugrum...

MARIA

Ştiam că nu poţi înţelege nimic...

OMU

N'am înţeles niciodată prea bine tonul de farsă şi cu atât mai puţin îl înţeleg acum... Ai aerul că ai uitat că eşti încă nevasta mea?

MARIA

Sunt nevasta ta şi nu am să-mi reproşez nimic...

OMU

Nici măcar că mă duci pe mine în pragul nebuniei cu inconştienţa ta?

MARIA

Nu pot să-l părăsesc... e prea nefericit...

OMU *uimit*

Acum aflu că Băllan e nefericit...

MARIA *stăruind*

E cel mai nefericit om din lume... De ani de zile...

OMU *tremurând de indignare*

Ştiu la ce şiretenii şi ocoluri recurge inteligenţa omului câtă are, ca să-şi poată satisface patimile. Mi se pare ridicul modul în care te amăgeşti ca să-ţi justifici rătăcirea. Ai decretat că flăcăul acesta robust şi plin de el, ca un vânzător de pepeni, e nefericit... Şi acum o crezi tu însăţi. E desgustător.

MARIA

Ştiu că niciodată nu l-ai preţuit şi nu ţi-ai dat osteneala să-l înţelegi... Eu sunt cea mai bună prietenă a lui, de ani de zile... şi-l cunosc.

OMU

Ce vrei să înţeleg? Este o mediocritate domestică plină de pretenţii juvenile... Are o vocaţie de megafon al «noutăţilor» şi e mândru de asta...

MARIA

Băllan este foarte capabil... Este de pe acum un savant.

OMU *exasperat*

Este un prost...

MARIA

Ştiu că totdeauna l-ai persecutat.

OMU *uimit*

Eu l-am persecutat pe Băllan?... Te pomeneşti că sunt un invidios?... că îl pismuesc fiindcă îl simt superior?...

MARIA

E altceva... El încă nu şi-a dat măsura şi are nevoie să fie sprijinit... E un deschizător de drumuri. Intr'o zi ţara românească are să fie mândră de el...

OMU

Te-a zăpăcit atât de rău cu prostiile lui?... cu psihanaliza prezentată ca o revoluţie?... cu aceste apucături de arivist în ştiinţă?... cu procedeele de şarlatan în profesie?... — *constată furios, amar* — Ah, tu ai devenit arbitru între noi.

MARIA

Ştiu părerea dumitale despre psyhanaliză... Dar mai sunt şi alte multe păreri... Claparède, care nu e oricine, a spus că « opera lui Freud constitue unul dintre evenimentele cele mai importante din câte a înregistrat până azi spiritul omenesc... ».

OMU *pierit sufletește, bănuind îndelungul lor comerț intelectual*

Cu ce glas ți-a cetit acest pasaj și cu ce gest l-a tămâiat, de l-ai învățat pe dinafară? Ce mărgele intelectuale ți-a pus la gât de te simți și tu o inovatoare, un spirit liber de prejudecăți?... Sunt atâtea moduri în care mediocritatea simte nevoia să fie lingușită, ca să-și uite destinul de serie...— *sună telefonul, el ridică receptorul* — Da... eu... nu... nu... rugați pe d-l ministru să mă scuze, dar nu pot veni — *închide.*

MARIA

George, eu te admir, dar ai o personalitate prea tiranică... Nu poți tolera pe nimeni în jurul tău... Nu admiți alte păreri decât ale tale, orice te contrazice te înfurie... Invață-te să respecți și părerea celorlalți...

OMU *furios*

Cum o să respect această părere nătângă a ta, în numele căreia îmi ceri să respect părerile tuturor proștilor?... Nu-ți dai seama ce neghiobie îmi ceri? La ce incoherență mă îndemni? Ce poate însemna această frază neroadă: « să respecți și părerea altuia? ». Nicio părere din lume n'are drept la stimă numai fiindcă e o părere... Singurul lucru care trebue să fie stimat e adevărul... N'am cerut nimănui niciodată să-mi respecte părerile, căci nu sunt infirm intelectual, ci dimpotrivă să le combată, onest, dacă li se pare că e cazul...

MARIA

Şi când ţi le combate cineva te înfurii şi jigneşti...

OMU

Să mi se răspundă la fel şi aşa până la sfârşitul sfârşitului — *cu o ironie scăzută* — Maria, am să-ţi spun un secret pe care dacă faci un mic efort, ai să-l înţelegi: Eu cred că există un adevăr indiferent la milioanele de păreri, un adevăr obiectiv, supraindividual, dar nu mai spune la nimeni secretul acesta... Deocamdată îmi pare că vrei să mă convingi că eşti şi tu o personalitate persecutată de mine şi că te simţi infinit mai bine în tovărăşia lui Băllan, care ştie să-ţi administreze balsamul linguşirii, găsindu-te probabil şi pe tine un posibil geniu neînţeles.

MARIA *fierbând*

Iţi repet că nu sunt alături de acest om decât pentru că e nefericit... Nespus de nefericit... Dar nu vrei să înţelegi...

OMU

Nefericit flăcăul acesta care respiră sănătate prin toţi porii? Nefericit temperamentul acesta de jucător de poarcă? Ei bine, până şi comedia asta pe care o joacă numai ca să te înduioşeze şi astfel să te cucerească, îmi dă măsura josniciei lui... Acum o sută de ani când nu se ştia că tuberculoza e contagioasă, mulţi, ca să câştige graţiile vreunei femei mai slabe de inimă, făceau pe tuberculoşii, pe blestemaţii de soartă, pe nenorocoşii, pozau în marile figuri ale nefericirii... — *şi dintr'odată cu o furie exasperată vine spre ea o cuprinde brutal cu amândouă mâinile, o sguduie crispat*

Ce inteligenţă de moluscă îţi îngăduie să vezi în el un om cinstit şi nefericit, dar în acelaşi timp să chinui în mod bestial un om ca mine?... Uite ce-ai făcut din căsnicia asta în câteva luni: un iad...

MARIA *înspăimântată*

Nu ... nu vreau să pui mâna pe mine ... Nu admit să te porți cu mine astfel ... Sunt în stare de orice ...

OMU

Atunci înțelege că nu mai poți să rămâi nevasta mea ...

MARIA *exasperată*

Ei bine, prefer să nu mai fiu nevasta ta ...

OMU *totuși îngrozit*

Maria, nu-ți dai seama ce spui ...

MARIA

Ba îmi dau foarte bine seama ce spun și ce fac ... Nu voiu mai fi doamna profesor doctor Omu ... Am și plecat ... Prefer să mă întorc într'o odaie săracă la prietenele mele, cu care am stat ani de zile.

OMU *privind-o amar*

Mi s'a spus totuși că ai încercat să te sinucizi din pricina mea ...

MARIA *iritată, întărâtată*

Poate ... Nu-mi mai aduc aminte ... Nu te mai iubesc — *iese.*

OMU *rămâne încremenit în mijlocul camerii, nu-i vine să creadă, apoi se prăbușește în fotoliu, palid istovit*

Și femeea asta a încercat totuși să se sinueidă din pricina mea ... *se prăbușește tot mai mult în el însuși.*

SCENA IV

OMU, GURĂU

GURĂU *intră scos din sărite, se cunoaşte că a venit în fugă cu maşina*

Ascultă, mă Gogule ce e cu tine? Te-aşteaptă un amfiteatru întreg, să te sărbătorească. Un ministru... un ambasador... rectorul şi decanul au umplut cancelaria Institutului de fum de ţigare aşteptându-te... şi tu... şi tu — *Omu nu face niciun gest, în fotoliu, parcă nici nu l-ar vedea* — dormi?... ce e cu tine?...

OMU *absent*

Spune-le că nu pot să viu...

GURĂU *furios*

Cum nu poţi să vii?... Lasă mofturile... O să creadă că găseşti prea mică decoraţia...

OMU *izbucnind*

Ascultă, Gurău, nu găsesc că e nimerit să primesc o decoraţie în ziua în care nevasta îmi mărturiseşte că mă înşală...

GURĂU *stupefiat*

Ce mai e şi asta? Ce vrei să spui?

OMU

Eşti sadic... vrei să-ţi detaliez nenorocirea... Ţi-am spus... Gata...

GURĂU *nedumerit*

Maria te înşală?... — *devine grav* — De, sunt riscurile meseriei — *se corijează* — Ale meseriei de bărbat,

nu de medic... Intr'o lună mă însor şi eu şi am însemnat asta ca o posibilitate, aşa cum în bugetul Sanatoriului am şi rubrica «neprevăzute...» Nimeni nu poate împiedica se pare creşterea unghiilor şi a părului... E un mod de a vorbi, fireşte... Şi acum, hai la Institut...

OMU *slab dezolat*

Nu pot, Gurău... S'a rupt ceva în mine... Nu mă pot gândi la nimic... Sunt un naufragiat dus de puterea şivoiului. Nu pot măcar întinde mâna să mă prind de o epavă...

GURĂU *impresionat*

Maria, unde e?

OMU *fără să-l privească*

A plecat... adineaori...

GURĂU

Zici că ţi-a mărturisit ea că iubeşte pe altul?... — *reflectează* — De Gogule, din nefericire nu suntem singurii bărbaţi în hemisferul nordic...

OMU *şuerat*

Nici singurii măcar pe aceeaşi stradă...

GURĂU *brusc melancolic*

Nu pot totuşi să uit că fata asta a încercat să se sinucidă pentru tine... — *nu-i vine să creadă parcă* — Acum şase, hai şapte, luni... Ţi-a spus şi numele lui?

OMU *sdrobit, în fotoliu mai mult în şoaptă*

Băllan.

GURĂU *sărind în sus*

Băllan? — *aleargă, îi ia pardesiul și pălăria din coridor* — Nu te înșeală... Hai la Institut... Hai repede...

OMU

Nu merg...

GURĂU

Ba mergi... Și-a bătut nevastă-ta joc de tine... Nu te înșeală...

OMU *nervos*

Cum nu mă înșeală?

GURĂU

...Hai, repede la Institut... Nu te înșeală... Știu eu ce spun...

OMU

Gurău, nu fii stupid... Cum poți să « știi » tu?...

GURĂU

Iacă... știu... Imbracă pardesiul...

OMU

Gurău, tu judeci după tine... Tu ești un rudimentar... Amorul tău e campestru... ancilar... Numai pentru tine poate exista o asemenea frază: « Nu te înșeală... știu eu ».

GURĂU

Nu mă plictisi aci cu dialectica ta psihologică...

OMU

Nu mă plictisi nici tu cu vorbe... atunci când eu sunt sdrobit de fapte...

GURĂU

Eu, vorbe?... Toată viața mea nu am pus preț decât pe fapte.

OMU *exasperat*

Ei cum, fapte, Gurău... Ce vrei să spui? Unde sunt faptele aci?

GURĂU

Fapte, domnule, nimic de cât fapte...

OMU

Ai vorbit tu cu el? cu ea?

GURĂU

Până nu mi-ai spus tu, nici n'am bănuit că e ceva între ei...

OMU

Atunci?

GURĂU

Nu pot să-ți spun... E un secret pe care nu ți-l pot spune.

OMU

Gurău, n'aș putea să-ți spun că e în joc viața mea... Dar mă tem că mi-e în joc mintea... Simt că înebunesc, Gurău... Nu mai există pentru mine altceva nimic...

GURĂU *a rămas mult pe gânduri, se frământă, pe urmă se decide*

Dar e un secret medical... Fac apel la conştiinţa ta profesională...

OMU *în picioare, sprijinit, şopteşte*

Da...

GURĂU *se uită spre uşă, apoi îi spune ceva la ureche.*

OMU *tresare, mai curând îngrozit*

De unde ştii asta?...

GURĂU

Mi-e nepot... Eu l-am dat la medicină... Un accident de motocicletă în vara în care şi-a dat bacalaureatul... Era un mare sportiv...

OMU *stupefiat se lasă moale în fotoliu.*

N'aş fi crezut niciodată... Avea o figură de biruitor...

GURĂU

E profund nefericit... Ascunde totul... dar am ochii asupra lui... De două ori a încercat să se sinucidă... Hai la Institut...

OMU *sfârşit, obosit, sincer*

Nu pot Gurău... Nu mă interesează nimic... nimic...

TABLOUL XII

Salonul de lectură al Sanatoriului, de astădată întreg. Lacul rămâne deci vizibil numai spre dreapta. In afară de pian, de masa de corespondență, acum e în scenă și o masă de rummy cu plăci, o altă masă de șah, fotolii ici colo. E de fapt o imensă verandă acum închisă. Toamnă târzie, siluete negre de copaci, pădurea peste lac, frunzișuri mai rezistente galbene roșcate. Pensionarii casei sunt toți la masă... Singur Omu, neliniștit, tras la față, cu ochii mistuiți, cu gesturi desarticulate e în picioare la masa de rummy se joacă absent cu plăcile, construind unele figuri pe care le dărâmă cu gesturi întărâtate.

SCENA I

OMU, apoi DORA, mai târziu DAGOE

DORA

Domnule profesor, nu veniți la masă?...

OMU

Nu, Dora, mulțumesc... n'am poftă de mâncare...

DORA

Eu credeam că sunteți flămând... Toată noaptea ați avut lumină în cameră... Cred că ați lucrat mult... N'ar fi bine să vă duc prânzul sus...? Poate că veți mânca mai târziu...

OMU

Nu, Dora, mulțumesc, nu pot să mănânc... E de prisos...

DORA *ridică din umeri și vrea să plece, el o oprește din prag.*

OMU

Pe cine ai trimes cu scrisoarea mea...?

DORA

A plecat un om dela magazie, căci șoferii sunt amândoi ocupați... A plecat până la șosea, pe jos dacă nu găsește vreo ocazie... Acolo ia autobuzul...

OMU

Văd că nu s'a întors...

DORA

A plecat abia acum o jumătate de oră... Nu cred că va fi aci înainte de patru... Știți... e și domnul Administrator plecat de azi dimineață la București.

OMU *construiește iar figuri, întărâtat*

Mulțumesc... — *se duce apoi și privește câteva clipe spre lac, pe urmă revine la masa de rummy. Intră Dagoe, în jumătate uniformă de silvicultor, nedumerit, cu un plic în mână se uită la Omu, îl vede prea agitat și-l privește cu teamă. Omu îl descopere brusc, vede plicul și vine nervos spre el, îi smulge plicul din mână, vede că e altceva și își iese din sărite* — Ce prostie e asta? «Vă rugăm să luați măsuri, odată cu venirea iernii...». Unde e scrisoarea pe care ți-a dat-o doamna?

DAGOE *speriat*

E la mine...

OMU *scurt*

Dă-o încoace...

DAGOE *deși poartă o scurtă, neștiind ce să mai spună*

E... e... în haină...

OMU

Ai găsit-o acasă?

DAGOE

Da... da... am găsit-o acasă...

OMU

I-ai dat scrisoarea chiar în mână?... Te-a lăsat portarul să te urci sus?...

DAGOE *cu o falsă certitudine*

Cum să nu mă lase? I-am spus că am o scrisoare pentru doamna... — *pripit* — Mă duc s'o aduc din haină...

OMU

Ascultă, mai era cineva...?

DAGOE *grăbit și fricos*

Mă duc s'o aduc... numaidecât... — *iese repede.*

OMU *așteaptă nervos, se plimbă prin cameră, vede că Dagoe nu mai vine, iese în prag, strigă spre culoare* Unde e omul ăla cu scrisoarea?... — *intră Gurău, aruncând pardesiul într'un fotoliu.*

SCENA II

OMU, GURĂU

GURĂU

Nu e nicio scrisoare, Gogule...

OMU *încremenit*

Cum nu e nicio scrisoare?... A fost un om aci cu ea...

GURĂU *îl privește scurt, compătimitor*

L-ai speriat, te-a crezut nebun și nu a mai știut cum să scape de tine. L-am întâlnit aproape fugând, pe culoar.

OMU *uluit*

Mă credea nebun...

GURĂU

Și dacă îmi dai voie să ți-o spun, cred că nu e nici singurul care crede asta, în sanatoriul acesta... Pensionarii noștri au început să te considere cam camarad...

OMU *aprins*

Gurău, lasă prostiile... Omul acela era dement sau imbecil... A fugit cu o scrisoare dela Maria, trebue să-l găsesc neapărat...

GURĂU

N'are nicio scrisoare... Eu viu acum chiar dela Maria...

OMU *încordat*

Ai văzut-o?... Ce spunea?...

GURĂU

Era de serviciu... pregătea masa prietenelor ei... costiță rumenită pe mazăre și compot... Era greu, că nu au decât o lampă de gaz...

OMU

De ce nu vine acasă?

GURĂU

E greu din punct de vedere tehnic... Altfel părea foarte mulțumită... Dacă ai contat pe nevoia ei de

lux, pe ispita belşugului... te înşeli... Se mulţumeşte cu puţin... Am impresia că n'ai izbutit s'o epatezi plimbând-o prin palace-urile şi hotelurile de lux ale Occidentului... Dacă ai contat pe asta...

OMU

Gurău sunt nefericit... Nu mai pot să adun nimic din toată fiinţa mea... Nu pot să mai calc singur pragul casei, în care până acum şapte, opt luni, mă simţeam cu voluptate singur, izolat, de lume... Nu mai înţeleg nimic din toată viaţa mea...

GURĂU *pentru întâia dată mişcat*

Ascultă Gogule, fata asta te iubeşte...

OMU

Cum mă iubeşte, când mă chinue atât? Cum mă iubeşte, când nu e lângă mine, când toate preocupările ei de azi, sunt străine de mine...? Gurău, de ce nu vine înapoi, acasă?...

GURĂU *întunecat, ridică din umeri, vag nedumerit*

Spune că nu poate veni până nu-şi trece Băllan examenul de docenţă...

OMU *amar*

Şi tu spui că femeia asta mă iubeşte?

GURĂU *stăruie închis în el*

Te iubeşte...

OMU *iritat*

Nu fii stupid Gurău, câtă vreme şovăie între noi doi, nu poate fi vorba de iubire...

GURĂU

Numai tu ești în stare să complici atât de fără rost totul?

OMU

De ce nu vine acasă?...

GURĂU

Am întrebat-o și mi-a spus că nu poate suporta să fie suspectată necontenit... Faci rău că o întărîți atât, prin tot felul de scene fără rost... O înțeleg și eu... Cum îți închipui că o astfel de femeie îl poate iubi pe Băllan?

OMU *furios și abătut*

Pe el îl iubește... Lângă el se simte bine, vocea și fraza lui o dorește... Gândurile ei cu ale lui se împacă... Pentru el, riscă totul... Poate că nici ea nu-și dă seama, dar pe el îl iubește. In clipa în care a avut de ales... când a fost silită să aleagă, pe el l-a ales...

GURĂU

Dar nu pricepi de ce l-a ales? Ești de un egoism sălbatec...

OMU

Tu nu mă înțelegi pe mine... Nu e niciun egoism în tot ceea ce fac. Dimpotrivă, nu e decât dorința ca o făptură ca asta să nu se piardă... E un copil... își supraevaluiază posibilitățile... Nu e în mine decât o nesfârșită dorință de a-i fi de folos... In copilăria ei, crede că s'a emancipat... Că nu mai are nevoie de nimeni... Nici nu știe cât îi mai pot fi de folos ... Salvarea ei e numai în încrederea în mine... Altfel e pândită de toate rătăcirile. Eu știu că îi pot influența soarta, știu că e o făptură rară, care merită să fie

scutită de brutalitățile vieții... Dacă sunt chinuit atât, este pentrucă știu că în fața conștiinței mele sunt răspunzător de tot ce se întâmplă unei asemenea femei de esență rară... Nu o pot lăsa fără apărare, învinsă tocmai prin ceea ce are mai bun în ea. Asta e tot... Cum poți să mă acuzi de egoism când e tocmai dimpotrivă? Altfel m'aș mulțumi s'o am ca amantă... Nu?

GURĂU *încet*

Pricep...

OMU *exasperat*

Nu înțelegi nimic...

GURĂU *cu o îndârjire continuă*

Pricep... Suferi ca un câine, fiindcă nu mai are nevoie de bunătatea ta...

OMU *se oprește din mers înmărmurit.*

GURĂU

Iți făcea atât de bine să fii bun... Cunosc otrava asta... Ai fost grădinar vreodată? Ei, eu am făcut și grădinărie... căci am făcut de toate... Nu e plăcere mai ucigătoare decât să vezi un arbust plăpând, întremându-se sub îngrijirea ta... să descoperi relele care-l duceau spre pieire, să-l plămădești cu mâna ta într'o formă nouă, poate mai frumoasă decât ar fi realizat-o cu oricare alt noroc... De ce crezi tu că stau atâtea mii și mii de maniaci în extaz în fața nouilor varietăți pe care le izbutesc? De ce contemplă cu fața iluminată, deschiderea treptată a unei corole invoalte? Există și un sadism al plăcerii de a perfecționa pe alții... Și mai ales o fată tânără... de soiu bun... Asta poate da sens câtorva ani de vieață... Voluptatea de a proteja... e și ea o formă a posesiunii, a egoismului... O nobilă perversiune... dar perversiune...

OMU

Trebue să ai mintea cu totul încâlcită ca să ajungi la astfel de concluzii.

GURĂU

Partea proastă pentru tine este că s'a contagiat și ea probabil dela tine... voluptățile se învață... Bunătatea ta a deșteptat în ea latențe de bunătate... care se vor cheltuite... Vrea și ea să... protejeze... Protejând pe Băllan ia cunoștință cu bucurie deasă, de propria ei putere... De altfel, în treacăt pot să-ți spun că n'am nicio stimă pentru oamenii buni. După mine bunătatea este caracteristică marilor excroci și criminalilor multipli.

OMU *înnebunit*

Gurău... fugi... de aci... fugi repede că îți dau cu ceva în cap.

GURĂU *gata să plece*

Vrei să cunoști acum și punctul meu de vedere, al Sanatoriului?... Ascultă, trebue să se termine cu această comedie... In situația asta nu mai putem anunța că aci se vindecă lumea de dragoste... Un farmacist chiel nu poate recomanda decent, loțiuni pentru creșterea părului... — *iese, Omu rămâne sdrobit pe gânduri.*

Intră Esmeralda și Berbecaru.

SCENA

ESMERALDA, BERBECARU

ESMERALDA

Berbecarule, hai prin parc să vedem culcușul ariciului.

BERBECARU *care se așezase într'un fotoliu*

Nu pot, că acum citesc ziarul... — *scoate o foaie.*

ESMERALDA

Ce ziar? Azi n'au venit ziare, că a fost eri sărbătoare...

BERBECARU *nedumerit*

Nu pricep ce spui...

ESMERALDA *s'a aplecat și a cetit data ziarului*

Asta-i vechiu de o jumătate de an... Ești nebun?... Aruncă-l.

BERBECARU *uimit*

Cum o să-l arunc, dacă e bun? Nu e încă rupt...

ESMERALDA *înmărmutită*

Dar e vechiu... Uită-te la dată...

BERBECARU

Şi ce importanţă are dacă e vechiu?... Toate ziarele scriu mereu acelaşi lucru: crime, sinucideri, înmormântări, întruniri politice, discursuri, vizite ministeriale...

ESMERALDA *exasperată*

Ascultă Berbecarule, tu mă scoţi din sărite... Atunci de ce mai citeşti gazeta?...

BERBECARU

Aşa am obiceiul, Majestate. Trebue să citesc în fiecare zi gazeta...

ESMERALDA

Ascultă, omule, tu ai să mă duci pe mine în mormânt... De ce *trebue* să citeşti gazeta?...

BERBECARU

Sigur, trebue să știu și eu ce se mai întâmplă pe lume...

ESMERALDA *furioasă*

Eu nu pricep ce cauți tu aci, de ce nu te duci într'un ospiciu de nebuni?

BERBECARU

Ești o proastă... Crezi că de două sute de ani s'a schimbat ceva pe lume?

ESMERALDA *scade tonul până la șoaptă, foarte tulburată*

Berbecarule, crezi că de două sute de ani nu s'a schimbat nimic în lume? Tu crezi că sunt împărăteasă?

BERBECARU *firesc*

Te îndoiești de asta? Ți-am spus că ești o proastă.

ESMERALDA

Nu, dar am impresia că sunt unii pe aci care nu cred asta...

BERBECARU *tulburat și el*

N'are nicio importanță ce cred cei de aci. — *o ia puțin deoparte ca să-i spună un secret* — Ascultă, tu nu simți unde suntem?...

ESMERALDA *intrigată*

Unde vrei să fim?

BERBECARU *bate cu degetele, în rezemătoarea fotoliului*

Tu n'ai observat nimic?

ESMERALDA *caută*

Nu știu ce vrei să spui...

BERBECARU

Hm... hm...

ESMERALDA

Ce să observ?

BERBECARU

Tipii suspecți, care se dedau la tot felul de comicării grave?

ESMERALDA *convenind*

Da, e ceva destul de incoherent în modul lor de a se purta...

BERBECARU

Ei? — *aproape de ea de tot* — Tu nu simți că noi suntem într'un ospiciu de nebuni?

ESMERALDA *stupefiată*

E cu neputință...

BERBECARU

Daa? Și gratiile la ferestre? Și cei trei vlăjgani care se uită speriați la toată lumea? Și cămășile de forță? Ai stat vreodată serios de vorbă cu vreunul din ăia îmbrăcați în alb? Toți se socot medici... îngrijitori... și nu li se pare de loc suspect că nu vindecă niciodată pe nimeni... Am să-ți dau un exemplu. Eu am tratat vreo câțiva bolnavi care s'au făcut bine. Ei ce crezi?... Unul din ăia în alb mi-a spus că nu pot să fac pe nimeni bine dacă n'am un fel de hârtie în buzunar... Era unul care avea nebunia diplomei, mi se pare...

ESMERALDA

Va să zică suntem într'un ospiciu de nebuni?... De aceea nu pot eu să-i guvernez — *se frânge îndurerată* — Nu pot să mă înţeleg cu oamenii. Nu mă pot prinde de mintea lor, ca de muchile unor pietre tocite. Incercările mele nu izbutesc şi truda mea e de prisos. E o mare nefericire să fii un monarh neînţeles.

BERBECARU

Nu trebue să faci oamenilor bine cu sila... E necorect. De ce nu abdici, Majestate?

ESMERALDA

Cum o să abdic dacă sunt monarh? Un şef de stat nu poate să abdice...

BERBECARU

Da, dar şefii de state omoară lumea... fac războaie...

ESMERALDA

Cei la care te referi sunt nebuni... Din păcate ai dreptate... Dar niciodată o suverană ca mine n'a omorît lumea, n'a făcut războaie?...

BERBECARU

Dar Crimeia?

ESMERALDA

Bestia de Potemkin... De aceea am şi vrut să-l spânzur... E foarte greu să guvernezi... azi... Iţi dă multă bătaie de cap...

BERBECARU

De ce nu laşi miniştrii să guverneze?...

ESMERALDA

Toţi miniştrii sunt periculoşi... In toamna trecută unul a omorît cinzeci şi trei de mii de oameni...

BERBECARU *îngrozit*

Cum asta?...

ESMERALDA

A dat ordin să nu se samene grâul... până nu iscălește el o hârtie. A iscălit prea târziu și zeci de mii de oameni au murit în vara următoare... de foame... Toți vor să semneze... orice... pe orice petec de hârtie.

BERBECARU

Cunosc un inginer foarte cumsecade care...

ESMERALDA

Atunci nu e ministru... Un inginer ministru, al meu, a omorît câteva sute de oameni, acum o lună de zile...

BERBECARU

Și asta, cum?

ESMERALDA

Avea nebunia discursurilor... A ținut un discurs la inaugurarea unui pod și podul s'a prăbușit...

SCENA

OMU, LIANA

LIANA *vine, cu un șervet, cu o farfurie, cu un tacâm, pe care le aduce cum poate, ca să-l silească pe profesor să mănânce*

A, nu mai merge așa... Azi e a treia zi de când nu mâncați ca lumea...

OMU *abătut*

Nu pot...

LIANA

Ce înseamnă asta, domnule profesor? Trebue să aveți voință... — *așează masa.*

OMU *istovit*

Ești o fată nespus de drăguță... îți mulțumesc, dar nu pot...

LIANA

Poate că ar fi mai bine să vă întoarceți acasă?

OMU

Mi-e cu neputință să rămân singur în casa aceea... Aș aștepta încordat în fiece clipă, aș distila minutele. Aș sta spânzurat de clopoțelul soneriei...

LIANA *adânc impresionată*

Suferiți atât de mult?

OMU *după un timp, sfârșit*

Da...

LIANA

Ei bine dați-mi voie să vă dau un sfat... Cine suferă din dragoste...

OMU *o întrerupe stupefiat*

Dumneata dai sfaturi? Dumneata ești o biată fetiță...

LIANA

De sigur... Dar eu am vechime, căci am suferit înaintea d-voastră din dragoste...

OMU *surâde vag amuzat, îi mângâie părul*

Asta-i cam adevărat...

LIANA

Ei, bine, fruntea sus... Trebue să vă ascundeţi suferinţa... — *el încearcă în zadar să mănânce* — Ea nu trebue să ştie nici pe departe cât de mult vă lipseşte... Să nu bănuiască nimic... Uite, a început lumea să vie dela masă — *se întorc cei dela rummy* — Luaţi din compotul acesta... Are zahăr mult... şi zahărul e bun la gelozie... ştiu asta din experienţă.

OMU *zâmbeşte îndepărtat.*

Am nevoie?

LIANA

Pentru Dumnezeu, domnule profesor, puţină ţinută...

OMU *zâmbeşte iar.*

Nu pot...

LIANA

Zâmbiţi mereu... aşa... Trebue să păreţi nepăsător... Mai ales... mai ales... nu trebue să vă vadă ea în halul acesta... — *îi îndreaptă ţinuta* — Dacă intră acum pe uşă?...

OMU

Cine ştie unde o fi acum?

LIANA *mirată*

E aici... nu ştiţi? A venit cu domnul Gurău... E cu doctorul Băllan la masă...

OMU *pierdut, parcă*

E aici? — *împinge tacâmul într'o parte, se prăbuşeşte în fotoliu* — E cu Băllan?

GURĂU *care a intrat și s'a oprit ascultându-i*

Ascultă doctore, gelozia asta stupidă e fără niciun sens.

OMU

Nu pot să mi-o închipui alături de acel bărbat...

GURĂU

Atunci e bine. Inchipue-ți că nu e lângă el.

LIANA

Domnule administrator, dumneavosatră nu știți ce e iubirea...

GURĂU

Ei, asta-i, nu știu... E un mod neserios de a face literatură proastă în jurul unui act sănătos... simplu și universal... Sunt unii care se simt mai breji și nu vor să facă lucrurile așa cum le face toată lumea...

LIANA *jignită, stupefiată*

Asta credeți despre iubire?...

GURĂU

O boală colectivă care nu se poate vindeca deoarece victimile sunt mândre de propria lor suferință... Fac mult caz de ea cei care nu au altceva de făcut... Preocupările unei societăți în descompunere, fără ideal... Intr'o societate bine organizată, în care fiecare ar fi silit să muncească, nimeni nu ar mai avea timp pentru astfel de ocupații frivole... Da, domnișoară, este o psihoză întreținută artificial de munți de literatură mediocră... și de mii de teatre și cinematografe.

LIANA

Credeți sincer că dragostea va dispare vreodată? — *sufere în mod vizibil, numai la gândul acesta.*

GURĂU

Mai mult decât sigur... Va părea atunci de mirare că un instinct atât de simplu a putut să dezorganizeze viața întreagă a unui om și să provoace atâta literatură, căci din păcate nu se poate tăgădui că aproape întreaga literatură a lumii, din toate timpurile se învârtește în jurul teribilei probleme, dacă Ioana se culcă...

LIANA *jignită*

Domnule Administrator...

GURĂU

Asta e cuvântul, ce să-ți fac? Toate celelalte sunt și mai indecente... — *reia* — cu Ion sau îl preferă pe Nicolaie și nesfârșite variații pe aceeași temă... Mai ales dacă se va descoperi, ceea ce este probabil, și o metodă sigură pentru cercetarea paternității, asta mai mult ca să nu se împăuneze unul cu isprava altuia... totul se va simplifica. Atunci furia exclusivității, pervertirile geloziei, orgoliul sălbatec în chestiuni simple vor părea de râs... Virilitatea excesivă a unora nu va părea mai de stimat ca pofta de mâncare a altora... Atunci nu se va mai vedea un savant în toată firea, făcându-și probleme de vieață și de moarte din fustele unei femeiuști de douăzeci de ani...

OMU *aprinde o nouă țigare, răspunde deși avea aerul că e absent*

Concepția ta despre instinct este primară, dar ai dreptate Gurău, este concepția curentă... De aceea, pentru această gingașă fată, speriată de ziua de mâine... — *arată pe Liana* — să punem lucrurile la punct... Iubirea, în înțelesul de azi, cel literar, cum spui dumneata, nu se întemeiază pe instinctul de conservare al speciei, cum se învață pretutindeni, ci pe alt instinct mult mai intens și mult mai prețios: instinctul

afirmării eului, instinctul de a fi distins, este instinctul care aduce diversitatea şi calitatea în istorie. Sentimentul, inerent lui, este sentimentul preferinţei, iar dorinţa corespunzătoare, este dorinţa de a fi preferat... — *bea furios* — Nu mai căuta... Nu ai să găseşti asta deocamdată în niciun tratat biologic... Dar fă un semn la batistă şi ţine-o minte... Iubirea este preferinţă pură şi va exista cât timp va exista specia omenească, pentrucă instinctul afirmării eului este specific omului... N'ai nicio grijă domnişoară, societatea viitoare va accentua rolul iubirii, nu-l va diminua... căci vor fi etern femei preferate... — *în clipa asta intră Maria cu Băllan, el îi priveşte sarcastic* — şi bărbaţi preferaţi. — *cei doi s'au aşezat la o masă vecină, Omu parcă se frânge.*

LIANA *în şoaptă*

Domnule profesor, ce-i asta? Fiţi tare... Ciocniţi cu mine...

OMU *parcă ar vrea să lovească*

Ce îndrăsneală? — *se chinue.*

LIANA

Domnule profesor, avem sau n'avem un pic de mândrie? — *ciocnesc* — Hai să jucăm ping-pong. Nu trebue să vadă cât suferi.

OMU *hotărît acum să fie vesel*

Eu sufăr? Dar prezenţa unei femei este un premiu şi prezenţa dumitale domnişoară Liana este un dar, pentru care bărbaţii vor lupta ca să se distingă... — *ciocneşte viu cu ea.*

GURĂU *bucuros de veselia lui*

Nu e prea rău cum ai întors lucrurile...

OMU

Fireşte poeţii năzuiesc spre glorie, luptătorii cauzelor drepte vor biruinţa deplină, savanţii vor academii, dar dacă acestea nu aduc şi un surâs de femeie pe deasupra, nu sunt complete. In cele mai pure întreceri

ale spiritului premiul este o statuetă fragilă și grațioasă și totuși vie care se dărueşte pe ea însăși... a cărei judecată este acceptată cu încredere. Este încrederea în intuiția femeilor când e vorba de selectarea valorilor...

GURĂU *cu dispreț*

Ah, parcă nu ştim cum selectează cele mai multe femei valorile. Să fie la ele acolo...

OMUL

Nu e vorba aci de cele multe... Nu ne interesează decât excepțiile în înălțime. Ele singure sunt necesare — *se gândește o clipă la el însuși, ciocnește foarte vesel* — E adevărat că nimeni nu poate dori ceea ce nu cunoaşte încă... Dar după ce a cunoscut... — *o privește cu admirație pe Liana* — Mulțumesc pentru darul prezenței dumitale tânăra mea prietenă... Dacă o stea cade... răsare alta.

SCENA

ACEEAŞI, ESMERALDA

ESMERALDA *grăbită, solemnă, vine întins la Omu, se oprește în dreptul mesei lui și-i spune cu voce tare, teatral adresându-se, din obișnuință întregei asistențe.*

Generale, mi s'a raportat că suferi din dragoste... ca un tigru înjunghiat. Toată ființa dumitale este crud chinuită. Te felicit călduros... Suferi din dragoste, generale... Rănile iubirii sunt cele mai glorioase și se poartă ca decorațiile...

GURĂU *ca și ceilalți, consternați de gafa ei, a vrut s'o întrerupă fără să izbutească*

Majestate... ascultă ai nimerit...

OMU *dintr'o dată furios, pornit parcă pe răfuială*

Iubire? Iată iubirea... — *a luat-o pe Maria de mână, și a adus-o silită în mijlocul tuturor* — Femeiea aceasta acum câteva luni a încercat să se sinucidă din pricina mea... A adus-o un infirmier pe brațe... Curgea apa

şiroaie de pe ea, şi era plină de ierburi din fundul lacului... Nu e mult de atunci, de când îmi rostea numele cu atâta stăruinţă, încât de sigur că buzele ei, mai oneste decât inima ei, nu izbutesc încă să se desbare de el... Nebunie este să clădeşti pe inima femeii... Uitaţi-vă la ea... Intr'o seară mi-a spus că visul vieţii ei ar fi să mă aştepte seara, aşa cum mă aşteaptă căţelul meu, cu inima lipită de uşă... Uitaţi-vă la ea...

MARIA *iritată*

Şi ce vrei acum dela mine?

OMU *furios*

Să fii acolo unde e locul cuvenit unei soţii, acasă...— *vrea să continue furios*— să nu te dai în spectacol.

MARIA *firesc*

Foarte bine, mergem acasă... Chiar acum... — *îl ia de braţ şi salutând circular a şi pornit spre uşă târîndu-l.*

OMU *descumpănit, priveşte în jurul lui ca să vadă dacă el a înţeles bine, dacă e cineva care să priceapă ceea ce se întâmplă*

Ce-i asta? — *interferat, cu privirea aiurită* — Vreau să vii acasă... — *Dar nimeni nu pricepe nimic.*

MARIA *smucindu-l de mână*

Foarte bine, hai acasă — *trage de el, spre uşă.*

OMU *zăpăcit cu totul*

Dar, dar — *nu mai găseşte, se întoarce spre ceilalţi luându-i parcă martori ai inconsecvenţei femeeşti* — Dar spuneai...??

MARIA *dârză*

Hai acasă...

OMU *se lasă târât, stupefiat, ceilalţi nu sunt mai puţin aiuriţi.*

DORA *urmărindu-i cu privirea*

Am să-ți spun o taină... Soția profesorului așteaptă un copil...

GURĂU *surprins cu totul, apoi limpede*

Atunci s'a rezolvat și problema nevoii de a proteja... E o chestiune pe care ar trebui să încercăm și noi s'o ducem la capăt — *cu simț practic* — Bine că-mi aduseși aminte — *stăruitor către Esmeralda* — Majestate, v'am rugat să-mi dați un sfat în privința cumpărării viei acelea...

ESMERALDA *cu un aer distrat*

Ce vie?

GURĂU

V'am vorbit de o vie pe care vream s'o cumpăr dela domnul Berbecaru.

ESMERALDA *doct și autoritar*

Ai cumpărat-o?

GURĂU

Am încheiat actele...

ESMERALDA

Ai plătit-o?

GURĂU

Nu, am dat numai un acont...

ESMERALDA

Foarte bine, ai pierdut numai acontul... Vânzarea e nulă... N'ai cetit actele cu atenție... Via este avere dotală de gradul doi... — *iese majestuos.*

GURĂU *rămâne năuc.*

SFÂRȘIT

DONA DIANA

COMEDIE IN GUSTUL RENAŞTEREI,
IN ZECE TABLOURI DUPĂ MORETO

PERSOANELE

DON DIEGO
» CEZAR
» LUIS
» GASTON
MARTIN

DONA DIANA
DONA LAURA
DONA FENICIA
FLORETA

CURTENI. VALEȚI

TABLOUL I

O sală mai retrasă în Palatul Principelui Barcelonei. In partea dreaptă, Dona Fenicia, îmbrăcată aproape în negru, se plimbă agitată cu privirea melancolică; în unele răstimpuri rămâne abătută pe gânduri, se frânge pe loc într'un soiu de stare de prostaţie.

De după colţul din stânga al sălii, mascat cu coloane şi draperii, Dona Diana, Dona Laura, Martin şi Floreta, ascunşi, urmăresc cu atenţie încordată, toate mişcările neliniştitoare ale Donei Fenicia. Fug speriaţi după perdea de câte ori li se pare că ea vine spre ei, iar când ea se depărtează, aleargă repede în faţă, ca s'o poată urmări în voie. Acum ea se apropie de o masă pe care e o cupă de cristal. Ocoleşte mescioara, cu paşi de ritual parcă, apoi cu o strâmbătură greu de lămurit, prinde cupa cu amândouă mâinile, bea din ea ridicând-o până deasupra capului, gustând numai din vasul care nu se varsă deşi e răsturnat, fiindcă e gol... Parcă plânge apoi, privind desnădăjduită cupa.

ŞCENA I

DIANA, LAURA, FLORETA, MARTIN, FENICIA

MARTIN

Nu pot... Mi-e groază s'o văd... s'o mai ascult...

DIANA

Te înțeleg... Nici voi nu vă apropiați prea mult...
Să n'o speriați
Fiți cu băgare de seamă
Lăsați-o să ofteze și să geamă...

FENICIA *ia cupa cu amândouă mâinile și o plimbă în adorație*

Cuvântul meu, steagul meu, steaua mea,
Puteți să mă ucideți... dar cum îl voiu uita? — *așează cupa jos... își frânge mâinile sguduită de o disperare subită...*
Cine să-l apere de câinii din pădurea Renados
De lună... de primejdii...
Să-i fulgere Vinerea, fulgerul nădejdii?... — *e cuprinsă de un soiu de agitație.*

DIANA *o arată cu un gest de compătimire și descurajare, apoi se întoarce către Martin*

Martin, te rog încearcă de poți să treci ușor
Pe lângă ea. Caută să fii nepăsător.
Nu-i vorbi dacă nu te vede sau tace...
Iar când te 'ntorci, la fel. Trebue să știm ce va face.

MARTIN *face semn că a înțeles și apoi încearcă să traverseze cu un pas indiferent sala*

FENICIA *nu-l vede*

Până la moarte, negru... și dincolo de moarte...
— *îl vede pe Martin, se fâstâcește speriată — pune cupa pe mescioară și caută o ținută firească, zadarnic.*
Martin aș vrea să... — *nu găsește* — Știi...
Mergi departe?

MARTIN *înțelegător și respectuos*

Da, prințesă știu — *bâlbâit* — până la moarte...

FENICIA *şi-a pierdut şirul gândirii*

Am să-ţi explic Martin... Inţelegi?

MARTIN *vorbindu-i ca unui bolnav*

Intocmai prinţesă... că e negru mă gândeam şi eu.
o priveşte cu respect, dar sever
E curtea, 'ngrijorată, că n'aţi dormit azi noapte.

FENICIA *aiurită... caută*

Dincolo de moarte — *a găsit* —
Martin, ce flori frumoase.

MARTIN *compătimând-o*

Da, prinţesă... florile sunt foarte frumoase...
o priveşte iritat, dar respectuos
Rodiile vor fi şi ele, azi, mâine coapte — *iese*

FENICIA *rămâne desarticulată, încurcată, iar se apropie de masă, îşi plimbă buzele pe buza cupei, o priveşte în extaz*

DIANA *care a urmărit din partea cealaltă, către ceilalţi*

Ce tristă nebunie.

FENICIA *mai priveşte cupa, o mai sărută*

El trebue să vie... După bal
Era seară, el era alb... s'a asvârlit în fugă pe cal.

MARTIN *intră iar şi vrea să treacă tot indiferent*

FENICIA *tresare, abandonează cupa în panică, şi când el aproape a traversat sala, îl opreşte*

Martin, aşi vrea să-ţi spun o taină...

MARTIN *respectuos*

La ordin, principesă...

FENICIA *caută mereu*

Ştii, în ceea ce priveşte florile... Adineaori
Poate ai crezut... spune... oare?

MARTIN *scurt, respectuos*

N'am crezut nimic principesă ... — *iese.*

DIANA *către cei din jurul ei*

O, ce incoherenţă... şi câtă impudoare...

FENICIA *reia cupa şi continuă s'o privească în extaz.*

DIANA *şi ceilalţi năvălesc dintr'odată, ca o poliţie sentimentală şi dârză ...*

FENICIA *cu totul surprinsă, are aerul că e pierdută. Nu se poate regăsi.*

Diana...

DIANA *o arată sentenţios*

Această umbră agitată şi nerod pitită
Nu e nebună, cum s'ar crede,
Ci doar îndrăgostită.

FENICIA *speriată, bălbâie*

Diana ştii... încă de mult... ai să 'nţelegi.

DIANA *cu desgust*

Ah, nu mai eşti în stare nici vorbele să legi...
Am înţeles ... şi tocmai, pentrucă am înţeles.
Mi-apare şi mai jalnic, al dragostei eres — *o măsoară dispreţuitor*

Ai putea să ne spui, ce căutai ascunsă aci
Intr'un colț unde nimeni nu te putea bănui?
Te bâlbâi...? taci...? poate găsești pe semne
Că sunt firești aceste apucături nedemne?

FENICIA

Treceam din întâmplare... vream să...

DIANA *constată pentru ceilalți*

E de nerecunoscut — *cu oroare* — o mincinoasă...
Dar eri și-alaltă eri? Te urmărim de săptămâni...
Știm tot... Arată ce purtai în mâni...
arată inițialele cupei
Ne-ai putea lămuri, de unde ai această cupă?

FENICIA *nesigură*

Am găsit-o în sala de banchete...

MARTIN *grav*

Lângă-un castron de porțelan cu supă.

FENICIA *se îndreaptă pripit*

Ba nu 'n grădină.

DIANA *cu un ton sarcastic*

Mai caută — *i-arată stema* — Privește stema.

FENICIA *se înroșește, se bâlbâie.*

Diana...

DIANA *constată pentru ceilalți, în continuare ca un profesor la clinică*

Atât de jos s'a coborît... o hoață...
E o cupă dosită din palatul Gualatema

disprețuitoare către Fenicia
Ai corupt servitorii să ți-o fure.

FENICIA *încurcată*

Vream numai liniștită s'o admir.

DIANA *cu desgust*

E 'n stare acum să jure...

FENICIA

Eram doar curioasă...
Colecția lor de arme și de cupe
E precum cum știți, faimoasă...

DIANA *plină de autoritate mânioasă*

Vreai numai s'o admiri?
Uitați la ea, ridicula făptură,
Se plimbă în extaz cu un pahar la gură....

FENICIA *revoltată*

Nu sunt ridiculă...

DIANA *furioasă*

Dar ești bolnavă, fată...
Ai devenit o sdreanță
Nu mai mănânci ca lumea și nu mai dormi.
Râzi și plângi fără motiv, agitată
Oftezi fără speranță
Vorbești singură prin săli ca 'ntr'un delir.

FENICIA

Am slăbit fiindcă nu-mi prieşte aerul
Precum a spus și doctorul... — *sec* — Și nu mă mir.

DIANA *constatând în continuare*

Aveai un pic de demnitate... N'o mai ai...
Doctorul Curții nu știe că l-ai indus în eroare,

Că-aștepți nenorocită de-un an
Să vie dela Vatican
Cavalerul Guallatema
Pe care-l crezi îndrăgostit de tine.

FENICIA *deodată îndârjită*

Vrea să mă ia de soție... sunt sigură că vine.

DIANA *compătimind-o*

Nu pot să cred că-aveai prea multă minte
Altfel nu ți se 'ntâmpla ce văd că s'a 'ntâmplat,
Dar ți-ai pierdut și bruma de cap de mai nainte
De ești 'n stare să crezi în mod naiv
Că el se va întoarce la Castel
Ca să te ia de soție,
Numai fiindcă singura dată când ai vorbit cu el
Ți-a spus o frază fără sens, un compliment.

FENICIA *indignată, îndurerată*

Așì vrea te rog să-mi explici
Să risipești ceața,
Ce altceva s'ar putea înțelege,
Când el mi-a șoptit: Prințesă, e atât de bine aici
Așì vrea ca acest danț să ție toată viața?

DIANA *către ceilalți*

Trebue să iubești, într'adevăr
Ca să ai astfel de îndoieli
Ca să devii atât de ridicolă...
oftează clătinând din cap
Ei bine, această nefericită...

FENICIA *o întrerupe revoltată*

Dar nu sunt de loc nefericită.

DIANA *hotărând cu autoritate*

Ba da...
Vedeți cât e de inconștientă...

Nu mai știe nici când, în mod logic,
Trebue să fie, sau nu, nefericită...

FENICIA

Dar mă simt nespus de bine așa cum sunt!

DIANA *ca un profesor, către ceilalți*

Vedeți prin urmare:
Nu doarme, nu mănâncă, oftează crunt
Vorbește singură
Se plimbă agitată...

MARTIN

Ca 'ntr'un castron de porțelan o lingură.

DIANA *continuând*

...Și-a pierdut mintea și toată
Demnitatea.
Face tot soiul de isprăvi ridicole
Adică tot felul de acțiuni care ar trebui să-i facă rău
Și-ar fi logic deci să caute să le evite....
Și totuși ea se simte fericită...
Nu e aci dovada că iubirea e ceva nefiresc?
Ceva strein firii și genului omenesc?
Aveți acum în față, o fată atât de pervertită
Că nici nu bănuiește că e nefericită...
Această iubire e prin urmare ceva atât de josnic
Că trebuie înlăturată de orice minte demnă...
Vom căuta deci s'o isgonim din acest palat
Unde s'a strecurat furișată dosnic
Intr'o seară de bal, cu luna, pe fereastră.
Feniciei
Acum când te-am demascat și știm cine ești
Așteaptă 'n iatacul dumitale hotărîrea noastră.

TABLOUL II

Galeria « Dianei », în palatul princiar. In mijloc o statuie de marmoră albă a zeiței Diana. Pe pereți tablouri mitologice, modificate. Au trecut câteva luni.

SCENA I

CEZAR, apoi MARTIN

Don Cezar stă sdrobit într'un fotoliu. Martin vine din stânga, îl vede surprins, îl privește, clătinând din cap cu înțeles, stând ceva mai înapoi și uitându-se în jurul lui cu teamă să nu fie văzut.

MARTIN *lui însuși*

E chiar așa! S'a așezat sărmanul.
Și stă cu capu 'n piept. Rău l-a topit aleanul.

CEZAR *suspină*

MARTIN

Oftează! E jale, dacă a luat-o cu oftatul.
Hai să vedem, cine mi-a 'nfrânt băiatul!
se apropie prevăzător.

CEZAR *mereu frământat, abătut*

De ce? de ce anume ea, făptură
Cu inima neomenească, dură?

MARTIN *lui însuși*

Ghicii... Diana, cu mândria-i de oțel
Mi l-a smintit acuma și pe el...
venind în față — Mărite Prinț...

CEZAR *ridicându-se surprins*

Ce s'a 'ntâmplat...?

MARTIN

Iertați-mi îndrăsneala...

CEZAR *bucuros când îl vede*

Martin? Chiar tu, muntean de-ai noștri?
Bine venit să fii...

MARTIN *surâzând*

Așa de vesel dintr'odată, luminate domn?
Imi pare cam ciudat! Dar las' că e mai bine
Să-ți înfrânezi durerea... Să te aduni din somn.
Acel care-i stăpân pe sine,
Cătușe dacă-i pui, tot liber e.

CEZAR

Ce vrei să spui? Că nu pricep nimic...?

MARTIN

Nimic, într'adevăr? De ce să te ferești,
Prea strălucite?
E mai ușoară suferința când o spovedești
Unui prieten înțelegător ca mine.
Dar parcă-i mare taină de ghicit?
E limpede, sunteți îndrăgostit.

CEZAR

Te 'nșeli, prietene.

MARTIN

O, nicidecum.
Și-apoi nu, zău, tocmai acum
Să mă 'nvățați să recunosc iubirea?
îl privește cu înțeles
De unde nu e foc, nu iese fum.

CEZAR *convins*

Vorbeşte... Vii cu ceva?

MARTIN

Cu toată inima, cu ochi ce ştiu să vadă.
Imi sunteţi drag, sunteţi mlădiţă tânără,
Prinţ pe deasupra, priceput la spadă.
Ba încă şi muntean de-ai noştri.
Cu astea vin mărite domn. Şi poate,
Dacă ai să faci ce spun, ies toate
Aşa cum trebue să iasă... bine!

CEZAR *îl ia încrezător de mână*

Martin, să mă încred în tine?

MARTIN *după ce s'a uitat împrejur să vadă dacă nu-l aude cineva*

Acuma prea mărite, cine-i?... Vrei să-mi spui?
Fenicia cumva? sau... nu-i...
Să zicem, Laura?
Dar poate, cine ştie, e Diana
Frumoasa care va purta coroana
Acestui principat? Aşa e?... Hei!
Te prinse şi pe dumneata în mreaja ei.
Ne'nduplecata şi semeaţa mreajă.

CEZAR

Prietene, e oare de mirare? Parcă e o vrajă,
De cum se frâng atâtea inimii mândre...

MARTIN

Asta-om vedea-o, prinţul meu iubit,
De e minune ori de-i altceva.
Acum prea cinstite domn, eu te-aşi ruga,
Să-mi spui cu deamănuntul cum s'a 'ntâmplat
De ai ajuns aci...

CEZAR

M'au ispitit aceste mari serbări
Ce-au dus departe până peste mări,
Renumele măreț al Barcelonei,
Iar câte se mai povestesc pe seama Donei
Diana, cerbicia ei, poate și-acestea...
Că știi că i s'a dus în lume vestea...
Și-apoi dece să mint? — dorința
Contelui, ca să-și mărite fata
Cât mai curând, îmi imboldi de-asemeni năzuința
Căci contele de Maves — văr cu mine — și prințul
din Bearn
Amândoi nespus de încrezuți, se declară gata
— La curtea tatălui — să 'ncerce aventura.
La început, nu mă gândeam anume,
Ci doar așa, pe muchea unei glume
Cerui prietenilor mei — modesta — învoire
Să-i întovărășesc la jocul de-a războiul...
Deci la acest «turnoi», venind cu ei
A fost, când am văzut-o 'ntâia dată.
Mi s'a părut așa și așa. O fată
Cum sunt atâtea altele. De neam fără 'ndoială,
Dar fără farmec sigur; iar de iubit
Cu gândul nu gândeam.
Intre timp s'a întețit jocul de-a războiul.
După cum știi, m'a ajutat norocul
Și învinsei în lupte de tot soiul.
Iar numele meu, vestit cum cere jocul
Pentru cavalerul care iese 'nvingător,
Fu lăudat cu vuet de popor.
Mai mult din curiozitate fără îndoială,
Decât din alt îndemn,
Mi-am ridicat privirea spre loggia de gală
Unde era Diana și Curtea ei.
Pândii așa 'ntr'o doară vre-un semn
De interes...
Asta e tot, și-acesta fu 'nceputul.

MARTIN

Acum am înțeles!

CEZAR

Uimit, descoperii că mândrul chip
E numai nepăsare plictisită.
Aceasta-mi ațâță orgoliul. Reînoită
Indoită, puterea mi-o simții. O furie de leu
Mă 'mpinse la atac, și brațul meu
Minuni făcu...
Văzduhul tot se legăna 'n talazul
De vuete-al mulțimei, cum ai văzut și tu.
Eu însă nu vedeam decât,
Că rece, tot mai rece, devenea obrazul
Dianei. Un chip de marmoră și-atât...
In mijlocul mulțimei ce fierbea ca lava,
Fruntea ei albă nu părea să fie,
Privindu-mă, decât dispreț și ironie.

MARTIN

Aceasta fu de nu mă 'nșel otrava!

CEZAR

M'am zăpăcit, părea că mă cuprinde besna
Mi s'a 'nmuiat deodată brațul, glesna
Și biruit, pe loc am părăsit arena.
De-atunci zadarnic caut să 'nțeleg,
Căci par'că nu mai sunt un om întreg.
Frumusețea ei, pe care — nici n'o băgam în seamă —
Acum, când m'a jignit cu recea ei mândrie,
O urmăresc cu adorare și cu teamă,
Cu fiecare zi un farmec nou
I-adaog fericit. Ca un ecou
Cotropitor, domnește chipul ei în mine.
De fugit nu mai pot și să rămân aproape
Nici vorbă. Imi simt privirea arzându-mi sub pleoape.
Mă bâlbăi de sfială și rușine.
Vezi, inima de vrei să ți-o 'nțelegi
Cu mintea zăpăcită te alegi.
Disprețul rece-l răsplătești cu gingășie;
Trufia nemiloasă, cu dor și duioșie.

Poftim, de eşti în stare, explică-mi te rog jocul:
Privirea ei de ghiaţă, văpăi totuşi împarte.
Crezi că te 'nghiaţă gerul, dar te dogoare focul.

MARTIN

Ce-i poezie 'n asta, o las acum deoparte.
De altfel prinţul meu iubit, ce să mai spun?
Aşa e omul. Nesocoteşte cu dispreţ
Ceea ce are sigur, dar acelaşi bun
Ii pare dintr'odată unic şi fără preţ
Dacă i-l iei cumva. Dar să lăsăm acestea.
Mai grav acum îmi pare că iubeşti
O statuie, şi crede-mă, puteai să te fereşti.
Mai sunt şi verişoarele, stăpâne!
E Laura, cu ochii ca de rouă,
Dona Fenicia... Atât de gingaşe-amândouă.
Nu-ţi spun nimic? Ar fi mai nimerit
De ţi-ai alege una dintre ele crede-mă,
Şi ele sunt de carne şi de inemă,
Se vede cât de colo, bune de iubit...
Iar nu ca adorata dumitale care vrea
Ca fetele doar duh să fie...
Numeşte asta — ea — filosofie,
Eu o numesc farafastâc sadea.

CEZAR

Vorbeşti cam îndrăsneţ.

MARTIN

Căpşorul ei, stăpâne, e puţin cam sucit
Vre-un şurub se vede că e lipsă,
Că uite, ai să vezi nu e chip să
Privească fără furie, bărbaţii tineri.
In toţi ea vede parcă numai gineri
Viitori ai contelui.
Puţin de e mai galeş, cu ochii urmărită,
Se simte fără noimă pângărită.
Nu mai îngădue, nici în tablouri chiar,

Ca un bărbat să îngenunche înaintea iubitei.
Uitați cum le-a modificat pe toate,
a arătat tablourile
Anume, ca nimfele și Leda să refuze,
Ceea ce istoria ne spune că totuși au dăruit...
Pe toate fetele, ea le-ar dori meduze,
Să nu te superi, asemenea ei însăși.

CEZAR

Nu pot îndura să te aud vorbind astfel,
Cu toată cruzimea ei, trebue s'o respecți.

MARTIN

Respect, oricât doriți. Dar cum să mă desbăr
Să spun că adevăru-i adevăr?
E « bine », dar lipsită de mica ei scrinteală
Ar fi, ce să mai spunem? o fată ideală.
Eu cred că asta-i vine doar din cărți.
O fi scriind acolo, c'a fost prin alte părți
O astfel de 'ncercare, ori cam așa ceva.
Și-acuma nu se lasă, s'o 'ndeplinească ea.
Jugul și măritișul, sunt pentru ea tot una,
Și nu deosebește iubirea și minciuna.
Doar cei de viță proastă și fără pic de minte
Işi caută pereche ca să-și petreacă oful.
Curat și liber însă, rămâne filosoful.
O fi de râs, dar tatăl ei suferă nespus
De ani de zile zice c'ar vrea să-și vadă fata
Odată, măritată. Pentrucă ĂL de Sus
Știți bine, că nu 'ntreabă pe nimeni de e gata.
Ea însă, nici nu vrea s'audă despre asta
O ține 'ntr'una
Că măritișu-i pacoste, și basta!

CEZAR

Atunci te 'ntreb: Ce este de sperat?

MARTIN

O facem de rușine cu toți filosofii ei.
Ascultă stăpâne, n'am prea buchisit prin cărți,
Dar ceea ce trebue să văd cu ochii mei,
Faptele oamenilor și firea întreagă,
Socot că le văd destul de bine.
Ei bine, cred că e sigur și limpede:
Ce-i împotriva rânduelii firești nu rezistă,
Ori cum ai face-o și-ai întoarce-o, se rupe.
Prințesa-i o femee și ca femee trebue să cadă.
Pe această axiomă îmi clădesc sistemul.
Dacă refuză tributul, pe care natura
E obicinuită să-l primească dela toți,
Mă prind pe capul meu, împotriva filosofiei ei,
Că, poate mai curând chiar de cât ai crede,
Oricât ar încerca să se răscoale
Și cât e ea de sălbatecă,
Va rămâne, încolțită, în plasa dumitale.

CEZAR

Oare te pricep bine?

MARTIN *după ce s'a uitat împrejur, în taină*

O să mă 'nțelegeți îndată,
Dar să luați seama, scumpe prinț, să nu afle nimeni
Că ne cunoaștem amândoi de mai aproape.
Norocul amândorora atârnă de aceasta,
O vorbă, o privire, ne-ar putea trăda.
Când venii acum trei ani, ușurel ca bagaj, în Barcelona
Și-mi luai o slujbuliță la palat
Văzui îndată, ce-i cu Diana asta.
Un înțelept își pune mantaua încotro bate vântul.
M'am făcut ucenic entusiast al teoriilor ei.
Dar ce atâtea vorbe? Aci la curte
Toți mă socot și pe mine un dușman al femeilor,
Și prințesa și damele ei de onoare.
Aceasta m'a cam ajutat și le-am impus respect.

CEZAR *surâzând*

Ești un mare șiret.

MARTIN

Stăpâne, e o glumă cum nu e alta.
Dar acum sunt consultat mereu, în toate,
Temut şi preţuit
Ca un cavaler de Malta.
Din păcate mai e şi Floreta
Un gingaş şi fermecător fleac de fată,
Se agaţă de mine ca un clei
Şi eu sunt grosolan, deşi mor şi mor
Să mă arunc de gâtul ei.
Dar cum să fac asta fără să-mi pierd prestigiul?
Acum totuşi mă gândesc că această comedie
Merge spre sfârşit, căci pun temei
Că vei învinge
Şi astfel intră totul în ordine, cu noi,
De vreme ce luptam şi'nvingem amândoi.

CEZAR

Explică-te.

MARTIN

E în regula firii:
Ceea ce urmăreşti, fuge de tine
O clipă de te opreşti, stă de asemeni,
Iar dacă te întorci, atunci revine,
Intâi încetişor,
Apoi din ce în ce mai repede, pe urmele tale.
Ceea ce încântă şi place trebue să fie mai dârz.
Iubirea cuminte se risipeşte de prisos.

CEZAR *pricepând şirul argumentelor*

Acuma-i limpede. Dar parcă's tot orbit. Te ascult.

MARTIN

Ascute-ţi mintea şi-o să 'nţelegi mai mult.
Adu-ţi aminte cum te prinse Diana.
Ori cât e de frumoasă, nu-ţi plăcu dintâi,
Abia mândria ei îţi trezi patima.

O, inima-i ceva fermecător
Nu trebue să se odihnească, nici s'adoarmă.
De aceia sfatul meu:
Combate pe duşman cu propria lui armă.
E tare, ea? Caută de fii la fel.
Face pe nepăsătoarea, nu fii altfel.
Fii mai bine puţin tiran că nu strică.
Mândria cea mai mare va birui pe cea mai mică.

CEZAR

Prietene e mai uşor de zis, decât de făcut.
Eu o iubesc...

MARTIN

Cu atât mai mare meritul.
Iţi trebue curaj,
Te ştiu erou, acum s'o dovedeşti
Ai încredere în dumneata
Numai în văpaia dogorătoare,
Se căleşte inima bărbatului, ca fierul.
Mă înţelegi iubite prinţ? Trebue să iasă bine...
Numai să fii apt
Să te stăpâneşti.
Fii tare şi rece în faţa oricărui fapt.

CEZAR

Mi se pare cu neputinţă, să mă stăpânesc atât.

MARTIN

Predă-te, dacă preţul, prea ridicat îţi pare.

CEZAR

Ce-ţi trece prin cap?

MARTIN

Atunci arată-ne ce poate o inimă tare
Şi o voinţă înţeleaptă.
De altfel nici n'ai de ales.

CEZAR

Ei bine, fie... O ispravă copleşitoare m'aşteaptă,
Nădăjduesc totuşi s'o duc la bun sfârşit,
Dacă mă ajuţi însă cu sfatul tău de bun prieten.

MARTIN

Te sprijină de mine, stăpâne. Sunt alături
Ori când e nevoie. Acum tăcere — vine contele
Cu verii d-tale... Mă duc să-mi reiau locul.
La lucru, deci! şi fii viteaz, c'aşa te-ajută norocul.
zicând acestea a ieşit.

CEZAR *singur*

E limpede, numai aşa pot câştiga,
M'am hotărît...
Să 'nceapă chiar de acuma, aprig, jocul!

SCENA II

DON DIEGO, DON LUIS, DON GASTON, DON CEZAR, iar MARTIN ascultă, apărând din când în când, în fund

DIEGO *s'a oprit*

Iertaţi-mă, vă rog, din nou, scumpii mei prinţi,
Nu aruncaţi asupra mea ca tată
Ceea ce greşi nechibzuita fată.
Mă simt bolnav aproape
N'am cum să trec la faptă.
Renunţ deci să mai încerc să 'nfrâng
Cerbicia ei. Zănateca, ce se crede înţeleaptă,
Acuma văd prea bine, nu e de vindecat.
Speram zadarnic, că unul dintre prinţii,
Care-mi aduseră atâta strălucire la curte,
Se va bucura de îndurarea ei, şi-mi
Va lua şi mie grija acestui principat.

Când zilele îmi sunt atât de scurte...
Din nou mi-a declarat însă că preferă
Să 'mbrăţişeze mai curând moartea,
Decât un bărbat.

DON LUIS

Slăvite conte, nu-ţi pierde curajul,
Mi se pare de necrezut ca o asemenea nebunie
Să dureze.

GASTON

Cu neputinţă, înălţate domn.
Se va preda. Eu ştiu ce spun.
Nu s'a 'ncercat totul. Gândiţi-vă la mine.
Se va schimba... Aveţi însă răbdare.
Nu creşte dintr'odată un gorun.

DIEGO

Poate... dar nu-mi vine să mai sper,
De aceia mă gândeam să nu vă mai reţin
Tinerii mei frumoşi ca nişte brazi.
Vedeţi, trecură opt zile dela jocuri...
Dacă vă convine, să încheiem serbările chiar azi.

GASTON *sigur de el*

Nu, domnule Conte! Ce-ţi trece prin cap
Asta ar însemna să retezăm aripile
Zeului cam firav al iubirii. Rămân.
E un prilej pe care eu nu vreau să-l scap.

LUIS *stăruind cu demnitate*

Incă, nu Conte, nu aşa. Ceea ce începi
Trebue dus până la capăt... Venii aici din Bearn,
La Curtea aceasta, ca să dedic nobilei voastre fiice
Iubirea, devotamentul şi mâna mea
E-adevărat că nu am prea multe speranţe.

Totuşi disprețuesc lipsa de stăruință,
Probele nu sunt încă sfârşite, crede-mă.
Să nu se spună la Curtea Dianei
Că prințul din Bearn a neglijat
Ceea ce e orânduit de politeță
Şi regule străvechi cavalereşti !

CEZAR *serios şi rece*

Mărite Conte, prințul a vorbit
Cum se cuvine unui brav îndrăgostit
Şi unui cavaler...
Chiar eu, deşi venii întâmplător, fără să cer
Şi fără să urmăresc ceva,
Voi mai întârzia încă pe-aici, aşa
Cum cere rânduiala şi datoria.

MARTIN *face semne de aprobare lui Don Cezar.*

GASTON *surâzând cu un semn spre Don Cezar*

Vorbi şi înțeleptul ! — *lui Diego* — Inalte domn
Mai puțin ca oricare altul va renunța, Don Gaston.
Mai ales că nici nu şi-a încercat până acum
Armele lui toate. Să ştiți, nutresc
Speranțe mari şi mă gândesc să nu plec
De aci, fără mulțumire, de pe câmpul de luptă.

DIEGO

Atunci să continue serbarea... **întreruptă...**
Mi-se pare dureros numai că se risipeşte
In van, atâta osteneală şi nobleţe 'n gesturi...
Când tinereţe, frumuseţe şi obârşie princiară,
Când nici strălucirea faptelor voastre nu i-a înfrânt
Mândria, spuneți-mi ce mai e de sperat?

LUIS *cu bărbăție autoritară*

Ceva nu s'a'ncercat: Puterea cuvântului.

DIEGO *îl privește lung, nespus de mirat*

Vreți astfel de întrecere?
Unde n'au isbutit isprăvile de arme
Să isbutească oare jocul de nori
Al cuvintelor?

LUIS

Puternică este aci vraja cuvântului,
Căci dragostea lucrează cu gingășii ispititoare.
Diana nu ne-a văzut decât din balcon, sau din loggia
arenei
Cu pieptul strâns în cingători și zale.
Strălucirea luptei nu i se pare ei de preț
Și îi opune cerbicia fecioarei.
Dar până la inima ei mai poate fi și altă cale...
Lasă-ne în convorbiri tainice să ne apropiem de ea.
In cercul artelor vesele. La joc și la danț
Acolo unde o femeie uită de sine...
Pe sub arcadele
Acestui strălucit palat,
Poate că spiritul nostru învinge,
Acolo unde n'au învins spadele.

GASTON

Minunat, prietene.
Ce-ai spus, parc'ar fi spus de mine.
Ard de nerăbdare să încerc
In fața ei, ascuțișul duhului meu. Numai să fiți cu grije
Va trebui, cu toată înțelepciunea ei, să cadă
Să mi se supuie, această Pallas.

DIEGO

Poate că aveți dreptate.
Bănuesc că Diana va refuza să vă vadă.
Dar de împiedecat, nu o va putea...
Pentrucă legile politeței sunt respectate
In cuprinsul acestui palat.
Eu însumi vă voiu conduce la ea.

Iar între timp gândiți-vă cum s'o întâmpinați mai
iscusit.
Nu e ușor și nici neînsemnat, ceea ce întreprindeți,
Imi dau seama cât e de greu,
Să găsiți calea sigură a inimii ei.
Dar înseamnă să întemeiați norocul cetății și al meu.
— *iese.*

SCENA III

DON CEZAR, DON LUIS, DON GASTON, MARTIN

care ascultă mereu apărând în fund

LUIS

Acum prieteni, mult curaj,
Să dăm atacul laolaltă.
E nevoie de prevedere și de sânge rece
Ca să scoatem dușmanul din bârlogul lui.

GASTON *lui Cezar*

Acuma, Cato, să-ți văd iscusința.

CEZAR

Tovărășie, eu vă țin mai mult din prietenie
Decât din alt motiv sau alt îndemn.
Părtaș sunt la atac, dar nu și la iubire.

GASTON

Tocmai de aceea ești omul nostru,
Filosofului, tovărășia nu-i e grea.
Acum arată-ne și mijlocul să 'nvingem
Mândra inimă.

CEZAR

E un mijloc, și-ar putea să isbutească,
Nu mi-e de folos mie, căci nu am niciun scop.
Dacă însă vi-l spun la amândoi mă

Gândesc că n'are nicio noimă;
Iar dacă aş vrea să bucur numai pe unul,
Ar însemna să nedreptăţesc pe celălalt.

LUIS

Prea bine spus. Să vadă fiecare, pornind la asalt,
Cât de bine poate să lupte şi
Să-şi datorească propriului său duh, norocul cât va
fi...

GASTON

Brav duhul meu... deschide-ţi acum
Sineturile — *lui Cezar* — Bătrâne
Noi plecăm spre încercări eroice
Fireşte însă că tu poţi rămâne
Să te împaci cu meditaţii stoice.

SCENA IV

DON CEZAR singur, apoi MARTIN

CEZAR

Fericit neghiob! Cât de puţin cunoaşte primejdia
Spre care aleargă vesel şi surâzător.
S'o privesc şi eu! Dar cum să am curajul?
Mi se opreşte mintea... îmi arde sângele
De parcă am fierbinţeli. Ah, s'o văd pe vrăjitoare,
Privirea cerului, trăsături dumnezeeşti,
Tot ce mi-a părut mai încântător pe pământ
Şi să nu trebue să arăt cât sunt de plin de ea?....
Ce vor deveni hotărîrile mele, ce voi deveni?
se frânge plin de îndoială
De pe acuma, Cezar, eşti în afară... înfrânt.

MARTIN *intrând în grabă*

Merge de minune, prinţule.
Vei deveni stăpânul Barcelonei.
Am auzit totul... Nu-i timp de odihnă.
Nu e decât un singur lucru: Intins la Diana dumitale

CEZAR

Prietene, nu simţi?

MARTIN

Ei acum să mai şi simţim!
Aici e vorba să joci comedie.
Sărbătoarea, danţul cu întreaga sarabandă
Sunt tocmai ce ne trebue şi vin ca de comandă.
Acum un lucru: trebue să te audă vorbind.
Rămâi la toate însă rece, nimic să nu te tulbure.
Eşim la capăt... Abia a pornit o săgeată.
Ia seama. Curând îşi va ieşi din rol,
Şi de-ar fi Pallas însă-şi, trebue s'o zăpăcim.
Plec. Fii vesel. Curaj cât o sută.
Fără mofturi sentimentale...
Pe cel îndrăsneţ norocul dragostei îl ajută.

CEZAR *după o îndelungă frământare*

Să îndrăsnesc. Luminează-te privirea mea
Prin ceţurile îndoielii, caut clătinându-mă.
Suflete, rupe toate piedecile
Şi întâmpină cu îndrăsneală destinul.
Dulcele pericol, voiu să-l privesc în faţă
Căci numai aşa voiu câştiga pe regina femeilor,
Intr'o clipă cum nu sunt două într'o viaţă.

TABLOUL III

Cameră de primire în apartamentul prinţesei. Pereţii sunt împodobiţi cu picturi şi busturi. Dona Diana stă la o masă, pe care se află mai multe cărţi. Dona Laura lângă ea, cu o carte în mână. Dona Fenicia stă mai alături, ocupată cu lucruri de mână.

DIANA

Citeşte mai departe, Laura!

LAURA

« Şi tot mai mult, Apollo scos din minţi
In jurul castei Daphne ţese
O pânză de raze fierbinţi.
Dar cerbicia fecioreaseă
Nu poate, orice-ar face, s'o topească.
Din chinurile dorinţei lui, iese
Mai mare faima ei de aur;
Căci de văpaia lui o apără
Coroana ei suavă de laur,
Chiar dacă inima lui, arde şi scapără...»

DIANA

E cu adevărat adâncă şi frumoasă.

FENICIA

Eu o găsesc totuşi destul de pompoasă.

DIANA

Limba e serioasă cum merită subiectul.

LAURA

Puţin cam umflată oricum.

DIANA

Şi dacă ar fi? Nu poate fi cuvântul poeziei
Indeajuns de înalt,
Dacă vrea să 'nalţe inimile
Din vâscul josniciei...
Citeşte Laura mai departe.

LAURA *citeşte*

« O inimă de merit trece
Peste tot ce e instinct de rând,
Se simte bine numai rămânând
In liniştea ei mândră şi rece...
Iubirea, o cunoaşte oare cineva
Fără să nu simtă dispreţ pentru ea?
E doar o tristă nebunie,
Şi tot norocul ei, zădărnicie...».

DONA DIANA

E minunat spus...

LAURA *iritată*

Ah!

DIANA

Cum? Ce vrei să spui?

LAURA

Poate să fie adevărat;
Dar mi se pare nu ştiu cum, să urăşti
Iubirea, fără s'o cunoşti?...

DIANA

Fetiţo, n'ai minte deloc
Vrei să te arzi întâi,
Şi-apoi să fugi de foc?

LAURA *tot mai ispitită*

Să fie oare primejdia atât de mare?

DIANA

Cum?

LAURA *sensual*

Mai mare ca plăcerea?

DIANA

E cu putinţă? Ce aud? E adevărat? *se ridică severă, indignată*
Laura, altă dată să-ţi dai seama
Cu cine vorbeşti şi unde te găseşti.

Lauzi iubirea cam prea des.
Taci, dacă n'ai ceva mai bun de spus.
Iar dacă nu, evită-mă. Am hotărît și ai de ales — *se întoarce, neprietenoasă cu verișoarele ei, care se privesc uimite.*

SCENA II

Cei dinainte, MARTIN

MARTIN

Alteță, ce-mi văd ochii? Nori pe frunte?
Ce poate oare privirea să vă încrunte?

DIANA

Verișoara mea e puțin cam zăpăcită
Și nu se rușinează să viseze
Norocul dragostei în plină zi.

MARTIN *indignat*

E cu putință oare? Aicea am ajuns?
Că datoria și castitatea sunt grav nesocotite?
Auzi? Noroc și dragoste? Dece nu: chiel și tuns?
Iertați-mi mojicia, dar nu mai pot prințesă,
Astfel de neghiobie mă scoate din sărite...

LAURA

Am glumit numai.

DIANA

O glumă proastă! De altminteri pe buze năvălește
Numai ceea ce din plinul inimei crește.
Vă rog să fiți cu grije.

MARTIN *fierbând*

Auzi glumă? — *Dianei* — Dar zic, să n'o mai certăm
Acum se căiește, am putea s'o iertăm.

DIANA

Atunci bine, să nu mai vorbim de asta, Martin.

SCENA III

Cei de față, FLORETA

FLORETA *intrând*

Tatăl vostru Alteță, cu prinții
Vin chiar acum.

FENICIA

Don Gaston?

LAURA

Don Luis?

DIANA

Vin prinții-aici la mine? dar ce mai e și-asta?

MARTIN

Ei l-au rugat să fie neapărat conduși aci.

DIANA *mânioasă*

Mă năvălesc aici? E oare cu putință?
Mi se răpește libertatea... și rangul meu în lume?
Căsnicie? Vor să mă silească la această umilință?

MARTIN *cu patos, comic, dar fără exagerare*

A nu! Să nu vă temeți doamnă de nicio silă.
Tatăl vostru cinstește voința liberă a prințesei
Și vă știe drepturile cu prisosință.

Cum? Dacă refuzați, e oare numai din capriciu?
Un sistem filosofic nu se combate
Ascuzându-te fricoasă ca ariciul.
Ceea ce clădiră anii, nu năruește clipa.

LAURA *tainic fericită, Feniciei*

Vin ei aici? E o chimeră, care-și vântură aripa.

FENICIA *la fel Laurei*

O fereastră deschisă spre paradis.

DIANA *a făcut câțiva pași pe gânduri, merge apoi la masă, ia cartea și se așează la cetit. Ținuta ei e mândră și nobilă*

LAURA *încet Feniciei*

Vine frumosul Don Luis
E cu neputință să nu isbândească.

FENICIA *fabulos vindecată, Laurei*

Mă uit la fiecare dintre ei!
Dacă stau și mă gândesc, îmi plac toți trei.

FLORETA *prietenos și încet lui Martin*

Bine-ai venit, domnule Martin.

MARTIN *mârâind*

Nu ți-am mai dat bună ziua, nu mai departe decât acuma?
Odată pe zi, e destul. Lasă gluma.

FLORETA *încet*

Nu fii așa de aspru și de supărat, nesuferit arici.
Vino mai bine să stăm singuri, acum când Curtea e aici.
— *îl trage de mână spre grădină.*

MARTIN

Spune-mi limpede ce vrei?
Să merg cu dumneata? Şi ce să fac cu dumneata?
Scuteşte-mă de glume.
Le găsesc nesuferite, când vin dela femei.

FLORETA *izbucnind, mânioasă*

Şterge-o, animal urîcios!

MARTIN *pentru el însuşi, privind-o de departe*

E adorabilă şi cum aş săruta-o...
Aici severa zeiţă e de vină.
Când o vom putea, oare, mărturisi?
Răbdare? Bine, fie şi răbdare...
Dar ceea ce ştiu e că Diana mi-o va plăti.
pleacă cu o strâmbătură spre Diana.

SCENA IV

Cei de până acum, fără MARTIN, apoi DON DIEGO, DON LUIS, DON GASTON, DON CEZAR

DIEGO *în prag*

Veniţi, intraţi scumpii mei prinţi —*intră unul după altul. Ultimul Cezar. Diana se scoboară şi salută pe tatăl ei. Prinţii fac de asemeni, ei şi verişoarelor ei, adânci închinăciuni, la care ele răspund. Diana, înclină numai capul şi apoi şi-l întoarce brusc.*

CEZAR *pentru el, fierbând*

Cât e de 'ncântătoare... ce mers regesc.
Cerule, cum să mă stăpânesc?

DIANA

Pot să ştiu ce vor oare dela mine?

DIEGO

Acum dragă fată...

DIANA

Prea înălțate domn!

DIEGO

Ceea ce se cade demnității tale și ceea ce impune
Datoria de gazdă, am chibzuit cu grije.
Prinții se plâng și pe drept cuvânt,
Că nu te porți cum se cuvine.
Că-i ocolești și...

DIANA *luându-i vorba*

Până ce încă tată, nu ai spus cuvântul
Care mă poate 'mbolnăvi,
Ingădue-mi, te rog, să mă explic.
Și uite, fac acuma legământul
Să mă supun voinței tale,
După ce vei ști
Că, pentru mine, să mă dai unui bărbat
Inseamnă o logodnă cu mormântul.
Otravă e, numai atât, iubirea,
Iar măritișul, moarte. Eu totuși tată
Țin ca voința ta să fie ascultată,
Chiar dacă mi-ai cere viața...
Atâta vream să-ți spun.
Și-acuma hotărîrii tale mă supun.

DIEGO

Dar nu m'ai înțeles deloc copilă,
Dacă socoți că vreau să te mărit în silă.
Ceea ce vreau, e ca în fraze calme și cuminți
Să 'ncerci să te explici acestor prinți,
Care se cred bolnavi din pricina purtării tale.
Iubirea-ți este liberă, faci deci cum crezi cu cale
Dispretul însă, nu! e fără niciun rost...

Aceşti prinţi venind aci
După regulile cavalereşti
Ne-au cinstit casa,
Datoare eşti
Să le răspunzi cum cere legea
Severă a etichetei.
Te rog de aceea cată şi-i convinge că un temei
Mult mai adânc te împiedecă să fii cu ei,
Mai binevoitoare decât li s'a părut c'ai fost.
După cum vezi nu-ţi cere nimeni niciun sacrificiu
Cu atâta mai puţin, să te mărit cu biciul.
Căci drept să-ţi spun copilă, mie-eşti dragă atât de mult
Că chiar de-mi pare strâmbă, dorinţa ţi-o ascult.
Deci apără-ţi părerea, şi 'ncearcă de arată
Ce 'nseamnă o purtare atât de ciudată,
Că multora le pare să nu fie
Ţi-o spun cinstit — decât curată nebunie.
Apără-mi demnitatea, apărându-o pe a ta
Şi ce o fi apoi, om mai vedea.
iese.

SCENA V

Cei de faţă, fără DON DIEGO

DIANA *după o pauză*

Aşa dar asta îmi pretindeţi?

LUIS

Numai atât prinţesă. Aibi încredere în noi.
Şi dacă niciun bărbat nu te va merita vreodată
Invaţă-ne cel puţin cum să ne lipsim de tine.
Diana îi invită serios să şadă, şezând ea întâi.

GASTON

Mai mult decât pot spune, simt nevoia să aud,
Ce ţi-a făcut iubirea, ca s'o goneşti din apropierea ta?

Pare de necrezut, dacă te privește cineva —
Și nu-i ușor să rămâie netulburat —
De asemeni nu se pot aprecia meritele celor cari
Se străduesc umili după favoarea ta.
Diana ascultă cu un surâs ironic, care devine la urmă dispreț adevărat.

CEZAR *după un suspin adânc, întorcându-se serios către Diana*

Eu țin să știți prințesă,
C'ascult bucuros orice vreți să spuneți.
Și nu găsesc fără noimă să trăești
Pentru tine însuți. Numai întâmplarea
Mă aduse aici și dorința prietenilor,
Drept să vă spun...
Dar eu prețuesc libertatea și ușor
Prințesă, o să mă convingeți că...
Aceea ce-ați ales, e lotul cel mai bun.
Diana devine atentă, îl privește o clipă cu mirare și uimire, dar se întoarce numai decât.

FENICIA *încet, Dianei*

Ei bine, cum îți place?

LAURA *încet Feniciei*

Vorbește poate mândru,
Dar îmi pare mai primejdios decât toți de până acum...

DIANA

Nu vreau să vă ascund părerea mea
Și ceea ce gândesc cu toată ființa...
Viața pe pământ e scurtă și firește
Numai ceea ce e frumos și înalt
Merită întreagă năzuința,
Merită să ne ia puținul timp
Care ne e dat să-l trăim,
Și să preocupe un spirit care gândește.

Intreb acum pe înțelepți, întreb istoria:
Ce-i rătăcește pe oameni, ce le pătează gloria?
Ce oare-i depărtează de tot ce e măreț?
E un nimic această zisă dragoste; iată,
Dacă o privesc limpede, fără prejudecată
Imi pare măruntă și vrednică de dispreț.
Copil, ea însă-și — pare doar copiilor un zeu —
Când însă mai privesc și la ce împinge lumea,
Dând celui slab necazuri, doborînd pe cel tare,
Ah, când stau și văd că le face de rușine
Pe femei, că supune tiraniei pe bărbați,
Că aduce după ea trădarea, și 'mparte
Unde-ajunge nelegiuiri și moarte,
Atunci cu groază capul mi-l întorc.
Și pieptul mi-este plin de ură...
O nobilă icoană însă mă mângâe...
Pe fluviul negru al timpului.
Ea se 'naltă limpede
Și ca un far al nopții strălucește.
E ceace a visat pe vremuri nemuritorul Plato,
Ceea ce povestesc legendele înțelepte, toate,
Iar Lycurg a voit să 'ndeplinească.
Asta vreau eu să fac aevea în această cetate:
Femeia să fie liberă și egală oricărui bărbat...
coboară acum capul și vocea de asemeni
Mi-e numele Diana și sunt de neam domnesc
Pe urmele zeiței caste vreau să calc
Și vrednică de sângele domnesc să fiu.
Chiar dacă, prinții mei, aşi vrea să vă împac,
Dorința voastră totuși nu pot s'o împărtășesc.
Visați căsătoria? Eu o urăsc de moarte...
Credeți-mă, vă rog,
Un cer de stele ne desparte.

LAURA *încet Feniciei*

Sună cuminte tot ceea ce spune
Și-mi pare totuși nebunie.

FENICIA *încet Laurei*

E nebunie curată, așa și e.
Orice-ar spune ea, noi simțim că e altfel.

LUIS *se ridică*

Prinților, pot să iau cel dintâiu, cuvântul?

GASTON *încet lui Don Luis*

Răspunde Luis, eu mă păstrez
Pentru alt prilej mai bun. Când i-oi vorbi eu
N'o să mai fie 'n stare să lege.
Nicio frază cu miez.

CEZAR *serios*

Chiar dacă aşi vrea să răspund, nu aşi putea
Mi se pare plin de adevăr, ceea ce a spus prințesa.
Diana îl privește cu ironie.

LUIS

E darul minunat al minții, domnilor
Și doamnelor, să 'nlăture ce e înșelător
Și numai aparență. E mare Plato,
Insă natura nu e de părerea lui, iată de ce
Ea a pedepsit cu urmări sălbatece
Legea pe care Lycurg a dat-o.
In ceea ce privește acele amazoane
Ce se făleau cu arcuri și cu toane
Și ele, umilite au renunțat la tron
Și s'au predat lui Alexandru Machedon.
Prințesă, îmi pare că aci confunzi
Purtarea omenirii în dragoste și acuzi,
Dragostea însă-și, care e altceva...
Cu duhul și cu focul laolaltă, ea
Atotputernică domnește în lume...
Ea singură creează și chiar dacă greșește
E tot zeița care se născu din spume.
O carte și mai veche decât toate cele
Ce fură scrise de înțelepți tăi prostește,
Se chiamă doar atât: Experiența.
— Pățanie de vrei mai pe băbește —
Arată, ea, că dragostea crunt se răsbună
Pe toți trufașii, care, nu vor să se supună.
De altfel orice ai spune, dovadă că ți-e teamă
E că eviți iubirea, deși «n'o iei în seamă».

Războiul nu-l câştigi atunci când fugi.
Iţi spunem deci cinstit dorinţa noastră
Primeşte să ne întâlnim în luptă dreaptă,
Vreau să spun în întrecerea măiastră
A spiritului, şi îngădue-ne, înţelegătoare în sfârşit,
Ceea ce nicio doamnă nu poate să refuze
Cuviincios oricărui cavaler şi poate că
Vă veţi schimba prinţesă....
Iar dacă arta noastră neîndemânatecă
Va fi, învinşi ne-om declara fără ocol
Şi-om duce faima rece a Dianei cum se cuvine pân' la pol.
se înclină şi se aşează.

FENICIA *încet Laurei*

Frumos... minunat.

LAURA *încet Feniciei*

Ia seama! « merge ».

DIANA *se scoală*

De-am înţeles întocmai, îmi declaraţi război
In numele iubirii? Ei bine, îl primesc
Deşi repet, nu-mi pare un adversar de soi.
Dar nici nu vreau să spuneţi că fug şi-l ocolesc.
Prea bine... Atunci să 'nceapă dorita sarabandă
Cu cântece şi dansuri. A tinerilor bandă
Subt măşti şi bergămăşti, voioasă să petreacă.
Ingăduit să fie deci orice compliment
Linguşitor, de asemeni admis orice talent
Menit să zăpăcească o inimă curată.
Incercării ne vom supune cu toţii,
Oricine va birui va lua deci cuvenitul premiu,
Fie bărbat ori fată.

LUIS

Iar voi să ştiţi prieteni, că nici când
Astfel de premiu nu va mai fi

Dar nici primejdie mai mare.
Fiecare să arate ce poate.
Nu e chiar fără ecou, nădăjduesc,
Această frumoasă inimă...
Oricum se va decide,
O voi prețui, chiar de-mi va fi dat să sufăr.
se înclină adânc în fața prințeselor și iese

GASTON

Deși am aerul că doar petrec.
Prințesă, fiți atentă la atacul meu
Oricum va fi, vă spun limpede, că eu
De aci, fără mireasă, nu mă gândesc să plec.
se înclină și iese.

DIANA *surâde apoi se așează.*

SCENA VI

DIANA, LAURA, FENICIA, CEZAR

FENICIA *încet Laurei*

Nimic de făcut. Toți s'au declarat pentru ea.

LAURA *încet Feniciei*

Să vedem acum ce gândește frumosul Cezar.

CEZAR *comprimându-și mișcarea*

Ajută-mă, tu dragoste...
In apa ta vie mă scaldă.
se apropie de Diana, grav
Prințesă, rânduiala cavalerilor o voi îndeplini și eu
Nu e însă fără valoare omagierea desinteresată,
Pe care voi aduce-o, deși mai puțin caldă...

DIANA *observând impresionată*

Ce înţelegi prin asta?

CEZAR *cu mare seriozitate*

Gândesc despre iubire, întocmai
Ceea ce gândeşte şi Alteţa Voastră, ba încă şi mai aspru...

DIANA

In ce punct anume?

CEZAR

Nu voi iubi niciodată şi nici măcar
Nu vreau să fiu iubit eu însu-mi vreodată...

DIANA *cu un surâs silit*

E oare primejdios să fii iubit?

CEZAR *foarte serios*

Nu e primejdios chiar, însă desigur nedrept.
Nu, nu e primejdios, căci nu există frumuseţe
Şi nici farmec primejdioase pentru mine.
Chiar dacă ar părea o femee,
Inzestrată de natură şi de artă
Cu tot ce trebue ca să ispitească o inimă,
De iubit tot n'aşi putea-o iubi...
Insă că e nedrept, i-adevărat cu totul...
Căci eu ştiu că nu pot iubi
Şi deci răsplătesc iubirea cu nerecunoştinţă,
Neiubind.

DIANA *în zăpăceală evidentă*

Aşa dar îmi vei face curte fără iubire?

CEZAR *rece*

Şi dece nu?

DIANA *viu*

Atunci de ce o mai faci?

CEZAR

Ca să vă arăt cât vă preţuesc...

DIANA

Şi-aceasta nu ţi se pare iubire?

CEZAR *cu mare seriozitate*

Desigur că nu...

DIANA *râzând încet, către Fenicia*

L-ai auzit pe zănatec?
Nu e aceasta o biată prostie?

LAURA *încet Dianei*

Da... E totuşi primejdios...

DIANA *viu*

Ce fel de primejdie?

LAURA *încet*

Ca să te îndrăgosteşti tu însăţi
Şi să nu-ţi mai ajungi scopul.

DIANA *isbucnind*

Eşti şi mai proastă decât el.
Să mă îndrăgostesc eu? — *cu dispreţ* — De cine?
Când ceea ce mi se supune, nu mă tulbură,
Să isbutească oare, să mă îngenunche îndrăsneala?
Ce copilărie!

LAURA *încet*

Te-am prevenit. Liberă ești să faci cum vrei.

DIANA *încet, Laurei*

Voi pedepsi această nebună trufie.

LAURA

Eu îți doresc isbândă.

DIANA *se întoarce veselă spre Cezar*

Don Cezar, sunt încântată să văd
Că gândești cu atâta înțelepciune.
Vom fi fără de grije împreună
De vreme ce nu se amestecă aici iubirea....
Iți mulțumesc, cavalere.

CEZAR *mai preocupat*

Pentru ce?

DIANA *râzând ușor*

Doamne... că nu vrei să fiu iubită de dumneata.

CEZAR *sec*

Această mulțumire veți vedea că mi se cuvine
Că negreșit o voiu merita.

DIANA *râzând*

Foarte, nespus de bine.
Martin intră și-l vede.

CEZAR

Numai te rog, să te ferești și Alteța Ta, de iubire.
Eu o să știu să mă înfrânez.

FENICIA *încet*

Are curaj acest frumos sălbatec.

DIANA *viu, Laurei*

Ce gând zănatec
Să mă îndrăgostesc tocmai de îngâmfatul ăsta?
— se întoarce spre Cezar.
Ar fi o straşnică glumă...
Dar, fii liniştit, că nu va fi.

CEZAR

Atunci ne-am înţeles?
Iubirea e înlăturată de către ambele părţi.

DIANA *viu*

Da! Mergi în pace! *— surâzând mereu —* Martin!
Acesta se apropie repede şi serviabil de Diana şi-i spune ceva la ureche.

CEZAR

Atunci la revedere!
se închină serios şi pleacă mut, dar nu iese.

DIANA *sigură de ea, încântată, Laurei*

O să-l vedeţi îndrăgostit şi scos din fire.

LAURA *Dianei*

O, fără îndoială. Va fi o victimă de soiu
încet Feniciei
Eu cred însă că se va întâmpla altfel,
Şi zău, n'ar fi rău de loc pentru noi.

FENICIA *încet, Laurei*

Cerul să-ţi dea dreptate şi... multă.

DIANA *lui Cezar chemându-l*

Cavalere pleci? Ascultă....

CEZAR *întorcându-se serios*

Prințesă?

DIANA

Aşi vrea să-ți spun un lucru: dacă devii de altă părere
Şi ți-ar plăcea... cumva...

CEZAR *scurt*

Ce prințesă?

DIANA

Asta-i! Dacă ți-ar plăcea... să iubeşti cumva.

CEZAR *liniștit*

N'o să mi se întâmple! Fiți fără teamă.

DIANA

Ți-o spun cinstit, bagă bine de seamă,
Te voi trimite acasă cu înțepături şi batjocură.

CEZAR

Şi dacă ți se întâmplă Alteței tale, asta?

DIANA *viu și ironic*

Asemenea caz e într'adevăr gata să se întâmple
Vai, e pericol să-mi găsesc inima soră.

CEZAR

Dar dacă totuşi ar fi aşa?
S'a mai văzut câte-o stea cazută 'n horă...

DIANA *brusc serioasă*

Cu neputință! Asta nu mi se poate întâmpla.

CEZAR

Să presupunem doar... așa de-o pildă.

DIANA *amar*

Ai cuvântul meu că, oricât de încrezut ești dumneata
Nici când ceea ce spui nu se va 'ntâmpla.

CEZAR

Atunci, bine! S'au stabilit
Condițiile... Desbaterea s'a 'nchis!

DIANA *râzând cu superioritate.*

Desăvârșit, de parcă
Subt un sigiliu greu s'ar fi înscris.
ea înclină capul cam disprețuitor și se întoarce
Să mergem verișoare!
tot către ele încet
Ce credeți? Nu-i aici onoarea femeilor în joc?
iese cu verișoarele. Martin le urmează. La plecare Diana îi mai spune ceva la ureche, el o întovărășește afară.

SCENA VII

DON CEZAR singur, apoi MARTIN, care se întoarce

CEZAR *respirând adânc*

Sunt istovit, mi se îndoaie genunchi
Mi se taie respirație, mi s'a pus un nod în gât...
Cum să stau liniștit, când inima-mi fierbe atât?

MARTIN *venind*

Ce e? Ai leşinat? Asta-i bună!
Trecurăm cu noroc abia întâia furtună.
Vino-ţi în fire, prinţe! Duşmanul e acum pe câmpul
de luptă.

CEZAR *agitat*

Martin, prietene, mă simt în agonie.
Să mai încerc din nou astfel de luptă?
Mi s'a părut şi mai frumoasă
Când am văzut-o dreaptă, mânioasă.
De voi învinge chiar, eu voi cădea întâiul.

MARTIN

De ce nu? Asta nu-mi strică jocul.
Dacă pierdem, va fi şi timp de văicăreală.
Acum trebue să fii vânjos, că mai aveam de furcă
Dona mi-a propus ceva.
Rămâne între noi, ţi-oi spune ce mi-a spus,
Numai fii tare şi cu judecată.
Căci altfel tot ce-am urzit se 'ncurcă.
Cine ţine un sfert de ceas mai mult câştigă.
Nu lăsa să te înmoaie spaima.
Ah, se va topi, ea, chiar dacă ar fi de diamant.

CEZAR

Acuma Eros, fii cu noi, adevereşte-ţi faima.

PAUZĂ

TABLOUL IV

O sală bogată cu o ușe mare în mijloc, care duce într'o altă sală mare de danț. Pe amândouă laturile scenei sunt scaune; cele din față, în dreapta pentru doamne, apoi către mijloc pentru prinți. In stânga, un jilț mare și șase scaune pentru perechile alese. Inaintea jilțului cu brațe, al Dianei, e o măsuță pe care sunt câteva măști

SCENA I

MARTIN, DON CEZAR

Martin în haine de sărbătoare, uitându-se bănuitor în toate părțile, zărește pe Cezar afară și îi face semn să intre.

CEZAR *intrând*

Ei, prietene? Ai ceva nou?

MARTIN

Lucruri încântătoare!
Ce să-ți spun? Sistemul meu prețuește aur curat.
Leacul propus lucrează, să râzi nu altceva.
Am ajuns la fapte.

CEZAR

Zi-i . . .

MARTIN

Căpşorul ei, zău, tare e sucit,
Vrea una şi bună: să te vadă îndrăgostit.
Asta mi-a spus-o adineauri în şoaptă,
Şi ascultă. . . se bizue pe. . . ajutorul meu!
Chiar aşa,
Intâi am sfătuit-o să renunţe. Că e greu. . .
Că îmi pari un om de piatră,
Nu, de gresie am zis,
Ce nu poate fi turburat cu una cu două.
Că până la urmă o să-şi piardă ea cumpătul.
A fost ulei peste foc.
Ce mai cale, vale,
Şi-a pus în cap, niciuna nici alta,
Decât să te facă să ţi-l pierzi pe al d-tale.
Dacă mai era nevoie, zău. . .
Când am văzut până unde merge,
I-am dat să înţeleagă că ar trebui,
Dacă ţine să izbutească, să-şi puie
Nurii mai în vedere, înainte de orice.

CEZAR *amărît*

Eşti şi tu de părerea asta?

MARTIN

Vai de mine — şi aşa-i destul — nu?
Dar acesta este drumul ca să încurcăm iţele.
Isteţimea ar fi, i-am spus eu, să te aducă la o declaraţie
Pentru ca atunci
Când, însfârşit, vei fi învins
Şi va fi să cazi în beţia dragostei la picioarele ei,
Ea să-ţi ofere batjocură, în loc de favoare.
Să te ruşineze ca pe vultur prins.

CEZAR

Straşnică idee.

MARTIN

De-aceea am prevenit-o din nou,
Că dacă nu se simte tare, dar ştii tare...
Să renunţe,
Căci e primejdie s'o trimiţi păgubaşe în iatacul ei.

CEZAR

Nu zău, că eşti nebun!...

MARTIN

Ascultă-mă,
Chiar asta este savoarea şireteniei.
Dama pluteşte în sferele pure ale înţelepciunii
In privinţa asta trebue să cântăm în struna ei.
De altfel mi-a răspuns, cu un tril de râsete:
Să fiu liniştit că ea speră să reziste. -

CEZAR

Mi-e cam teamă că va fi aşa.

MARTIN

O vom vedea...
M'am oferit să te iscodesc în taină
Şi tot ceea ce gândeşti şi faci, să-i spun ei.
M'a lăudat şi m'a sfătuit stăruitor
Să caut să-ţi câştig încrederea.
Straşnică glumă, o să petrecem împărăteşte.
Pe scurt, chiar acuma o să vie! Va avea
Un ton dulce şi bune maniere.
De aceia prinţule... vezi de te fereşte
Ca să nu ne pierdem capul. Auzi? Nimic!
Orice-ar face şi ar zice ea: **Tămâie..!**
Sunt numai drăcovenii... nu te lăsa prins.

Fii rece, rece și aspru, și de-i nevoie chiar mojic,
Demonul nu poate fi altfel învins.

CEZAR

La ce ajută asta?

MARTIN

La ce ajută? ca s'o'mblânzim stăpâne,
Și s'o vedem pe urmă îndrăgostită criță.
Dacă-a început odată, nu poate să amâne
In jocul dragostei o singură rotiță.
Să presupunem că la ora 10
Ea se preface doar că te iubește,
Iar tu te faci că nu o bagi în seamă,
Te va iubi cu adevărat la unsprezece.
Nu te opri, rămâi și acuma rece,
Și vei vedea că ea te chiamă
Copleșită de văpaia iubirii.
Mereu fii tare, fă crâncen pe nebunu' —
Invinsă, se va hotărî la ora unu.
Și te va ruga plângând ca s'o iubești,
Abia atunci ascultă-i rugămintea.
Crezi că glumesc? Ei bine, în șiragul
Judecății mele e pură înțelepciune;
Și înaintea minții mele, orice-ar face, mintea
Femeii trebue să-și plece steagul.

CEZAR

Martin, te voi urma. Sunt ucenic.
Dar spune
Dacă e acuma dulce și drăgăstoasă când vorbește
cu mine
Cum pot să fiu eu aspru și mojic?

MARTIN

Sunteți copil! Ce v'a venit iar?

CEZAR

Să pot eu asta, când în mine pâlpâie un jar?

MARTIN

Toarnă apă rece pe deasupra; pune ghiață.
Vrei răsplata fără străduință? Spune pe față?

CEZAR

Vai! înțeleg, alt mijloc nu-i.
Voi face asta chiar de-ar fi să mor.

MARTIN

Așa, așa! Rămâi mereu cuminte.
N'o să mori; bobocii se numără toamna.
Ascultă acuma ce urzește doamna:
Pe-aicea pe la Curte știți, eticheta cere,
Că la orice sindrofie
Fiecare damă printr'un soi de loterie
Să-și aleagă... cavalerul care o servește.
Fiecare damă poartă deci ascunsă o batistă,
De coloarea la care ține ea mai mult.
Cavalerul cere, la întâmplare
Dar, ia seama, nu poate numi decât doar o coloare,
Dama care poartă această coloare este a lui
Atâta cât permite libertatea măștii.
Cu vorbe lingușitoare o alintă
Și liber e, de poate, s'o câștige.
Ba e tare prost dacă nu știe s'o mintă...
Și chiar frumoasa trebue să se arate drăguță,
În tot ceea ce el dorește, bineînțeles cuviincios.
Acuma află că
Diana a potrivit așa roata norocului
Că orice coloare ai spune dumneata
Să nu îi poți în niciun fel scăpa.
Înțelegi acum? — *se uită în spre culise* — Vine
Te apropii de lumină
Ia seama, să nu-ți ardă aripile că e prăpăd.

CEZAR

Tremur... nu pot îndrăzni.... Nu mai văd.
iese.

SCENA II

DIANA, LAURA, FENICIA, FLORETA fiecare după rangul ei, în rochii de petrecere. Martin în fund, într'o parte, Cezar de alta, de unde apare din când în când.

DIANA *veselă și vioaie către verișoarele ei*

Așa va fi! Numai fiți cu grije să nu greșiți.
Fiecare ia pe cel pe care-l vrea...
Lăsați-mi-l însă mie pe Don Cezar...
Avem fiecare din toate colorile, nu-i așa?

FENICIA

Eu am din toate.

LAURA

Şi eu le am pe toate.

FLORETA

Și eu — *ei însăși* — Martin, te-ai curățat!
arată o legătură de batiste de colori felurite.
Acuma "ai să vezi tu, răule, lasă.

DIANA *mulțumită de ea însăși*

Semeț nerod nu-mi vei scăpa,
In mii de fire te-am prins ca într'o plasă.

MARTIN *ascultă și face un semn potrivit lui Cezar*

FENICIA *încet Laurei*

Iau coloarea lui Gaston?
Ai, verişoară, ceva de zis?

LAURA *încet Feniciei*

De acord: împărţim frăţeşte.
Ia-l, eu îl păstrez pe Don Luis.

FLORETA *care a ascultat, veselă ei însăşi*

Luaţi pe cine vreţi. Eu partea mi-am ales-o.

DIANA *s'a întors şi l-a văzut pe Martin*

Martin!

MARTIN *venind repede şi serviabil*

Alteţă!

DIANA *zâmbind*

Văzuşi cumva pe «inimă de gresie?»

MARTIN *serios*

Da, Alteţă dar tare e încăpăţânat...
De ciudă-mi pare chiar c'am blestemat.

DIANA

Oare socoţi că-mi poate rezista?

MARTIN

Ce să vă spun? Mă tem că da.
Stă drept ca un perete.
Dar răbdare, lucrul bun cere timp
Se face cu meşteşug, pe 'ndelete,
Trebue să lucrăm cu chibzuinţă. Mai aşteptaţi.

DIANA *vioi*

Asta vreau şi eu. Trebue să 'nvingem chiar dacă-ar fi de fier
Iar dacă izbutesc ai câştigat o mie de ducaţi.

MARTIN

O mie de ducaţi? Straşnic! Bine m'au nimerit.
Dacă-i vorba de atât bănet
E vai de el,
Uite că tremură, am şi început să sper — *ea râde, el continuă şugubăţ* — Dar, Alteţă, dacă l-am răpus,
Ce gânduri aveţi cu bietul de el?

DIANA *vioi*

Mai întrebi?
Găgăuţului îi voi râde în nas
Şi nu-l voi mai vedea apoi niciodată.
Am jurat.

CEZAR *care a auzit, în fund*

Vai mie! Dulce vrăjitoare.

MARTIN *ca mai sus*

Alteţă, n'ar fi mai bine oare,
Că dacă va cădea în sfârşit în laţul capcanei
Să-l graţiem?

DIANA *întunecată*

Ce numeşti tu graţie?

MARTIN

Ceea ce ştie toată lumea: graţia iubirii!

DIANA *mânioasă*

Iubire! Ha, ha. O să vezi iubirea Dianei.
Inchipuitul va fi de batjocura tuturor.

CEZAR *amărît, în fund*

Vai, ce femeie. La lucru. Imi fierbe sângele.
se apropie.

MARTIN

Vream numai să vă 'ncerc. Acuma, linişte şi grije.
Duşmanul a pătruns în câmp... L-am văzut pe flanc
— *se dă mai înapoi, căci Cezar i-a făcut semn să se apropie.*

DIANA *fetelor*

Nu vă trădaţi. Floreta,
Vezi dacă sala de bal e pregătită?

FLORETA

Indată, Alteţă! — *trece pe lângă Martin cu un cnix amical, el mârâie la ea şi fata fuge ca de un câine.*

SCENA III

Cei de faţă, fără FLORETA

CEZAR *intră cu o plecăciune serioasă*

Vin cel dintâi înaltă doamnă,
Să-mi fac datoria de musafir.

DIANA *puţin ironică, dar prietenos*

Pentru unul care nu iubeşte înseamnă
De sigur mult şi-atât...
Iţi mulţumesc deci pentru bunăvoinţa arătată.

CEZAR *serios*

Cine nu are vreo înclinare
Ţine şi mai mult la datorie.

DIANA *mai amabilă*

Crede-mă, că preţuesc purtarea dumitale.

CEZAR *rece*

N'am niciun merit şi nicio alegere,
Era singura cale.

DIANA *uimită puţin, încet lui Martin*

Ce grosolan...

MARTIN *încet Dianei*

O inimă de gresie, v'am spus,
Nu va fi de loc uşor de răpus — *trece de partea lui Cezar.*

DIANA *drăguţă*

Aşa de puţin ţii prinţule, să mă câştigi?

CEZAR *sincer şi cald fără să vrea*

Cine vă poate vedea minunata faţă,
Fără să vă dorească?

MARTIN *încet lui Cezar*

Prea cald! Prea cald! Fii rece! Ghiaţă!

CEZAR *încet lui Martin*

Prietene, tonul ei drăgăstos,
Deşi îl ştiu prefăcut, mi-a topit inima.

MARTIN

Ruşine! Fii tare, e numai glumă.

DIANA *încet lui Martin*

Ce i-ai spus?

MARTIN *încet Dianei*

Că mi se pare că drăgălăşenia voastră merită recunoştinţă.

DIANA *încet lui Martin*

De sigur — *tare, încrezătoare, lui Cezar* —
Prinţule, socot că nu va fi greu să ne'nţelegem.
Ştiu cum eşti şi ştii ce vreau eu.
Eşti un om cum cred că altul nu e.
Cuminte, aşezat şi ca o femeie de gingaş.
Trebue să fie cineva bun cu dumneata şi să ţi-o spue.

FENICIA *face semn Laurei, care-şi pune râzând mâna pe faţă*

CEZAR

Glumeşti prinţesă?

DIANA *drăgăstoasă*

O, nu!
Suntem atât de mult la fel
Că de-ar fi cu putinţă,
Dacă aş putea să mă obişnuesc cu iubirea,
Ai fi chiar omul cu care m'aşi împăca.

CEZAR

Mai târziu poate că v'ar părea rău.

DIANA *lingușitoare, amabilă*

Mă îndoiesc.
Iubirea nu ți se poate părea lipsită de preț.

CEZAR *rece de tot*

Și dacă aș rămâne nepăsător,
Ce-ar zice iubirea?

DIANA *ațâțător*

Cum? Când te-ar iubi o femeie sincer, adevărat
O femeie ca mine, ai putea, așa cu dispreț,
Să-i refuzi iubirea dumitale?

CEZAR *serios*

Da!

DIANA *ațâțată*

Cel puțin mi-o spui limpede.

CEZAR *liniștit*

Nu mi-a plăcut minciuna niciodată.

MARTIN *râzând, pentru el însuși*

Asta e cam adevărat — *încet lui Cezar*
Bravo prințule, înnoți în ape bune.

DIANA *stă un timp lovită și se frământă tăcut*

FENICIA *încet Laurei*

Strașnic bărbat...

LAURA *încet Feniciei*

M'a uimit și pe mine.

DIANA *încet lui Martin*

Martin, câtă mândrie?!
Ai auzit?

MARTIN *încet Dianei*

Piatră d'aia colţuroasă.

DIANA *lui Martin*

Ce să mă fac?

MARTIN *zelos Dianei*

Incercaţi o armă mai puternică.
E vorba aici să dovediţi puterea femeii.

DIANA *încet lui Martin*

Asta vreau şi eu — *cu veselia de mai înainte, lui Cezar* —
Prinţule, eşti puţin, poate, cam prea închis.

CEZAR

Iertaţi-mă, însă nu ţin să fiu prea vorbăreţ.

DIANA

Oricum, ai putea să faci şi voia femeilor puţin,
Să le vorbeşti cu un pic de deferenţă
Chiar dacă n'ar fi decât ca aparenţă.

CEZAR

A vorbi cu deferenţă, nu ştiu, cred că 'nseamnă
A vorbi cinstit şi sincer, doamnă.
Tocmai fiindcă vă cinstesc atât de mult
V'am spus numai adevărul.
Cum? să laud la femeie ochii, părul?
Când ar trebui, doar vorba să-i ascult,
Şi să-i laud mintea, când e sănătoasă...?

Şi, de altfel, ceea ce susţin
Este după câte ştiu
Insăşi teoria dumitale.
La urma urmei ce-i iubirea oare?
O nebunie care se nutreşte
Cu linguşiri şi vorbe amăgitoare
O fierbinţeală, dacă vreţi un foc
Năpraznic, dacă îşi găseşte loc
Arde împreună cu obiectul lui.
Ei bine, cine vrea să apere iubirea.
Pe faţă e dator s'o împărtăşească
Nu pe-ocolite şi sub mască.
De-altfel omul care cugetă înalt,
Preferă mai curând să se ferească.

MARTIN *încântat*

E un copil minune.
Mi-a crescut pe neştiute, chiar subt ochi.
Doamne, numai să nu mi-l deochi.

LAURA *încet Feniciei*

Diana, mi se pare, s'a prins
Mai mult decât ar putea-o ajuta isteţimea ei.

FENICIA *încet Laurei*

Cu atât mai bine. Ingâmfarea duce la cădere.
Chiar ciocârlia trebue să se ferească de clei.

DIANA *comprimându-şi amărăciunea cu glas plăcut*

Vorbeşti cuminte, prinţule, mergi însă prea departe
Iubirea se cuvine s'aibă parte
Tot de iubire.
O inimă înaltă se simte duios înclinată
Spre inima care i s'a dăruit.
Iar credinţa se răsplăteşte prin gingăşie,
Cine nu înţelege astfel de legi ştiute
Jigneşte deopotrivă şi cuviinţa şi cuvântul dragoste.

CEZAR *cu evidentă uimire*

Dacă e aşa, spuneţi-mi cum se face
Că vă sustrageţi singură acestei legi?

MARTIN *încântat*

Să-l săruţi nu altceva. Gură de aur.

DIANA *mânioasă, dar stăpânindu-se*

Poate că eu am motiv să fac aşa.

CEZAR *surâzând ironic*

Şi e voie să întrebăm despre acest motiv?

DIANA

Poate că nu îmi place să vă spun un motiv
In afară de acela, că aşa îmi place mie.

CEZAR *râzând tare*

O, motivul acesta, merge pentru toată lumea — *politicos* — Prinţesă, fără glumă, acelaşi motiv
Trebue să-l admiteţi şi pentru Cezar.

DIANA *aprinsă*

Cine ştie! Uneori îţi schimbi felul de a gândi.

CEZAR *repede*

Suntem pe aceeaşi corabie. Dacă eu greşesc
Puteţi greşi şi Alteţa Voastră,
Nu vi se pare firesc?

DIANA *mânioasă, ei însăşi*

Nu mai pot
Mă sufocă mânia. L-aşi bate cu nuiele!

Ah, şi dac'ar fi să mor, trebue să ispăşeşti...
Să te văd sdrobit, la picioarele mele — *se aude muzica în sala cea mare.*

SCEA IV

Aceiaşi, FLORETA

FLORETA *repede*

E totul gata, Alteţă, şi îndată
Vor apare dinaintea Voastră şi prinţii.

DIANA *încă încălzită, încet verişoarelor ei*

Ard toată. Numai că tot va cădea.
Luaţi seama. Să nu greşiţi cumva colorile.

LAURA

Fii fără grije.

FENICIA

Nu vom greşi.

MARTIN *încet lui Cezar*

Bravo! Ai fost măreţ!
Adevărat bărbat.

CEZAR *încet lui Martin*

Tremur prietene. Acum începe chinul.

MARTIN

Ei, zi mai bine, bucuria.
Dacă ai să fii prinţule tare,
O prindem în colivie, că de durerile iubirii
Se va tângui ca o privighetoare.

CEZAR

Vin prinții, fugi.
Martin se retrage în fund.

SCENA V

DON LUIS, DON GASTON, cei de dinainte

Sunt toți în haine de gală, introduși de maestrul de ceremonii. Mai mulți curteni și o orchestră, cărora Maestrul de ceremonii le arată locul. Se accentuiază artificiul protocolului, sensul convențional și decorativ, prin mișcări amintitoare de balet.

LUIS *cu adâncă plecăciune către Diana*

Mă apropii, întrebându-mă cu teamă,
Dacă destinul îmi va zâmbi.
Dar și să ai parte să încerci asemenea câștig
E destul noroc. Fie ce-o fi !
salută iar.

GASTON *cu o scurtă plecăciune*

Pe cel îndrăsneț, se spune, norocul îl favorizează
De aceea tot ceea ce poate să facă
O inimă vitează.
E să aibă încredere în ea însăși și să tacă.
salută.

DIANA *din nou stăpână pe ea și veselă*

Să ne așezăm și să urmăm cum spune datina.
Damele se așează la oarecare depărtare de Diana, apoi Prinții, ultimul Don Cezar; Martin și Floreta în stânga. Tot acolo în fund, muzica
Spuneți-vă colorile așa cum se face,
De obiceiu
Ceea ce i se cade fiecăruia, după etichetă știți
Și știți ce datorie impune petrecerea

Atât bărbaților cât și femeilor.
Cereți deci coloarea ce vă place.

FENICIA *încet Laurei*

De cere Gaston, sunt eu, vezi nu uita.

LAURA *încet Feniciei*

E-al tău, poți fi pe pace.
Tu, Fenicie, renăscută ca și Foenixul...

LUIS *vine în față solemn*

Regele petrecerii e norocul. Cu el nu se poate pierde,
Deci cer coloarea lui favorită: verde!

LAURA *caută cu oarecare încurcătură coloarea potrivită și arată un voal verde*

Aici e verdele, sunt a dumitale, don Luis.

LUIS *lui însuși*

N'am nimerit-o. Răbdare!
merge spre Laura
Prințesă, n'am de ce să mă plâng.
Lotul meu e frumos ca un vis.
Ingenunche înaintea ei. Ea îi pune voalul la pălărie și îl ridică, în timp ce se ridică ea însăși. Maestrul de ceremonii dă semn muzicii de pe trepte, în timp ce Don Luis conduce pe Laura, la jilțul pe care stă Diana. Ii fac o plecăciune și primesc dela ea două măști luate de pe masă. Apoi ei iau loc pe scaune la stânga, lăsând libere cele două pentru Gaston și Fenicia. E totul ca un joc de păpuși prețioase cu infante și cavaleri.

GASTON *vine, la rândul lui în față*

Iubirea e stăpâna norocului,
Coloarea ei o vreau: E roșul!

FENICIA *caută cu exagerată zăpăceală coloarea pe care o arată*

Aicea este. Roşul este-al meu. Sunteţi cu mine.

GASTON *ridicându-se, lui însuşi*

Asta-i! N'am nimerit ce-am vrut!
Dar vorba-aceea: s'a făcut, s'a făcut!
La urma urmelor, nu-i chiar aşa de rău fetişcana.
O iau mai mult în glumă
Şi cu prilejul acesta, zău
Sunt şi ceva mai aproape de Diana.
tare Feniciei
Iubirea, doamnă, îmi adevereşte
Că pe drept m'am încrezut în flamura ei.
Mâna-ţi mică să mă călăuzească
Deci unde vrei — *Aceiaşi ceremonial ca mai sus, Gaston o aşează pe Fenicia lângă Laura şi Luis.*

FLORETA

Acum e rândul tău Martin,
Coloarea, repede!

MARTIN

Dar bine, eşti nebună!

DIANA

Nu, Martin, nu te sfii de loc,
Toate suntem aici pentru petrecere şi joc,
Alegeţi deci o coloare.

MARTIN

Iţi datoresc această cinste, prin urmare,
Ţie, dulce fată,
Să fac însă frumos unei femei?
Ei bine, niciodată.
Mă sperii doar gândindu-mă la asta.

Nu zău? şi cum? Nu pot să ocolesc năpasta?
Atuncea fie, dar ca să rămân integru,
Aleg coloarea morţii: negru!

FLORETA *caută, etc.*

Aci e negrul, scumpule, eşti sclavul meu.

MARTIN *constată, privind voalul, uimit*

E chiar aşa! Negrul l-am vrut
Şi m'am ales cu livreaua lui Belzebut.
Dar vorba aceia, dece să te mai miri
De vreme ce-i la mijloc o femeie?
Rămâne-atunci aşa!
Fetiţo, totuşi nu uita că e cu cheie,
Când zic comoara mea,
Tu să traduci: năpasta mea.

FLORETA

Om acru... Să vezi că o să fie bine...
Ingenunche... ca să-ţi pun voalul.

MARTIN

Acuma ce vrei să fac? dacă m'a dus valul,
Fetiţo dragă, merg cu tine,
Ba chiar voiam să-ţi spun numaidecât
Că jocul ăsta-i nimerit. Că nu mai pot,
Iubirea, ah, m'a cotropit de tot,
Că te-aşi fi luat de mult cu foc de gât.

FLORETA

Serios?!

MARTIN

Ha, ha, ha, O iei de-a bună!

FLORETA

Răutăciosule !

MARTIN *lui însuși*

Gluma e bună, e de neprețuit
Numai cu ea îmi pot vindeca în inimă rana
Fără să știe nimeni. Nici chiar vrăjitoarea de Diana.
se duc și ei să-și ia măștile și se așează apoi lângă Prinți.

CEZAR *ridicându-se*

Coloarea pe care o aleg, arată sensul
Cu care mă amestec în acest vesel joc.
Coloarea libertății și a calmului e: albul!

DIANA *cu surprindere*

Asta e bună...
Albul e lipsa oricărei colori,
Ca să scap de joc, am ales-o eu.
Și totuși ați nimerit-o, Prințule
se ridică grav, arată voalul
Aici e albul, Don Cezar. Suntem împreună.

CEZAR *în timp ce se apropie, lui însuși*

Acum fii tare, inimă! Ți-ascunde rana!

GASTON
Noroc smintit! Unești pe Cato cu Diana.

CEZAR *îngenunchiat înaintea Dianei, ea îi pune voalul la pălărie și îi dă o mască. De trei ori salutul trompetelor.*

DIANA *l-a ridicat și-l duce de mână în mijlocul sălii. Toți se ridică.*

CEZAR *în vizibilă încurcătură, se depărtează de Diana când se apropie ceilalți.*

DIANA *întorcându-se spre ceilalți*

Incepe jocul...
Perechile merg acum în sala cea mare
Iubirea se mişcă liberă.
Ceea ce-şi doreşte fiecare, să-i aducă norocul!
Nu uitați, perechi frumoase:
Chiar când glumeşte, poartă, amorul, arme serioase...
Luis şi Gaston cu damele lor, merg prin uşa din mijloc, conduşi de Maestrul de ceremonii, urmează baletul, apoi muzica iese, curtenii îi urmează, ultimii sunt Martin şi Floreta.

MARTIN *cu o plecăciune lui Cezar*

Chiar când glumeşte, amorul poartă arme serioase
Teoria e bună, fă ca să o simtă şi ea cât de curând.

Floretei

Vino, drăguță, vino acuma
Lasă-mă să-ți strâng mâinile
Ca să simți cum îmi saltă inima.

FLORETA

Ți-s dragă?

MARTIN

Nespus de mult.

FLORETA

Nu, fără şagă?

MARTIN

Nu vezi ce fericit te-ascult?

FLORETA

Ce dulce vorbeşti acum.

MARTIN

Ce vrei comoara mea, sunt om bine crescut.
Fireşte, e-o prostie. Dar s'a făcut, s'a făcut.
Un om înţelept e întotdeauna voios
Şi chiar lui Satan, el i se predă cuviincios.

Floreta îl tachinează şi el o conduce drăgăstos.

TABLOUL V

Aceeaşi sală

SCENA I

CEZAR, apoi DIANA

Don Cezar stă profund îngândurat într'un jilţ.

DIANA *vine deadreptul la el*

De ce ai plecat Prinţule?
Am fost invitată la danţ
Şi după aceasta nu te-am mai regăsit.

CEZAR *cu o privire adâncă, oarecum visătoare.*

Ca să apăr ceea ce iubesc prinţesă...

DIANA *neliniştită*

Iubeşti?

CEZAR

Da, prinţesă...

DIANA *nervoasă*

Și pe cine?

CEZAR *limpede, voit.*

Iubesc libertatea, prințesă.

DIANA *re venindu-și, mulțumită*

Ah, da! Libertatea!
Prințule, trebue să mărturisesc că iubești
Pe cea mai frumoasă femeie din lume.

CEZAR *apropiindu-se încet*

Și mie mi se pare...
Inima nu-și explică însă preferințele.

DIANA *râzând*

Cu astfel de preferințe, inima nu are a face.

CEZAR

Totuși, prințesă, totuși...

DIANA

Iubirea fără obiect, nu pricep cum ar fi.
Ziceți că iubiți libertatea,
Foarte bine, dar unde e obiectul?

CEZAR *mereu serios*

Obiectul este neiubirea!
Iubesc să nu iubesc...

MARTIN *desfătat, lui însuși*

Inimos flăcău!
Bun de gură ca un titirez.

DIANA *puțin iritată*

Neiubirea nu e ceva real, cu miez,
E doar un obiect al minții.

CEZAR

Ingăduiți, prințesă: Insă de vreme ce nu iubiți,
Cum nu sunteți în stare să iubiți,
Nu pot să vă primesc drept judecător.
Această chestiune vă e cu totul străină.

MARTIN *își freacă încântat mâinile.*

DIANA *reținându-și nemulțumirea*

Nu e așa! Cine gândește, nu are nevoie să experimenteze
Asupra lui însuși, ceea ce e un obiect.
De altfel poate că nu sunt departe
De a vorbi aci din propria mea experiență.

CEZAR *o privește lung, șovăie, apoi hotărît, dar amabil*

Vă cer îngăduința să rămân câtva timp singur prințesă.

DIANA *scăpărând de mânie*

Nu văd cum ai putea rămâne singur într'o sală de bal;
Dar dacă ții atât de mult
Iți stă la dispoziție restul palatului și grădina.

CEZAR

Vă mulțumesc prințesă, și de am greșit iertați-mi vina.
se înclină și iese. Diana rămâne furioasă

MARTIN, *care a urmărit nevăzut de ei scena, vine din fund*

Ce e? De ce nu veniți la joc?
Intreabă lumea de Alteța Voastră,
Unii se miră, alții chiar șoptesc.

DIANA *se aruncă într'un scaun*

Nu mă simt bine.

MARTIN *compătimitor*

Nu vă simţiţi bine? Vai Doamne!
lui însuşi
Ba merge straşnic.
tare, uitându-se în jur
Unde e Don Cezar?
Spuneţi, poate să chemăm doctorul.

DIANA

Taci, Martin, sunt tare bolnavă...

MARTIN *ocupându-se de ea*

Intr'adevăr sunteţi palidă
Trebue să fie o boală... gravă!
Puţină vişinată, Alteţă, tot vă place.
îi dă sticluţa.

DIANA *apărându-se energic*

Nu vreau alcool.

MARTIN *prefăcându-se îngrijorat*

Pentru numele Domnului ce e?
Ce se întâmplă?

DIANA *cu vocea scăzută*

Mă strânge atât de rău, aici la inimă.

MARTIN *foarte grijuliu şi ocupat*

Vă sufocaţi! A, nu e de glumit
Un doctor! Repede. Acum l-aduc.
se preface că aleargă.

DIANA

Ascultă, rămâi, nu e decât ciudă
Că îmi rezistă Cezar.

MARTIN *mulțumit, lui însuși*

Merge strașnic!
tare
Nu pricep nimic. Iertați-mă.
Voiți ca el
Să se îndrăgostească deabinelea?

DIANA

O! Mi-aș da coroana,
Numai și numai să-l văd la picioarele mele.

MARTIN *încet*

Să fie oare pregătită atât de bine?
tare
Alteță, așa între noi,
Poți să ai încredere în mine,
Nu ai putea să vezi limpede? alege
Ceea ce te frământă e doar mânie,
Nu cumva o fi și dragoste?
Spune,
Intre noi e ușor, ne putem înțelege . . .

DIANA *îndârjită, însă cu ochii în jos*

Taci, taci
Nu e nimic în mine decât ură.
Decât dorința aprigă
Să-l văd la picioarele mele
Murind de dragoste, cu inima la gură.
Murind să-și ispășească îngâmfarea.

MARTIN *lui însuși*

Chiar așa?
tare

Mi se pare just. Aşa cred şi eu.
De altfel vă spun cinstit
Dacă ar fi iubire — nu m'ar bucura de fel.
Cu atât mai bine dacă-i răutate.

DIANA

Acum ascultă, Martin
Mi se spune că bărbatul acesta de marmoră...

MARTIN

De gresie...

DIANA *iritată*

Insfârşit, de gresie,
Ar fi simţitor la muzică...

MARTIN

Se poate să fie, nu ştiu, dar mă 'ndoesc
Căci piatra rămâne piatră, pare-se
Oricum ai încerca-o.

DIANA

Nu! Ştiu sigur, aşa e!...
Ascultă, ştiu că pot să mă încred în tine.

MARTIN

Ce Alteţă? Spuneţi-mi repede ce pot să fac?
Pentru Alteţa voastră într'un foc, o ştiţi prea bine.

DIANA

Fii cu grije şi puţin şiret
Să nu bage de seamă că ne-am înţeles.

MARTIN

Drept cine mă luaţi? Vă par copil?

DIANA

Atunci caută-l repede.

MARTIN *gata*

Indată, bucuros.

DIANA

Vorbeşte-i, ţine-te de el,
Mă duc, şi-am să mă îmbrac aşa de 'ncântător,
Cu o rochie atât de ispititoare,
Cum n'am făcut-o nici odată.
In câteva clipe sunt în grădina dinăuntru,
Adu-l negreşit acolo.

MARTIN

Am înţeles, prea bine !

DIANA

Din alăută, nu-i aşa Martin, nu cânt prea rău?

MARTIN

Sunteţi maestră.

DIANA

Spune-i de vrea, că poate să m'asculte
Din parc, în taină. Pricepi?
Dar să nu ştie că eu ştiu.

MARTIN

Voi face întocmai.

DIANA *nedecisă, cu toane*

Dar pentrucă o să-i spui
Că nu e voie să mă stinghereaseă

Am să cobor eu... Ba nu... Las'că
E mai bine să decidem după timp şi loc.

MARTIN

Bine... straşnic plan.
Chestia cu alăuta e grozavă,
L-am dat gata.
Când o auzi cum cânţi din alăută
S'a sfârşit cu el. Nu una, ci o sută
O sută de coarde la inimă să aibă
Şi tot se înmoaie.

DIANA

Fă treaba deci cu iscusinţă.

MARTIN

Ca şi făcută.
Vi-l aduc îndată.
Dar bine v'aţi gândit la alăută...
Duceţi-vă acum,
De vă alegeţi cu grije un costum,
Aşi vrea să mă pricepeţi!... Ceva aşa
Ca atunci când un bărbat, oricare, l-o vedea
Să fie năucit, să nu mai poată respira.
Apoi cu alăuta 'n mână
Să staţi gingaş ca 'ntr'un tablou o zână...
Uf, când mă gândesc la asta sunt năuc.
Nu mai pot sta locului, mă duc...

DIANA

Cu grije... să nu ne afle nimeni.
Nu avem prea mult timp.
Mă grăbesc şi eu... mă duc să mă schimb.
Martin, ah, dacă ar cădea...
Nicio clipă n'ar mai fi pe lume la fel
Ca atunci când l-aşi vedea la picioarele mele,
Svârcolindu-se la picioarele mele...
Ca să-l umilesc... să-mi bat joc de el — *iese.*

SCENA II

MARTIN singur

MARTIN

Șireată socoteală femeiască,
De nu l-oi preveni să se ferească,
Mi-e teamă că-i pierdut...
Mă gândesc la el cu inima strânsă.
Insă Domnișoară Eva, e un însă,
Uitași de șarpele care pândește din tufiș,
Gata să se-arunce, ca lațul, pe furiș.
Ei, Madam, nu-l cunoașteți pe Martin,
V'a descoperit el pe toți
Inainte ca să-l descopere cineva pe el.
Amin.

SCENA III

DON CEZAR, venind din partea cealaltă, MARTIN

CEZAR

Bunul meu Martin, sunt bucuros că te găsesc.

MARTIN

Prinţe, vești vesele!

CEZAR

Ce e?

MARTIN

Mai e puțin și ai învins-o.

CEZAR

Glumești prietene? Mă simt în agonie.*
Ce scenă mi-a făcut. Ce-am suferit!

MARTIN

O, da, asta o cred. Va fi o luptă grea.
Femeia se apără. Dar va trebui să intre la jug.

CEZAR

Te 'nșeli. Inima asta n'o să fie turburată
De iubire, niciodată.

MARTIN

Las-o mai bine în grija iubirii însăși.
Dacă astăzi nu e 'ndrăgostită,
Mâine se va pârpăli ca un urs pe plită.
Biata inimă șireată,
Sărmana inimă de fată.
Ascultă, acum și-a pus în gând
Să te scoată din minți, și pace!
Zău, fără nicio glumă
Trebue să te duc în taină în grădină,
Ea are să cânte și speră să joci așa cum
Va cânta ea.
A căutat până și-a ales un costum.
Dar știi ce costum, stăpâne?
In stare să ațâțe și pietrele să facă prostii.
Vrea să fie asemeni unei zâne
Ai priceput cât de tare trebue să fii?
Acum vino cu mine.

CEZAR

Lasă-mă Martin, mai bine...
Mă duci în plasele sirenei.
In cântecul alăutei știu că e meșteră
Imi va ispiti sufletul cu sunete fermecate.

MARTIN

Nu lua în seamă... și mai ales tăcere... — *ascultă într'o parte* —

Ah, a și început să bâzâie cu miere
se aud în grădină acorduri de instrumente, apoi o alăută.

CEZAR

Taci, prietene. Ascultă cum cântă. E plină de farmec.

MARTIN

Acum destul, fii bărbat, tânăr viteaz.
Semnalul vestește — adversarii sunt în câmp.
Pe Cezar! Apără-te și vei învinge — *merg câțiva pași.*
Alăuta se aude mai aproape. Cezar stă locului și ascultă pierdut

CEZAR *suspinând*

Da un « erou » căruia i se topesc mințile — *e târît cu sila de Martin*

TABLOUL VII

Grădina Principesei este împodobită cu un gust arbitrar, în spiritul epocei, bogată în obiecte mărunte. La mijloc, câteva grupuri de pomi — practicabile — la dreapta câteva statui și perspectiva unui parter de flori, la stânga o cascadă, înaintea ei e un tufiș de trandafiri cu o bancă. Se aude muzica în culise, în timpul când scena e liberă. Către sfârșitul simfoniei apare Floreta uitându-se cu interes în jurul ei. Se pierde în fund, dar iarăși vine înapoi, când intră Diana...

SCENA I

FLORETA, apoi DIANA, LAURA, FENICIA

DIANA *într'un costum de infantă, încântător, cu alăuta în mână. Laura și Fenicia cu alte instrumente. Floreta le iese înainte. Diana către Floreta*

L-ai văzut pe Cezar venind?

FLORETA

Acum? Nu. Nu l-am zărit pe nicăieri.
Nici măcar în sala de bal.
Nu știu — Toată lumea se întreabă ce e cu noi.
Nici eu nu mai pricep nimic.

DIANA *mândră*

Nu, fetițo, nu e nimic. Du-te înapoi.
Și dacă vine el, spune-mi-o în aceeași clipă.

FLORETA

Așa va fi, Alteță — *merge înapoi, ei însăși.*
Ar trebui să nu prea uite că «el» e doi...
Eu l-am căutat și pe Martin...
Dar, oare ce mai vrea acum? — *iese.*

DIANA *îndârjită Laurei*

Și dacă ar fi o coloană de porphyr și tot am să-l îndoi.

LAURA *surâzând ușor ironică*

Cred că acest costum va avea efect.

FENICIA *ei însăși*

Câtă nerozie! Și să mai trebue să și taci pe deasupra!

FLORETA *se întoarce repede*

Vin Alteță, sunt amândoi, Cezar și Martin.

DIANA *verișoarelor*

Așezați-vă și faceți ca și cum n'ați ști.
Vom începe când vor fi mai aproape — *Se așează într'un boschet. Diana într'o poză atrăgătoare, vorbește în șoaptă fetelor, în timp ce se apropie Don Cezar. Apoi ele cântă o bucată muzicală.*

FLORETA

Nu e adevărat că sunt curioasă,
Dar zău... că tare-aşi vrea să ştiu ce o să iasă,
De aci.

SCENA II

CEZAR, MARTIN venind din partea cealaltă. Ceilalţi.

MARTIN *încet lui Cezar*

Curaj numai! Cel prevenit de toate,
A şi câştigat jumătate.

CEZAR *privind-o de departe*

Prietene, cum aş putea s'o văd în costumul acesta
Şi să rezist ispitei, vrăjii!

MARTIN

Nu privi, dacă soarele te orbeşte...
Jocul e de pretutindeni, e străvechi,
Intoarce capul... Degetele în urechi.
Nepăsător, îţi spun.
Altfel totul e pierdut — *a început muzica.*

CEZAR *cu ochii asupra Dianei*

Oriunde îmi întorc privirea
O văd numai pe ea.
Cum îţi rămâne în priviri soarele
Dacă l-ai măsurat în faţă...
Dar mă atrage cu-o putere neînţeleasă.
Ochii mei pândesc s'o vadă
Fără voia mea.
Căci eu nu pot împiedica
Dorinţa lor, să caute cerescul chip.

MARTIN

M'aţi zăpăcit, ajunge!
Aţi ascultat destul. Fiţi bărbat

La stânga numaidecât — *îl ia de braț.*
Să îndreptăm repede corabia fără cârmă.
Dacă nu, la naiba, ne'mpiedecăm în sârmă.
Și rămânem în port.

CEZAR

Mă urmărește chipul ei
Și când sunt treaz și când visez.

MARTIN *ducându-l spre un grup de copaci*

Ei bine, atunci visează că e în pom — *merg înapoi. **Martin** vorbește încet, zelos cu el.*

DIANA *care a tot privit pe Cezar, iritată, fetelor*

Ascultați, nici nu se uită 'n partea asta...
Voi sunteți de vină. Lăsați-mă să cânt eu singură.
Fiți cu băgare de seamă — *se uită împrejurul ei, încet*
Ce om! — *cântă o melodie plăcută. Cezar dus de Martin, vine mai aproape, ca să privească cu luare aminte.*

DIANA *încet, Floretei*

S'a întors?

FLORETA *la fel Dianei*

Nu mai mult decât s'ar întoarce un butuc.

LAURA

Cât de fermecat privește!

DIANA *ațâțată*

Așa, nu poate să m'audă
Tot mai bine e să cântați și voi cu mine.
Trebue să se întoarcă — *un trio vioi. Diana își trădează nerăbdarea. Cezar caută să cerceteze grădina.*

CEZAR *în față, totuși cu spatele la Diana, lui Martin tare*

Totul e așa de frumos alcătuit Martin
Cu mult gust. Aci grupurile de arbuști...
Și răzoarele astea, ia uită-te.

DIANA *întrerupând muzica*

Ce aud, vorbește oare 'n vis?
Indrugă de pajiște, despre răzoare,
In timp ce eu cânt din alăută.
Omul acesta e atât de nesimțitor oare?

CEZAR *tare lui Martin*

Uite, florile acestea!
Ce minunate roze,
Ce bogăție... Ce soiuri frumoase!

FENICIA *Laurei*

Ce prostănac! Se uită la pom,
Laudă florile și nu ne vede pe noi.
Uite, Don Gaston e un adevărat om,
Un cavaler de gust și de soi.

FLORETA *aparte*

Și năucul ăsta de Martin, la fel,
In loc să mă vadă și pe mine puțintel
Se uită la iarbă, nu zău!
amărîtă
E și el de soiu... de soiu rău.

DIANA *ațâțată*

De sigur că nu m'a văzut.
Du-te Floreta și spune-i,
Că sunt în grădină...

FLORETA *lui Cezar, mereu adâncit, în studiul florilor*

Prinţule, aş dori să vă întreb
Dacă ştiţi că principesa e'n grădină?

CEZAR *ca mai sus*

Fetiţo, grădina în care se plimbă principesa,
E frumoasă, neasemănată.
Trebue să mărturisesc. Parterul de flori este unic
într'adevăr
De fapt, nici n'am mai văzut aşa ceva.

FLORETA *stă o clipă mirată, apoi trece la Diana înapoi, fără să spue nimic. Aceasta care a auzit răspunsul lui Cezar, se scoală mânioasă, face o mişcare ca şi cum ar voi să iasă în faţă, se trage însă îndărăt, pentrucă se apropie Cezar.*

CEZAR *se întoarce împrejur, mereu cercetând prefăcut grădina şi iar se apropie de Diana*

MARTIN *mulţumit, încet către el*

Ei, aţi văzut c'aţi rezistat?
Acum parcă îmi vine mie să cred,
Că sunteţi făcut să înnebuniţi femeile.
Să vă 'ndrăgească orbeşte, fără număr.

CEZAR *încet lui Martin*

Prietene, nu se poate spune cât sufăr.

MARTIN *la fel lui Cezar*

Ei şi? Mai mare va fi bucuria
După ce va trece şi asta.

CEZAR *vine aproape de tot de Diana, vrea să treacă pe lângă ea*

MARTIN *îl ține*

La dreapta ! Ce vrei să faci acum?

CEZAR *încet lui Martin*

Ah, numai odată să privesc în față
Dumnezeescul ei chip, s'o văd din nou
Cu alăuta 'n mână.

MARTIN *ținându-l*

Nu! Iar te vei încurca.
Fugi! Nu pot îngădui... Rămâi de ghiață.

CEZAR *trece pe lângă Diana, drept, dar n'o vede*

DIANA *scoasă din sărite, Laurei*

Trece ca un lunatec și nu mă vede!

LAURA *încet Dianei*

E de necrezut că se poate întâmpla așa ceva.

DIANA *agitată, Laurei*

Du-te Laura. Du-te tu. Ție
Iți va răspunde.
Spune-i că eu l-am văzut.

LAURA *se scoală și se apropie de Cezar, care privește atent o statuie*

DIANA *se așează agitată și ia alăuta*

Sunt turburată!
Nu mai pot respira, îmi tremură mâinile și picioarele.

LAURA *lui Cezar*

Don Cezar! N'ați auzit?
Prințesa e în parc și v'a văzut!

CEZAR *ca revenit din vis*

Cum prea frumoasă Laura?
E aci prinţesa?
Şi m'a văzut în grădină? — *lui Martin.*
Ai ştiut că vine aci şi nu mi-ai spus o vorbă, Martin
Laurei—Scuzaţi-mi proasta purtare — *mai mult prinţesei*
Vedeţi, eu însumi mă pedepsesc pentru asta,
Intru cât plec imediat — *face o plecăciune către Laura şi se întoarce ca şi cum ar vrea să plece. Laura încremeneşte uimită, Diana sare violent şi asvârle alăuta la pământ.*

DIANA *vine în faţă*

Pleacă, Dumnezeule! — *îl strigă mânioasă.*
Prinţule, Don Cezar, rămâi.

MARTIN *râzând încet lui Cezar*

I-a venit în sfârşit rândul.
Cum se sbuciumă mândria rănită!

DIANA

Vino mai aproape, cavalere! Ascultă.

MARTIN *ca mai sus*

A fost o lovitură de meşter mare!

CEZAR *care a rămas locului, apoi a făcut câţiva paşi către ea*

Prinţesă, cu mine vorbiţi?

DIANA *tremurând de mânie şi durere*

Cu dumneata,
Da, cu dumneata vorbesc.

CEZAR *mai face câţiva paşi*

Care vă e dorinţa?

DIANA *stăpânindu-se oarecum*

De unde ți-ai luat prințule îngăduința,
De ai venit în parcu-acesta,
Unde eu mă socoteam fără martori?

CEZAR *încurcat, arătând pe Martin*

A fost cu totul fără voia mea,
Martin e de vină.
Căci m'a adus aci.
N'am știut că sunteți în grădină,
Sunt mâhnit că v'am stingherit cântecul.

DIANA *ei însăși*

N'a spus că a venit să mă asculte,
Se poate să mă mintă, așa în față? — *tare.*
Auzeați totuși muzica?

CEZAR

Muzica? Nu.

DIANA

Asta e cu neputință.

FENICIA *Laurei*

Asta e cam prea de tot.

LAURA *Feniciei*

O ține cum a început-o, ca nebunul.

CEZAR *zăpăcit*

Dacă am greșit
Nu știu ce să mai spun.
Mereu trebue să mă tem să nu greșesc
Lăsați-mă să-aleg cea mai mică suferință: surghiunul.
— *se înclină ceremonios și pleacă repede.*

MARTIN *încântat*

Suflete, cu fiecare cuvânt devine mai afurisit
Acum sunt eu elevul, el este dascălul!
Ce să spun? Sunt aiurit — *se alătură surprins, cu o față compătimitoare de Diana, care a încremenit zăpăcită.*

SCENA III

Cei dinainte, fără CEZAR

FENICIA

Acesta nu-i bărbat de carne, Diana, nu!
Metal trebue să aibă în trup şi-n suflet.

LAURA

Iți vine când te uiți la el să crezi
Că s'a născut undeva ... la polul nord, în zăpezi.

FLORETA

Nici chiar Martin nu-i așa de trăsnit,
Trebue să mărturisesc.

DIANA *ieșind din amorțeală*

Adevărat? Aşa să fie?
A putut să mi se 'ntâmple asta mie!
Unde mi-e mândria, am căzut atât de rău,
Că mă face de râs un încrezut, un nătărău?
Plecați la petrecere. Lăsați-mă singură.

MARTIN *lui însuși*

Acum începe să devină serios. Izbucneşte criza.

FENICIA *mergând, încet, Laurei*

Nu cumva e îndrăgostită?

LAURA *la fel Feniciei*

Tot ce se poate...

FENICIA

Cred că e tocmai din pricină că s'a îndârjit...
amândouă ies.

FLORETA

Haide Martin. Eşti cavalerul meu. Fă-ţi datoria.

MARTIN

Da, da! Comoara mea! Vino cu mine! Sunt gata
Să punem capăt acestei sminteli — *vrea să plece cu ea.*

DIANA

Martin!

MARTIN

Alteţă!

FLORETA *protestând*

E în serviciul meu. Iertaţi!

DIANA *sever*

Du-te, lasă-l aci.

MARTIN *ridicând din umeri*

Fetiţo, trebue să ne obişnuim...

FLORETA *supărată*

E o adevărată nedreptate — *lui Martin.*
Aşteaptă-mă, însă.
Trebue să-mi plăteşti paguba ne'ntârziat — *pleacă fără chef.*

SCENA IV

DONA DIANA, MARTIN

DIANA

Spune, l-ai îndemnat într'adevăr să mă asculte?

MARTIN

Da! şi am stăruit destul, până când a venit.

DIANA

Şi n'a ascultat?

MARTIN

Jur pe capul meu Alteţă. Dealtfel aţi văzut.
Uite aşa între noi, nu ne poate auzi nimeni,
Dar un asemenea prost nu mai e pe lume.

DIANA

De auzit trebue să mă fi auzit. Spune
Ce-a zis la asta?

MARTIN

Mă uitam şi eu uimit la el.

DIANA *încordată*

Da! Ce-a spus? Ce?

MARTIN *negând serios*

Ceea ce n'aşi îndrăzni să vă repet
Alteţă niciodată.

DIANA *mai ațâțată*

Vreau să știu, spune...

MARTIN *cedând*

A zis că-l supără la ureche
Un astfel de cârâit de coarde.

DIANA *foarte înfuriată*

Așa a spus el?

MARTIN

Că i se pare
Că aude un copil sgândărind alăuta.

DIANA

Cum, nu i-a plăcut de loc?

MARTIN

A spus că de-i condamnat s'aleagă,
Preferă, până la urmă, cucuta.

DIANA

Ah! Nerușinatul!

MARTIN

E un prostănac. Nici n'a vrut să audă.

DIANA

Imi vine să plâng, să rup totul de ciudă.

MARTIN

Un păgân, un tătar.

DIANA *cu lacrămi în ochi*

Nu mai pot îndura... O să mor, Martin!

MARTIN

Alteță, vă rog să vă mai gândiți puțin.

DIANA

Taci! Trebue să mă răzbun...
Adu-l în galeria statuilor...
O să afle totuși cine e Diana.
Voiu îmblânzi această semeție,
Iar dacă nu, mai bine mor.

TABLOUL VII

Galeria « Dianei » în palat

SCENA I

DIANA, MARTIN, apoi CEZAR

DIANA

Am trimis să te cheme, prințule,
Fiindcă îmi pare că ai uitat că ești cavalerul meu
Și cuviința cere să fim la bal împreună.

CEZAR *politicos*

E pentru mine după cum știți
Un noroc pe care, încântat, îl prețuesc.

DIANA

Nu mi s'a părut.
Dimpotrivă, se vede cât de colo
Cât te costă să-mi faci curte.

CEZAR *se apropie stânjenit de frumusețea ei, ca să o conducă la danț.*

DIANA

Un om de spirit își joacă mai bine rolul
S'ar crede prințule că îți mai lipsește
Și din talent și din iubire.

CEZAR *voit rece și jignitor*

Prefer să vă 'nsoțesc din ordin, principesă.
E tot ce pot să fac...

DIANA *se răsucește furioasă vrând să plece numaidecât. Gestul este prea brusc. E gata să cadă... El îi întinde brațul de care ea se prinde toată.*

CEZAR *suspinând fără voie*

Ah!

DIANA *uită de ea, stă în loc*

Ce se întâmplă prințule?
sprijine gingaș, mâna dreaptă pe brațul lui
Taci? Don Cezar! Cum?
Nu merit un răspuns măcar?
Nu poți nici să te prefaci puțin?

CEZAR *tulburat privește năuc mâna ei pe brațul lui*

Dacă aș putea, n'aș fi mut —
Ușoară-i limba când lipsește simțământul.

DIANA *jumătate tare, cu ton nervos*

Atunci, mă iubești? Spune cuvântul.
îi ia mâna cu destulă căldură într'ale ei.

CEZAR *în cea mai mare agitaţie, fără să mai ia seama, simţind mereu căldura braţului moale*

Dacă nu te-aş iubi, de ce aşi tremura atât?

DIANA *cu uimire încântată, îi ţine mâna mereu*

Don Cezar, ce spui e oare adevărat?

CEZAR *nu se mai stăpâneşte*

Nu limba, ci sufletul întreg vorbi.

DIANA *fin, jucând bine*

Spuneai... totuşi...
Că n'ai putea fi în stare
Să mă iubeşti?

CEZAR *găsind greu cuvintele, privindu-i mereu mâna pe braţul lui*

Am spus asta eu? Când? Intr'o seară?
Intr'o dimineaţă?
Nu-mi mai amintesc de loc...
Poate că era într'altă vieaţă...
Dar acum când privesc şi simt,
Mâna asta caldă şi vie,
Sprijinită toată pe braţul meu
Ca o inimă duioasă şi gingaşă,
Năucit de otrava ei dulce
Nu mai ştiu altceva nimic
Decât că te iubesc...
Cum aşi putea să ştiu ce-a fost?
Asemenea fapt mi s'ar fi părut
Mai de necrezut decât răsăritul soarelui
In ploaia neagră, la miezul nopţii.
Aşi gândi şi azi că totul e nălucire,
Dacă din înălţimi ameţitoare
Mânuţa asta vie şi caldă
Nu s'a fi oprit pe braţul meu
Ca un dar molatec şi greu.

Aşa dar acest trup de zeiţă mândră şi rece
Are şi el o inimă,
Care te poate ameţi cu căldura ei...
Cunoaşte şi el veninul uitării de sine?

DIANA *ei însăşi*

Biruit, a căzut!
Ha! supracurajosule ai să afli acum
Intreaga asprime a mâniei mele.
iar prietenoasă către el
Vă înşelaţi poate prinţule! Nu e amăgeală! Cum?
Mă iubiţi cu adevărat, atât de mult?!

CEZAR *ne mai stăpânindu-se, izbucnind ca o flacără. Martin ascultă din fund uimit, ne mai ştiind ce să creadă*

Nu simţi acest nebun tumult?
Te uiţi la mine şi mă mai întrebi?
Trebue să botez acuma cu cuvinte
Ceea ce mi-a luat întreaga minte?
Ceea ce-mi desparte inima de cap
Ca şi când doi duşmani în pieptul meu încap?
Mândria ta prea rece m'a aprins
Dar tot prin ea, pe mine m'am învins.
Acuma când privirea caldă, s'o ocolesc mi-e greu,
Puţin îmi pasă de urzelile reci...
La ce folos toate socotelile seci?
Construcţia lor falsă, nefirească
Arde 'ncins de parcă-a fost de iască — *îi sărută nebuneşte mâna.*

DIANA *îşi smuceşte mâna uimită, furioasă*

Destul... A căzut masca...
Omul purta o armură prea grea
Pentru umerii lui de rând.
Il zdrobea platoşa... îl apăsa casca.
Cum am putut crede că preţuia
Bucuriile reci ale minţii,

Cineva care se bălăcea
In toate neroziile iubirii?

CEZAR *desmeticit*

Inimă nesocotită m-ai trădat...
Nu mai e nicio nădejde.

DIANA *mândră și aspră*

Nu vei mai avea de-acum nici un prilej de
Ingâmfare neroadă.
Te prevenisem doară și tot ai îndrăsnit,
Să te pui la luptă cu mine,
Indrăsnețule, închipuitule, cu mine?
Dispari din fața mea.

MARTIN *venind din fund, intervine, pe neașteptate, indignat cu o energie amară ; cei doi îl privesc încremeniți*

Ah, câtă dreptate aveați principesă...
Câtă dreptate...
Vă admir cât de meșteră sunteți să
Demascați pe îngămfați și impostori...
Mi-e greu
Dar nu mai pot să 'ndur nici eu
Atâta lipsă de demnitate.

DIANA *triumfătoare*

Martin, aveam sau nu dreptate?
Când ți-am spus că nu e un bărbat, cum îl credeai?
Că toată semeția lui e poză și minciună?

MARTIN,

Acum, m'am lămurit.... Știu cine e acest cavaler.
E de argilă, nu e de fier.
Scâncește doar și crede că fulgeră și tună.
Nu mai departe de cât adineaori cu ce dispreț
Vorbea despre iubire, și cât preț
Punea, verbal, pe libertate...

O nu, atâta lipsă de demnitate
Mă desgustă,
E făcut să se târască
Nu să suie poteca augustă
Pe care urcă doar cei aleşi prin calitatea minţii...
Iertaţi-mi îndrăsneala, dar
Ar fi destul de trist
De-ar fi la fel toţi prinţii...
Işi merită soarta acest biet exemplar
De îngâmfat căruia i s'au tocit zimţii.
Inconsecvenţa şi laşitatea reunite
Trebue să fie aspru pedepsite...

DIANA

Dacă-ar fi fost altfel, ar fi de mirare...

MARTIN

Oh, de l-aţi fi mai văzut în halul în care
L-am văzut aseară eu.

CEZAR *uluit, speriat*

Prietene, nu înţeleg.

MARTIN *fierbând de indignare*

Vă rog să nu-mi spuneţi prieten...
Eu pentru prieteni trebue să am stimă
Şi, mi-e greu să vi-o spun,
Eu pentru domnia voastră nu pot să mai am,
După cele ce am văzut aseară, după o asemenea crimă
Nici simpatie:
Şi nici un fel de stimă.

CEZAR

Dar nu pricep ce poate să fie,
Vinovat eu nu mă ştiu nici e cum...

MARTIN *îndârjit*

Dar ce-am văzut aseară era aer? fum?
Conte, nu pot să vă fiu complice
Şi pedeapsa pe care o s'o primiţi, n'o să vă strice...
către Diana
Recunosc cinstit:
E greu să cunoşti oamenii
Când una fac şi alta spun....
Mi-e silă...
Prinţesă trebue să fiţi de data asta fără milă.

DIANA *aţâţată*

Martin, sunt nespus de curioasă
Vreau să ne spui numaidecât
Ce ai văzut că s'a întâmplat aseară?

MARTIN

Ca să vedeţi până unde l-au târît
Aiurelile iubirii pe acest cavaler,
Care se proclama îndrăgostit de libertate,
Dar care trădează totul când trece la fapte,
Trebue să vă spun că întreaga noapte,
S'a plimbat oftând şi gemând pe sub ferastră,
Fireşte în grădină luna era albă, noaptea era albastră,
Işi arunca necontenit ochii în sus,
Intr'un fel de adorare caraghioasă,
Murmurând, vorbind singur
« Ah, cât o iubesc », « Ah, cât îmi e de dragă »
« De s'ar îndura să mă 'nţeleagă ».

DIANA *încălzită*

S'a plimbat pe sub fereastră noaptea-'ntreagă?

MARTIN

Da, cum vă spun, tot sucindu-şi gâtul
Ca să privească 'n sus
Agitat, vorbind singur,

Miorlăind suav ca pajii,
Spunând vorbe de amor atât de înflăcărate,
Că mi s'au roşit mie obrajii
In întuneric.

DIANA *triumfând*

Ah, sub fereastra mea întreaga noapte...
Niciodată n'aş fi bănuit că s'ar putea
Să fie cineva atât de îngâmfat şi bun de gură
Şi totuşi atât de nevolnic când e vorba de fapte...
lunecând visătoare
Sub fereastra mea întreaga noapte...

MARTIN *şiret şi foarte încurcat, se bâlbâie, caută*

Să vedeţi, prinţesă
Cum să vă spun?
Nu era,
In sfârşit
N'aş putea zice că era sub fereastra voastră,
Ar fi o minciună.
E adevărat că era lună
Că luna era albă, iar noaptea albastră,
Dar acest cavaler era sub fereastra prinţesei Laura
Al cărei nume îl murmura într'una
Ducând mereu mâna la inimă, oftând...
Strâmbându-se cu desgust
Atâta lipsă de demnitate, n'am văzut nici când.

DIANA *stupefiată, cu un stilet în inimă*

A aşteptat întreaga noapte sub fereastră Laurei?

MARTIN

E atât de prefăcut, că nici n'aţi crede, nu?

DIANA *desarticulată*

După atâta fanfaronadă
Aflăm noutăţi

E desgustător de sigur
Când compar cele ce spunea
Cu aceste apucături ridicule.
Dar Martin
cu inima arsă
Eşti sigur că era chiar sub fereastra Laurei?
Nu cumva ţi s'a părut?
Nu era cumva sub... — *şovăie* — fereastra mea?

MARTIN

Prinţesă, văd cât sunteţi de generoasă,
Vreţi să-l apăraţi...
Dar ceea ce am văzut, am văzut.
E din cale-afară de prefăcut.
Uitaţi-vă cum tace, când se ştie vinovat.
Nu trebue să scape de pedeapsă.

DIANA *desgustată, descurajată, învinsă*

Ah, totul mă desgustă
Nu mai pot respira, doresc un singur lucru,
Să plec
Nu mai vreau să ştiu de nimic...

MARTIN

Dar cu vinovatul cum rămâne?

DIANA

Nu ştiu ce voiu face,
Dar deocamdată nu mai vreau
Să-l văd înaintea ochilor.

MARTIN

Eu zic că trebue spânzurat şi pace...

DIANA

Nu știu... Nu mai vreau să mai întâlnesc pe nimeni.
Pleacă Cezar, pleacă și ea furioasă.

MARTIN *se apropie de statuia Dianei, o bate părintește pe obraz*

Hei, domnișoară Diana, stăm cam prost mi se pare.
N'ai prea avea motive să te feliciți.
Planurile dumitale sunt la pământ.
Dacă antichitatea nu ar mai avea
Și alte zeițe, de cât pe dumneata
Nu știu zău unde-am ajunge.
Noroc că e plină arena.
Mai e de pildă și mătușa dumitale Atena,
Care nu prea disprețuia bărbații
Deși era aproape tot atât de înțeleaptă ca mine.
îi pune pălăria lui în cap, bagatelizând-o
Da, domnișoară filosofă,
Mă prind că te-am băgat în cofă...
Și dacă aș fi în locul tău
Pe chestia «răcelii», mi-ași întoarce fața de crin,
N'aș mai avea curajul
Să-l înfrunt pe Martin.
întoarce batjocoritor statuia cu spatele
Urăști, fetițo, bărbații...
Te cred,
Ii urăști de moarte.
Numai că ura ta de azi, e departe
De ura neștiutoare de eri.
Inteleg cât de aprigă ți-e ura azi,
Când spumegi de furie că ai putea să cazi.

PAUZĂ

TABLOUL VIII

O sală înaltă cu mai multe uşi, în palat. DON GASTON într'un jilţ. DON LUIS intră. Mai târziu DON CEZAR cu MARTIN, care a rămas în fund ascultând.

LUIS

Don Gaston!

GASTON

Don Luis! Eşti supărat?

LUIS

Am aerul să fiu?

GASTON

Să zicem că, da.... privit de departe.

LUIS

Poate să fie şi de aproape.
In orice caz deocamdată, Diana ne desparte
Şi de verişoarele ei
Care au fost lotul nostru.

GASTON

Tocmai asta îmi spuneam şi eu.
E împotriva obiceiului şi a etichetei.

LUIS

Din partea unei gazde asta este o injurie...

GASTON

Dă-mi voie să-ţi spun: Ingâmfarea fetei
Vine şi din pricina zelului
Cu care noi am căutat să-i câştigăm favoarea.

LUIS

Mie nu mi se pare limpede nici afacerea
Cu « potrivirea colorilor ».

GASTON *însufleţit*

Aşa e, pe legea mea,
Judecata şi simpatia
Erau mult mai indicate,
Să decidă cum să fie jocul, tovărăşia.
suspină
Dacă însă coloarea Feniciei
Mai ţine şi după petrecere,
Cu plăcere îţi las pe a Dianei.

LUIS

Şi eu ţi le las pe amândouă, dacă îmi rămâne
Laura, aşa cum mi-a apărut astăzi, fără mască.
Jocul prinţesei e prea înalt, prea subţire,
Şi pur şi simplu, Dama e necuviincioasă.

CEZAR *care intrase*

Se pare că vă-înfurie răceala ei.
Recunosc; ardeţi, însă nu puteţi aprinde...

GASTON

Cine zice asta?

LUIS

Cine?

CEZAR

Diana însă-şi a lăsat-o să se vadă
S'a purtat ca şi când nici n'aţi exista.

GASTON

Din fericire, nu e aci singura...
Totuşi faptul e supărător.

LUIS

Ar merita să-i plătim că nu se ţine de cuvânt.

CEZAR

Cum?

LUIS

Cu aceeaşi monedă: prin verişoarele ei...
Dacă o stea se stinge pe cer
Adorăm florile, aci pe pământ,
De cari nu ne desparte atâta cale...
Şi care nu aşteaptă decât să ne creadă.
Atunci coboară — cine ştie — şi steaua din cer
Pe aci, pe jos, prin livadă.

CEZAR *întristat, lui însuşi*

Aşa de aproape e? Pe aci prin vecini?
Şi singur eu, o văd cu ochi streini?

GASTON *lui Cezar*

Ce crezi Cato — E bine ce-am hotărît?

CEZAR

Dece nu? E un plan frumos chibzuit
Pentru cel care nu poate altceva mai bun.

GASTON

Ce ţi s'ar părea « mai bun », spune?

CEZAR

Să priveşti toate femeile ca pe nişte păpuşi fără suflet.
Aceluia nu-i poate rezista *niciuna*,
Căruia ele nu-i plac.

MARTIN *aprobă*

GASTON

Asta plesneşte de înţelepciune...

LUIS *priveşte din uşe spre salonul de danţ*

Uite... Verişoarele trec iară.
Sunt singure
Am un cântec, să-l cânt cu ison de chitară
Incet la urechea Laurei
iese.

GASTON

Am şi eu un cântec pentru Fenicia,
Cu refren şi accent de trompetă. *iese*

CEZAR

Pe cei uşurateci, linguşelile îi duc la ţintă
Pe când eu, cel mai năpăstuit

Căci inima mi-e silită să mintă,
Trebue să ascund totul cu teamă...

SCENA II

MARTIN, care vine din fund, CEZAR

CEZAR

Prinții s'au supărat pe Diana....

MARTIN

De minune...
Asta înseamnă apă bună pentru moara noastră.
Vom avea prilej să petrecem,
Dar pentru numele lui Dumnezeu, prințule
Fără copilării.
Prin ce-am trecut, nu vreau să mai trecem.

CEZAR *rușinat*

Nu-mi mai aminti acum de ce-a fost.

MARTIN

Așa... Dacă domnii s'au supărat
Câștigăm noi cu jocul lor, mânios fără rost
Căci ei gonesc sălbăticiunea
Drept în bătaia puștii dumitale.

CEZAR

Sălbăticiune, e frumoasa noastră, da!

MARTIN

Sălbatecă? A, nu
E blândă, e mai blândă decât pare
Prevăd: La ce-o ajută strâmbăturile?

Te iubește, oricât se chinue să te urască.
Tocmai de aceea-i mânioasă, biata de ea,
Jură și gândește că dospește numai răsbunare.
Convin
Insă că din ceea ce dospește ea
Va ieși iubire,
Fac prinsoare...

CEZAR

Spune, ce zice și gândește despre mine?

MARTIN

Ai putea ghici. Nimic prea faimos,
Zeflemisește îngâmfarea dumitale,
Zice că atâta nepăsare trece de marginile îngăduite.
Mereu mă întreabă dacă ai fost într'adevăr, sub
fereastra Laurei.
Te găsește necuviincios.
Ba chiar nerușinat. Eu o iau mai moale,
O mângâi și... prințule nu te supăra,
Ii spun că ai o doagă lipsă,
Că ești nesimțitor ca un butuc,
Dacă n'ai fost în stare s'o prețuești pe ea,
Pe Diana.
Ce mai încoace și 'ncolo, când nu te fac năuc.
Ii spun că ești nebun sadea...
O sfătuesc să te lase mai bine să pleci
Dar în privința asta cred că e chiar prea târziu.
Mi se pare că preferă să moară, acum
De cât să nu învingă buzele dumitale prea reci
Numai ca să te facă apoi de rușine...
Dar azi nu mai știe nici ea, cum.

CEZAR

Socoteam că s'a terminat...

MARTIN

Totuși s'ar putea să izbutească dacă mai faci copilării,
De aceea, te rog, prințule să fii
Om cu judecată. Orice ar spune nu crede nimic

E ultima ei încercare de stăpână
Dacă pierde şi-acum, e sclavă,
Căci nu ne mai scapă din mână.
cu un surâs melancolic
Joacă-te fetiţo de-a baba oarba cu dragostea...
Se văd adeseori şoareci
Jucându-se cu pisica, fără teamă
Un joc fermecător, dar vai, nu uita,
Şi fii cu băgare de seamă:
Intr'o clipă s'a isprăvit cu ei, cu inima ta...
cu alt ton
Uite-o că tocmai vine.

CEZAR *fermecat*

Ca o zeiţă pluteşte cu paşi de zefir.

MARTIN *nemulţumit*

Ei, zeiţă acum! Pleacă, dispari din faţă, repede
La locul d-tale
Aici eşti de prisos..

CEZAR *merge încet, şovăie, privind mereu la Diana. Martin supărat îi arată drumul, apoi se dă liniştit la o parte şi ia o mutră gravă.*

SCENA III

DIANA *intră gânditoare, vine în mijlocul scenei, unde se opreşte, ca să se uite împrejur.*

MARTIN *de cealaltă parte, observând-o. Scurtă pauză.*

Se aude în culise, cu acompaniament de chitară

« Să-mi arăt iubirea, oare ...? nu?
Laura, să mi-o ascund?
Gingaşe Laura, hotărăşte tu...
Dar chiar dacă nu aş vrea să ţi-o spun
Fiorii, fierberea mea de nebun,

Zăpăceala mea ţi-o arată,
Dacă tac, ori dacă inima-mi suspină,
Laura, Laura, gingaşe fată
Tu eşti singura de vină ».

DIANA *mânioasă lui Martin*

Ce se aude? Ce cântece 's acestea?
Incă unul care a descoperit-o pe Laura...

MARTIN

Nimic? Luis a căzut în capcană
Şi e ispitit să înceapă o iubire...
Slăbiciune e toată povestea...

DIANA

Ce gust!

MARTIN

Aveţi dreptate!...
Bărbaţii când iubesc sunt cu frunţile
Aplecate şi întoarse...

DIANA

Slavă Domnului că se sfârşesc aceste farse
Mi-e silă de toate aceste aiureli hâde.

MARTIN *cu o ironică înţelepciune*

Cine a trecut peste ele, Alteţă, poate râde.
Dar trebue să aveţi milă de cei slabi,
Cari se chinue.
Fireşte pe noi numai ne plictisesc.
Dar ce să le faci? Cum să le ocoleşti?
Este mizeria naturii omeneşti.

DIANA

Mai e oare de îndurat?
Unde mă duc
Aud sărbătorindu-se frumosul nume al Carmencitei,
De faima Lidiei răsună alt loc.

In acelaşi timp aud un cântec pentru slava lui Ines.
Despre Laura cârâe vreo doi la tot pasul
Nu găseşti că îşi cam fac de cap?
Incotro să mai fug ca să scap
De bâlbâelile nerozilor?

MARTIN *lui însuşi*

Merge bine — *apoi, ridicând din umeri*
De vreme ce nu vreţi ca ei să cânte pe Diana,
Cum ei tot trebue să cânte,
Atunci e firesc ca să aducă omagiile lor alteia, nu?

DIANA

Şi de ce numaidecât Laurei?

MARTIN

Ştiu eu?
— *Se aude preludiul cântecului lui Gaston, în culise.*

> **Cântaţi al Feniciei renume**
> **« Frumoasă fără seamăn pe lume... ».**

DIANA *brusc îndurerată*

Acum şi Fenicia! O cât de fin şi de gingaş.

MARTIN

Inceputul mi se pare, nu sună prea rău.

DIANA *întărâtată*

De sigur avea şi Fenicia nevoie de odă...

MARTIN *lui însuşi*

Invidia iubirii! Merge bine — *tare.*
De sigur e o glumă, care îi scuză prostia.
E după câte se vede acum, un fel de modă...

O VOCE *cântând în culise.*

Ca Poenixul, cu nume geamăn,
Fenicia e fără seamăn;
Şi când asupra-ţi se deschide
Privirea ei de ghiaţă, te ucide.
Un zâmbet pe divina faţă
Din nou te chiamă la vieaţă.
« Cântaţi al Feniciei renume...
E fata cea mai frumoasă din lume.
Un zâmbet pe divina faţă
Şi iarăşi te recheamă la vieaţă.

DIANA *cu exasperare*

Uimitor de spiritual şi de galant...

MARTIN *aparte*

Se mistue. Arde. Merge de minune — *o priveşte îngândurat pe urmă cu o arzătoare părere de rău.*
Da, sunt farse şi totuşi bucuros
Aş fi cântat şi eu pentru Floreta...
Din tot pieptul, în cinstea ei — *cu o neaşteptată melancolie.*
Haide să cântăm şi noi prinţesă.
Să cântăm în glumă numai, cu ei împreună...,
Căci Alteţă, prea multă cuminţenie
E uneori prostie, credeţi-mă.

DIANA *pe gânduri cu un neaşteptat acent serios*

Cam ai dreptate... şi de aceea
N'ar fi prea rău dacă Don Cezar
S'ar conforma şi el obiceiului puţin.
Nu că eu doresc aceasta, ferească sfântul,
Are totuşi obligaţii,
E cavalerul meu după cum ştiu toţi.
Ii mulţumesc de altfel că îmi economiseşte supărarea.

MARTIN *încântat, aparte*

O avem aci — *cu pumnul strâns* — Păsărica e prinsă — *tare* — Ah, dalbă şi înţeleaptă prinţesă

Ați putea pretinde asta dela cineva care vă iubește.
El însă nu e îndrăgostit de Alteța voastră,
Și știți bine cât disprețuește el prefăcătoria.
Pe urmă — trebue să recunoașteți că
Singură l-ați scutit să-și facă datoria
De cavaler...
De altfel, Alteță, ar fi trebuit să vedeți
Cât l-a bucurat asta! Nu v'ar fi venit să credeți.

DIANA *agitată*

Da, e adevărat, i-am cerut să plece,
Dar cine știe să se poarte, nu pleacă în asemenea caz.
Nebunul! Ascultarea nu e totdeauna bună.
Ar fi trebuit să rămâe.
De altfel nu mi-e tocmai necaz...
chinuită, revine
Oricum e cavalerul meu.

MARTIN *pentru el însuși*

Ah, sistemul meu.
Am să scriu o carte despre asta — *tare.*
Aveți dreptate; numai că, sărmanului găgăuț,
I-ați luat tot curajul dintr'odată
Când a venit să vă conducă la bal,
Iertați-mă...

DIANA *mai ațâțată*

Ce știi tu? Trebuia să se priceapă
Cum se susține o cerere,
Poate că până la urmă aș fi primit.

MARTIN

Poate! Aci este totul! El nu e
Un bărbat în stare să înțeleagă subtilitatea jocului.
Și apoi... Cine știe? Caută mai mult liniștea,
Nu-i place să fie mereu înnăcrit de alții.
Ce credeți? Cum? — ***lui însuși.***

Bună e tinctura mea... de aur... — *se uită spre culise* — Prinții în triumf cu stăpânele inimilor lor.
Ce potrivit și încântător e! Uitați-vă numai!
E o plăcere să contempli prostia.

DIANA *uitându-se și ea, exasperată*

Don Cezar mereu alături de Laura...
Spune-mi, ce poate găsi la ea?

MARTIN

Da, norocul de a vă fi cavaler
Nu prea pare să-l prețuiască..
mucalit și melancolic
Veniți să privim cu ochi de filosofi
Sărmana fericire omenească — *se trag mai înapoi.*

SCENA IV

LUIS, GASTON, LAURA, FENICIA, CEZAR, DIANA, MARTIN

LUIS *către Gaston și Cezar în fața scenei*

Ea ne observă. E timpul să-i plătim datoria.

GASTON *încet lui Luis*

Te voi prețui după iscusința d-tale.

CEZAR *încet, către cei doi*

Faceți ce vreți, vă las această cinste — *Luis și Gaston se apropie de Doamnele lor, Cezar privește indiferent.*

LUIS *tare, Laurei*

Norocul a fost dulce cu mine,
Nu mai am nimic de așteptat dela acest joc.

Căci dacă Laura ar fi să fie a mea
De ce aş mai avea nevoie de alt noroc?

LAURA

Petrecerea vă face cu adevărat galant.
Trebue să recunosc...
Dar deşi vă preţuesc Conte ... aşi vrea să mai aştept ...
Nu ştiu.

DIANA

De sigur ... Vrea să aştepte pe don Cezar.

LUIS

Mai aşteptaţi.
Veţi vedea cât e de adevărat
Şi de durabil ceea ce vă spun — *Pleacă vorbind cu ea, afectuos, el privind totuşi din când în când spre Diana.*

GASTON *Feniciei*

Dacă am devenit sclavul Feniciei
E datorită numai farmecului ei,
Nu zăpăcelii, petrecerii.

FENICIA

Focul care se aprinde repede e foc de paie.

GASTON

Dacă se va stinge vreodată... Amor să se răzbune!

FENICIA

Vă cred bucuroasă, prea vă pricepeţi la complimente.

GASTON

Fii mai puţin frumoasă şi voi vorbi şi eu mai potolit.
— *Îi sărută mâna şi vorbeşte încet cu ea, în timp ce se uită la Diana.*

LUIS

Don Gaston, să mergem înapoi la bal.

GASTON

De sigur! Să ne bucurăm de ce ne dărueşte ceasul.
Iubirea să ne 'ndulcească zilele — *își conduc damele grațios pe lângă Diana, fără să o privească și se îndreaptă către sala de danț. Cezar rămâne cu privirea absentă.*

DIANA *cu ironie afectată, iritată, lui Martin*

Oh! Totul pluteşte pe-o mare de noroc.

MARTIN *clatină din umeri, cu o ironie înduioșată.*

Tinerețea, Alteță! Nu sunt filosofi ca noi tari ca fierul.
Cei de rând sărmanii, cred că li s'a deschis cerul — *Luis, Gaston, Laura, Fenicia, ies.*

SCENA V

DIANA, CEZAR, MARTIN

CEZAR *ca deșteptat din distracție, se întoarce repede fiindcă i-a văzut pe ceilalți intrând în sala de danț și face câțiva pași după ei. Se preface că acum o vede întâi pe Diana, se înclină respectuos și își continuă drumul*

DIANA *ei însăși, speriată*

Pleacă și el! Mă vede și trece!
Totul e pierdut?
Voiu mai face ultima încercare.
Chamă-l înapoi, Martin

MARTIN

Prințule!

CEZAR *întorcându-se serios*

Mă chemi tu?

MARTIN

Da.

CEZAR

Altădată. Vezi că acum urmez alaiul iubirii.

DIANA *jignită, îndurerată*

Prințule, te rog
Te rog eu, rămâi
De ce să alergi și dumneata după Laura?

CEZAR

Nu vi se pare că merită?
Atât de multă modestie, la atâta farmec,
Atât de multă gingășie și minte laolaltă
N'am mai văzut, mă credeți, la nicio altă
Femeie.. și nici nu poate fi...
Nu-i poate orbitoare, dar atrage și
Cu fiecare privire apare mai demnă de admirat.
Cum? Sunteți tulburată? Ce vă lipsește, prințesă?

MARTIN *încântat, îndeamnă pe Cezar să continue*

DIANA *ei însăși*

Ce-i cu mine? Mi-am pierdut capul?
O otravă rece îmi aleargă prin sânge.

MARTIN

Te pomenești că acum începe și plânge...

CEZAR *prefăcându-se*

Sunt convins că şi Alteţa voastră
Este de părerea mea... De ce tăceţi?

DIANA *revenindu-şi*

Nu. Nimic, prinţule!
Mă uimesc numai darurile dumitale de poet,
Dar ai putea să mergi ceva mai încet.
Inflăcărarea şi fantezia te înşeală.
Vezi un chip dumnezeesc într'o femeie,
La care eu nu găsesc decât însuşiri de rând.

CEZAR

Trebue să fie la mijloc vreun farmec şi pace...
Cu cât mă gândesc mai bine.
Cu atât mai mult îmi place...

DIANA *izbucnind fără voie*

Bine! Dacă merge după gust,
Fiecare să meargă încotro îl duce dorinţa.
se întoarce ca să-şi ascundă tulburarea.

CEZAR *se uită la Martin îngrijorat*

Nu mai înţeleg nimic...

MARTIN *încet, cu autoritate*

Invaţă să cunoşti obiceiurile războiului,
Dacă focul încetează — se ridică steagul alb — *îi face semn să se depărteze.*

CEZAR *tare, Dianei*

Prinţesă, îngăduiţi-mi să plec!
face o plecăciune de plecare.

DIANA *întorcându-se vioiu*

Te duci într'adevăr după Laura?

CEZAR *ceremonios*

Alteță, îmi place s'o văd cum danseză...

DIANA *extrem de agitată, ei însăși*

Dumnezeule! Asta nu credeam că e cu putință.
Ce voiu deveni?
N'ași fi bănuit că se poate suferi atât.

MARTIN *face semne de încântare lui Cezar și îl îndeamnă să plece*

CEZAR *vrea să plece*

Adio, prințesă!

DIANA *sfâșiată, parcă îngenunchiată*

Don Cezar, rămâi, ascultă!
Cum poți să fii atât de orbit?
Indrăgostit de Laura? Cezar!
Ce farmec, ce însușire te seduce?
Spune-mi... te rog prințule, spune-mi — *ei însăși*
Ah, m'am prins. Ce fac?
Doamne, nu mai știu ce spun.

MARTIN *încet lui Cezar, cu semne de triumf*

Să fâlfâie steagul, tobele să bată șamada,
Cetatea e pe cale să se predea fără condiții...
Noi suntem gata să culegem prada.

CEZAR

Prințesă, ce înseamnă aceste întrebări?

DIANA *cu mânie izbucnind*

Preferința dumitale, e jalnică Don Cezar,
Mi-e milă când te văd atâta de orbit.

CEZAR

Jalnică? Uitați-vă la ea că tocmai trece:
Ce port nobil, ce gingașe făptură,
Câtă simplitate și atâta distincție totuși
Nevinovăția și grația o întovărășesc.
Și nicio virtute nu lipsește din alai
Trece turburătoarea statuie,
Și cât de nepretențioasă. Nu pare să știe
Că ne seduce cu o magică putere.
Se uită la noi, dulce rușinată,
Că ne vede la picioarele ei.
Iertați-mă. Fără să vreau
V'am spus tot ce e acum în inima mea. *se duce după Laura*

DIANA *extrem de agitată, face un gest ca și cum ar vrea să-l cheme înapoi, rămâne însă, mută și adânc turburată.*

MARTIN *uitându-se după Cezar, cu mândrie, încet*

Ce-i lipsește? E un viteaz și jumătate
In toată Catalonia nu are pereche.

SCENA VI

DIANA, MARTIN

DIANA *îndurerată, ei însăși*

Iubire iscusită, totuși ai învins.

MARTIN *mucalit, suspină tare.*

DIANA *fără să-l privească*

Martin, nu se mai întoarce?

MARTIN *fără să vrea*

Atât ar mai lipsi.
Merge unde-l așteaptă norocul! Nerușinatul!
N'ar trebui să v'o spun,
Dar mă uimește câte mai îndurați, dela un nebun.

DIANA

Taci! Nu-mi vorbi despre asta.
Martin, nu mă mai cunosc.
Dumnezeule, m'a zdrobit în picioare!

MARTIN

Stai liniștită, Măria Ta!
Să privim lucrurile mai de aproape
Cazul e serios, după cât se pare.
Ce e cu Alteța Ta? E numai supărare
Că mândria ți-e înfrântă de a lui?
Sau...? Înțelegi, ce vreau să spui?

DIANA *îndurerată, ei însăși*

Rușinată, disprețuită!...

MARTIN *clătinând din cap*

Alteță, ceea ce aud și văd, înseamnă,
Iertați-mă,
Că însfârșit vă predați?

DIANA *izbucnind*

Să mă predau? Cui?

MARTIN

Mi se pare... iubirii...

DIANA *tremurând*

Eu. să iubesc?

MARTIN *cu o îngrijorare prefăcută*

Să judecăm liniştit, Alteţă...
Dacă nu e iubire, atunci ce e?

DIANA

Nu mai ştiu nici eu ce e. Ah, Martin,
Sunt turburată, mintea mi-e topită de ruşine
Il urăsc şi m'aş sfâşia pe mine însămi.
Nu pot să mai înţeleg ce e cu mine.

MARTIN *perfid şi serios*

Nu e numai iubire, da,
Se vede limpede că s'a ivit şi gelozia.

DIANA *ridicându se mânioasă*

Cum, neruşinatule?
Imi spui asta în faţă? Eu, geloasă?

MARTIN *îndulcind speriat, vocea*

Alteţă!

DIANA *isbucnind furioasă*

Ticălosule, dispari din ochii mei!
Repede, pleacă îţi spun, pleacă!
Dacă mai spui o vorbă, ţi-e capul în joc.

MARTIN *se retrage aparent îngrozit, ea sdrobită îşi acopere îndurerată faţa cu palmele, el din prag contemplă*

Bea cupa umilinţei, strâmbându-se.
La ce-i ajută? — *zâmbeşte, apoi hotărît.*
E timpul.
Să sară în aer ultima redută.
iese prin cealaltă parte.

SCENA VII

DIANA, MARTIN, LAURA, FENICIA, LUIS, GASTON, apoi CEZAR

Laura, Fenicia, Luis și Gaston intră în scenă râzând însuflețit. Când văd pe Diana conversația lor scade dar rămân grup. Diana e gânditoare și nervoasă. O irită că grupul și-a întrerupt convorbirea. E ca și când cei patru ar avea un secret din care ea e eliminată. Șovăie o clipă și apoi bănuitoare și îndurerată, iese din scenă. Intre timp a intrat și Cezar.

LUIS

Nu mai poate îndura
Să simtă în jurul ei
Plăcutele taine ale iubirii.

LAURA *compătimind-o*

Biata fată, nu mai doarme
Nu mai mănâncă
Se plimbă gânditoare, oftează și încă
Asta n'ar fi nimic.
Tot timpul o vezi însă cu ochii roșii,
Se supără fără motiv,
Ba aseară am văzut-o
Strângând pumnii și vorbind singură,
Conte — *lui Cezar* — ce aveți de gând să faceți?

FENICIA

Biata fată suferă nespus
Dar e prea mândră ca să recunoască adevărul.

CEZAR

Credeți că suferă din dragoste, întradevăr?

FENICIA

Dacă nici asta nu e suferință din dragoste
Atunci eu primesc să fiu vicarul episcopului din Toledo.

CEZAR *cu elan*

A, nu, nu vreau ca Diana să sufere
Din pricina mea.
Un înger nu trebue întristat
Chiar dacă e un înger atât de copilăros
Incât din când în când se poate mânia.

DIANA *se întoarce, nervoasă preocupată, ca și când i-ar pare rău că adineaori a fost slabă și a plecat, acum hotărîtă să-i înfrunte. Ei o privesc nedumeriți, tot în spirit de grup, și apoi ies încet cu toții privind-o lung. Diana devine și mai nervoasă. Martin care o urmărise, apare în fund.*

CEZAR *care a rămas, foarte tulburat*

Prințesă sunt bucuros că v'ați întors
Cred că unele lucruri trebue neapărat lămurite aci . . .

DIANA

Da prințule, bine ai făcut că ai rămas
Imi dau seama acum că mi-ai putea da un sfat prețios.

CEZAR

Bucuros, prințesă numai să mă ajute cugetul
Să pot fi de folos unei minți atât de înzestrate.

DIANA *cu o îndârjir stăpânită*

Ei bine, Don Cezar, da.
Am încredere în dumneata
Mă simt mai aproape
De un bărbat cu spiritul liber
Decât de oricine. Află deci că

Mă gândesc să mă mărit...
Motivele pe care le-am combătut atât
M'au învins în cele din urmă.
Rugămințile poporului meu, dorința tatălui
Nu le mai pot amâna, trebue să le ascult.
Voi aduce o jertfă acestui popor.
Pe mine însămi,
Şi libertatea la care țineam atât de mult.
De vreme ce trebue să aleg un bărbat,
Fără nicio înclinare, mi-am zis
Că ar fi mai potrivit, decât ori care altul
Principele Bearnului, Don Luis.
Spune-mi dacă e o alegere nimerită?...

MARTIN *încet lui Don Cezar*

Glumă şi basta!
Nu-i decât clei, cunoaştem asta.

DIANA

Ca naştere cred că nimeni nu e mai presus
Nu e altul la fel înzestrat de natură
Înțelept şi viteaz, gingaş şi puternic
La minte în acelaşi timp...
Aşa l-am descoperit şi am fost uimită
Că o prejudecată m'a orbit într'atât
Că n'am văzut dela început, ceea ce toată lumea pre-
țuia cu laudă.

CEZAR *turburat lui Martin*

Sper, Martin, că se preface doar.
E totuşi o glumă cu gustul prea amar.

MARTIN *văzând pe Cezar atât de tulburat*

Ei, scutură-te, prințule,
Nu e nimic, ...Vorbe goale,
O lovitură de scrimă.

DIANA *pândind expresia figurii lui Cezar*

Și astfel m'am hotărît să-l aleg pe el.
Acum spune-mi.
Nu ți se pare Don Luis demn să primească
Mâna Dianei și această țară?
Pe dumneata nu te orbește iubirea...
Spune deci dacă fac bine....
Pari încurcat? Te miră alegerea mea?
uimită, ei însăși
A amuțit și e palid. Fără să vreau, jocul a prins.
Stiletul ajunge până la inimă
Tremură, ah... Doamne, poate că am învins.

MARTIN *încet lui Cezar*

Fii bărbat, prințule!

CEZAR *istovit*

Nu, nici în glumă nu pot îndura
Ca ea să prefere un alt bărbat
Orice vorbă, această descriere mă înebunește
tremurând tot
Soția lui don Luis?
Prințesă e o glumă spusă la mânie?

DIANA

O glumă? Dacă vrei dumneata neapărat să fie
O glumă, — *întârzie* — poate să fie și glumă,
Dar eu îți repet că voiu lua de soț pe don Luis.

CEZAR

Prințesă nu pot să-mi închipui că, așa fără motiv,
Puteți lua o hotărîre atât de gravă.

DIANA

De unde știi că nu am motive tot atât de grave?
Voiu face acest pas, cu hotărîre

De vreme ce, aşa cum ştii, interesele principatului o cer
Şi de vreme ce este şi dorinţa tatălui meu...

CEZAR *neliniştit*

Dar motivele acestea pe care le invocaţi existau şi mai
înainte...
Nu e azi cumva o pricină nouă?

DIANA *sinceră, cu vocea moale*

Nu ştiu... Cred că a sosit timpul.
Sunt foarte obosită,
Văd că nu sunt de loc înţeleasă.
Cei din jurul meu mă tot sâcâie
Cu fleacurile lor.
Vreau să scap de frământarea asta fără rost
Nu mai găsesc nimic. Sunt obosită.

CEZAR *zăpăcit, întreabă uimit*

Dar aţi fost întotdeauna împotriva iubirii..?

DIANA

Şi acum mai mult ca oricând,
O urăsc,
Când din propria mea experienţă
Văd ce desgustătoare sunt meandrele ei.
Nu-l iubesc pe don Luis, vă mărturisesc,
Dar găsesc şi eu că ar fi un soţ potrivit
Şi un conducător binevenit acestui principat.

CEZAR *mânios îndurerat*

Principatul Barcelonei nu mă priveşte
Nu mă privesc nici calităţile de netăgăduit
Ale prinţului din Béarn, dar...

DIANA *îl întrerupe*

Şi de ce nu? E tot ce mi-a mai rămas
De vreme ce într'o zi tot va trebui
Să fac un asemenea pas?

CEZAR *bâlbâit*

Pentrucă... nu se poate.

DIANA *obosită, resemnată*

Don Cezar, toate sunt cu putință pe lumea asta.
Şi pe urmă îți repet
Nu mai pot îndura ceea ce se întâmplă.

CEZAR *o privește încremenit, înduioșat*

Atât de mult suferiți principesă...?

DIANA

Mărturisesc că da. Temperamentul meu
Se împacă, te rog, crede-mă, foarte greu
Cu neseriozitatea celorlalți.
Am ajuns la capătul răbdării,
Nu mai pot îndura....

CEZAR *mereu uimit*

Nu mi-am închipuit niciodată
Că ați putea suferi atât de mult.

DIANA

De altfel, dă-mi voie să-ți întorc întrebarea,
De ce pari atât de surprins dumneata,
Că eu vreau să deviu soția lui don Luis?

CEZAR *năucit*

Prințesă, nu e cu putință...
Şi apoi....
foarte încurcat
Uite, trebue să vă mărturisesc că eu însumi
Mă mângâiam cu gândul că îmi va fi îngăduit
Să rămân în apropierea voastră multă vreme,
Mi-e greu să arăt de ce anume...
Acest palat are un farmec greu de lămurit...

DIANA *mirată*

Să rămâneți aci multă vreme?

CEZAR *fără să clipească*

Toată viața...

DIANA *foarte tulburată*

O prințule, aceasta mi-ar face nespusă plăcere
obrajii i-au devenit iar roșii, parcă nu poate să iasă din încurcătură, apoi dintr'odată, perfid femeie
Dar credeți că aci nu ar avea un cuvânt de spus,
Și verișoara mea Laura, pe care o adorați?
așteaptă încordat.

CEZAR *uituc, năucit*

Prințesa Laura? Ce vreți să spuneți?

DIANA *foarte nervoasă*

Da, prințesa Laura, sub a cărei fereastră
Ați așteptat și ați suspinat nopți întregi...

CEZAR *uimit, încremenit, fericit totuși*

Ah, la asta vă gândiți
Din pricina asta vă e fața frământată
Și suferiți atât?
Și înainte ca Diana să poată spune ceva, el se aruncă desnădăjduit și cu elan, la picioarele ei
Prințesă, trebue să vă mărturisesc adevărul
Pentrucă nu mai pot îndura
Să suferiți o clipă mai mult
Din pricina asta.

Martin care urmărise toată discuția lor, nevăzut de ei și cu o mimică apropriată, rămâne acum stupefiat, ridică exasperat mâinile în tavan

Toată întâmplarea cu veghea de sub fereastră
Nu e adevărată,

DIANA *uimită*

Ce vreți să spuneți?

CEZAR

Este o născocire a lui Martin
Dintr'o prea mare prietenie pentru mine...

MARTIN *se ia cu mâinile de păr.*

CEZAR

Acest inimos slujitor,
Cunoaşte dragostea fără margini ce vă port,
Știe suferința care-mi mistuie viața.
Dar el și-a dat seama
Cunoscând mândria voastră
De până acum,
Că sunt pierdut
Dacă vă mărturisesc ceea ce simt,
Și atunci pe loc,
Inimă de aur,
El a născocit povestea de sub fereastră,
Ca să abată mânia care mă amenința
Și raza aspră, fără seamăn
A disprețului vostru.

DIANA *regenerată în mândria ei redevenită cea de dinainte, ca un resort căruia i s'a înlăturat piedeca.*

Așa dar, nu a fost adevărat?

CEZAR

Nu știam, nu bănuiam,
Că o să vă jignească această născocire,
Și mai ales nu vroiam să suferiți

Nicio clipă din această pricină.
Palida și mândra voastră frunte
O vreau numai frumoasă
Nu chinuită de amărăciuni și îndoeli...

DIANA *dreaptă ca o tulpină, arzând*

Prințule, nu te înșeli?
N'o iubești pe verișoara mea?
E o născocire că ai așteptat sub fereastra ei?

CEZAR *dăruindu-se cu totul, cu o adâncă și naivă sinceritate*

Nu există pe lume de cât
O singură ființă
Care mi poate face din alb, negru,
Zilele ploioase, zile însorite,
Care-mi întoarce bucuriile în suferință
Și din durerile cele mai vii
Îmi dărue năprasnice bucurii...
Și aceea e prințesa Diana,
Pana la pălărie a vieții mele.

DIANA *care se reface în cruzimea ei, respirând încă greu...*

Asta e tot?

CEZAR *la capătul puterilor*

Asta e tot...
Am ținut să vă spun adevărul
Orice s'ar întâmpla,
Mă puteți dispreţui, mă puteți alunga,
Dar frumusețea de crin a iubirii mele,
Nu vreau s'o văd pătată de minciună
Și mai ales nu vreau
Nu pot îndura să văd acești ochi neasemănați
Suferind din pricina mea.

DIANA *îl măsoară lung, cu privirea aspră, cu obrajii palizi, cu umerii drepți, și după un timp îi spune rece :*

Dar cine-ți spune că eu am suferit
Anume din pricina dumitale?

CEZAR *stupefiat*

Singură ați spus că nu mai puteți îndura
Că vreți să se sfârșească aceste chinuri...

DIANA *nu lipsită de logică*

Da, am spus că nu pot să mai îndur,
Aceste dulcegării sentimentale,
Aceste cârăeli amoroase,
Și toate aceste manevre,
Care au făcut de nelocuit acest palat...
Că nu mai pot primi să fiu mereu sâcâită
Cu presupunerile unora sau altora,
Cu acest păenjeniș de șoapte.
Atâta...
Nu că am suferit din pricina dumitale.
râde rece sporindu-și disprețul
Ah, ce îngâmfare fără măsură...
Să mă vezi pe mine suferind
Pentru un semeț ca dumneata.
Ei bine prințule, te-ai înșelat,
Și dacă nu te superi
Am chiar în neseriozitatea acestei născociri,
Ridicule, despre care îmi vorbești,
Un motiv mai mult
Să privesc cu desgust ceea ce numiți iubire,
Da, găsesc chiar în ea încă un îndemn,
Să nu mă încred decât
In răceala sigură și mândră a judecății...
Mi-ați răpit prea mult timp, conte,
Cu necazurile voastre personale
Și cu avatarurile inimii voastre.
Il privește schimbat, cu un zâmbet compătimitor.
Imi pare rău că ești

Atât de îndrăgostit de mine
Că mă iubești, cu toată fanfaronada dumitale...
Ce pot să spun, mi-e jale
Când te văd atât de agitat.
Desnădejdea dumitale îmi provoacă milă,
Dar ce pot face, când știi ce silă
Mi-e de iubire, decât să-ți interzic pe viitor
Să mă mai sâcâi cu amarul inimii dumitale?
Ți-ai ridicat prea sus privirea
Pentru sufletul dumitale atât de lipicios
Coboară-o, te sfătuiesc, ceva mai jos,
Sunt atâtea fete duioase și pornite pe oftat,
Cu care cred că te-ai potrivi de minune...

CEZAR *rămas în gol, nu se poate regăsi*

Prințesă, credeam, nădăjduiam...

DIANA *revoltată, numai la gândul acesta*

Ah, să-ți închipui serios
Că aș putea suferi din pricina unui bărbat?
E într'adevăr nespus de ridicul
Și-ți arată cât de imensă e vanitatea
Acestor purtători de sabie ...
mai îndulcită, parcă, dar și mai ironică
Ei cum, ai fost nefericit
Fiindcă îți închipuiai că sufer din pricina dumitale?
Asta mi se pare ceva atât de comic și de naiv
Că nu e de întâlnit
Nici măcar în farsele de bâlciu...
Părăsește conte palatul
Cât timp ridicolul nu te ucide încă.

MARTIN *intervenind între cei doi, teatral cu falsă admirație ocupând parcă toată scena*

Prințule ai câștigat!
Ești un actor și jumătate...
Să vie aicea un măgar să-l duc în spate.

DIANA *surprinsă, a rămas înmărmurită de uimire.*

CEZAR *și el uimit nu pricepe la început nimic.*

MARTIN *fierbând mereu de o falsă admirație*

N'aş fi crezut nici când că o voce mincinoasă
Poate fi atât de caldă și prefăcut disperată.
Prințesă am pus rămășag cu Don Cezar
Că nu va isbuti niciodată
Să născocească o drăcie, atât de bine ticluită
Şi cu atâta inimă — falșă firește — spusă
Incât să o luați de-a bună.
I-am spus că dacă așa ceva se poate.
Eu urc pe ziduri cu-un măgar în spate.
Dar singur recunosc acuma c'am pierdut
Şi nu mă mir că l-ați crezut sincer
Că prea cu multă vervă și talent s'a prefăcut.
Oh, chestia cu «inima de aur» m'a dat gata.

CEZAR *își recăpătă respirația.*

DIANA *uluită*

Cum n'a fost de cât un rămășag?
Nu-i adevărată disperarea dumitale?

CEZAR *care o ascultase pe ea sdrobit, care urmărise pe Martin năucit, și-a recăpătat respirația, o îmbrățișează pe Diana, cu o lungă privire, care ar spune, « asta-mi ești, sgripțoroaică adorabilă? », zâmbește amărît și pe urmă stăpân pe sine, îi explică liniștit*

Prințesă, Martin exagerează. Cum să vă spun?
N'a fost chiar un rămășag,
Am vorbit amândoi, numai,
I-am spus așa într'o doară,
Că tare aș fi curios să văd,
Ce s'ar întâmpla cu mine dacă aș fi atât de nerod
Incât să vă iubesc într'adevăr,
Şi să vă mărturisesc totul...

Vă spun, eram nespus de curios,
Greutatea cea mare era însă
Numai să vă pot convinge
Că sunt în stare să iubesc,
Fiindcă vă știam foarte neîncrezătoare.
Era doar o simplă curiozitate, repet,
Să știu cum ați reacționa în asemenea împrejurare...

DIANA *mereu uluită*

Un simplu rămășag?

CEZAR

Martin afirma îndârjit că ați fi fără milă
Pe când, eu vă mărturisesc
Vă cam bănuiam de oarecare înclinare
Spre dragoste.

DIANA *umilită, readusă în țarcul iubirii*

Așa dar, n'a fost decât o încercare?
Un joc de teatru
Ei bine, conte, ce te face să crezi
Că nu mi-am dat seama de asta
Și că nu ți-am admirat și eu talentul de actor?
Știam prea bine cât o iubești pe Laura
Dar fiindcă ai exagerat puțin
Expresia sentimentelor dumitale, presupuse,
Punând prea multă mișcare și căldură,
Am exagerat și eu poate vehemența
Și asprimea indignării mele...

CEZAR *ironic*

Am remarcat și eu prințesă
Că înțelegând tonul meu
Ați vrut să-mi răspundeți
In consonanță cu el...
Era foarte ușor de văzut asta de altfel.

DIANA *jignită de ironia lui, dură*

Intocmai ...
prăbușită, cu o furie rece
N'a fost prin urmare decât un joc.
Aci Martin a avut deplină dreptate.
Se pare că ai fost excelent
In prefăcătoria dumitale.
Atât de bine ai fost,
In cât pot să-ți spun că m'ai desgustat pentru totdeauna,
De bărbații în stare să se prefacă,
Și dacă îți spun că pe viitor
Folosind această iscusită lecție,
Voiu evita să te întâlnesc,
Socot că nu vei găsi exagerat desgustul meu...
pleacă mânioasă.

CEZAR *respiră lung, se uită amândoi triumfători după ea, apoi el se întoarce cald spre Martin*

De-ți mai trebue un măgar de dus în spate
Il ai aci pe loc fârtate,
Numai că acuma ar fi mai nimerit
Ca eu să port în spinare șeaua,
Indrumat din urmă cu nuiaua.

TABLOUL IX

Altă galerie a palatului

SCENA I

DIANA singură

DIANA *vine adâncită în gânduri, din cealaltă parte. Mersul ei e încet și nesigur, se oprește în mijlocul scenei*

Să fie acest foc din piept iubirea?
Nu pot și nu vreau să cred asta.

Să mi se răpească nobila mea mândrie?
De sigur nu sunt în stare de porniri de rând
Totuşi să nu cred ceea ce simt?
Oare pot să mă mai îndoiesc?
Ce altceva ar putea să fie?
E limpede pentru oricine că iubesc.
Ceea ce îmi sfâşie adâncul inimii
Sunt durerile ne mai încercate ale
Iubirii.
Se răzbună pe mine începutul nelegiuit
Când am vrut să-mi râd de săgeţile ei
Să trezesc simţiri pe care nu le
Impărtăşesc.
Şi să câştig o inimă doar ca-s'o chinui.
Mă sfâşie rănile care nu se mai vindecă niciodată.
Ingâmfatul pe care l-am urmărit
Ea îl face scăpat.
Şi întoarce asupra mea
Săgeata pe care i-am trimis-o — *cade iar pe gânduri.*
Intră Martin

SCENA II

DIANA, MARTIN

DIANA

Martin, hotărârea mea e luată...
Voiu lua de soţ pe don Luis.

MARTIN *sincer nedumerit*

Vreţi să-l luaţi de soţ, într'adevăr
Pe don Luis, prinţesă?
Nu faceţi, hotărîndu-vă aşa în răspăr,
Un pas greşit?

DIANA

Nu cred

MARTIN

Poate că totuşi, iubiţi?

DIANA *încurcată, abătută cu privirea absentă*

Nu mai ştiu nici eu...

MARTIN

Poate că îl iubiţi pe don Cezar
Şi socotiţi totuşi că e necesar
Să-l luaţi de soţ pe don Luis?

DIANA

Nu ştiu, nu cred... Nu pot să mai judec...
Totul e ca într'un vis.

MARTIN *uimit*

Nu credeţi? nu ştiţi?

DIANA

Dar chiar dacă ar fi aşa,
Povestea asta trebue să se sfârşească.
A durat prea mult
Sunt obosită...
S'au întâmplat prea multe lucruri...
Imprejurările sunt neobişnuite...
Nu mă mai pot regăsi...
Dar pentrucă până la urmă
După atâtea peripeţii
Cineva trebue să fie pedepsit.
Vreau să mă pedepsesc singură.
Din toată mândria de odinioară
Imi cer doar dreptul de a mă pedepsi
Eu însămi.
Dacă iubirea m'a învins
Dacă mă chinuie acest foc de nestins
De nu-mi pot găsi odihnă inimii,

Vreau să arăt eu însămi calăului, nelegată la ochi,
Unde trebue să lovească
Deci, pentru a mă pedepsi
Voiu lua de soț pe don Luis.
Și te rog să mi-l trimiți
Numaidecât aci...

MARTIN *iritat*

Alteță, să fie așa cum doriți.
el iese, Diana se plimbă frământată, abătută.

SCENA III

LUIS, DIANA, MARTIN în fund

LUIS *intră repede și hotărît*

Iertare prințesă! Dar mi-e cu neputință
Să știu cel mai înalt noroc venind spre mine
Și să nu alerg spre împlinirea lui,
La picioarele voastre. Vă mulțumesc
Pentru omagiul care în mod nesperat
Mă ridică deasupra tutulor — *îngenunchiază.*

DIANA *ca din vis*

Ce s'a întâmplat prințule? Cu mine vorbiți?
Ce fel de noroc? Ce omagiu?

LUIS

Norocul de care m'a vestit Don Cezar, anume.
Omagiul, prințesă, care îmi acordă
Această mână, cea mai frumoasă din lume.

DIANA *după câteva cilpe, cu un ton amar*

Prințule, fericirea dumitale mă încântă
Găsesc gingașă și de preț arătarea ei
Toată vieața voiu căuta să corespund
Visului pe care îmi spui că îl visezi.

LUIS *dat parcă peste cap, șovăie.*

Totuși... în sfârșit cum să vă spun?
Sunt dator să vă mărturisesc
Că norocul de a vă fi soț,
E întunecat oarecum de faptul că iubesc
Pe verișoara voastră Laura.

DIANA

Nu are prea multă importanță, prințule
Nici eu nu te iubesc,
Dar fiindcă tatăl meu
Și fericirea poporului nostru ne impun această
Căsătorie, trebue să ne sacrificăm.
Cere deci tatălui meu mâna mea — *uluit, el se înclină și iese*

SCENA IV

DIANA *singură*

Ce sunt acestea noi suferințe îngrozitoare?
Ard, văpaia aceasta n'am mai simțit-o niciodată...
Ah, niciodată nu va putea fi stinsă?
Ce vrei dela mine iubire
Nu m'am dat oare învinsă?
Trebue să jinduesc după ceea ce am disprețuit?
O iubește? Acum poate că ea îi ascultă
Jurămintele.
Ce să fac ca să-l iau înapoi pe cel ce l-am urît?
Am s'o văd, am să mă destăinuiesc ei numaidecât.
Ii va fi milă oare?... poate se va îngrozi de mine.
Să-i mărturisesc ei
Ceea ce aș dori să-mi ascund mie însă-mi?...
Ceea ce am vrut să ascund topită de mânie?...
Focul neîndurat care-mi mistue ființa?
Vine, bucuria îi dă aripi în mers
Ești pierdută inimă — să mântuim cel puțin
Cuviința — *se dă ceva mai înapoi.*

SCENA V

LAURA, FLORETA, DIANA, iar MARTIN apare mai târziu în fund

FLORETA *încet, Laurei*

E pe aci pe-aproape şi ne aude, fiţi cu grijă.

LAURA

Fii fără teamă, voi fi cu luare aminte... — *tare.*
Totul mi se pare de necrezut, Floreta.

FLORETA *tare*

Ţine-ţi norocul pe care-l aveţi în mână, signora
Chiar dacă nu credeţi în el.
Dar tocmai ca să păstraţi pe don Luis...
Trebue să-i cereţi pe don Cezar...

LAURA

Totul e întors ca într'un vis..

FLORETA *se întoarce*

Acolo e prinţesa, nu şovăiţi în zadar...

DIANA *venind în faţă, ei însăşi îngrozită*

Mă caută. Deci el i-a cerut mâna...

LAURA *Dianei*

Vin sfioasă, scumpă verişoară
Să-ţi cer o favoare. Cezar se strădueşte
Să obţină mâna mea. Se gândeşte să mă ceară
Acum dela tatăl tău de soţie.
Vreau să-ţi mărturisesc că faima prinţului,
Naşterea, obiceiurile lui, nu mi se par nedemne
De casa căreia îi aparţin.

Voiu face deci tot ceeace epitropul
Şi unchiul meu hotărăşte pentru mine.
Totuşi, nu voiu să spun încă da,
Inainte de a obţine încuviinţarea ta...

DIANA *ei însăşi*

E prea mult. Cum să îndur asta?
Prea rău mă pedepseşte crâncena iubire.

LAURA

Dona Diana, nu răspundeţi?

DIANA *stăpânindu-se, cu ton dulce*

Uite, Laura! M'am cumpănit cu mine însă-mi.
Cât de ciudate sunt toanele iubirii.
O biată inimă se simte dintr'odată
Crâncen tulburată
Patima creşte şi viu se trudeşte omul
După un bun, care îi sboară înainte
In timp ce acest bun se predă fără mulţumire
Acelui care nu îl caută.
Mândria lui Don Cezar — vreau să ştii — m'a fermecat.
Imi dau seama că am dorit din toată inima,
Să-l pot câştiga...
Tu, uite nu te-ai gândit la asta
Şi norocul, după care eu mă străduesc
S'a aşezat de bună voie la picioarele tale — *încălzită din ce în ce, până la cea mai înaltă patimă* —
Sunt jignită, sunt lovită crâncen.
Prietenia pe care o ceri tu dela mine
O cer acum dela tine, eu.
Răzbună-mă pe don Cezar,
Fă-l să simtă dispreţul pe care eu l-am simţit.
Pedepseşte-l pentru îngâmfarea lui,
Nepăsătorul.
Să găsească la tine o inimă
De marmoră la fel cu a lui.
Laura, lasă-l să sufere, să suspine

Să fie sfâşiat de mânie,
Bate-ţi joc de durerea lui
Râzi amarnic de lacrămile lui.
Fă-l să se frângă de ruşine.

MARTIN *se arată înapoi*

LAURA

Diana, ce îmi ceri? Dacă mă vrea
Cum să fiu cu el rea şi crudă?
Critici la el ceea ce îmi ceri să fac şi eu.
Dacă nerecunoştinţa e o greşeală
Ar fi la fel şi din partea mea.
Dacă mă iubeşte, trebue să încerc şi eu să-l iubesc.

FLORETA *care l-a văzut pe Martin îi face semne la care el răspunde mulţumit*

DIANA *nu se mai poate stăpâni, desarticulată*

Don Cezar să fie soţul tău
In timp ce eu mor de dragoste
Pentru el?
Chiar mândria lui m'a fermecat.
Prăbuşită de el
Il ador cu toate acestea.
Ah, dar ce nerozii vorbesc...
Nu! Nu! Limba minte
Nebunia vorbeşte în mine.
Nu e adevărat ce spun
Nu credeţi
pe jumătate pentru ea, ca după o sforţare mare.
Vreau să pedepsesc această pervertită inimă
Să sângereze dacă trebue
Numai să-mi mântui demnitatea, reputaţia,
Ceea ce mai am bun în mine. — *se răsuceşte în ea ca o frunză uscată*

LAURA *în şoaptă*

Cerule, mi-e frică!

DIANA *se liniștește după un timp, Laurei acum duios*

Ascultă Laura, când Don Cezar îți va cere
Mâna, dă-i-o, sunt mulțumită.
Iar tu să fii fericită, fetiță bună.
Numai din egoism am vrut să mi-l fac sclav
M'am purtat fără minte.
Știam totuși că nu meritul și frumusețea
Aduc răsplata iubirii ca și a gloriei,
Ci numai norocul.
Nu un bărbat, ci zodia m'a învins.
Du-te, scumpă verișoară și întinde-i mâna.
Bucură-te liniștită de un noroc
Pe care ție stelele ți-l dau
Când pe mine m'au respins. — *iese abătută*

SCENA VI

LAURA, FLORETA... intră MARTIN, LUIS, GASTON, CEZAR.

LAURA *mișcată*

Doamne!
Nu e în toată firea ei!

FLORETA *cam speriată*

La asta nu mă așteptam...
A renunțat la don Cezar...

LAURA *după o pauză Floretei*

Toate socotelele noastre au ieșit pe dos.

MARTIN *foarte îngândurat*

Trebue să constatăm că e grav
Am jucat prea tare.
E bine ca o fată să nu se joace cu flacăra,

Dar e bine ca nici meşterii cari aţâţă focul
Să nu întreacă măsura.
Aşa cum au ajuns acum lucrurile
Cred că am făcut o greşeală,
Am sărit dincolo de cal.
Biata fată arde ca pe rug...
Asta e, ne birue propriul nostru meşteşug...

GASTON

E atât de îndârjită... Crezi
Că îl va lua de soţ pe don Luis?

MARTIN *destul de îngrijorat, foarte serios*

Femeile sunt după cum ştiţi încăpăţânate
Iar prinţesa e şi mai şi de cât toate.
Este atât de orgolioasă
Incât din mândrie
Işi va dicta singură pedeapsa...
O cunosc destul de bine.
Sunt convins că dacă într'o zi
Portocalele se vor mânca
Presărate cu zahăr,
Şi un descendent din sângele şi orgoliul ei
Va pune din greşeală
Sare în loc de zahăr pe portocală,
O va mânca toată aşa îmbibată de sare,
Felie cu felie, hotărît şi rece,
Numai ca să se pedepsească.

FENICIA

Aşa cum s'au întors acum lucrurile
Ar fi o nenorocire pentru toată lumea.

LAURA

Nu poate fi vorba de asta,
Aş fi disperată... Il iubesc pe don Luis

LUIS

Alături de o femeie mândră, jignită,
Care nu mă iubește
Intreaga vieață?
Aș fi un soț nefericit
O spun de pe acum, cinstit, pe față...

CEZAR

Asemenea lucru nici nu poate fi gândit.
Tot restul vieții îmi va fi o povară
Dacă Diana nu va fi soția mea...

MARTIN

Dar mai ales nefericită ar fi ea,
Această biată fată,
Indârjită în lupta ei cu dragostea...

LAURA

Nu mai vorbim cât ar suferi
Principele, tatăl ei
Dacă unica lui fiică ar face un asemenea pas,
Măritându-se împotriva oricărei
Judecăți sănătoase?

MARTIN

Prințesă, odată cu părerea voastră,
Ne-ați dat și deslegarea cea bună.
Vom merge la stăpânul acestui principat
Și-i vom arăta
Care e fața adevărată a lucrurilor.
Il vom lămuri că prințesa Diana
Numai fiindcă îl iubește pe don Cezar
Vrea să-l ia de soț pe don Luis;
Acesta însă iubește pe prințesa Laura
Indrăgostită de el cu tot focul inimii.
Contele are astfel și răspunderea
Și puterea de a hotărî.

TABLOUL X

Galeria Dianei

SCENA I

DIANA, LAURA, FENICIA, FLORETA, CEZAR, DON DIEGO, GASTON, LUIS, MARTIN

DIEGO

Fata mea, am dorit întotdeauna
Să te fac arbitrul propriilor tale fapte...
In vieață
Ți-am lăsat totdeauna libertatea
De a decide, fără ocol, pe față
In tot ceea ce te privește,
Deși uneori aș fi avut poate și eu
Un cuvânt de spus.
Dar mi-a plăcut mândria ta,
In care eu văd o însușire
A viței noastre însăși,
Mi-a plăcut am zis
Să văd că pui preț,
Chiar mai mult decât ar trebui uneori,
Pe propria ta judecată.

DIANA *întrerupându-l*

Trebue să mă înțelegi și acuma tată.

DIEGO

Ascultă ce-ți spun de data asta...
Ai refuzat până azi, atâți prinți
Atâți cavaleri de merit care ți-au cerut mâna
Și nu ai fost silită în niciun fel...
Era însă, doar o atitudine negativă
Și răul era limitat prin negația lui însăși.
Dar azi toți cei de față

Imi spun că te-ai hotărît
Pentru pasul cel mai mare în vieață,
Și azi e cu totul altceva.

DIANA *îndârjită*

Da, tată m'am hotărît și vreau să știi
Că n'am făcut asta fără o luptă dârză
Cu mine însămi. A fost greu.
A trebuit să sacrific năzuințe de preț
In mine,
Să înnăbuș un îndemn scump cugetului meu.

DIEGO

Dar tocmai acest lucru nu-l pot admite
Draga mea fată.
Tot ceea ce e făcut în mod silnic,
Impotriva înclinărilor firești
E legat de mari primejdii.
Intr'o zi ai putea să te căești,
Căci o pornire greșită când e vorba de un
Asemenea drum,
Duce la încurcături sporite mai târziu.
Nu se poate așeza nimic temeinic
Pe o răzbunare copilărească.

DIANA *tot mai îndârjită*

Ba, da, tată trebue să mă răzbun.
N'am dormit două nopți chinuită de întrebări
Și îndoeli.
Am înțeles și eu că este un pas hotărîtor...
Vreau să pedepsesc pe acel care
Mi-a înfrânt amorul propriu
Vreau să mă răzbun pe bărbatul care
M'a umilit, mi-a rănit inima
Mi-a călcat mândria în picioare,
Pe acel dârz
Care m'a făcut să scrâșnesc de mânie
Și să plâng aceste nopți singură
Față 'n față cu mine însămi.

DIEGO *nemângâiat*

Nu, nu, fata mea,
Nu vei face un asemenea pas
Atât de hotărîtor în vieaţa ta
Numai din răzbunare.

DIANA

Ba, da tată,
Trebue să mă răzbun pe acel om mândru
Care m'a călcat în picioare
Şi nu găsesc răzbunare mai cruntă
Decât ca, ascultând sfatul nopţii,
Să devin soţia lui — *o mare mişcare de nedumerire printre cei de faţă.*

DIEGO *nu pricepe*

Soţia lui...? Cum?

DIANA *îndârjită, cu căldură*

Soţia lui Cezar, răutăciosul tiran
Numai dacă azi el nu mă dispreţueşte
Şi mă mai vrea, acum...

DIEGO *uluit*

Il vrei pe Don Cezar?...

FENICIA

Asta-i mai bună decât toate.

GASTON

Pe mine drept să vă spun
Mă doare capul — *Toţi cei de faţă îşi manifestă prin mişcări şi priviri de tot felul surprinderea.*

CEZAR *mai surprins decât toți, nu poate vorbi în primele clipe, apoi cade în genunchi la picioarele ei*

Dacă te mai vreau, dumnezeiască fată?
Dar cum aș putea renunța la aerul pe care-l respir?
Să te disprețuesc Diana? Dar nu admir
Nimic mai mult pe lume
Decât mândra ta făptură.
Nu pot îndura gândul că aș putea fi
Viu pe lume și totuși fără tine...
Noi doi vom fi în eternitate....
Căsătoria noastră a fost hotărîtă în cer.

DIANA *fericită*

Ah, nici nu mai îndrăsneam să sper.
Dulci sunt sufletului cuvintele...
Care cad ca ploaia pe florile însetate.

CEZAR

Mă vezi astăzi la picioarele tale
Cerească fată
Și totuși nu voiu renunța niciodată
La propria mea mândrie
Voiu înfrunta orice,
Dar vreau să știi că tot imperiul voinței mele
Se va exercita îndurând cu voluptate
Tirania acestor mici picioare
Și adorând această semeață frunte.
Voluptatea de a fi bărbat întreg, de a porunci
Nu poate fi întrecută
Decât de voluptatea de a se supune
De bună voie, a învingătorului.

DIANA *cu obrajii aprinși*

Nu știu ce se mai întâmplă cu mine...
Niciodată nu mi am închipuit
Că poți să găsești atâta fericire dându-te învinsă.

Am trecut parcă un nevăzut prag
Şi mă simt alta...
Îţi mulţumesc soţul meu drag
Că mi-ai descoperit o constelaţie nouă
Dulcea plăcere de a fi învinsă,
Care azi mi se pare
Că e visul cel mai de preţ
Cuvenit nouă,
Femeilor...

DIEGO

Cu câtă bucurie îţi dau învoirea. Eşti
Atât de mulţumită, că mă întinereşti.

LUIS *luând mâna Laurei*

Acuma Laura...

LAURA *arătând pe Diana*

Această pildă o urmez şi eu.

GASTON *Feniciei*

Don Gaston rămâne satelit al acestei stele.

FENICIA

Dacă vrea să rămâie, atunci steaua va străluci şi mai viu.

DIEGO

Vă binecuvintez pe toţi... N'aşi fi sperat să fiu
Atât de ascultat de Cer.

FLORETA

Şi domnul Martin?

MARTIN *vrând să pară serios*

Să ne mai gândim.

FLORETA *jumătate mânioasă*

Ce? după atâtea toate să mai aştept?

MARTIN

De, fetiţo, chiar aşa de repede nu merge.
Eu mă mişc la pas, iubirea poate,
Şi n'are decât să mai alerge...
Ţi-am spus că sunt un om înţelept.
Am şi puţin cap nu numai piept...
Dar fireşte, dacă până la urmă tu...
Ai să zici mereu da, cum o să zic eu nu? — *Ii întinde comic mâna, Floreta i-o dă pe a ei. Martin o cuprinde în braţe.*

SFÂRŞIT

ADDENDA LA FALSUL TRATAT

Paginile care urmează, am vrut, dintâiu, să fie o simplă înşirare de note cronologice la sfârşitul celui de al treilea volum din această ediţie definitivă de « TEATRU ». Amplificate prin interpolări treptate, s'au revărsat peste tiparul iniţial, încât am socotit acum că e mai bine să le adăogăm unui vechiu capitol în legătură cu aceleaşi preocupări, chiar dacă nu le mai putem schimba structura dela început şi rămânem astfel debitori orânduirii timpului.

De altfel dela Racine, cu prefeţele sale, şi Molière care a polemizat în comedii ad-hoc, înverşunat, cu criticii şi adversarii săi, şi până la B. Shaw, comentariile autorului dramatic pe marginea lucrărilor sale de teatru sunt o tradiţie şi o necesitate, de sigur şi din pricină că, spre deosebire de poezia lirică ori de roman de pildă, scriitorul pentru scenă nu se înfăţişează în genere el însuşi, celor cărora le adresează scrisul său, ci prin interpreţi, asemeni unui individ interzis, care ca să-şi exercite profesiunea trebue să ia o stare civilă de împrumut. Procesul e deci dela cuvântul scris până la ceea ce înfăţişează pe scenă, şi pe acest parcurs întortochiat se pot întâmpla devieri care impun lungi explicaţii ulterioare şi dorinţa de a le evita pe viitor.

« JOCUL IELELOR »

Greu aşi putea să uit vreodată rădăcinile sociale ale carierii mele de trudnic într'ale scrisului. Student, solicitat de toate contradicţiile şi mirajele, mă întorceam,

pe înserate, într'o Sâmbătă din Mai 1916, cu obrajii încinşi de invidie şi desgust, cu pumnii strânşi de înfrigurare, dela o « bătaie de flori » dela « rondul al doilea » dela « Şosea »... Ultimele echipaje, cu podoabele florale sdrenţuite de « bombardamente », se întorceau şi ele, stârnind curiozitatea pietonilor; în picioare, pe perne, evantalii de femei tinere şi fete cu obrajii aprinşi de bătălie aruncau rămăşiţele coşurilor, garoafe, mărgăritare, bujori... Zdrobite în picioare corolele erau împinse spre rigolele trotuarului, amestecate cu resturi de ziare, pe care privirea ageră a tânărului de douăzeci şi doi de ani putea descifra din mers, chiar la ora aceea, titlurile ştiute de altfel pe din afară, despre gigantica măcinare dela Verdun.. Inţelegeam atunci că lumea asta nu e « cea mai bună cu putinţă », că Leibnitz nu avea dreptate. In Sâmbăta aceea s'a desprins în mine însumi autorul dramatic şi într'o săptămână, lucrând însetat zi şi noapte, am scris, într'o cameră mobilată de pe lângă Arsenal, prima versiune din « Jocul ielelor » care trebuia să fie drama imperativului violent şi categoric al « Dreptăţii sociale »... A doua versiune a fost scrisă până pe la mijlocul lui Iunie şi cu ea m'am încâlcit în jocul inextricabil al antinomiilor în aşa măsură, că întocmai ca şi eroul meu, n'am mai putut să mă desprind pentru tot restul vieţii de « jocul ideilor » întrevăzute în sferele albastre ale conştiinţei pure, care mi-a apărut încă de atunci ca « jocul ielelor ».

Am mai scris două versiuni în cursul lunei Iulie, cu aceeaşi iuţeală înfrigurată care intra pe atunci în mijloacele mele (până pe la treizeci de ani scriam o gazetă întreagă singur într'o noapte, « Falsul tratat... » de altfel a fost scris şi el în două nopţi, « Actul Veneţian » în trei zile). Am fost mobilizat la 1 August, m'am întors, rănit, în Septemvrie, am citit piesa întâiului meu ascultător, Marin Iliescu, am discutat-o cu el lângă patul lui de zăcere grea în nopţile când se dădea alarma şi când Zeppelinul apărea ca o « havană » de argint, ideală în înălţimile cercetate de proiectoare, iar în două săptămâni am scris-o din nou. Am reluat lucrul când m'am întors din Moldova, în Iulie 1918, citind din două în două săptămâni câte o versiune nouă, lângă

patul în care gândea în gips Marin Iliescu, cu auditori în jur sporiți ca număr. Presa era în această formă mereu structurată pe tablouri, erau cred, vreo șapte, opt. Am citit-o într'o zi și în casa fostului meu profesor de română, care a fost surprins de ce poate încăpățânatul său elev, dar mi-a recomandat să accentuez în deosebi partea sentimentală, dându-mi drept pildă, cu un soiu de emoție, pe H. Bataille. O altă « lectură », făcută în casa unui mare scriitor, mi-a adus din partea acestuia observația, că o piesă bună de teatru trebue să fie neapărat în trei acte și mi l-a dat ca exemplu, pe Bernstein care sguduia în timpul acela teatrele bucureștene și din piesele căruia de altfel în treacăt fie zis, studiasem tehnica dialogului. M'a convins, iar pe la începutul lui Octomvrie citeam lui Marin Iliescu, noua versiune în trei acte, pândind pe sub gene norul sau lumina pe fruntea lui. N'aș putea spune că până la urmă a fost consternat, dar avea privirea întărâtată a cuiva care e îndrăgostit de o fată fragedă de șaisprezece ani, când aceasta, convinsă că îi va face lui impresie, vine cu ruj pe buze, genele date cu cărbune și cu obrajii sulimeniți, așa cum a auzit ea că trebue să fie o femeie frumoasă. « Ai stricat piesa ». « Fă-o la loc în tablouri ». Marin Iliescu era cel mai bun elev al lui Mihail Dragomirescu, abia terminase universitatea când a fost țintuit în pat de o tuberculoză a șirei spinării, cu tot trupul aproape în gips. Era negru și îndesat ca un precupeț oltean, cu fața rotundă și sprâncenată, încă mai înnegrită de barba rasă la trei zile, dar când râdea porneau din centrul figurii lui cu dinții albi, iradiații până la urechi, ba încrețea cordial și fruntea. De trei ani de când era în pat era de o voie bună nepământească, cel puțin când era lume de față. Altfel fraza îi era totdeauna mușcătoare și informația neașteptată... Mai târziu așa mi-l închipuiam de departe, fizic pe Thibaudet... La discuțiile nesfârșite de pe la feluritele institute de critică înființate de « Mihalache » Dragomirescu, dialectica lui Marin Iliescu, altfel jovială, era greu de biruit. Nu-mi aduc aminte dacă a publicat ceva, dar niciunul dintre elevii profesorului, nici cunoscutul Trivale, nu avea nici pe departe

posibilitățile de intuiție artistică ale lui Marin Iliescu și bine înțeles nici Mihail Dragomirescu însuși. A murit chiar prin toamna aceea după ce fusese transportat acasă pe Olt, la Drăgășani cred, în podgoriile iubite, căci anii de războiu nu îngăduiau o cură solară la mare.

Dar amintind dintre puținii tovarăși de acum 30 de ani — nu pot uita, dintre cei dispăruți prea de vreme, un alt prieten, cald și impetuos, al « Jocului Ielelor », care după strămutarea de pe lângă Arsenal, era musafir zilnic în bucătărioara din strada Plantelor, transformată în locuință de dramaturg debutant, Henri Gad. Pamfletar de îndârjit talent, prețuit în redacțiile de stânga, în deosebi, el făcuse din această lucrare « o cauză » pentru care lupta cu ardoare, mergând până acolo că într'o zi s'a prezentat, întovărășit de camaradul francez din tranșeele de pe Valea Șișiței, Nevière, acesta încă în uniforma lui de locotenent, domnișoarei Maria Ventura, argumentându-i agresiv că trebue neapărat să joace această piesă a unui tânăr talent necunoscut, de care garantează el că va fi un mare autor dramatic. Henri Gad a și publicat de altfel într'o revistă săptămânală un articol despre « Jocul Ielelor », pe care el o anunța ca o mare lucrare de virtuți ibseniene sau așa ceva, cum de altfel în noaptea premierei « Sufletelor Tari », după căderea cortinei pe ultimul act, avea să scrie în foaia d-rului Lupu al cărui redactor era, un articol de impresii, arzător ca o torță. Nu mai e nici acest prețios prieten astăzi în vieață, care după ce se impusese, la Paris, printre vizionarii revoluționari ai regiei filmului, se prăbușea lovit de o maladie fulgerătoare.

Așa în trei acte, piesa a fost citită în urmă la Tudor Arghezi, acasă, și faptul a fost notat de un asistent cu un comentariu binevoitor în ziarul Argus, la care aveam să scriu eu însumi cronica dramatică, peste vreo cinci ani.

Am obținut după oarecare stăruințe o lectură la Teatrul Comedia, la care au asistat Tony Bulandra, Ion Manolescu și Storin. S'a hotărît jucarea neîntârziat a piesei. Efectiv a fost pusă în repetiție prin Ianuarie, cu o distribuție care cuprindea pe d-na Lucia

Sturdza Bulandra, Ion Manolescu, G. Storin, Al. Mihalescu (acum la Paris), I. Iancovescu, I. Constantiniu (o mare revelație în Frații Karamazov) și alții. Direcția de scenă o avea Tony Bulandra. Refuzând să modific, la cererea autoritară a d-nei Bulandra, unele replici (trei, patru) după ce scrisesem atâtea versiuni, am preferat să retrag piesa cu vreo zece zile înainte de premieră. Intransigența mea, care azi mi se pare deplasată, era ațâțată și de tonul imperios și intransigent el însuși, al interpretei principale. Am trimis o scrisoare dârză și dezolată direcției și am plecat la Timișoara.

Am reluat « Jocul Ielelor » în 1945, refăcând piesa din nou într'o succesiune de tablouri din convingerea că tot forma inițială era cea mai indicată pentru subiect, chiar dacă arată mai puțină eficiență tehnică, decât o piesă în trei acte. După ce a fost culeasă și paginată, cu îngăduința nepreţuită a editorului și a tipografiei, am redactat-o din nou, în 1946, la treizeci de ani după întâia versiune păstrând mereu în titlu și în intenție, apropierea « Jocul ideilor, jocul ielelor », acțiunea dintâi, și structura personajelor, dar îmbogățind aspectele cadrului (redacției socialiste, inițiale).

« ACT VENEȚIAN »

Prin Ianuarie 1919 așteptând premiera « Jocului Ielelor », am scris un act de teatru, pe care atunci l-am vrut izolat și pe care am încercat întâiu să-l situez în trecutul românesc. M'am împiedecat de o dificultate care și azi mi se pare de netrecut în teatrul istoric: problema limbii. Nu puteam folosi un lexicon arhaic nepotrivit cu subiectul și am căutat îndelung o epocă de exces analitic și de decadență politică... într'o țară străină, obținând astfel și scuza aparentă a unei translații... De altfel în decursul anilor, am vrut să realizez scenetic drama lui Constantin Brâncoveanu, pentru care am adunat sertare întregi de material. Firește, o piesă istorică, după convenția curentă, aș fi putut scrie oricând, dar eu doream o lucrare concret istorică și asta nu era cu putință nici de cum, folosind

un limbaj convențional. Aşi fi putut să scriu un alt Constantin Brâncoveanu decât cel ştiut, de libertate creatoare, deci de libertate creatoare şi în vocabular, dar atunci mă întrebam de ce mai e nevoie să aleg un anume personaj real istoric... Lasă că nu ştiu dacă sensibilitatea românească ar îngădui un domn de fantezie istorică, asemeni eroilor de operetă din regatele balcanice imaginare. Nu mică îmi era şi teama de a nu cădea în ceea ce se numea cu emfază « specificul național » (mod foarte propus între cele două războaie şi refuzat de noi cu hotărîre, căci pe noi ne interesează, cum am mai spus, substanța românească, nu opusul ei, specificul românesc).

Neînchipuit de grea mi-a fost la « Act Venețian » totuşi pregătirea, realizarea cadrului, deoarece în anii aceia nu văzusem încă Veneția (nu am trecut pe canalele ei decât prin 1935). Am făcut stăruitoare sforțări de imaginație, studiind luni de zile cu îndârjire reproduceri din Canaletto şi pictorii venețieni, redactând apoi actul tot, în trei zile, cu vreo două nopți. Intregirea până la trei acte, din 1945—1946, a căutat să respecte scrupulos, asemeni datelor unui sonet, actul scris în 1919, acum devenit actul doi şi impunându-mi chiar să nu sporesc numărul personajelor.

« SUFLETE TARI »

Experiența cu « Jocul Ielelor », la teatrul soților Bulandra, mi-a fost de mare folos... Am înțeles atunci că preocupările ideologice ale unei lucrări trebue să fie susținute de o armătură dramatică atât de solidă, încât să înfrunte toate piedecile inerente trecerii la spectacol şi să excludă, aci, orice surpriză... Chiar dacă prin insuficiența mijloacelor scenice, prin carența interpreților, desbaterea ideologică va fi sacrificată, dacă stilul propriu va fi schimonosit de interpreți, dacă suavitatea tranzițiilor se va îngroşa, dacă va mai semăna cu forma originală, cât un poet pur, proaspăt îmbrăcat răcrut, cu el însuşi, dacă orice intenție transcendentală va deveni opacă, să rămână totuşi ceva, care să ție spectacolul în picioare.

Spuneam secretarului companiei care mă decepționase: « Mă duc în provincie și voi scrie acolo o piesă care nu va putea să cadă, oricum ar fi interpretată, așa ca un automobil de campanie care merge pe orice drum, oricât de măcinat de noroiu sau accidentat de gropi de obuze ». Știam liniștit că, după lungi studii, sunt unul dintre cei mai iscusiți meșteșugari ai teatrului, din câți au fost, și-mi spuneam că trebue să debutez neapărat cu o piesă asigurată, dacă vream să nu-mi închid porțile teatrelor pentru multă vreme.

S'a remarcat adeseori, cu intenție răuvoitoare, dialectica livrescă a muncii mele literare... Lucrez cu predilecție în opoziție cu ceva, întărîtat să opun propria mea viziune, unei viziuni insuficiente, eronate ori false cu totul... Eram încă de ani de zile, și am rămas un prețuitor statornic al lui Stendhal, dar mi s'a părut că laborioasa tactică a lui Julien Sorel ca să seducă pe d-ra de la Mole, ar putea fi tematic înlocuită cu o irupere psihică atât de clocotitoare, atât de neprevăzută, încât să izbândească, în 40 de minute, acolo unde eroul stendalian avusese nevoie de luni (și poate ani) de manevre calculate și dibuiri de tot soiul. Am preferat tot cadrul epocei « Jocul Ielelor », adică anii 1913—1914, pentrucă doream să creez, și eram obligat, personajele cu totul felurite, dar mai ales un erou cu totul opus celui din roman, nu un ambițios rece și calculat, căci nu mă interesa în primul rând un « caracter », ci dimpotrivă un chinuit al revelațiilor în conștiință. Esențial mi se părea să păstrez numai Ioanei Boiu, așa cum îmi propusesem tematic, cât mai aproape linia d-rei de la Mole și chiar o trăsătură din roman transpusă la modul tradiției românești (în fapt împrumutată dela Maria Glogojeanu). Așa cum prevăzusem, eroul piesei nu și-a găsit interpretul nici pe departe (nu l-a găsit nici azi, după 25 de ani) tot ceea ce voisem transcendental în ea s'a volatizat, suflul de nebunie voit a rămas doar în textul scris, și în 1922 ca și în 1937, iar « Suflete tari » a biruit ca o primară dramă socială, și aceasta la un nivel normal teatrului românesc, fără vreun soiu de rezistență.

« MIOARA »

Experienţa reuşită cu « Suflete Tari » m'a dus la o imprudenţă de neiertat în anii următori. Convins că dovedisem în piesa reprezentată o ştiinţă a tehnicei teatrale, care rămânea un bun câştigat faţă de lumea de teatru, şi că deci îmi pot îngădui să merg spre experienţe noui ideologice şi pur dramatice, am încercat în « Mioara » să fiu atent numai la dramaticul în stare esenţială, fără să mai recurg la suportul unei tehnice de teatru. De altfel, în afară de rolul principal, piesa nu oferea nicio dificultate spectaculară. Aveam motive să fiu încrezător şi pentrucă interpretul acestui rol era un actor de incontestabil talent şi cu totul potrivit personajului. Din păcate, directorul Teatrului Naţional a ţinut în mod inexplicabil să joace piesa înainte de întoarcerea mea în ţară, iar regizorul n'a avut răbdarea să aprofundeze lucrarea. Peripeţiile premierei din 1926 sunt de altfel cunoscute din « Fals tratat pentru uzul autorilor dramatici » şi nu voi mai reveni asupra lor aci. Impotriva celor ce s'au scris, « Mioara » n'a fost, totuşi, ceea ce se chiamă o cădere. O piesă cu material de creaţie, chiar nesusţinută de o tehnică teatrală, nu se poate prăbuşi niciodată, căci participarea publicului este de ordinul intuiţiei. Singure piesele fundate exclusiv pe abilitatea teatrală pot cunoaşte deopotrivă succese sgomotoase ori prăbuşiri iremediabile. A fost însă înnăbuşită de o reacţie fără precedent a intelectualităţii locale şi a lumii de specialitate. « Pretenţiile » ideologice ale piesei au părut inadmisibile, jignitoare pentru estetica zilei, altfel neînduplecat de pretenţioasă. Mioara — aşa diformată, mutilată — care făcea reţete normale şi nici ca « spectacol » nu era mai slabă ca un spectacol obişnuit, a fost totuşi scoasă de pe afiş, după 7 reprezentaţii, de un director debil, intimidat de campaniile de presă. E drept că violenţa acestei campanii întrecea tot ceea ce se văzuse până atunci la noi. Opacitatea artistică era dublată de meschinăria mistificării, de agresivitatea amorului propriu jignit. . . şi mai ales găsea un material bun transmiţător, în docilitatea opiniei culturale a timpului.

Precaritatea acestei critici nu poate fi înțeleasă decât cunoscându-se modul ditirambic în care erau salutate celelalte piese ale stagiunii, azi cu totul uitate. Nu e mai puțin adevărat că această campanie a fost de o eficiență, în sensul urmărit de ei, totală. A izbutit să facă din mine un autor dramatic ridicul pentru aproape cincisprezece ani, de atunci încolo, căci pentru câteva succesiuni de intelectuali după chipul și asemănarea înaintașilor lor din 1926, procesul « Mioarei » era un proces judecat și definitiv închis, față de care erau permise numai zeflemele pline de aroganță intelectuală.

Explica și scria convins unul dintre acești critici ai timpului: « domnul Camil Petrescu e un fericit. D. Cezar Petrescu e de vină, fiindcă din pricina confuziei de nume ce se face, i se furnizează d-lui Camil Petrescu iluzia că-l cunoaște cineva ».

Au fost zile prin acei ani, când am fost mâhnit și jignit din cauza acestei ostilități îndârjite, permanente și neînduplecate, pe care o întâlneam oriunde îmi întorceam privirea și am scris lucrul acesta cu amărăciune întărîtată. Un poet neînțeles poate continua, întors în el însuși, să se realizeze pe succesive, dar intermitente, foi albe, însă izolarea prelungită nu poate constitui climatul posibil pentru o operă dramatică, care e o modalitate de proporții, cu complexe implicații în epocă. Eram sărac așa cum numai un scriitor român poate fi sărac, sâcâit de lipsuri scabroase, de impedimente triviale, singur, iar lungii ani de trudă înverșunată, de ins condamnat la muncă silnică, nu mi-au fost răsplătiți, în teatru, decât cu insulte și intrigi stupide care frizau adesori cu zâmbet cordial ticăloșia. Scrisesem în acești zece ani 1916—1926, cele dintâi șase piese din întâiele două volume ale ediției de față, « Suflete Tari », Jocul Ielelor, « Act Venețian », Mioara, « Danton », « Mitică Popescu »; aveam sentimentul că adusem literaturii dramatice o contribuție esențială, constituitivă, dar în toți acești zece ani și nici alți doisprezece după aceea, nu mi se acordaseră decât 15 spectacole cu Suflete Tari, 7 cu Mioara și 5 trunchiate cu « Act Venețian », piesele fiind scoase de pe afiș de fiecare dată în mod arbitar. Un autor dramatic nu poate presta o muncă de diletant,

în orele libere de reverie, așa cum îngăduie pasiunea lirică, pentru care un petec de hârtie și un colț de masă în cafenea, sau zece, douăzeci de nopți în viață, turburate de insomnii și inspirație, sunt adesea de ajuns, ci e îndatorat la un monoideism paralizant social, la o muncă excesivă, absorbitoare, extenuantă și mai ales organizată (material greu de consultat, fișe, mijloace de transcriere, lungi ore de lucru la masă) ceea ce exclude altă meserie și chiar alte preocupări, traducându-se deci indirect prin învestirea unui întreg capitol, echivalentul existenței materiale (cel puțin în anii de scris o piesă), în tot acest răstimp. Sănătatea scriitorului e în joc, viața lui de ins social e destrămată.

Sunt firește și piese întemeiate exclusiv pe iscusința lirică ori intelectuală a replicilor, pe colecții de așa zise « mots d'auteur », sau pe ierbare de esențe; asemenea piese se scriu de sigur cu facilitate fericită, în câteva săptămâni de lucru de birou, dar, oricât de strălucite, ele nu sunt creații autentice. Privirea autorului dramatic trebue să fie mult mai amplă, ca să surprindă dinamica dialectică a vieții măcar, inteligența lui trebue să fie în stare să resolve ecuațiile mai complicate ale istoriei, nu să rămâie la sclipiri astmatice, sau la discursuri, fie și epatante, de vervă lirică, dar lipite cu pap între ele. Asemenea constatări nu mă împiedecă să recunosc limpede că e de mare folos ca autorul dramatic (și chiar romancierul) să facă un stagiu de ucenicie lirică, în care să învețe valoarea și meșteșugul cuvântului, pentru frumusețea lui proprie, dar ei nu trebue să rămână la prețiozitatea inerentă unei asemenea îndeletniciri, ci să păstreze deprinderea și să folosească acest meșteșug numai colo unde structura personajelor îngăduie virtuositatea verbală. Arta cizelorului este desigur de mare preț, dar un cizelor nu poate construi palate și domuri, pentru asta e nevoie de privirea dominantă a arhitectului, apt să creeze perspective de semnificații. La fel, simfonia și drama muzicală, depășesc și implică, oricât de iscusit ar fi el, cântecul de unul singur. « Celula românească nu rezistă » afirmase odată un critic, referindu se la trista epuizare a poeților români, candidați la ospiciu și spital, la 40 de ani. Ce ar fi de zis despre

dramaturgi? Mie însă, în cei douăzeci de ani, din 1916 până prin 1938, din cauza ostilității agresive și mai ales vigilente a intelectualității din această epocă, cele șase piese, scrise cu o voință însângerată, nu mi întorseseră nici costul hârtiei utilizate pentru atât de numeroasele retranscrieri la mașină. Din cauza marilor cheltueli necesitate, autori dramatici, în genere, nu pot fi decât scriitorii bogați din alte surse, ori subvenționați, sau în cazul cel mai simplu cei care câștigă din teatru un minimum la început, devenind bogați după trei, patru lucrări, așa cum e cazul mai tuturor autorilor dramatici străini. (Molière câștiga anual echivalentul a 400.000 de franci aur azi, un miliard și jumătate de lei pe lună, când scriem aceste rânduri). Nu mai vorbesc de sprijinul moral pe care-l poate aduce înțelegerea și statornicia unui grup de prieteni. Dar eu eram prea izolat, n'aveam niciun sprijin, nu eram subvenționat și nici nu eram jucat în aplauzele criticei dramatice și ale sălilor pline, căci prietenii scrisului meu, cu o excepție, două, erau puși pe gânduri, turburați și intimidați de insultele și atacurile directe la care erau expuși, când îndrăsneau să afirme o prețuire condamnată de exponenții autorizați ai zilei, care denunțau nominal pe cei care aveau curajul să-și exprime părerea. Abia după cel de al doilea războiu și mai ales după apariția *Istoriei Literaturii Române* a lui Călinescu, prin 1942 acești puțini prieteni risipiți au mai avut curajul să se afirme și să se recunoască astfel unii pe alții.

Când în 1943, din pricina unui interview dat unei gazete literare, Liviu Rebreanu, întărâtat, a venit să mi ceară o piesă pentru Teatrul Național, i-am arătat sertarele încărcate cu manuscrise matematice și i-am repetat hotărîrea exprimată în acel interview, de a rupe orice legătură cu literatura și scena. I-am explicat că atmosfera în teatru mi-e atât de ostilă din pricina așa zisei prese de specialitate, încât practic vorbind, nici n'ar fi posibilă reprezentarea vreuneia dintre piesele mele fără să se iște din nou scandal... I-am amintit sub ce teroare a fost scoasă de pe afiș piesa în 1926. Mi-a răspuns că el nu e un director care să se impresioneze de isteria estetică a presei teatrale. In cele din urmă

ca un argument hotărîtor, i-am amintit că în notele care însoțeau publicarea « Mioarei » în volum, anunțasem că față de ostilitatea intelectualității românești, de lipsa unui cât de mic semn de înțelegere, luasem hotărîrea de a nu mai scrie și de a nu mă mai ocupa niciodată de teatru... Mi-a ripostat că au trecut de atunci 17 ani, că orice hotărîre e supusă revizuirii. A amintit anume că în 1937 s'a reluat « Suflete Tari » care a făcut un important număr de spectacole. I-am răspuns că nu pot împiedeca fără motiv Teatrul Național să-și reia piesele din repertoriu. Atunci mi-a propus să reia chiar « Mioara ». « Va fi din nou scandal ». « N'are nicio importanță, cu condiția să-ți fii singur însă director de scenă ».

Am împachetat cărțile de specialitate, am catalogat în dosare manuscrisele matematice hotărît să întrerup pentru câtva timp orice altă activitate decât teatrul. S'a vorbit deseori despre pluriactivitatea mea, dar cred că nu s'a remarcat esențialul și anume că atenția mea a putut fi orientată spre cele mai felurite zone ale artei și ale științei, unele atât de îndepărtate de celalte, că apropierea lor într'o plenitudine creatoare apare contradictorie, dar că niciodată această atenție nu s'a împărțit simultan, iar activitatea nu a fost propriu zis multiplă. N'am putut să fac niciodată mai multe lucruri în același timp, nici măcar două de moduri alăturate. In ultimii zece ani nu mai avusesem niciun soiu de preocupare literară. Din 1933 până în 1936, studiasem numai și numai fenomenologia, cu monoideismul unui student la politechnică... Alți doi ani îmi luase teza de doctorat în filosofie, din nou trei ani îi petrecusem într'o muncă îndârjită pentru redactarea unui op de ideologie strictă « Doctrina Substanței », pentru ca doi ani după aceea să stau câte paisprezece ore pe zi în fața tratatelor de matematici... Niciodată n'am să pot arăta groaza care m'a cuprins când am înțeles că va trebui să evacuez din puținul spațiu al minții, imensul material acumulat în decurs de zece ani, fără să am siguranță că mă voiu mai putea vreodată întoarce, cu posibilități de a relua din nou dela punctul de întrerupere... Căci era o rupere de țesuturi structurale, care

făcea aproape inutilă o muncă de un deceniu... Că nimeni nu luase în serios această muncă, nu avea prea multă importanță, căci în decursul anilor mă obicinuisem cu asta și știam că aci « la porțile orientului nimic nu e luat în serios », și de altfel ceea ce mă copleșea era drama mea lăuntrică, furia de a fi silit să fac altceva decât ceea ce puteam hrăni acum din străfundul convingerii mele și merita mobilizarea puținelor mijloace intelectuale de care dispuneam. Știam că deși scopurile literare și dramatice nu mai puteau găsi în mine ecoul adânc de altădată, ca o iubire abolită, eram un prea cinstit artizan, ca să nu mă trudesc să fac tot lucrul cu toată aplicația, cât mai conștiincios, chiar dacă obiectul obligației mele era altceva decât ceea ce doream, decât ceea ce socoteam că e necesar. Trebuia să accept propunerea prietenoasă a lui Liviu Rebreanu și din pricină că eram la capătul posibilităților materiale, iar inflația se și vestea.

Premiera a fost fixată peste patru săptămâni, la 9 Aprilie, « ca să nu intrăm în vară » și din pricina asta, sarcina directorului de scenă a fost literalmente infernală. Greutatea cea mai mare venea din faptul că, întocmai ca la « Suflete Tari », îmi lipsea și de data asta interpretul principal, axa întregei piese, și trebuia să improvizez, din depozitul teatrului, cel puțin un surogat de mare actor. Lucram aproape zi și noapte sub presiunea notelor arogante și perfide din gazetele de specialitate, care mistificând informația pretins obiectivă, anunțau viitoarea premieră la modul ironic, « lucrând » atmosfera pentru o răsunătoare cădere... S'a făcut destul haz de caricaturile apărute prin gazetele lui Șeicaru, dintre care într'una, în ajunul premierei eram înfățișat ca luând lecții de parașută, ca să cad mai ușor dela înălțime. Un anume haz la rece, galben, pregătind înfrângerea dorită cu dușmănie, pe o muche, căci în genere autorii dramatici români își joacă și existența materială, nu numai piesele, în seara premierei. Fac excepție dela aceasta firește cei comercializați cu totul, vreun M. Ștefănescu, debutant cu respirație scurtă, evoluat într'un vesel și conștiincios producător de vaselină dramatică, și alți doi, trei, colegi de stil cu el.

Și cu toate acestea, premierea a fost un succes, datorită ansamblului, excelent pus la punct (cu toată carența rolului principal, al cărui interpret pusese totuși o dramatică bunăvoință). Dificultatea cea mai mare a fost stăpânirea sălii de spectacol însăși, din pricina continuului scandal provocat de cei ostili, care urmăreau să intimideze actorii de pe scenă. Trecuseră însă 17 ani dela premiera propriu zis, și acum, cei câțiva prieteni ai lucrărilor mele de teatru, până aci foarte timorați și intimidați de orice campanie agresivă, au reacționat, pentru întâia dată, pe loc... Cred că atmosfera acestei săli de premieră a fost sugestiv înfățișată de următorul articol, apărut, spre surprinderea mea, a doua zi după premieră, într'o foaie care în restul timpului îmi fusese și ea hotărît ostilă.

«Am aflat că la curse se pot face ciudate combinații, care, trebue să modifice simțitor rezultatele firești și, de sigur, nu mi-am putut opri admirația pentru abilitatea omenească: știe să elucideze orice problemă. La premieră cronicarii dramatici dau o bătălie, a cărei intensitate depășește uneori adâncimea conflictului din piesa respectivă.

...Lucrurile s'au petrecut cam așa: personal am lipsit dela spectacol, dar ecoul întâmplării m'a ajuns — din izvoare diferite. Încă înainte cu câteva zile, de premieră, se simțiau acordurile misterioase ale unui preludiu, al cărui leit motiv este triumful patimilor personale asupra obiectivității. Notele unei muzici «de manevră» urcau și coborau pe meschinul portativ al considerentelor personale. Pariurile, presentimentele, prevestirile și profețiile s'au încrucișat ca săbiile de lumină ale oglinzilor, ce se sfidează față în față...

In sfârșit, sosește mult așteptata zi a premierei. In jurul Studioului, de abia se încolăcesc umbrele șerpilor, ce-și varsă veninul înserării și luptătorii de pe culoare își fac apariția, cu trupul mai impecabil înveșmântat decât gândul, care li se sbate răzbunător în tranșeele circumvoluțiilor cerebrale. Spectacolul începe înainte de ridicarea cortinei, la bufet și în foyer. Este de abia un joc de mimică între cele două tabere, care se adulmecă. Ochii sticloși insinuează victorii și prăbușiri, în vreme ce gura silește buzele să se arcuiască într'un surîs de superioritate sau de ironie. Primul, al doilea și al treilea act sunt pauze, în care activitatea încetează, antractele însă fac să crească adevăratul conflict. Autorul are prieteni puțini dar dușmani mulți și nemiloși, purtători ai unor condeie magice, ce știu să scrie și singure la nevoie, și nu numai supraveghiate de inexpresivul gardian al obiectivității. Fápturile înverșunate cunosc strategia modernă și procedează printr'o infiltrare lentă în rândurile celorlalți, care nici nu-i bă-

nuiesc. Se aruncă un proiectil la întâmplare, pentru a pipăi terenul și pentru a provoca mici focuri care să împresoare sala. Apoi, minţile acestea destoinice ştiu să utilizeze o armă de mare fineţe. O prefăcută compasiune pentru autorul mare dramatic, care «e foarte profund dar nu e înţeles de public», pătrunde ca un spion, minunat travestit, în sufletul interlocutorului, căruia încearcă, pe această cale piezișă, să-i smulgă o infimă adeziune.

E lume multă, multă de tot. Regizori, actori și actriţe, oameni de teatru, autori dramatici, lipsiţi fireşte de cea mai măruntă gelozie dar mai presus de toţi și toate gazetari și cronicari, risipiţi ici și colo, încearcă, întocmai ca așchiile, să despice butucii grei și anonimi ai marelui public, ce nu se prea lasă intimidat de acest asalt împotriva conştiinţei sale. Partizanii autorului, prieteni care îl admiră cu sinceritate, încearcă o atitudine de contrapondere. Sunt și ei câteva figuri proeminente ale vieţii noastre intelectuale. In pauza care desparte ultimele două acte, un filosof și matematician în același timp, năvălise pe coridor și rostește o vorbă de duh:

— «In toată afacerea asta este o conspiraţie pro și contra».

Și totuși destinul piesei nu poate fi pătat de coaliţia călimărilor.. ».

Campania de presă anunţată, care urmărea în primul rând intimidarea acelor puţini prieteni, a depășit în vehemenţă și diversitate de manifestări toate așteptările. Reviste întregi, pagini complete de gazetă au irupt pline de revoltă estetică, cu chenar de doliu artistic... Baza atacurilor erau gazetele lui Seicaru, împreună cu foile de teatru, dar li se alăturaseră acestora și alte ziare din spirit mutonier. Este destul să latre în sat un singur câine estetic, fiindcă pe urmă se pornesc îndârjite, în neștire toate potăile subţiri ale ogrăzilor.

Unul dintre mentorii acestei reacţii, să-i zicem, dacă vreţi, Vlad Tomescu, exponent intelectual și critic foarte preţuit de ai lui, expunea «cazul Camil Petrescu» pe două pagini de gazetă, mari și late cât pogonul, începând în acest an 1943, care încheia o întreagă viaţă de trudă literară, cu o neînduplecată convingere, dela înălţimi ameţitoare:

Cuvântul «nulitate» — dar absolută, perfectă — este cel dintâi pe care trebue să-l scriem când ni se cere să-l definim pe d-l Camil Petrescu și când mai ales ne găsim puţin obligaţi să facem concesia de a discuta serios un atât de amuzant, un atât de hilar personaj.

Nulitate... şi poate numai atâta. Este cuvântul just, potrivit, singurul care se cere cu un fel de riguroasă necesitate, singurul mai ales în care d-l Camil Petrescu se cuprinde întreg, aşa cum îl ştiţi, cu toată «opera».

Un mesianic poet, sguduit de «mesajul» său, se cutremura de indignare lirică pe lungi coloane făcând cor în jeremiadele sale, cu un confuz eseist universitar pe jumătate anglo-saxon, pe jumătate călărăşan, de pe balta Borcea...

Mai ales unul dintre adversarii cei mai tenaci, care timp de un deceniu a stat neclintit la postul său de campion al bunului gust şi al artei în teatru, un oarecare Carandino (de vreme ce este totuşi inevitabil să-i dăm aci numele) care se bucura de o nediscutată autoritate în lumea criticilor de teatru, (era chiar preşedintele criticilor dramatici) director de foaie de specialitate, om subţire a cărei sensibiliate estetică era jicnită până la continue nevralgii intelectuale, de orice manifestare în teatru a «domnului Camil Petrescu de tristă memorie» închina aprig, pagini întregi în gazetele pe care le dirija, conchizând fără şovăire:

«Deoarece, să fim înţeleşi, n'am întâlnit în decursul celor trei acte nicio ideie interesantă, nicio replică de oarecare sens intelectual sau numai dramatic, nicio realizare care să justifice cât de cât pretenţiile reformatoare ale pretinsului om de teatru. Paupertarea textului ne-a apărut evidentă la lectură. Piesa tipărită conţine şi o seamă de indicaţii regizorale, autorul căutând la aproape fiecare intervenţie a vreunui personaj, să susţie caracterul lânced şi inexpresiv al dialogului, prin meterezele unor explicaţii de stil dubios. Iată bunăoară câteva indicaţii hilare, culese la întâmplare din suma acelora care sunt menite să lămurească profundele intenţii ale eroilor: «Se deschide în trecut ca un iris de film», «Surâde ca o statuă de geniu absent», «Cuprins de gând ca de puroi», «Tandră ca un înger bolnav de stomac», «Iritată şi argiloasă», «Perfidă ca nişte ghilimele», etc., etc., etc.».

Obiectivitatea ne sileşte totuşi să recunoaştem că orice li se poate reproşa acestor oameni, dar nu li se poate tăgădui sinceritatea indignării, încrederea îndârjită în gustul propriu (bun sau rău, asta e altă chestiune), devotamentul faţă de un ideal de artă, fie el oricât de obtuz şi inconsistent, care-i împingea la îndreptăţite.

din punctul lor de vedere, manevre de culise gazetărești, și la atitudini care aveau scuza, și deci și explicația, unui imens răsunet, fără nicio rezistență în opinia publică.

Multă vreme am îndurat greu îndelunga ostilitate a semenilor mei, cu toată mângâierea pe care mi-a adus mult în urmă cariera de romancier, mai puțin vulnerabilă la « campanii vaste » deși aceste « campanii » de « distrugere radicală » aveau un ritm să zicem « sezonier », repetându-se însă acum numai din cinci în cinci ani, parese după timpul de revoluție saturnian. Cu timpul am înțeles însă că oamenii erau cu mult mai puțin vinovați de neînțelegera lor, că dificultățile erau în altă parte. Cercetate obiectiv, aceste rezistențe îmi apar azi ca inerente lucrărilor înseși care vizau o zonă greu abordabilă. Stăruind să depășească deopotrivă tragicul acelui Fatum al tragediei antice ca și tragicul fatalității biologice, al eredității, în teatrul modern, și identificând drama cu actul în conștiința pură (câtă conștiință pură atâta dramă) întreaga optică dramatică a timpului era surprinsă și silită la o sucitură în sus. Mie însă, lucrurile acestea lipite de ochi îmi luau din câmpul observației toate căile de acces, cu cataractele lor, și de aci nedumerirea dezolată cu care luam act de inaderența contimporană. Abia mai târziu, când am luat contact cu Fenomenologia, în care eu m'am regăsit ca într'un peisaj firesc (« Dar eu, eu am văzut idei ») am înțeles ce lucru aproape imposibil pentru mijloacele lor, cerusem unor oameni care desigur nu erau toți de rea credință. Spunea Husserl undeva că menținerea privirii în câmpul conștiinței pure e atât de dificilă, încât nu se mai mira că e atât de puțin înțeles și că de altfel el însuși, teoreticianul ei, nu s'a putut menține, totdeauna cu ușurință, în orizontul ei, că a greșit chiar, în primele lucrări. Cum am putut deci să cred că impunând unei opere de teatru să fie autentice și substanțiale, un cronicar dramatic va putea înțelege spre ce năzuiesc, când în decurs de zece ani, și încă alți cincisprezece socotiți recent, cercurile universitare înseși nu au putut răzbate, atunci când au încercat, până la sensul autenticității (Autenticitatea este totuși prezența în conștiință) și când nu mai departe decât zilele trecute, unul dintre dialecticienii

tinerei generații de filosofi mă denunța într'o serie de articole că, impunând criteriul autenticității, fac concurență fotografiei sau cam așa ceva, întorcându-mă, după el, la teoria imitației în artă a lui Aristotel? Sporind intensitatea dramei prin descoperiri succesive de noui orizonturi în conștiința personajelor primordiale, și exclusiv prin această alimentare interioară, nu prin motive exterioare conștiinței (în acest sens nici ispășirea tragică nici impulsul biologic, nici cataracta de crime, nu sunt dramatice în ele însele) se impune participantului o vedere dincolo de materialitatea faptului și în adâncuri, neajutat de intervențiile dogmei rituale.

Fiindcă, trebue spus, un motiv serios de rezistență a fost și este că între cele două războaie, lumea de teatru apuseană, cea «revoluționară», redescoperea cu multă emfază temele tragediei antice, foarte mândră să le reactualizeze la gabaritul zilei. A fost o avalanșe de Antigone și Electre. Pentru această epocă, opera lui O'Neill, altfel nu lipsită de o vigoare specios naturalistă, «este o forță care a prefăcut fundamental tiparele și mijloacele de expresie ale unei arte, construind un univers propriu, menit să înfrunte vremurile ca o desăvârșită realitate estetică și spirituală». Petru asemenea crainici ai revoluției artistice, «*Din jale se întrupează Electra* este din punct de vedere al teatrului pur poate cea mai puternică lucrare a nouii poezii dramatice lucrarea cea mai bogată și mai realizată tehnic poate din toată literatura universală».

Motivul tragediei în teatrul lui O'Neill este arătat ca fiind «lupta omului cu destinul său biologic», când «natura și biologia sunt mai tari decât meșteșugurile oamenilor». Individul este victima eredității lui. «Destinul stă la pândă»... Solicitată atât de impetuos într'un sens cu totul opus, atenția epocei nu mai putea fi valentă pentru un teatru care năzuia spre o dramă absolută a cărei esență nu este lupta omului cu datele exterioare conștiinței lui, fie ele destin theogonic, fie fatalitate telurică, ori numai conflict biologic între personaje... Intelectualitatea acestei epoci chiar de ar fi avut bunăvoință, nu mai putea să facă sforțarea să înțeleagă o cauzabilitate dramatică absolută, adică

imanentă conștiinței... în care acțiunea este condiționată exclusiv de acte de cunoaștere, iar evoluția dramatică este constituită prin revelații succesive, în care conflictul în esența lui, în loc să fie dirijat de un Fatum de dincolo de lume, sau prin determinismul biologic, ori ca de obiceiu să fie între personajele dramei, era în conștiința eroului, cu propriile lui reprezentații. Nevoia de absolut este aci întoarsă dela exteriorul theoretic, la conștiința în ea însăși, absolutul dorit cu necesitate fiind căutat în interior, și această necesitate interioară apărând ea însăși generatoare de conflicte. Numai în acest sens drama fiind autentică.

Fața de cea mai mare tensiune, eterna nevoie de absolut, în loc să fie deci orientată în afară, spre certitudini și explicații theomorphe, este întoarsă spre sferele cele mai adânci ale conștiinței pure însăși, sprijinul absolutului fiind solicitat în interior și imposibilitatea de a găsi certitudini *aci*, provoacă drama.

Sunt distincții greu de făcut, dificultăți sporite încă de faptul că nu e aci vorba doar de simple stări esoterice cu cheie, atât de iubite de amatorii de dificultăți aparente. Una dintre puținele drame absolute, anterioare, « Hamlet », și cea mai substanțială dintre toate, a fost atât de controversată în decurs de trei veacuri, tocmai fiindcă eroul dramei nu e în conflict nici cu fatalitatea cerească, nici cu determinismul biologic, și ceea ce e surprinzător nici cu celelalte personaje din aceeași piesă. E un fiu care nu concepe să nu pedepsească pe ucigașii tatălui său, dar în decurs de patru acte, nu se poate decide să execute această hotărîre, fiindcă voința lui nu se poate declanșa decât printr'un declic în conștiință... E într'o permanentă hulă interioară fiindcă în conștiința lui se luptă imagini și judecăți contradictorii despre cei vinovați, despre sensul vinovăției în lume, etc. Această incapacitate de a cunoaște, de a ști, de a desprinde din multiplicitatea concretă adevărul, atunci când omul ar avea nevoie mai mult ca oricând să cunoască, este drama lui Hamlet (confruntă aci « Electra » lui O'Neill atât de rigidă, deși cu aceeași problemă în față). In clipa în care prin revelații succesive ajunge la certitudinea vinovăției unchiului său, drama în conștiință

s'a încheiat și începe desnodământul, o hecatombă de morți, un final tragic, dar nu dramatic... Hamlet este drama lucidității. Este una dintre cele mai sguduitoare reprezentări ale lumii. In sensul văzut de noi nu e dramatică decât confruntarea între sferele conștiinței pure, iar intensitatea dramatică este în funcție de amploarea acestei sfere și de orizontul ei în cunoaștere. Iată de ce o dramă nu poate fi întemeiată pe indivizi de serie, ci axată pe personalități puternice, a căror vedere îmbrățișează zone pline de contraziceri. Urmează de aci o consecință poate surprinzătoare. Tocmai din pricina acestei ample și deci dialectice reflectări a lumii în conștiință, personajele de dramă nu pot fi « caractere » în înțelesul normal al teatrului, și iată de ce Hamlet nu e un « caracter ». Un caracter nu e în funcție de jocul revelațiilor conștiinței sale, nu e deci în funcție de acte de cunoaștere, ci reprezintă o forță unitară neinfluențabilă. « Andrei Pietraru » nu este nici el un caracter, așa cum sunt de altfel cei din jurul lui, căci o dramă absolută trimite pe al doilea plan crearea de caractere, ceea ce nu înseamnă că el este lipsit de voință, dar capacitatea lui de acțiune este în *funcție exclusiv de reprezentarea pe care și-o face despre* Ioana Boiu. Când, după revelații succesive, în actul al doilea, a cunoscut-o, el e în așa măsură hotărît și capabil de acțiune încât hotărîrea lui copleșitoare răstoarnă linia rigidă de « caracter », a eroinei și a celorlalte caractere (Matei Boiu) din jurul său. Câtă luciditate, atâta dramă. Condamnații la moarte, ca și operații fără anestezie, în trecut, au avut totdeauna dreptul să ceară înainte de execuție alcool, însă Danton refuză dârz să bea « ca să vadă totul până la capăt ».

Ca să se evite unele confuzii e necesar de asemeni de precizat că drama absolută depășește și conflictul de ordin etic din sfera conștiinței morale, desbatere clasică într'o anume tragedie, între datorie și sentiment, ca neesențial dramatic...

Ar mai fi de adăogat la explicațiile acestei adversități, de un sfert de secol, printre faptele care creeau premizele inaptitudinei de a înțelege, că în afară de « tragedia naturalistă », teatrul dintre cele două răz-

boaie a proclamat, cu emoție admirativă, sub obsesia nevoii de originalitate, un teatru de zonă pathologică (psichanalist, freudian, ori de forțe telurice și sexualitate fiziologică, alternat cu piese despre pierderea personalității, sau « dublă personalitate » și alte « cazuri rare », gratuite, etc.), adică un teatru opus plenitudinei personalității, antipodic tensiunii în conștiință, solicitate de drama absolută, aceasta refuzând anume, liminar, cazurile aberate, ca motiv central, ele neputând prezenta interes dramatic. In asemenea condiții, tocmai menținerea unui teatru în zonele concrete și esențiale, și în deosebi lipsa de originalitate, în loc să fie recunoscute ca un merit al lucrărilor mele, au devenit motiv de refuz pentru o intelectualitate debilă, care-și alimenta interesul prin anomalii. Nu se poate lupta însă cu acele problematici din dramaturgia contemporană atât de atrăgătoare prin iluzia profunzimii și a singularizării, și în orice caz interesante prin experiențele de regie exterioară la care se prestează, ceea ce nu e de pildă cazul cu « Hamlet » despre care un regizor român scria că « e foarte supărat în vreme ce-l citește, pentrucă își dă seama că nu va putea face nimic original din el ». Deci exponenții diverselor curente erau nespus de mândri de recomandarea de oameni de gust pe care o indicau asemenea preocupări; sentimentul de a face parte dintr'o elită intelectuală se purta indicat cu ostentație pe frunte și pe cartea de vizită, împingând la paradă și intoleranță agresivă. Trecerea ar fi fost prea grea pentru acești oameni, (care făceau cu puțin capital o bună afacere estetică și profesională), către ascuțișurile aride ale unei mentalități ierarhic concrete, esențiale, structurale și substanțiale în același timp (dacă e vorba să spunem, până la urmă, lucrurilor pe nume) care constitue condiția teoretică a creației artistice. Dificultatea e aci împinsă până la stânjenitoarea inaptitudine de a trece dincolo de fragmentar și de a intui substanța în autenticitatea ei. Și poate că punctul cel mai greu, pragul acestei modalități, era tocmai trecerea condiției liminare, a concretitudinei. Tradusă într'un cifru aproximativ, această condiție impune crearea unui cadru, concret, de infrastructură normală, analoagă supor-

tului cranian față de gândire. Sunt acele pasaje « incolore », prost scrise care plictisesc în Shakespeare și Molière, interminabilele descripții din Balzac și Tolstoi (sărite la lectură) stilul de cod penal al lui Stendhal (ținut în anonimat o jumătate de veac sub motivul platitudinei stilistice) frazele încâlcite de câte două pagini din « Swann » (care au plictisit și pe Andre Gide făcându-l să recomande editurei N.R.F. să refuze să publice romanele lui Proust), etc., etc.

De fapt mai toți marii romancieri și dramaturgi au fost neînțeleși și nedreptățiți anume din cauza pretinsei lor platitudini și a lipsei de originalitate, a insuficienței stilului. Afirmația asta poate să surprindă fiindcă toată lumea știe că geniile sunt de obiceiu neînțelese tocmai din pricina originalității lor, așa e, cel puțin tradiția transmisă de estetizanți... De fapt nu e decât o prejudecată paradoxală, justificată de lenea intelectuală a istoricilor literari, de incapacitatea lor de a întregi semnificații. Refuzați pentru ermetismul lor au fost numai poeții exclusiv lirici, cei ziși « puri » din ultima jumătate de veac. Cu titlu de curiozitate amintesc, că nici Baudelaire în Franța, nici de pildă Arghezi la noi, n'au întâmpinat rezistență pentru ermetismul lor, ci tocmai din pricina unui pretins « prozaism », (« mâzga », « rachiul » și « deștul » lui Arghezi, gramatica lui au fost prea « vulgare » pentru esteții timpului). Maimuța calofilă aruncă disprețuitoare nuca fiindcă i se pare coaja rebarbativă și nu va cunoaște miezul nebănuit, decât târziu, când se va găsi cineva ca să-i ofere o nucă spartă, analizată.

Această zonă aridă și ternă este însă tot atât de necesară operei de artă ca și rădăcina și scoarța, pentru copac, ca și coloana vertebrală pentru substanța medulară [1]). Este în genere și partea cea mai dificilă a

[1]) Explicând prin 1922 unui cunoscut critic de ce consider « poezia » ca un mod de « cunoaștere plastică » și arătându-i că în mod necesar « poeziile » cuprinse în volumul « Versuri » încep întotdeauna cu o zonă ternă de notație, pentrucă numai așa are valoarea elevația esențială din restul poeziei, nu am izbutit probabil să mă fac înțeles, căci spre stupefacția mea, m'am trezit catalogat, în opera sa, ca « poet de notație ».

creației artistice, dar a oferi o iluzie de esență fără suportul de structură concretă, este ca și când ai oferi copilul în soluție condensată, biftecul în buline și Hamlet în rezumat esențial. Prezența acelei infrastructuri concrete, conjugată cu esența, este semnul puterii creatoare, fiindcă esențele în libertate sunt de domeniul unei relative facultăți și se pot realiza industrial în cantități oricât de mari, de atelierele mai de soiu, însă copacul are legile lui de creștere. Ași vrea să spun aci un lucru pe care condeiul îl tot evită de un sfert de oră neîncrezător că ar putea să-l exprime sumar, așa cum trebue, și neîncrezător că ar putea întâlni înțelegere. Iată despre ce e vorba. Condiția concretitudinei este semnul genialității creatoare nu prin ea însăși, ci fiindcă ea este dovada activității sub condiția individuației... E o realizare subordonată limitării prin determinare. Aci e libertatea de a arunca cu piatra, dincoace este pomul cu mere. Piatra poate fi aruncată oricum, după jocul întâmplării, căci în orice caz ea va lovi ceva, dar acest simplu fapt nu va fi un semn de iscusință. Dacă va lovi în pom chiar, și va doborî mere la întâmplare, va fi ceva mai mult decât nimic, dar dacă, dintr'o singură lovitură anunțată, va lovi unicul măr dintr'un pom, atunci se poate vorbi de o adevărată iscusință. Ceea ce trebue reținut aci este că meritul vine din realizarea unui conjunct între două libertăți, a actului de a arunca și a unului de a fi el însuși... Cele două libertăți în modul în discuție al creației sunt concretitudinea și esența. Un cadru concret este dificil de realizat, dar nu excesiv meritos; pe de altă parte elaborarea de esențe în libertate este și ea dificilă, dar abia ceva mai mult decât cea dinainte, ca merit. Cadru fără esențe este ceea ce realizează literatura bună realistă, naturalistă; esența fără cadru este ceea ce a încercat, amețită la rece de propria ei ispravă, și literatura expresionistă. Imi aduc aminte de mândria cu care un autor dramatic «revoluționar», proclama acum 20 de ani «nevoia» unui teatru «exclusiv de esențe»... Ambele aceste modalități, de merite relative, sunt infinit depășite, în parte și laolaltă, de conjunctul integrării esenței în concret. Tocmai

noțiunea de conjunct nu e teama că nu va fi înțeleasă pe liniile ei de semnificație potențializată. Ea nu este adunarea a două cifre, nici măcar simpla înmulțire a lor, ci este o operație de ordinul calculului probabilităților și dacă e vorba de găsit o comparație, ea ar putea fi familiară mai curând celor care joacă la cursele de cai și cărora li s'ar explica anume că un conjunct este echivalent cu a nimeri un « dublu-event » din două curse în care ar alerga, nu un număr limitat, ci un număr quasi infinit de cai— Și încă aci ar fi încă vorba de a nimeri, deci un simplu joc, dar în integrarea esenței este vorba de o certitudine, de certitudinea creației, și de aceea opera de geniu, integrarea unei esențe în concret este nesfârșit mai rară decât orice event la curse. Faptul că două date, oarecare în ele însele, dar indispensabile, dau ceva cu totul excepțional în conjunct, este cel mai greu de înțeles și de aci au ieșit toate rătăcirile în critica timpurilor.

Trebue precizat cu stăruință că, din condiția concretitudinei structurale, drama absolută implică un cadru al esenței conjugat, anume o infrastructură ontogenetică (sens modificat) cu prezențe din toate modalitățile depășite filogenetic (sens modificat) și aceasta o deosebește de celelalte modalități anterioare, care sunt simple aspecte, exclusive unele față de altele, ale substanței. Intr'o dramă absolută deci, nici motivele fatalității antice, nici cele ale fatalității biologice nu sunt excluse, cum nu sunt excluse nici personajele « tip », reprezentând « caractere », nici cazurile patologice, telurice ori chiar aberate, ci sunt numai subsumate esenței și în acest sens au un rol subsidiar, iar observația este valabilă și la roman. (Vezi în privința depășirii noțiunii de caracter « Noua structură și opera lui M. Proust » în « Teze și Antiteze »). Dificultatea pentru dramă este sporită sub acest aspect, din pricina spațiului structural limitat de care dispune o lucrare de teatru și care nu îngăduie desvoltări ce ar duce la copleșirea eroului prin personaje secundare mai solide ca aspect, mai conturate, necesare structurii unei drame în conștiință, așa cum scheletul e necesar celulelor cerebrale ca suport. Iată de

ce însăşi drama absolută, ca şi romanul de nouă structură, abundă în « tipuri », « caractere », cazuri particulare, modalităţi theologice şi tematice, dar asemenea opere nu se pot resolva totuşi, culminând, decât în imanenţa conştiinţei, în personajul pisc care urmează fluctuaţiile conştiinţei, aşa cum înălţimile alpine, implicând mai jos toate modurile topografice normale, nu se pot realiza ca esenţe decât în convulsiuni ameţitoare de stânci, ghiaţă şi zăpadă perenă.

Oferite numai ele însele, chiar în centrul operei, cu intenţia de a le promova dela un rol subsidiar la unul esenţial, aceste modalităţi exterioare conştiinţei, aceste cazuri patologice ori aberate, aceste tipuri şi caractere rămân tot personaje secundare, iar opera în care sunt înfăţişate rămâne tot la periferia artei substanţiale. « Othelo » ca « tip » al gelosului este un personaj secundar, prin faptul însă că suflul shakespearean îl amplifică în imanenţa conştiinţei, îl menţine între marile creaţii. E ceea ce Molière izbuteşte în « Mizantropul » şi nu izbuteşte în « Avarul », căci un personaj esenţial dramatic nu poate fi, trebue spus, decât un intelectual (dar nu un specios al intelectului, căci sensul curent e lateral) fiindcă niciun mod al conştiinţei nu este posibil în afară de intelectualitate. Ştim că identificând personajul esenţial dramatic cu intelectualul, fluctuant în conştiinţă, suntem în conflict cu tradiţia seculară care opune intelectul şi pasiunea, făcând din intelect o frână a pasiunii şi chiar a capacităţii de acţiune sau văzând în pasiune o anihilare a intelectului. La nivelul degenerat, academic, al criticei, se opune cu ostentaţie în opera de artă tipul « viu » care e cel exclusiv pasional, instinctiv, voluntar, tipului cerebral, considerat ca artificial, neviabil, inconsistent. Nu e locul să discutăm aci în ce măsură Bergson însuşi confundă esenţa instinctului cu intuiţia, opunând-o intelectului. Evitând să legăm aci fire, pe care le dorim deocamdată încă deosebite, nu putem totuşi întârzia să subliniem caracterul noocratic al dramei absolute şi să declarăm că personajul ei autentic este un om de specie nouă, capabil de crize în conştiinţă, de ordin cognitiv, nu moral, în esenţă. Pentru un ase-

menea personaj, conştiinţa şi intelectualitatea nu sunt epifenomene, ci motive generatoare ale întregei vieţi sufleteşti, care nu e constituită din «elemente», ori «fundamente», intensitatea pasională fiind ea însăşi în funcţie de conştiinţă; într'un proces invers deci decât cel socotit normal. Câtă conştiinţă atâta pasiune, deci atâta dramă [1]).

N'are niciun sens să mai prelungim acest început de început lămuritor. Problemele de acest soiu sunt azi, cu mijloacele pe care le are ştiinţa timpului, insolubile, iar indicaţiile date sunt numai primii paşi din perspective imense. In lipsa luminii teoretice nu este eficientă aci decât intuiţia substanţialităţii, însă aceasta e tot atât de rară ca şi actul de creaţie, cu care e congenială.

«Mioara» în această a doua serie, s'a jucat până în mijlocul verii aproape, încheind stagiunea la 2 Iulie, după un număr de 25 de reprezentaţii, cu săli pline. Nu s'a mai reluat în toamnă ca să facă loc pe afiş, pieselor noui pregătite de direcţie în timpul vacanţei şi unei noui lucrări cerute autorului.

«DANTON»

Incepută în 1924 şi continuată până în toamna lui 1925 «DANTON» înseamnă pentru mine revelaţia Marei Revoluţii Franceze... Aproape zi şi noapte, citind sau scriind, am lucrat într'un soiu de uitare concentrată,

---

[1]) Referitor la acest mod al dramei, expunând, pentru programul teatrului, subiectul «Mioarei», scriam, într'o vreme când ţineam şi mai mult decât azi să ocolim o explicitare, în termenii proprii vederii noastre teoretice:

«Intrăm şi mai mult în spiritul piesei când, după ce am văzut faptele înseşi, adică după ce am văzut ce se întâmplă cu jurămintele, trecem într'alt plan al conştiinţei, care e tocmai cel care a interesat mai mult pe autor, şi conţine conflictele personajelor cu ele însele. In acest sens, piesa de faţă este drama iscată între ceea ce vedeau şi ştiau despre lume înainte de faptul ireparabil şi ceea ce descoperă după, confruntarea între aparenţă şi realitate, între ceea ce e cu putinţă şi ceea ce este irealizabil. Jocul acesta de contraste este dublat de un anume soiu de sentimente şi acest soiu de sentimente constitue «drama cunoaşterii» care este substanţa piesei de faţă» (Volumul «Distribuţii», Stagiunea Teatrului Naţional 1942—1943).

DANTON

SCHIȚAT DE *DAVID*, PARE-SE IN TIMPUL PROCESULUI.

mai bine de un an. Reproduc şi aci lămuririle date în prefaţa primei ediţii, în 1931.

« Lucrarea de faţă nu este o dramă istorică, ci o reconstituire dramatică.

Drama istorică ia numai ca pretext faptul istoric, pentruca pe temeiul lui să se clădească o întâmplare fictivă, care-şi invoacă preţuirea, din nelimitarea funcţiei artistice. Pretenţiile noastre sunt nesfârşite mai modeste şi ele nu ajung decât la folosirea maximă a unui material istoric şi la o minimă adaptare scenică. E adevărat că subiectul însuşi a fost ales pentru caracterul lui neasemănat dramatic, că episoadele cele mai multe sunt copleşitoare doar prin datele lor, şi deci nu a fost simplă întâmplare ci preferinţă. Tocmai din această cauză intervenţia personală a autorului s'a căutat a fi cât mai mărginită. Ba încă grija respectului adevărului a fost împinsă poate la exagerare. Limita a fost numai ideea că totuşi « Danton » e o piesă de teatru. In aşa mod că din douăzeci de tablouri abia câteva sunt neindicate de nicio sursă şi introduse ca verosimile. Unele sunt întregite de autor, cele mai multe sunt transcrise după izvoare aproape cu fidelitate, pe mari întinderi (de pildă ziua atât de dramatică dela 30 Martie 1792, transpusă după notele « Monitorului »). Foarte numeroase replici sunt de asemeni împrumutate naraţiunii istorice. Licenţa pe care ne-am permis-o a fost o deplasare a momentelor şi o reconstituire, alta decât cea convenită în izvoare, a faptelor. Este această deplasare a momentelor o absolut necesară, concesie faptului că totuşi Danton e o lucrare de teatru.

Găsim însă că pentru adevărul sufletesc n'are o importanţă prea mare dacă el a ţinut discursul: « Indrăsneală.. numai îndrăsneală... necontenit îndrăsneală » la ministerul de Justiţie, în faţa deputaţilor, miniştrilor, poporului sau la Adunarea legislativă (cum a fost în realitate), sau de pildă că întâlnirea cu Lameth e anticipată cu trei luni, că şedinţa faimoasă a Comitetelor reunite a avut loc în biroul lui Robespiere sau aiurea.

Sau dacă fraza adresată călăului Sanson: « Să ridici capul meu în mâini şi să-l arăţi poporului... Merită ! »

a fost spusă în clipa când i se lega mâinile, ori când se urca pe basculă.

Se va zice că dacă invenţia dramatică este aproape nulă în tot cursul acestor 20 de tablouri, meritul autorului dramatic e şi el îndestul de redus. Negreşit că da, însă lectura cu blocul de fişe alături, a foarte multe mii de pagini de istorie a Revoluţiei Franceze, ni se pare că, totuşi, constitue un merit peste care nu se poate trece atât de uşor.

Mai revindicăm deasemeni şi reorganizarea interioară a întregului material. Noi credem într'un principiu de penetrabilitate şi de coordonare în structura psichologică aproape tot atât de strict ca o determinare morfologică. Este ceea ce noua filosofic şi psichologie germană numeşte « Die Gestalttheorie », adesea « Gestaltpsychologie » şi care singură poate permite reconstituirea unei personalităţi din elementele disparate şi ades contrazicătoare, furnizate de istorie. Numai printr'o intuiţie esenţială a întregului, nesfârşit mai preţioasă de cât atâtea date, care pot fi simple înregistrări eronate a unor martori care chiar când sunt de bună credinţă, se dovedesc adesea sau prea pasionaţi sau chiar destul de mărginiţi, o figură istorică poate fi pe deplin lămurită. O condiţie premergătoare, de nelipsit, pentru posibilitatea unei intuiţii esenţiale ni se pare însă aşezarea personagiului în cadrul lui adevărat şi nevoia de a-i cuprinde totalitatea momentelor de seamă.

Este o condiţie care foarte rare ori se îndeplineşte atunci când e vorba despre eroii Revoluţiei Franceze. Intotdeauna ei suferă o inacceptabilă micşorare, fiind reduşi când la gabaritul intelectual al autorului, când la cel presupus al mulţimii.

In privinţa cadrului ce să mai spunem decât să relevăm cât de trivial, cu ce concesii de pitoresc dubios şi cu ce totală neînţelegere e reprezentată Convenţia, care a fost una dintre cele mai capabile, mai savante adunări legiuitoare ale tuturor timpurilor? Ea a realizat numai în doi ani, în ordinea exterioară, biruinţa complectă asupra armatelor engleze, olandeze, prusace, austriace, piemonteze şi spaniole —iar în ordinea in-

REQUISITION au Commandant-général de la force armée parisienne.

AU NOM DE LA RÉPUBLIQUE.

L'ACCUSATEUR PUBLIC, près le Tribunal criminel-révolutionnaire, établi à Paris par la loi du 10 mars 1793, en exécution du jugement du Tribunal aujourd'huy requiert le citoyen commandant-général de la force armée parisienne, de prêter main-forte et mettre sur pied la force publique, nécessaire à l'exécution dudit jugement rendu contre fabre deglantine Danton et treize autres et qui le condamne à la peine de Mort laquelle exécution aura lieu aujourd'huy seize Germinal quatre heure, de relevée sur la place publique de La Revolution de cette ville. Le citoyen commandant-général est requis d'envoyer ladite force publique, cour du Palais, ledit jour, à quatre heures précises de relevée

FAIT à Paris, le seize Germinal l'an 2 de la République française, une et indivisible.

ACCUSATEUR PUBLIC.

A. Q. Fouquier

ORDINUL ACUZATORULUI PUBLIC CĂTRE FORȚA ARMATĂ PENTRU EXECUTAREA SENTINȚEI TRIBUNALULUI REVOLUȚIONAR.

terioară, a creat, fără model, un stat din nou. Ei i se datoresc: Marea Carte a datoriei publice, redactarea unui Cod unic. Introducerea sistemului metric, obligativitatea și gratuitatea învățământului. A creat, « școlile centrale » din care au ieșit liceele. A creat, conservat și reorganizat instituțiile superioare: Museul Luvru, Colège de France, Ecoles des langues orientales, Bureau des Longitudes, Museum, Conservatoire des arts et Métiers, Bibliothèque et Archives Nationales, Ecole de droit et de médecine, Ecole des mines, Ecole des Travaux publics (devenită Școala Politechnică), Ecole Normale, Ecole du Génie, de la Metz (astăzi la Fontainbleau), etc. De asemeni a reorganizat academiile existente într'un Institut de France. Lucruri consemnate dealtfel chiar de tratatele de istorie. Instituțiuni care ulterior au fost adoptate de cele mai multe state de astăzi, state în care se reprezintă totuși filme înfățișând această Convenție ca o adunătură de derbedei cretini și însetați de sânge, care într'o desordine de neînchipuit iau măsuri nesăbuite și bestiale după simple aiureli. In asemenea ambianță un erou adevărat al timpului apare firește de neînțeles.

De altfel ceea ce ne-a îndemnat să facem această istorie dramatică este și faptul că, în întregime, concepția care a dominat celelalte lucrări dramatice ni s'a părut greșită. Aproape în toate Danton apare numai în ipostaza de învins, în preajma judecății la Tribunal. Dar momentele sufletești se valorifică prin antecedentele lor. Și în orice caz adevăratul Danton nu poate fi închipuit și înțeles fără 10 August, fără respingerea întâiei invazii prusace, fără duelul lui cu Girondinii. Cum Napoleon nu poate fi adevărat luat numai în preajma bătăliei dela Waterloo și la Sf. Elena. In realitate, tot geniul, Danton și l-a arătat în momentul culminant al revoluției, nu în anul Thermidorului. El e o sinteză întreagă, complexă, formată din fire împletite contradictoriu, nici unul dintre ele în parte nu-l caracterizează. Astfel dacă e luat ca un simplu « megafon » al revoluției și un chefliu diform (așa cum ni-l înfățișează nu numai autorii de piese și vieți romanțate de până acum; dar chiar

majoritatea istoricilor) nimeni nu va şti că Danton a fost în realitate unul dintre cei mai mari oameni de stat pe care i-a avut Franţa, un diplomat de mare fineţe. Unul din adevărurile temeinice impuse de acea Gestalttheorie este că nici una dintre părţi nu se poate explica decât prin întreg. Dar cu atât mai adânc şi mai bogat e întregul, cu cât diversitatea elementelor e mai mare şi acest lucru este mai adevărat în figura cu totul excepţională a lui Danton. Este fără îndoială una dintre cele mai complexe personalităţi pe care le-a înregistrat istoria.

Astfel sperăm că va apare, reîncadrată în atmosfera şi întâmplările vremii ei, această figură, şi din lucrarea din faţă.

P. S. — Rămâne să fie puse la punct câteva amănunte, dacă, eventual, autorul va avea posibilitatea să cerceteze deadreptul colecţia de manuscrise şi documente a Bibliotecii Naţionale şi arhivelor franceze ».

Scris la îndemnul lui G. Storin, în 1924—25 « Danton » a fost pus în studiu de compania Bulandra la cererea acestuia, dar, după ce rolurile au fost scoase, piesa a fost înlăturată în ziua primei repetiţii de d-na Lucia Sturdza Bulandra intimidată de eventualitatea unui « scandal » pe care îl bănuia iminent.

Primită în anul următor « cu elogii şi în unanimitate » de comitetul de lectură al Tratrului Naţional, n'a fost înscenată în decursul celor douăzeci de ani trecuţi, şi fiindcă autorul este convins că nu se poate realiza în teatrul românesc climatul unui asemenea spectacol. Desgustat de « vieaţa teatrală », anunţam în cursul unui interview anul trecut, că în nici un caz nu voiu accepta să mi se joace « Danton » până ce nu vor dispare foile de teatru « Bis », « Scena » şi « Cortina ».

« MITICĂ POPESCU »

Descurajat de nereuşita tuturor încercărilor de a găsi interpreţi potriviţi pentru lucrările mele anterioare (şi mai ales actorul care să poată realiza dramele efective de luciditate în pasiune, şi de patetic în plenitudinea

conştiinţei, şi care ar fi putut interpreta deopotrivă, pe Andrei Pietraru, pe Gelu Ruscanu, pe Pietro Gralla, prof. dr. Omu, într'un anume înţeles, mai târziu, pe Mihai Stânculescu şi Radu Vălimărescu, condiţia fizicului cerând pentru Danton un tip de actor anume) şi prevăzând că multă vreme, poate timp de decenii, nu se vor ivi asemenea interpreţi, am scris prin 1925—1926, o comedie ai cărei interpreţi mi se părea că vor fi găsiţi cu uşurinţă oricând în teatrul românesc.

Socot de oarecare interes pentru arătarea motivelor care m'au dus spre Mitică Popescu să reproduc în notă [1]) lămuririle ocazionale, date în programul teatrului.

---

[1]) « *Mitică este bucureşteanul **par** excellence* afirmă undeva Caragiale, care este de altfel şi naşul acestui « tip » a cărui caracteristică este « că face spirite nesărate ». Dacă mai adăogăm şi restul familiei, pe faimoşii « Lache, Mache, Sache, Tache » atunci după Caragiale, fizionomia morală a bucureşteanului apare ca aceea a unui personaj cu totul neserios: mucalit dar fără sare, lăudăros fără pereche, chiulangiu incorigibil, craiu de mahala, farseur de prost gust, etc.

Să fie oare acesta « bucureşteanul par excellence? ».

Dar « Mitică Popescu? ».

Mitică Popescu este pentru străini, în genere, tipul însuşi al românului, nu numai al bucureşteanului, aşa cum Dupont este tipul franţuzului, Smith al americanului, Meyer al germanului. Numai că acest « Mitică Popescu » se bucură de o reputaţie foarte proastă, spre marele nostru regret « Baron Popesco » este un student întârziat, care trăieşte din expediente, care fuge fără să plătească hotelul, care trage chiulul croitorului, păcăleşte femeile pe care le seduce cu farmecul lui semi-oriental şi câteodată şi mai rău.

Chiar fără să trecem frontiera, în cuprinsul ţinuturilor româneşti, « Mitică Popescu » este cu dispreţ ironizat de către ieşenii aristocraţi şi culturali, care îl găsesc mahalagiu şi lipsit de sensul poeziei, dar mai ales sever judecat de către ardeleni şi bănăţeni, care văd în acest personaj tipul « regăţeanului », « şmecher », afacerist, destul de corupt de « fanariotismul » ultimelor două veacuri.

Autorul acestei comedii este şi bucureştean şi « regăţean » şi român.

El nu s'a putut împăca în niciun mod, deci cu această lamentabilă reputaţie a lui Mitică Popescu, cu care se simte frate bun. El crede că dacă nu e la mijloc o calomnie a acelui perfid şi incomparabil Caragiale, e în tot cazul o gravă neînţelegere. Fireşte, el nu poate tăgădui, ci recunoaşte că toate trăsăturile compromiţătoare enumerate mai sus se găsesc cu adevărat în caracterul lui Mitică Popescu.

Prudent, ca tehnică teatrală, am încercat metoda reluării pe planuri succesive în ascendenţă, a unor idei care se puteau întrupa dela comicul cel mai accesibil, până la subtilităţile de intuire, pe care le adresam unui număr cu totul restrâns de spectatori. Prudenţa mea s'a dovedit îndreptăţită: jucată prin 1938 în condiţii lamentabile, cu excepţia actului I, piesa a întrunit

---

Susţin însă că ele nu sunt esenţiale, că apar numai la un examen superficial. Tipul românesc reprezentat prin Mitică Popescu este cu alte cuvinte altul, care trebue căutat în profunzime, cu mai multă putere de pătrundere. Teza acestui autor este că un om trebue judecat nu după ceea ce spune, ci după actele lui. Judecat după flecăreala lui şi după spiritul lui de autocalomnie, românul luat reprezentativ este într'adevăr neserios, fanfaron, etc. Dar judecat după faptele esenţiale ale vieţii lui, este un adevărat lord al loialităţii, un prinţ al bravurei, un cavaler fără prihană. Mai mult chiar, forma voit vulgară pe care o adoptă cotidian acest Mitică Popecu este un simplu mod de apărare a vieţii lui adevărate şi intime, aşa cum unii timizi sunt obraznici, iar unii bătrâni cumsecade, morăcănoşi. El are pudoarea marilor lui sentimente şi de aceea se autocalomniază. Legând aci de definiţia pe care autorul, în lucrările sale de specialitate, o dă stării poetice şi anume că « Poezia este pudoarea în expresia marilor sentimente », rezultă limpede că Mitică Popescu este prin candoarea şi sensibilitatea lui ascunsă, poezia însăşi.

Să dăm câteva exemple:

Mitică Popescu se laudă că e bătăuş teribil, dar nu pomeneşte niciodată că este erou din războaiele naţionale; sâcâie toată ziua pe ardeleni (şi mai ales pe admirabilul lui subdirector), dar nu spune că a fost rănit în luptele din Ardeal, unde mersese voluntar. Cu prietenul lui Jean, se ceartă toată ziua, dar sunt nedespărţiţi. Se laudă cu succesele lui la femei ireale, dar nu spune o vorbă despre cele reale. Trage chiulul la slujbă dar lucrează nopţi întregi când i se arată că e un moment greu. Se laudă toată ziua că face afaceri « că dă lovituri », dar când îi cade în mâini o adevărată avere, o dăruește băncii lui. E necuviincios cu patroana lui, îi zugrăveşte mustăţi pe portret, dar este îndrăgostit de ea nebuneşte, fără nicio speranţă, etc.

Rezultă după această concepţie de extrem optimism naţional, că Mitică Popescu, ale cărui trăsături tradiţionale au fost şi ele păstrate (ca forma obligatorie a sunetului), este un fel de erou necunoscut, un adevărat înger contabil, care-şi petrece tot timpul liber în faţa cafenelei Capşa, urmărind cu privirea toate trecătoarele frumoase.

Are autorul dreptate? Iată ceea ce trebue să decidă, ascultând această comedie, publicul... bucureştean şi poate celălalt ».

un număr suficient de reprezentații, lipsite însă de orice semnificație.

Reluată în anul 1945 pe scena Teatrului Național Studio, a cunoscut unul dintre cele mai mari succese, pe care le-a înregistrat până azi teatrul românesc, fiind încă pe afiș, în continuare, în Ianuarie 1947, când scriem aceste rânduri.

«IATĂ FEMEIA PE CARE O IUBESC»

Piesele despre care ne-am ocupat în notele de până aci, respectând nu gruparea în volume, care a fost călăuzită de alte criterii, ci cronologia redactării lor, sunt toate scrise între anii 1916—1926. In timp ce «Mioara» era încă pe afiș, prin Mai 1943, încurajat de succesul reluării, Liviu Rebreanu, aflând că am un bogat material, încă din anii mei de activitate literară dramatică, m'a îndemnat cu stăruință, să-i scot din el o piesă de teatru, pentru toamna anului acela. Intrat de acum în volbura teatrului și hotărît să dau o formă definitivă, gândită mai ales sub forma tiparului, întregii mele producții dramatice, am redactat până prin Octomvrie «Iată femeia pe care o iubesc», stăpânit de ideea de a respecta neapărat tehnica orhestrării dificultăților cu reluări în planuri succesive și cu hotărîrea de a renunța să mai sprijin întreaga piesă pe un rol-axă, al cărui interpret, prin carența lui, putea să-mi provoace dificultăți. Imi propusesem de asemeni să implic în infrastructura piesei și modurile despre «pierderea personalității» curente în teatrul dintre cele două războaie, cu intenția depășirii demonstrative a tematicei acestor moduri, devenite deci subsidiare esenței acestei drame.

Premiera — pregătită sub direcția de scenă proprie — a avut loc la 28 Februarie 1944 și mi-a adus pentru întâia dată în carieră, înainte de «Mitică Popescu», ceea ce se numește un triumf în teatru. Firește că rezistența «intelectualității» care se declara responsabilă de soarta culturii românești a fost aceeași (sala de premieră a fost continuu agitată de hulă, apostrofe au pornit din loji, așa încât un cronicar, de altfel cu totul

ostil, își putea începe articolul, amintind de seara premierei « Hernani »), dar de data asta prin însuși eșecul vastei campanii împotriva « Mioarei » publicul spectator era prevenit... Biletele erau vândute mereu cu câteva zile înainte și piesa părea pornită pe o serie menită să treacă de sfârșitul stagiunii. După 16 reprezentații, spectacolul dela 5 Aprilie n'a mai avut loc, căci din seara de 4 Aprilie activitatea Teatrului Național a fost întreruptă până la o dată nedecisă. La 24 August, bombardamentul în picaj german a năruit și incendiat clădirea întreagă. Decorurile piesei au fost arse și, date fiind și schimbările la conducere, am preferat să nu mai continui în niciun mod seria reprezentațiilor întrerupte, preferând o înscenare nouă, altădată.

« PROF. Dr. OMU »

Imbelșugatul material adunat cu douăzeci de ani înainte în jurul « Casei Snagov » mi-a îngăduit să redactez, în 1946, o nouă piesă cu aceleași personaje.

Dificultatea pe care mi-am propus s'o înving era ca ambele comedii să fie cu totul independente una de alta, și ca acțiune și ca expunere a modului eroilor lor, una neimplicând neapărat reprezentarea anterioară a celeilalte, deși, în timp, « Iată femeia »... este totuși, anterioară.

« DONA DIANA »

Prin 1938, Ion Marin Sadoveanu, întors dela Viena, mi-a cerut să traduc pentru Teatrul Național o comedie spaniolă în versuri libere și proză, pe care o văzuse reprezentată la unul dintre Teatrele lui Reinhardt, punându-mi la dispoziție versiunea germană. Era « El desden con el desden » a lui Moreto, în traducerea lui Carl August West (publicată încă din 1816 și pe care eu o aveam în ediția « Reclams Universal Bibliotek » cu No. 29). Niciodată nu mi-am putut explica încântarea cu care am citit și am tradus această grațioasă comedie. Nu cunosc spaniola și nu am putut merge la original, decât aproximativ cu concursul binevoitor al unor prieteni competenți. Versiunea lui Mo-

lière cu titlul « La princesse d'Elide », e mult prea slabă, și probabil că îi era superioară versiunea încercată de Gozzi: « Principessa Filosofa », pe care cu toată truda pe care mi-am dat-o nu mi-am putut-o procura. Dar să lăsăm pe West însuși să lămurească raporturile dintre cele patru versiuni.

Molière a imitat această comedie în « Princesse d'Elide » dar nu cu geniul său știut, și în genere atât de superficial, că de abia se mai poate recunoaște aci originalul. Mult mai meritorie este prelucrarea lui Gozzi, care în a sa « Principessa Filosofa » a urmărit magistralele date ale poetului spaniol pas cu pas, ba chiar ici colo îmbunătățindu-le, mai ales în scenele de expoziție.
« Eu, continuă West, am folosit în prelucrarea actuală, schimbările lui Gozzi, dar în ansamblu m'am ținut aproape de originalul spaniol, atât cât îmi îngăduia diversitatea gustului național. In deosebi am ținut să redau caracterului prințesei noblețea sa originală, sacrificată în parte de înclinarea spre burlesc a lui Gozzi. Dimpotrivă, am păstrat în Perin (Polila în original, Giannetto la Gozzi, Martin în versiunea românească) numeroase trăsături de caracter fericite ale autorului italian. De asemeni și în ceea ce privește pe Cezar ».

După ce am terminat traducerea, mi-am dat însă seama că intriga piesei rămânea puerilă, că acțiunea lâncezea lipsită de gradație, că unele date ale conflictului erau prea cursiv trecute.

Căutând să păstrez farmecul livresc al personajelor poezia plină de grație a convenționalului academic al Renașterii, am remaniat, amplificând-o, acțiunea întregii piese, am căutat să adâncesc trăsăturile de caracter ale eroilor și mai ales ale lui Martin, am introdus astfel unele scene și tablouri noui, și am intensificat, pe cât mi-a fost cu putință, datele conflictului. Nu pot să fiu judecător în această situație, sunt prea robit farmecului acestei comedii, pe care o recitesc cu o încântare totdeauna proaspătă și care, la urma urmelor, s'ar putea să fie un joc cu totul subiectiv, dar după atâta trudă de a scrie pentru alții, mi-am spus că îmi poate fi îngăduit să mă joc, pentru mine însumi, de unul singur, așa cum îmi place mie. Nici nu mai știu în ce măsură mai poate fi cineva autorul acestei comedii și indicația de pe frontispiciu e oarecum la întâmplare, supusă unei eventuale modificări.

AUTORUL

NOTĂ REGISORALĂ

Felul în care o parte din critica literară a comentat parantezele atât de numeroase ale textelor dramatice anterioare, publicate, ale unora dintre lucrările de față, impune oarecare precizări.

Se atrage astfel luarea aminte că textul dat în paranteză reprezintă concretitudinea însăși a personajelor și a piesei întregi.

Se va ține seamă totuși că sunt două soiuri de indicații în paranteză, unele exprimând, evident, simple deziderate (cum ar fi de pildă coloarea ochilor eroului sau ai eroinei) altele constituind însă necesități structurale.

Cele dintâi vor fi respectate deci numai în măsura posibilităților și ne gândim aci și la anume deplasări în scenă, chiar și la anume forme ale decorațiunii, ca intrări, grupări de personaje care rămân la felul de a vedea al regisorului.

Indicațiile necesare, și care constitue materialul unor adevărate caiete de regie, sunt cele care privesc mișcarea interioară a interpreților, ritmul debitului, tonalitatea și intensitatea vocii, intenționalitatea gesturilor. Ele sunt mai importante chiar decât textul vorbit, fiindcă numai ele dau semnificație reală acestui text vorbit.

Cetitorii obișnuiți le pot sări, așa cum sar probabil paginile de roman cu descrieri pe care le găsesc plictisitoare... Interpreții sunt însă neapărat obligați să ție socoteală de ele și dacă declară că asemenea paranteze «îi încurcă» atunci dovedesc că nu au înțelegerea necesară rolului și mai ales nu au intuiția trăirii necesare, care fiind un concret e deci unică. E preferabil ca asemenea interpreți să renunțe la rolurile lor.

Dacă e de înlocuit actorul care nu are posibilitatea de a intui real trăirea personajului său, se mai poate ivi cazul interpretului care are intuiția justă, dar nu are mijloacele de realizare permanentă, sau nu poate cuprinde totalitatea rolului... In cazul acesta, și când nu e altul mai potrivit, interpretul va fi păstrat, dar dacă regizorul nu poate obține ca să se treacă repede peste ele, se vor tăia din text toate pasagiile care nu au fost asimilate, adică acelea care par lungi ori dau

impresia că se repetă (fiindcă nu au fost suficient nuanțate). Altfel, pentru un bun interpret nu există text nerealizabil scenic, fie el, acest text, înșiruire de considerații filosofice sau științifice. Acest lucru explică faptul că o seamă de autori au fost declarați multă vreme ca nerealizabili pe scenă, ca de pildă, în comediile și proverbele lui, A. de Musset în veacul trecut, pentru ca mai târziu când el și-a găsit interpreții cu înțelegere și mijloace potrivite, să devie autor de mari succese.

Vrem să spunem încheind, că preferăm ca un eventual regisor să realizeze textul care urmează intențiile și vieața indicate în paranteză, și nu textul vorbit, fiindcă socotim că arta teatrului este mai curând arta actului, decât arta cuvântului, deci nu cum ni se pare că se crede în deobște, cuvântul nefiind cu alte cuvinte decât completarea actului și întru cât este el însuși act. Sperăm că prin « acte » nu se înțeleg, firește, acte elementare, « acte naturale », ci actele vieții substanțiale.

Nu se va pune în joc nicio intenție ostentativă de comedie sau de dramă patetică. Aceste piese sunt doar întâmplări cu oameni conduși de revelații în conștiința lor. Această interdicție este valabilă pentru toate lucrările, chiar pentru « Mitică Popescu » unde orice ostentație de comedie e dăunătoare, și care deci trebue jucată cu seriozitatea cuvenită unei drame.

In ceea ce privește textele îngăduite pentru reprezentații, țin să atrag atenția că orice alt text în afară de acela al ediției de față trebue considerat ca anulat. Inștiințarea aceasta mi s'a părut necesară de când am constatat, că dintr'un soiu de inerție condamnabilă, unele teatre din provincie preferă să împrumute, vechi caiete de regie mutilate, perimate. Neapărat deci, orice text anterior aflat în biblioteca oricărui teatru, va trebui să fie înlocuit cu textul ediției definitive.

C. P.

P. S.

Compunerea tipografică a unui text manuscris este, din pricina vremilor excepționale, neînchipuit de grea. Și ne gândim spunând asta nu numai la clipa de față, ci la întreaga perioadă dela sfârșitul celuilalt răz-

boiu până azi. Știind ce știu, îmi dau seama că niciodată nu se va putea bănui care a fost fața adevărată a scrisului, înfățișat după redactare, cu literă tipărit. Nu mă gândesc la greșelile de tipar evidente, ci la sensurile întoarse pe dos din lipsa unei negații, sau a vreunui prefix alterat sau la acele desarmante metamorfoze (scară în loc de seară, național în loc de rațional) care înșeală ochiul oricărui corector, atât de abundente în edițiile anterioare ale acestor piese. Pe acestea am căutat să le evităm în această ediție care s'ar vrea definitivă. Știm însă că în toate trei volumele abundă greșeli de tipar curente. Autorul roagă pe cititorii binevoitori să le adune pe un petec de hârtie și să le comunice cum vor găsi cu cale. Autorul va primi însemnările cu recunoștință și le va colecta pentru ameliorarea exemplarului său propriu.

TABLA DE MATERII

VOL. I

VOL. II

VOL. III

AFARĂ DIN TEXT

DE ACELAŞI AUTOR

VERSURI

VERSURI (Ciclul morţii), Ed. « Cultura Naţională », 1922.
TRANSCEDENTALIA, Ed. « Cultura Naţională », 1932.

ROMANE

ULTIMA NOAPTE DE DRAGOSTE, INTÂIA NOAPTE DE RĂZBOIU. «Cultura Naţională », 1930 şi 1931; Editura « Contemporană », 1942; Ed. « Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă », 1946.

PATUL LUI PROCUST, Ed. « Naţionala Ciornei », 1932 şi 1933; Ed. « Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă », 1946.

PROZA LITERARĂ

RAPID-CONSTANTINOPOL—BIORAM (Taina Cipreşilor), Ed. « Cartea Românească », 1932.

EUGEN LOVINESCU, Ed. « Cetatea Literară », 1932.

TEZE ŞI ANTITEZE, Ed. « Cultura Naţională », 1933.

LUCRĂRI FILOSOFICE

MODALITATEA ESTETICĂ A TEATRULUI, Ed. « Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă », 1937.

HUSSERL, O INTRODUCERE IN FENOMENOLOGIE, (Extras din Istoria Filosofiei Moderne), Ed. « Societăţii Române de Filosofie », 1938.

TEATRU (ediţii anterioare)

SUFLETE TARI, Ed. « Casa Şcoalelor », 1925; ed. « Vremea », 1937.

MITICĂ POPESCU, Ed. « Cetatea Literară », 1929.

MIOARA, ACT VENEŢIAN, Ed. « Cetatea Literară », 1929.

DANTON, Ed. « Vremea », 1931.

MONITORUL OFICIAL ŞI
IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ
BUCUREŞTI 1947